BIBL. „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 822
Duminică 6 Septembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Literatură și moralitate

In ultimul timp în publicistica noastră literară a început să se agite o chestiune căreia se caută să i se dea o gravitate alarmantă și o însemnătate vitală, în dezacord ridicul cu fondul adevărat al discuției. Este vorba nici mai mult nici mai puțin decât de moralizarea literaturii române.

Chestiunea moralei în literatură e veche și a provocat în cursul secolului trecut o mulțime de discuții contradictorii care, adunate toate la un loc, ar forma ele înșile o întreagă literatură. Discuțiile acestea deveniseră în ultima vreme din ce în ce mai rare. Ele nu mai interesau nici publicul nici pe scriitori. Și iată că deodată și de azi pe mâni problema aceasta apare la noi sub forme agresive și violente. Se vorbește despre o cenzură a cărților imorale, despre arderea sau prohibirea literaturii care n'ar corespunde unui anumit calapod de decență și de neprihănire, și așa mai departe. Acei care frământă astăzi aluatul răcit al literaturii moralizatoare n'au nici măcar grija de-a da discuțiilor lor o aparență de lucidă imparțialitate. Nici urmă de asemenea preocupări. Acei care reiau astăzi în forme violente problema literaturii imorale fac asta cu meschinărie și interes. Bănuim în ei literați fără tiraj, scriitori acriți în așteptarea unui public mereu absent și publiciști care n'au cu literatura decât legături de periferie. Dar nu aceștia interesează. Publicul poate fi la un moment dat înșelat de falsa gravitate a chestiunii și trebue, deci, avertizat. Așa zisa problemă a literaturii imorale n'are niciun temei adânc. Și aceasta din mai multe motive.

Mai întâi: o literatură nu se organizează și nu se reglementează prin măsuri de constrângere exterioare ei. Dacă asemenea condiții se ivesc, literatura continuă să trăiască o viață subordonată și timidă la suprafața vieții adevărate, înflorind în opere superficiale și mediocre, fără respirație adâncă și lipsite tot mai mult de valoare general omenească. Literatura nu poate cunoaște alte constrângeri decât acelea pe care și le impune singură și numai acele constrângeri îi sînt folositoare.

Literatura, în linii generale, este expresia unei anumite societăți la o anumită epocă. Așa dar dacă este vorba să se aducă cuiva învinuirea de imoralitate atunci trebue să se aducă societății imorale în care o anumită literatură apare. Și aici trebue observat că, de multe ori, dacă literatura, oglindește starea reală a societății în care se produce ea critică, și satirizează această societate, reflectând-o batjocoritor și zugrăvindu-o în culori aspre.

In acest sens și numai în acesta se poate vorbi despre un rol moralizator al literaturii.

Primejdia pe care ar fi înfățișind-o o literatură pentru moralitatea unei societăți este o exagerare. Ba chiar e mai mult decât atât: este o mare minciună, expresie a mârșavei ipocrizii sociale care conduce în bună parte societatea modernă. Pentrucă, încă odată, nu o literatură este imorală ci societatea în care ea se produce. Nu exemplele literare strică și pervertesc tineretul ci exemplele pe care tineretul le găsește din belșug în jurul lui, în familie, în viața socială și politică, în faptele mărunte ale vieții cotidiane, în mediul social în care trăește.

Deobicei când se vorbește despre imoralitatea unei opere literare se înțelege indecența ei și, mai precis, zugrăvirea fără înconjur a dragostei fizice. Dar atunci ar trebui prohibită o bună parte din tezaurul literaturii clasice sau, în cel mai bun caz, ar trebui cenzurați cei mai mari scriitori ai omenirii. Primejdia aici este cu totul mincinoasă. Ea dealtfel, nu începe să fie semnalată decât târziu în istoria literaturilor. Groaza aceasta de zugrăvirea dragostei fizice e de origine religioasă, și, ca să vorbim de România, ea e cu totul nepotrivită firii noastre. Românul nu cunoaște nici spaima amestecată cu dorință a catolicului în fața păcatului trupesc, nici severitatea protestantului și nu amestecă religia cu dragostea. Chestiunea aici trebue pusă altfel, și anume în ce privește felul în care este descrisă dragostea. Orice lucru, cât de impudic, poate fi descris cu gust și cu puritate.

Dar atunci ce mai caută aici criteriul moralizator? Poate ar fi mai bine să se pornească lupta împotriva prostului gust, împotriva golănismului literar și al mahalagismului estetic, cusururi de care literatura noastră nu e lipsită, mai bine decât să ne facem mai pudici decât sântem și să vorbim despre imoralitatea literaturii de astăzi. Domnii porniți în caraghioasă cruciadă spre moralizarea prin ardere a literaturii impudice, ar trebui să nu mai apeleze la elemente care în literatură n'au ce căuta și să s'apuce să scrie ei înșiși dacă pot și cum pot adânci și grave opere moralizatoare, și să ducă lupta pe tărâmul literaturii. Orice constrângere impusă literaturii nu poate fi decât o măsură greșită. In împrejurările de azi aceasta ar însemna în primul rând subordonarea literaturii unor directive care nu sânt ale ei precum și amestecul în literatură al politicei și anume al celei mai odioase politici: politica de interes.

Pentru apărarea pudoarei publice sânt în stat organe speciale. Semnalarea atentatelor la bunele moravuri este treaba ministerului public. Dar nu este treabă de scriitor.

AL. PHILIPPIDE

Ștefan Dimitrescu — Pe plajă

Din „Jurnalul" lui Jules Renard

— Avem fiecare admiratorii noștri.
— Și uneori sânt aceiași.
— Din păcate.

●

Vreau să fac lucrurile bine și doresc ca cineva — indiferent cine — să bage de seamă acest lucru.

●

Nu mai țin la calitatea, ci la cantitatea cititorilor.

●

Porcul își aruncă urechile înainte — și le urmează.

●

Trebue să fii sau să te simți sau măcar să te crezi bolnav în fața unui frumos peisaj de toamnă.

●

Roș de modestie.

●

Trebue să scrii cum vorbești, — dacă vorbești bine.

●

Da, ironiștii iubesc poezia; numai că vor să fie foarte frumoasă.

●

D. Roy este atât de respectuos încât, dacă plin de ipocrizie mă bârfesc singur, nu mă contrazice.

●

Nu trebue să dai atenție adevărului. Altfel, îți sare în beregată.

●

O pasăre care s'ar întoarce să-și revadă locul cuibului natal.

●

Imi văd de pe acuma bustul în piața cimitirului vechi cu această inscripție:
LUI JULES RENARD
compatrioții săi indiferenți

●

Am devenit în stare să fac, dacă nu o faptă bună, cel puțin o corvoadă, fără să nădăjduesc vre-o răsplată.

●

Furtună. A trecut. Trăznetul nu ne-a zărit.

●

Nu am credință, dar am mici credințe care mă susțin.

●

Te obișnuiești și cu faptul că nu ești totdeauna bolnav.

●

Nu vom putea râde nici în purgatoriu, nici în infern. Iar în paradis, nu e prea potrivit.

●

Păianjenul și-a întins pânza sub o floare. Nu prindea decât petale. Curând, a murit, adăogând reputației sale de animal crud, aceia de imbecil.

●

Cobor privirile, când trec prin grădină, ca să nu fac frică păsărei din cuib.

●

E mai greu să fii un om cinstit timp de opt zile, decât un erou un sfert de oră.

●

Durere de cap. Trebue să fie ceiace Isus numea cununa lui de spini.

●

Cercetează viața furnicilor în trei volume și e uimit că privesc cu atâta interes pe țărani.

●

Forța cotidiană pe care n'o folosim.

●

Incă mai sânt creștini, deoarece cred că religia le scuză toate.

●

Probele pe care Dumnezeu i le trimite! S'ar zice că vorbește de un fotograf.

●

Nimeni nu suferă că este mai puțin inteligent decât vecinul lui.

●

Poți să lucrezi în biroul tău, cu fereastra deschisă, până la ora opt. Poți.

●

Sântem făcuți să râdem, pe pământ.

●

Intreb, la școală, pe un băiat:
— Care sânt datoriile tale către părinți?
D. Roy, institutorul, îmi face semn cu cotul și-mi suflă la ureche:
— Lasă-l că n'are.
— Ce? datorii?
— Nu, părinți. E orfan.

●

Să te ferești de principiile care aduc mulți bani.

●

Teama mea, atunci când merg în urma unei femei, că și-ar putea închipui că o urmăresc.

Trad. de L. Sb.

Fior solitar

Drum rătăcit și sterp sub pașii mei,
In jurul meu sânt oameni și sânt om
Și bâjbâi ca să aflu printre ei
Din ce plămadă m'am născut — atom.

M'am căutat în toate cu nesaț,
In om, în fiară și în duh de ape
Și nimeni n'a întins în bezнă braț,
Să mă cuprindă și să-mi fie-aproape.

Eu simt cum am trăit și cum am fost
In rând cu stânci, cu pomi și cu jivine
Azi caut pentru suflet adăpost
Dar nimeni nu se recunoaște 'n mine.

Mă tem de tot ce e și ce va fi
Cu viața mea și-apoi cu lutul meu,
Când nici țărâna nu mă va voi
Nici, poate,
Unul Dumnezeu.

M. D. IOANID

Scrisoare către un mort

Iubite Domnule Ibrăileanu,

Aproape fără tranziție, după ce am isprăvit ultimul rând al nouiui meu roman, „Arca lui Noe", și după ce automat am scris cuvântul „Fine", în clipa când ochii mei se ridicau asupra vieții reale, grei încă de somnul cu visuri al scrisului lung, — am simțit nevoia să-ți trimit cel dintâiu gând, cu creionul cald încă și sonor de drumul abea isprăvit prin lumea umbrelor: a umbrelor mele.

Te regăsesc în fața sufletului ca întotdeauna după ce am isprăvit de scris o carte. Acum ca și altădată, cuvântul „Fine", subtilul hotar al ficțiunii, e între noi. Atât de obișnuit sânt cu această apropiere în distanță, încât nici o mirare nu-i că te văd fără să fii: fără să mai fii.

Iți scriu de pe un balcon înalt, scânduri și bârne albe de brad din care se fac sicriele, dar acestea sânt încă atât de tinere încât lemnul lor trăește plângând ca obrajii unui copil mic dus la școală. E declinul unei calde amiezi de vară. In față am munți, în stânga munți, în spate munți. E vast și totuși foarte intim. Toți brazii sânt în mine cu fiecare respirație și fiecare privire. Gândul e un spațiu cu cer și rândunele, cu zări și tălăngi. Adânc subt mine curge o apă ca o ploaie a lumii celor din văi. O aud ca în amintire. La începutul amiezii s'a apropiat o furtună cu tunete și nori negri, încruntând munții. Dar totul s'a isprăvit numai cu zâmbet, căci din furtuna care n'a mai fost prin înălțimile aceste, a rămas un fragment de curcubeu, nu pe cer, pe brazii culmelor din stânga, un curcubeu de glumă și mister, vecin cu tâmpla mea aplecată pe manuscrisul „Arcei lui Noe".

Sânt atât de departe de mine însumi, încât nu mai știu bine pe unde mă aflu: subt cer, pe lângă niște munți, deasupra ploilor, vecinul curcubeelor care încep și uită calea'n jos, multicolor mirate în spații.

Dacă vezi pulsații stranii în rândurile mele, nu te mira. Lucrez de-o lună și mai bine, zi cu zi, dela cinci dimineața până la opt seara, zidit în mine însumi, ascultând zvonuri și glasuri în scoica singurătății, vorbind cu ele ca și cum ar exista în adevăr un alt suflet îndărătul lor, transcriindu-le spusele ca pe niște vorbe auzite cu urechea, — nemaiștiind să osebesc ce e numai în mine, de ce e numai afară, și de ce nu mai e de loc.

E și ceasul acela fumuriu dintre amurg și noapte, premergător stelelor.

Când cea dintâiu se va ivi, voi revedea în ea țigara pe care o aprinzi când stăm de vorbă. Și vastitatea va deveni intimitate; noaptea, solemnitatea ochilor negri care l-au privit pe Eminescu.

Sânt la Cheile Bicazului, peisaj wagnerian pe care-l cunoști dintr'o excursie făcută acum câțiva ani cu Ralea și Doctorul Enescu. Nici nu-ți închipui ce concret înviorător îmi aduc în aceste clipe de spații și mirări, numele prietenului Ralea și al doctorului Enescu. Prin realitatea lor, amândoi noi care-i știm, ne apropiem pe acelaș plan real al amintirii, existând unul față de altul ca și până acum.

Lily — „doamna Lily", îți evoc glasul, apropiindu-mi-l urechii și prin modul cum o numești mata pe Lily, — se plimbă prin munți, cu bocanci, pantaloni, și obraji rumeni, aducându-mi vești despre brazi, poene, culmi și spații vaste, care o fac și mai mică în clipa revenirii la cuib. Azi dimineață îmi spunea:

— Vezi, tot domnului Ibrăileanu îi datorăm cheile Bicazului. Fără de el nu veneam...

Așa e. Ca întotdeauna, Doamna Lily are dreptate între noi. Când am intrat în chei — scrisoarea lui Lily îți va descrie latura humoristică a episodului, — deși ostil universului care-mi întrerupea scrisul, cedând vechiului meu nărav, am și făcut o metaforă: „Din evanghelia deschisă a munților de piatră, răsare cuvântul Bicazului". De fapt răsărea cuvântul Domnului Ibrăileanu care de câtiva ani tot ne spunea:

— Doamnă Lily, domnule Teodoreanu, duceți-vă la Cheile Bicazului. Convinge-l, doamnă Lily.

Iată, ți-am îndeplinit voia. Iți mulțumesc în numele lui Lily care de dimineață până seară, încălțată cu bocancii celor șapte leghe din poveste, calcă peste munți ca rândunelele, răsărind deodată peste umărul meu drept.

Și-ți mulțumesc în numele ființei mele sedentare pe care ai urnit-o, deprinzând-o să călătorească, prin cuvântul entuziasmului și al prieteniei.

Dar despre altceva vroiam să-ți vorbesc, despre „Arca lui Noe". Mi se pare că și această „Arcă" ți-o datoresc, iubite domnule Ibrăileanu, dușman acerb în intimtate al „talentului" meu, al „abuzului meu de talent".

— Domnule Teodoreanu, domnule Ionel Teodoreanu, dece atâtea flori, atâția zarzări, atâtea curcubee, atâtea fructe, în loc să te ocupi de oameni și de viață? Fă-mi plăcerea, domnule Teodoreanu, și scrie-mi un roman informativ, fără stil, fără frumusețã, mizerabil, negligent, în goana mare. Să pleci așa de grăbit la scris, încât să-ți uiți talentul acasă. Știi cât sânt de curios să aflu ce se mai întâmplă, ce se mai aude. Fă-mi un roman care să fie o scrisoare cu oameni și fapte, cu „mahalagisme", adresată mie, numai pentru mine.

Iți cer acest serviciu confidențial. Uită că ești poet. Uită că există lectori pe care să-i seduci. Gândește-te numai la ființa mea prozaică, la bolnăvicioasa mea curiozitate și spune-mi repede și deavalma lucruri care să-mi aducă viața în odae. Trimite-mi o telegramă urgentă de patru sute de pagini... Aprobă-mă, doamnă Lily, susține-mă, căci fără de alianța doamnei Lily nu pot avea dreptate față de domnul Ionel...

— Așteaptă, domnule Ibrăileanu, sânt prea tânăr pentru a renunța la „talentul" meu: la acest involuntar abuz. Romancierii cari au norocul să nu fie poeți, nici pictori ai vorbei, sânt simpli fără efort și fără sacrificiu, direcți ca o cădere fără rezistență. Mâna lor e goală, fiindcă n'au inele. Sânt o simplă transparență de fereastră, fiindcă niciodată n'au avut vitralii. Când mâna mea va fi goală, înseamnă că m'am lepădat de inelele belșugului meu blestemat. Inainte să scriu un roman ar trebui să scriu un volum de poeme, cum cei din legendă sacrificau o fecioară balaurului dela fântână. Dar nu pot încă. Scriu cu două vârfuri: unul în real, celălalt în poem. Cânt cu două sunete ale aceluiaș arcuș: unul e geamătul vieții, celălalt melodia artei. Surâd și plâng în acelaș timp, cu săgeata în mine și ochii în cer.

Cuvântul meu nu e nici în soare ca al romancierilor, nici în lună ca al poeților.

Dar așteaptă, domnule Ibrăileanu, cresc încet, dar cresc spre viață și spre maturitate, limpezindu-mă, mereu nemulțumit de mine însumi, dorindu-mă fără încetare altfel, căutându-mă pe toate zările, chemându-mi cu pasiune viitorul, sălbatec și singur printre aplauze, simțindu-mă vânt printre ocări, știind că-mi voi găsi drumul plenitudinii virile.Ințelepciunea e o presimțire a inteligenței: am uneori această presimțire. Nu voi fi etern un adolescent împodobit în purpura orgoliului tinereții. Intr'o zi îți voi aduce supremul omagiu al mânilor mele însângerate de luptă...

Așa-ți spuneam mereu, rămânând metaforic și poet chiar și pe pragul aspru al simplicităților sperate.

Și mereu așteptai, crezându-mi cuvântul, dacă nu și harul.

Iată, „Arca lui Noe" încărcată de oamenii vieții și de viața lor, îți aduce poate ceiace sperai.

E un roman antiliric. Poate că e cea dintâiu victorie a lui Ionel Teodoreanu asupra lui însuși, asupra nopții lui de vară. Poate....

Căci e o carte scrisă în anul 1936. Europa e numele unui spital în care țările așteaptă. Fiecare frunte e palidă în fața viitorului. Trăim spre moarte, adunându-ne viața.

Am adunat-o cu mâni febrile în această „Arcă" din preajma potopului. Cu ce bucurie gravă ți-o aduc, iubite domnule Ibrăileanu. E singurul dar pe care voiam să ți-l fac, știind cât doreai să fii mândru de mine pe toate hotarele, ca de acei scriitori pe cari i-ai iubit cu adevărat lipindu-ți-i de inimă.

Iată de ce mă grăbesc să-ți scriu.

Cu mâni reci de emoție, ridic manuscrisul „Arcei lui Noe", dăruindu-ți-l.

Dar s'a făcut noapte, domnule Ibrăileanu. E ceasul lămpilor, când viii ca și morții au candele.

Și între noi, pe nesimțite, lăsându-ne pe-un mal și celălalt, a început să curgă albă de spume, milenii și tăceri, Calea-Robilor.

Amare sunt victoriile al căror destin e să fie alături de moarte.

IONEL TEODOREANU

Lacul-Roșu, 18 August 1936.

Ştiinţa învinge moartea?

O metodă senzaţională pentru întinerirea muşchilor, inimii şi creerului

O nouă tinereţe?

Cele mai îndrăznete speranţe ne sânt îngăduite în această privinţă, dac'ar fi să credem în afirmările savanţilor. Organismul omenesc, această minunată maşină, este construită în aşa fel, ca să poată trăi un timp considerabil, mult mai mult ca un veac.

Doctorul Voronoff afirmă că numai în Franţa mor în fiecare an peste 150 de centenari. Nu de mult, ziarele anunţau căsătoria lui Ibrahim Goyan, un măcelar din Jugoslavia, cu o femeie de 30 de ani. Or, Ibrahim Goian este în vâstră de 108 ani şi se bucură de o sănătate şi o inteligenţă desăvârşite. La 96 de ani un acrobat englez, Henry Johnston, executa pe scenă exerciţii din cele mai primejdioase. La 102 ani, doctorul Bouy îşi practica încă profesiunea la Havre, la 93 de ani. Papa Leon a 13-lea era în plină activitate la 130 de ani — anecdota a rămas celebră — grenadirul Delpeuch, veteran în vârstă, dar totuşi viguros, s'a prezentat la recrutare pentru a fi reangajat.

Iată deci un fapt capital: o longevitate considerabilă nu ne este interzisă. Vârsta de 125 de ani a fost indicată de diverşi savanţi, între alţii şi Mecinikov, ca reprezentând termenul normal, mijlociu, al vieţii noastre. Aceasta însă cu o condiţie indispensabilă: să ne sfârşim zilele printr'o moarte naturală.

Din nefericire, un asemenea sfârşit paşnic este extrem de rar. Organele noastre ne părăsesc înainte de vreme şi aci e toată drama. La unul arterele se sclerozează. la altul inima slăbeşte, organismul întreg se intoxică de o maladie microbiană, sau intervine vreo perturbare, un ulcer, un cancer, care întrerupe întreaga maşină încă în plin randament.

Ajungem astfel la miezul problemei, la noţiunea medicală de *senilitate* sau — cu un cuvânt mai brutal — decrepitudine. La ce bun să trăim până la 100 sau 125 de ani, dacă dela 40 de ani părul ni se răreşte şi încărunţeşte, iar pielea, dinţii, tâmplele şi ochii manifestă un declin inexorabil? La ce bun să mai trăim dacă e vorba să murim pe'ndelete?

Ei bine, şi de astădată ştiinţa — fireşte, e vorba de ştinţa cea mai serioasă, aceea din laborator — se arată plină de încurajări şi făgăduinţe. O serie de „teorii asupra bătrâneţii", foarte studiate, de care rămân legate numele lui Metcinikov, Brown-Sequart, Metalnikoff, Carrel, etc. ne lămuresc astăzi mecanismul acestui declin progresiv. Tot din aceste teorii aflăm că nimic nu este inevitabil în această lentă şi dezolantă prefacere, ci, dimpotrivă, prin dezintoxicări, transfuziuni, grefe, putem păstra temporar corpului ce îmbătrâneşte o mare parte din însuşirile tinereţii.

Fricţiuni cu ser de cal.

Se cunosc desigur diversele aplicaţiuni ale chirurgiei estetice şi rezultatele minunate, pe care le putem obţine din folosirea acestor procedee.

Se cuvine să facem o menţiune specială despre o ciudată metodă de întinerire locală

Readucerea la viaţă prin acţiunea unui influx electric.

datorită medicului francez Risler, metodă care ne va familiariza cu un element esenţial în lupta contra bătrâneţii: sângele.

Doctorul Risler foloseşte sânge de cai tineri şi sănătoşi, hrăniţi cu morcovi, sânge, pe care-l extrage printr'o punţie din vâna jugulară, fără a ucide însă animalul. Lăsat în repaus, la adăpostul aerului şi al microbilor, acest sânge se desparte într'un cheag şi un ser de o culoare galben aurie, care după ce este puternic centrifugat, este ţinut în sticle ermetic închise.

Pentru a folosi serul astfel preparat, se'ntinde pielea pacientului, netezind zbârciturile, şi strivind cu degetele câteva picături de lichid, pe care un ajutor i le varsă din sticlă. Pielea se impregnează cu această substanţă vie şi regeneratoare, care pătrunde până în dermă. Pielea

DR. VORONOFF

ceia, cel puţin în mod provizoriu, supleţea şi frăgezimea caracteristică tinereţii.

Iată un secret de frumuseţe fundamental deosebit de pudre şi farduri, pe care însă îl cunoşteau până şi bunicile noastre! Aceste femei eroice nu şovăiau să-şi lege pe obraz, timp de mai multe nopţi, muşchiuri în sânge şi biftecuri crude.

Viaţa şi tinereţea vecinică la... amibe

Să trecem acum la pasionantele experienţe ale lui Metalnikoff şi Carel care au reuşit să pună în evidenţă: *nemurirea* materiei vii, descoperire fabuloasă, ce a deschis noui orizonturi problemei tinereţei eterne.

Se ştie că trupul nostru, ca şi al oricărei fiinţe vieţuitoare fără excepţie, este alcătuit din celule adică mici saci membranoşi umpluţi cu o substanţă gelatinoasă — protoplasma — care cuprinde un sâmbure sau „nucleu". Unele celule, de pildă cele din măduva unui bou sânt relativ mari, având un diametru de 1/7 mm. şi pot fi observate cu ochiul liber. Cele mai multe însă nu depăşesc o sutime de mm.

Trebue să notăm însă faptul esenţial că celulele trăesc pentru ele înşi-le viaţă individuală. La un ghilotina, de pildă, celulele continuă să mai trăiască câteva ore, după moartea lui, până când lipsa de „aprovizionare" în circulaţia sângelui le face să piară, una câte una. Nu sântem în realitate decât o vastă colonie de celule, asociate pentru trai şi specializate, unele formând sistemul nervos, altele fibrele muşchilor, altele globulele sângelui, etc.

E lesne de priceput că omul nu valorează în definitiv decât atât cât preţuesc celulele care îl formează. Dacă celulele au îmbătrânit şi nu mai săvârşesc schimburile chimice, care constitue respiraţia şi alimentaţia lor individuală, omul se simte şi el îmbătrânit, iar toate leacurile farmaceutice nu-i vor putea da decât cel mult un impuls trecător.

Din fericire, natura ne oferă cu generozitate mijlocul de a studia celulele separate, trăind în mediuri lichide. Aceste fiinţe unicelulare se numesc: amibe, microbi, infuzori, rotiferi şi le putem observa în chip desluşit

la microscop. Sânt unele foarte complicate ca infuzorii, care se mişcă în apă cu ajutorul unor cil vibratili. Ele vânează animale foarte mici, le mănâncă, le digerează şi par înzestrate cu o inteligenţă rudimentară, cel puţin un soiu de memorie, lucru destul de surprinzător pentru nişte făpturi care n'au nici urmă de creer.

Minunea este însă că aceste mici animale *nu mor*. Să ne înţelegem: sântem liberi să le omorîm, vărsând în apă un acid, sau prin căldură. Ceeace nu vom vedea însă decât în mod cu totul excepţional este o infuzorie care să moară de moarte naturală, de bătrâneţe. Când o infuzorie începe să îmbătrânească — adică după câteva ceasuri — se tae în două, dând naştere la două infuzorii distincte, care-şi urmează fiecare destinul ei.

Intinerirea poate fi obţinută şi prin fenomenul invers. Două fiinţe în vârstă, asociându-se şi fuzionând, se contopesc într'una singură, absolut tânără. Astfel aceste animale microscopice nu cunosc moartea şi nu lasă niciodată cadavre.

Moartea — a spus un cercetător german — nu este inerentă vieţii, ea nu este sfârşitul necesar şi inevitabil al vieţii. Moartea a apărut la fiinţele superioare, formate dintr'un mare număr de celule, ca o noutate *utilă speciei*. Rău înspăimântător pentru individ, moartea apare pentru specie ca un bine, întrucât, graţie acestui eveniment, specia poate să se reînoiască necontenit şi să se regenereze prin indivizi mai tineri şi mai robuşti, care primenesc organismele vechi şi uzate.

Dar, această preţioasă întinerire, această nemurire, pe care natura o acordă cu atâta mărinimie celulelor izolate, n'am putea-o obţine şi noi pentru milioanele de miliarde de celule ce

alcătuesc corpul nostru? N'am putea oare, asemenea păsării Phenix, să renaştem vecinic din noi înşi-ne?

Carrel a putut să „cultive" o carne nemuritoare

A desprinde dintr'un organ de la un animal foarte tânăr o porţiune de carne vie, a aşeza acest fragment pe o gelatină nutritivă într'o etuvă la o temperatură de 38 de grade C., obţinând astfel o desvoltare şi o recoltă de materie vie, iată operaţia extraordinară pe care savanţii au reuşit s'o facă de câţiva ani. Iată în ce constă aşa numita *„cultură a ţesuturilor"*.

Aceste culturi vii — insistăm sânt foarte probabil nemuritoare. Fragmente din inima unui pui de găină, care ar fi murit odată cu animalul după câţiva ani, au trăit totuşi peste 20 de ani *in vitro*, adică într'un borcan de sticlă. Savantul american, laureat al premiului Nobel, doctorul Carrel posedă actuamente în laboratorul său, o asemenea cultură de ţesuturi, care trăeşte dela 1912.

Trei precauţiuni esenţiale trebuesc însă neapărat respectate: masa vie trebue ţinută la adăpostul microbilor, care ar infecta-o repede. Ea trebue deasemenea spălată cu grijă, la fiecare două zile, pentru a înlătura otrăvurile secretate de însăşi celu-

Se încearcă „reînvierea" unui câine.

lele. In sfârşit, această massă trebue tăiată în două, pentru a reînoi suprafeţele libere.

In corpul nostru, prima funcţiune revine globulelor albe din sânge, care devorează toţi microbii ce-au pătruns accidental în organism. A doua funcţiune însă se realizează în condiţii defectuoase la bătrâni. Şi aici, ajungem la un prim element al senilităţii, pe care doctorul Carrel a ştiut să-l pună în evidenţă. E vorba de aşa numita „toxicitate a sângelui bătrân".

Carrel ia un fragment de embrion al unui pui de găină, obţinut prin deschiderea unui ou în a opta zi de clocire şi îl introduce într'o gelatină la o etuvă. In aceste condiţiuni se poate obţine o desvoltare regulată. Waaddington, în Anglia, a putut face chiar să crească — asemenea unei flori animale — un picior de pui. Carrel însă turbură experienţa, vârsând asupra fragmentului de embrion sânge de pui, din care s'au scos în prealabil globulele. Dacă puiul e tânăr, nou născut, nu se produce nimic şi desvoltarea cărnii de pui nu e cu nimic stânjenită. Dacă dimpotrivă, puiul e mai mare sau mai în vârstă, desvoltarea e considerabil încetinită şi chiar oprită în mod practic. Astfel, sângele animalelor în vârstă constitue o adevărată otravă pentru celulele vii. De aci ideia, stranie în aparenţă, dar logică în fond, *de a le schimba sângele*.

Această operaţie tragică, doctorul Carrel a făcut-o, ca titlu de experienţă, asupra unui câine, pe jumătate paralizat de bătrâneţe şi aproape orb. S'a extras animalului sânge, din care prin filtrare s'au separat globulele. Lichidul rămas a fost apoi înlocuit prin apă sărată şi injectat în organismul cânelui. Rezultatul a fost pur şi simplu miraculos. Animalul părea imediat întinerit. Incepu să sburde, să alerge, să mănânce cu poftă, iar instinctul sexual, amorţit până atunci, se trezi într'însul cu frenezie.

Acest câne memorabil a trăit încă trei luni, tânăr mereu, şi muri accidental din pricina unei pneumonii.

Intineriri prin sânge vegetal

Se naşte atunci întrebarea? Stăpânim oare adevărata metodă de întinerire? Vom putea ajunge, asemenea Papei Inocenţiu al VIII-lea la o nouă tinereţă, după ce ne-am injectat în corp sânge de oameni tireri? Sau — mai ştiinţific — un ser special adaptat pentru a distruge otrăvurile secretate de organismul nostru îmbătrânit? Doctorul Carrel răspunde absolut afirmativ la această întrebare. Şi deaceea deplânge că „moda" grefelor de glande ne-a făcut se neglijăm cu desăvârşire acest puternic mijloc de întinerire.

Transfuziunea sângelui în cantităţi enorme dintr'un corp omenesc într'altul, nu mai apare astăzi ca ceva înspăimântător. Savantul Judin din Rusia n'a şovăit să înfuzeze în organismul unui rănit, sânge de cadavru. Astăzi, graţie descoperirii acestui învăţat rus, putem conserva sânge omenesc, în gheţare, pentru cazuri de transfuziuni urgente.

Studiul amănunţit al „grupurilor sanguine" a permis, pe de altă parte, să înlăturăm cu desăvârşire accidentele datorite amestecurilor de sânge străine. O mică minune electrică — „inima artificială" a doctorului Becart — garantează o pompare regulată, fără strivirea globulelor.

Doctorul Jaworski a recurs la injecţii în volume mici, de sânge tânăr, luat de la anumite persoane sănătoase şi centrifugat.

In borcanul de sticlă inima unui taur pulsează sub acţiunea „sângelui artificial" în „camera vieţii.

După cum vedem, procedeul nu urmăreşte o înlocuire totală a sângelui, ci numai injecţii întineritoare, care trebuesc reînoite din timp în timp.

Un medic american experimentează actualmente în Statele Unite o noutate paradoxală, pe care a numit-o *„sânge vegetal"*.

Indigenii din Nordul Indochinei folosesc de multă vreme, în locul sângelui, o soluţie de buruieni uscate şi măcinate pentru infuziunile practicate la răniţii, care au suferit hemoragii grave. Acest procedeu, modernizat şi aplicat conform metodelor de asepsie, a dat rezultate senzaţionale, în cazul animalelor, cărora le-a sporit considerabil vitalitatea, frumuseţea şi fecunditatea. Rezultă deci că, alături de sângele natural omenesc, „sângele vegetal" este destinat să joace un rol însemnat în cucerirea tinereţei eterne.

Nu trebue să uităm că există şi un preţios sânge „mineral", care a salvat multe vieţi omeneşti, deşi este alcătuit numai din apă sărată. Injecţii cu „ser fiziologic" — adică apă sărată în proporţia de 9 părţi la 1000 şi lipsită de microbi — sânt practicate în mod curent oridecâte ori avem aface cu o pierdere de sânge mai însemnată. Aceste injecţii fac să dispară şi unele turburări de care suferă femeile însărcinate. Deasemenea, femei, care n'au avut decât copii firavi, ajung pe calea aceasta să dea naştere la copii cu o greutate mai mare chiar decât cea normală. O asemenea înviorare a organismului reprezintă un avantaj remarcabil, care merită să fie folosit în lupta împotriva bătrâneţii.

Un element esenţial este faptul că sângele nostru, celulele noastre, nu sânt libere, ci supuse unei „puteri centrale", autoritare, care e sistemul nervos, sau, mai degrabă sistemele nervoase. Această putere centrală ne permite să acţionăm cu o energie extremă asupra întregului organism.

Creerul, măduva spinării, nervii sensitivi şi motori formează sistemul nervos „voluntar", care ne permite să vorbim, să mergem şi să acţionăm în toate împrejurările vieţii.

Inaintea coloanei vertebrale, adânc ascunse în interiorul corpului, există însă două lanţuri de ganglioni nervoşi, care formează sistemul „simpatic". Rolul acestui sistem este controlul mişcărilor şi al funcţiunilor diferitelor organe interne: stomac, intestine, rinichi, fără intervenţia voinţei noastre.

O senzaţională experienţă a doctorului Carrel a arătat dealtfel că întreaga massă a organelor poate trăi în afara animalului, ca o fiinţă aparte. Carrel ia o pisică sau un câne viu, spintecă animalul de sus în jos şi îi scoate deodată, plămânii, inima, stomacul, ficatul, pancreasul, intestinul, rinichii şi băşica, fără ca inima să înceteze totuş de a bate şi sângele să circule regulat. Dacă această „fiinţă viscerală" este introdusă într'un lichid cald şi trimitem oxigen în plămâni, ea continuă să respire, să digereze şi să trăiască.

O asemenea viaţă inconştientă, vegetativă, devine posibilă prin nervii independenţi şi ganglionii nervoşi risipiţi, adevăraţi creeri în miniatură, care asigură o largă independenţă fiecărui organ.

E uşor de înţeles ce complicaţie introduce în viaţa noastră internă această multiplicitate de comenzi, mai ales atunci când întregul organism luptă cu bătrâneţea, boala şi moartea.

Medicii ruşi Podkopaieff şi Metalnikoff au dovedit că putem influenţa sistemele nervoase involuntare, prin procedee indirecte, adevărate trucuri care determină acţiuni profunde.

Astfel, un câne, căruia i s'a administrat de mai multe ori un vomitiv, în clipa în care auzea cântând un instrument muzical, ajunge în cele din urmă să contracteze obiceiul de a vomita, numai auzind sunetul acelui instrument. Metalnikoff a putut realiza chiar acţiuni mai misterioase, ca de pildă schimbarea compoziţiei sângelui unui iepure, atunci când i se cântă din trompetă.

Mai mult încă! Acţionând direct asupra unor nervi s'a putut determina apariţia simptomelor celor mai diferite boli, chiar boli microbiene. S'a obţinut astfel febră tifoidă artificială, fără urmă de microbi. Metalnikoff a experimentat sistemul asupra unor omizi, pe care le tăia literalmente în două, printr'o ligatură şi a constatat că „imunizarea" unei jumătăţi a omidei se transmite celeilalte jumătăţi, prin fibra nervoasă care le leagă

Aceste experienţe prezintă o mare importanţă în lupta contra bătrâneţii şi morţii. Ele ne pun la îndemână mijlocul de a exercita o influenţă asupra celulelor ce îmbătrânesc, chiar asupra globulelor albe din sânge, care joacă rolul de „scleroză" a ţesuturilor.

Celebrul Coué, care în fiecare zi când se deştepta, obicinuia să spună: *„Mă simt bine, din ce în ce mai bine!"* era pe calea cea bună care te face centenar. Lui i se poate aplica vorba clasică: *„S'a lăsat să moară din... distracţie !"*.

Iată în ce constau metodele de întinerire, bazate pe folosirea externă şi internă a sângelui, completate printr'o chibzuită cură nervoasă. In afară de anumite rezultate precise, acestea metode ne deschid perspectivele cele mai promiţătoare.

Actualităţi Ştiinţifice

Zincul şi vitaminele

Se cunoaşte importanţa covârşitoare a vitaminelor în alimentaţie. Dar, nu numai omul, ci şi multe animale au o nevoe indispensabilă de aceste substanţe preţioase. Intr'adevăr, recentele experienţe, făcute asupra şoarecilor, au arătat că lipsa vitaminelor în alimente, provoacă la aceste animale aceleaşi boale ca şi la om.

S'a descoperit deasemenea că efectul binefăcător al vitaminelor se produce numai dacă există şi zinc în compoziţia hranei, administrată şoarecilor. Aceste animale nu se desvoltă în mod normal, atunci când consumă alimente cu vitamine, dar fără zinc. In acest caz, ele capătă o blană sburlită, insuficientă, slăbesc considerabil, manifestând adesea turburări în simţul echilibrului, şi chiar simptome de paralizie.

Dimpotrivă, şoarecii hrăniţi cu alimente cuprinzând zinc, trăesc mult, mai mult decât ceilalţi. O cantitate de 0,2 miligrame de zinc în hrană este suficientă pentru a prelungi viaţa animalului, durata acestei prelungiri variând între două săptămâni şi două luni.

Rezultă din aceste experienţe că influenţa vitaminelor în organism nu este eficace fără adausul de zinc.

Sticla incasabilă

Problema sticlei incasabile a primit până acum diferite soluţiuni practice. Nici unul însă dintre procedeele folosite nu s'a dovedit impecabil întrucât cuprindea un neajuns oarecare.

De curând, un chimist cehoslovac a reuşit să realizeze sticla incasabilă desăvârşită: absolut transparentă şi în plus elastică, şi suplă ca celuloidul.

Inventatorul susţine că noul produs e destinat să înlocuiască nu numai sticla ci chiar şi celuloidul, întrucât prezintă avantajul de a nu fi inflamabil. Sub acţiunea căldurii se topeşte ca sticla obişnuită, dar fără să propage focul în caz de incendiu, cum se întâmplă cu celuloidul.

Razele Roentgen şi viorile

După cum se ştie, viorile cântate multă vreme — aşa zisele viori vechi — dobândesc o rezonanţă deosebit de frumoasă, ceeace face ca ele să fie foarte apreciate.

Iată însă că o experienţă întâmplătoare ne arată că putem obţine acelaş efect de... îmbătrânire a viorii, fără să cântăm multă vreme pe acest instrument. E suficient pentru aceasta să expunem vioara acţiunii razelor Roentgen. O radiaţie de vreo zece minute echivalează cu o durată de 50 de ani, în care vioara ar fi folosită incontinuu. Explicaţia acestui efect ciudat urmează să fie abea găsită.

Aspiratorul de praf contra ţânţarilor

In America s'a construit un dispozitiv pentru prinderea insectelor, după modelul aspiratorului de praf. Ţânţarii, atraşi de lumina unei lămpi de neon, sânt târâţi în vârtejul curentului de aer al aspiratorului şi introduşi în interiorul aparatului. Aci insectele sânt reţinute într'o sită metalică, care este golită în fiecare oră. Se pare că un asemenea aparat poate suprima ţânţarii pe toată întinderea unui teren de jumătate kilometru pătrat.

ING. I. S.

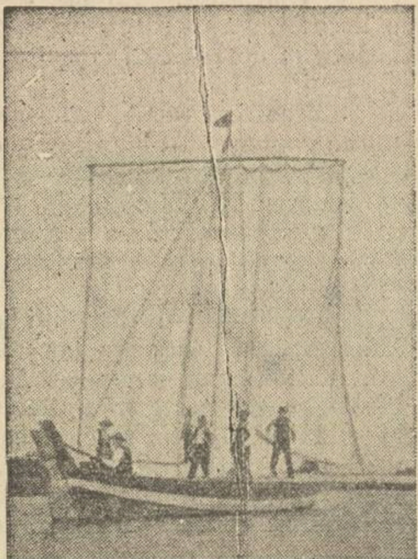
ETON, şcoala aristocraţiei engleze. E mult mai uşor să intri în Serviciul Diplomatic, sau în Parlament, cu o diplomă dela Eton, decât să pătrunzi în această şcoală. Părintele viitorului elev trebue să înscrie numele băieţelului aproape imediat după naştere şi în momentul de faţă, toate locurile sunt ocupate până'n 1945. Un foarte interesant articol publică „REALITATEA ILUSTRATĂ" care a apărut săptămâna aceasta. Realitatea Ilustrată cuprinde 2 părţi: 24 pag. mari, tipărite la heliogravură şi 24 pag. suplimentul „De toate pentru toţi". — 48 pagini mari 10 lei.

Lawrance I. Burpee

Nordul Canadei se trezește

Cu botul avionului îndreptat spre miază-noapte, sburam peste câmpiile mănoase din provincia Alberta de nord. Plecasem de o jumătate de oră de pe lacul Cooking, baza hidroavioanelor de la Edmonton, și curând după aceia sburasem peste panglica de un cenușiu posomorît a râului Saskatchewan, care e și el de culoarea noroiului, ca mai toate râurile de pe întinsul șes din nordul Americei.

Sburam la 1500 de metri și

Rar se văd azi bărcile romantice ale Golfului Hudson

pământul sub noi avea înfățișarea aceia ciudată, de tablă de șah, pe care o vezi la toate ținuturile agricole privite din avion. Pentru moment mergeam de-a-lungul șoselei care pleacă din capitala provinciei spre nord.

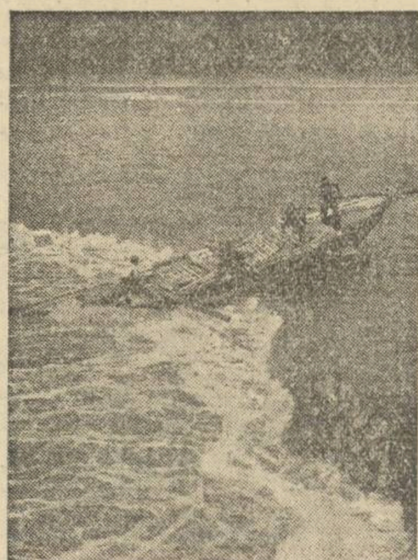
Tabla de șah se prefăcu în ferme izolate, iar șoseaua degeneră într'un drum de moda veche, plin de noroi. Petece de pădure se iveau tot mai des, iar casele se răreau și se făceau tot mai sărăcăcioase. Lăsasem în urmă hotarul de nord al ținutului Alberta. Sub noi nu se mai vedeau acum nici case, nici drumuri, nici o urmă de existență omenească, nimic decât codri nesfârșiți întrerupți din când în când de pereți de stâncă, sau de râuri și lacuri pe jumătate ascunse.

O cale ferată în pustiu

Dar deodată ochii îmi căzură pe ceva liniștitor de familiar. Printr'un luminiș din pădure alergau două linii strălucitoare, paralele; și pe acestea drept sub noi, gâfâia un tren — jucărie, ridicul de mic.

Această cale ferată și semenele ei înfățișează primul pas din înaintarea Canadei spre Ținutul de Miazănoapte.

Deși existau vânători și negustori de blănuri și misionari la nord de paralela 54-a, cu mult înainte de drumurile de fier, ei n'au fost niciodată adevărați stăpâni în Ținutul de Miază-

Vârtejurile lacului Athabaska

noapte. Cu o excepție totuși. Negustorii de blănuri au clădit depozite în valea râului Păcii, acum mai bine de o sută de ani. In jurul acestor depozite crescură treptat mici comunități agricole. Când se duse vestea în străinătate despre calitatea excepțională a pământului, țăranii veniră din sud pe drumul rău de care, dela Edmonton, și colonia se întinse în sus și în jos pe vale.

Incă din 1876 premiul întâi pentru grâu la expoziția centenară din Filadelfia a fost câștigat de un agricultor din valea Păcii; ținutul Râul Păcii a ieșit invingător din nou la Chicago, în 1893, și numele lui Herman Trelle din acelaș loc, se vede de mai multe ori pe lista producătorilor celui mai bun grâu din lume

Apoi au venit și aeroplanele

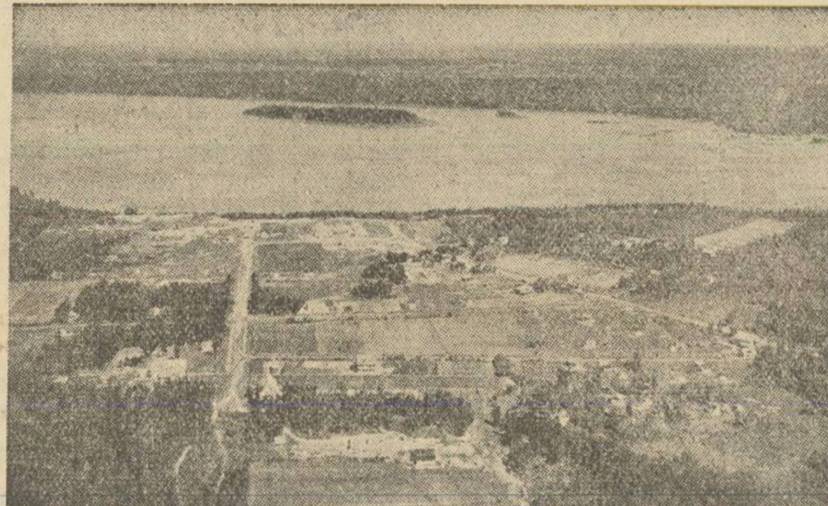
Epoca aburului a dat o lovitură puternică spiritului de izolare al ținutului de Miază Noapte, dar epoca avioanelor a fost aceia care a isbutit să-l convingă că omul alb a venit în țara asta cu gând să rămână

Pentru cei ce trăesc în orașele moderne, e nespus de greu de înțeles ce au însemnat avioanele și telegrafia fără fir pentru Canada de nord, ținut de două milioane și jumătate de chilometri pătrați.

Nu de mult am petrecut o seară împreună cu un om care a vânat în ținutul de Miazănoapte timp de o jumătate de veac. Cum stam fumând din pipă lângă un foc de bușteni, l-am întrebat ce impresie îi fac lui telefonul, telegraful, lumina electrică și aeroplanul

Grăind rar și măsurat, ca unul ce și-a petrecut mare parte din viață în singurătate, veteranul mi-a răspuns:

„Când am venit în miazănoapte, Edmonton era un post de negoț al Companiei Golfului Hudson. Winnipeg era o biată colonie plină de noroi, împrăștiată pe malurile Assinboine.

La Fortul Smith, distanțele n'au însemnătate

M'am echipat laWinnipeg și am luat-o pe drumul vechi, pe apă, către Saskaachwan; am vâslit până la Mackenzie și Simpsom. Asta mi-a luat câteva luni.

„Oarecare circulație era, în sus și în jos pe fluviul Mackenzie, mai cu transportul alimentelor până la posturile din vale, mai cu adunarea blănilor, la întoarcere, dar nu era mare lucru — și numai la mari intervale. Poșta sosea acolo odată pe an, când se schimba garnizoana. Ceai, zahăr, făină, slănină, aceasta era cam toată hrana ce venea din afară. Dacă doream fructe, puteam culege fragi și mure. Foarte rar făceam așa ceva. Puteam trăi destul de bine cu ce producea ținutul, cu atâta vânat și cu râurile pline de pești.

„Iți trebuiau șapte ani, pe vremea aceia, ca să-ți scoți banii le pe o marfă, în ținutul Yukon. In primul an mărfurile erau încărcate pe vapoare la Londra, cu destinația fabrica York, din golful Hudson. Al doilea an erau transportate în interior, la Casa Norvegiană, la nord de lacul Winnipeg. Anul al treilea mărfurile călătoreau până în partea de jos a fluviului Mackenzie. In anul al patrulea ajungeau la Fortul Youkon. In al cincelea, blănile căpătate în schimbul mărfurilor porneau spre răsărit și le mai trebuiau încă două veri ca să ajungă pe piața Londrei.

„Da, vremurile s'au schimbat. Vapoarele Companiei Golfului Hudson iau turiști la Mac Murray și-i duc până la oceanul Arctic, și apoi poți să te întorci dela Aklavik la Edmonton cu aeroplanul, dacă ai bani.

„Colo departe, la gura fluviului Mina de Aramă, pe coasta oceanului arctic, ești mult mai aproape de orașele răsăritene, decât era Edmonton de ele, acum cincizeci de ani. La nevoe poți ajunge în sud într'o zi, cu avionul; și ești în contact cu restul lumii tot timpul, prin telegrafia fără fir.

„Primim scrisori și ziare prin poșta aeriană, și poți cumpăra conserve de piersici din California, sau biscuiți din Londra, pre cum și portocale și banane proaspete, la oricare din porturile de negoț mai însemnate".

Nu mai există mulți dintre oamenii de altădată. Locul lor l-au luat specialiștii, ce caută cu îndârjire, cu ajutorul hidroavioanelor, urme de minerale prețioase, pe acel uriaș podiș canadian, care se întinde pe tot spațiul dintre minele de aur dela Ontario și Quebec și până la mina Eldorado, de pe lacul cel mare al Ursului.

Geologii guvernământului fac în câteva zile recunoașteri pe suprafețe care cereau altă dată luni întregi de trudă istovitoare.

Doctorii și misionarii, călătorind cu avionul, își răspândesc leacurile trupești și sufletești pe o suprafață atât de întinsă, încât chiar acum vre-o câțiva ani aceasta ar fi părut un vis fantastic.

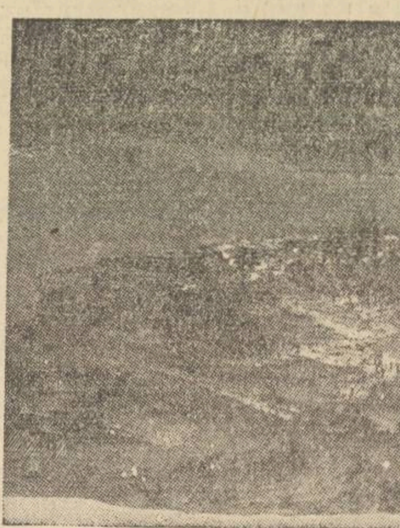
Poliția „călare" și negustorii de blănuri din îndepărtatele forturi din arhipelagul Arctic, înzestrați cu aparate de radio, ascultă prin postul canadian de radio, nu numai concertele simfonice dela New Jork, Boston sau Londra, ci și rezumate din știrile zilei și vești personale de la familiile lor.

Două ore cu avionul, o zi cu trenul

Intre timp, noi sburasem spre nord. Ajungem la lacul Athabaska, acolo unde face un cot mare spre miazăzi și îl urmăm în sus până la Mac Murray, așezându-ne pe canalul ce leagă lacul Hearwater cu Athabaska. Ne-au trebuit două ore ca să facem drumul acesta cu aeroplanul. Cu trenul ne-ar fi trebuit 24—30 de ore; pe drumul vechi al luntrilor am fi pierdut aproape o săptămână.

Totuși poate că nu e drept să comparăm în cazul acesta avionul cu trenul, fiindcă drumul de fier dela Edmonton la Mac Murray e încă destul de primitiv.

Călătorești destul de comod într'un vagon-clasă sau în vagonul de dormit, și mănânci foarte bine la vagonul restaurant, dar restul trenului e alcătuit din 20-

Cameron Bay, de unde se extrage radium...

50 de vagoane de marfă și e cam anevoios să-ți mănânci supa în timp ce se deslipește sau se alipește trenului un vagon de marfă, la una din rarile stații.

Câte odată dai peste tovarăși foarte plăcuți, dacă te interesea-

Bivolii sălbateci

ză informațiile precise despre cea mai nouă graniță a Canadei, dela oameni cunoscători — mineri și vânători, funcționari ai guvernului sau ai Companiei Golfului Hudson, ingineri și misionari și geologi, albi, Indieni (Piei Roșii) și corcituri.

Mac Murray e azi punctul de plecare al Nordului; locul de întâlnire al trenurilor, vapoarelor și aeroplanelor Până mai ieri, era un biet depozit de desfacere al Companiei Golfului Hudson.

Strada e nepavată ,deși dealul din dosul orașului e o grămadă zdravănă de nisip cu catran, care a fost întrebuințat cu succes la facerea șoselelor din parcul național Jasper. Praful se ridică în nori pe străzi, într'un fel ce pare caracteristic pentru coloniile de pioneri.

Pe stradă și în hotelurі întâlnești oameni ce și-au petrecut cea mai mare parte din viață dincolo de graniță — și alții ce văd Nordul pentru întâia oară. Turiștii care au sosit cu trenul așteaptă vaporul următor al Companiei Golfului Hudson, ca să-i ducă în sus pe fluviu până la oceanul Arctic.

In drum spre casă, la întoarcerea dintr'o excursie, un chirurg vestit din Londra coboară dintr'un avion ce merge spre sud — și e chemat de doctorul local ca să-l ajute să scape viața unui bolnav.

Un pilot hoinărește prin oraș; tocmai s'a întors dintr'o cursă cu avionul poștal la posturile și taberele de lângă lacul mare al Robului. Azi dimineață a mâncat aici, la Mac Murray, iar acum la prânz s'a și întors.

Vreo două haite de câni de sănii sânt instalate pentru vară într'o curte vecină și stăpânul lor se întrece cu snoave cu un veteran din ținutul râului Mackenzie. Un grup de mineri își adună bagajele. Hidroavionul îi așteaptă în port ca să-i ducă la Cameron Bay, de pe lacul mare al Ursului.

Un Indian sosește dela râu cu o încărcătură de pește. Negustorii se tocmesc cu femeile indiene pentru niște papuci de piele, brodați. Un polițist „călare" aduce un prizonier într'un automobil. O ceată de copii, albi și indieni, se joacă cu mingea pe un maidan. Trei vânători, care tocmai și-au descărcat barca, se opresc să asculte glasul unui crainic dela radio, care vestește în îndepărtatul Chicago începutul celui mai nou cântec de jazz.

Istoria așezării, dacă nu a orașului, Mac Murray, începe de la 1782, când primul alb, un negustor original, numit Peter Pond, a venit cu barca și a clădit primul depozit comercial pe Athabaska. Tot pe drumul acesta sosiră Sir Alexander Mackenzie, Sir John Richardson și mulți alți exploratori vestiți, sau mai puțin vestiți negustori de blănuri.

Povestea Companiei Golfului Hudson

Dela Mac Murray am sburat spre nord, cu alt aeroplan, condus de Walter E. Gilbert, modestul dar iscusitul pilot care a dus pe exploratorul L. T. Burwash, la polul nord magnetic. Am făcut un ocol deasupra aeroportului și apoi am pornit în sbor de albină spre lacul Athaska, având râul când la dreapta, când la stânga noastră.

Gilbert mi-a dat ochianul lui și mi-a arătat cu degetul un vapor care călătorea și el tot spre nord. Pe steagul ce fâlfâia în vârful catargului, abea se putea deosebi literele H. B. C. *(Hudson's Bay Company)*, simbolul venerabilei companii care, de mai bine de două veacuri și jumătate, face comerț cu blănuri în America.

Azi, când depozitele ei sânt răspândite pe tot continentul, de la Labrador până la oceanul Pacific, compania face probabil afaceri mai mari prin magazinele sale din Winnipeg și alte orașe apusene ale Canadei; dar a fost o vreme când steagul ei era cunoscut și respectat, iar legile ei ascultate fără murmur, în cuprinsul unei împărății mari cât Europa întreagă.

Am sburat peste fortul de acum 150 de ani al lui Peter Pond, am ajuns la lacul care acum se numește Athabaska, cenușiu-noroios aici, ca mai toate lacurile și râurile până la lacul mare al Ursului și am trecut peste colțul lui de Apus, până la peninsula pe care se află Chipewyan.

Aceasta e și acum o localitate însemnată, cu misionarii, minele ei și celelalte activități, pe lângă negoțul de blănuri, dar gloria ei stă mai ales în trecut.

Râul Mackenzie a fost „râul de amăgirii pentru explorator"

De aici și-a început, în 1789, Alexander Mackenzie călătoria în jos pe râul ce i-a purtat mai târziu numele. El însă i-a zis *Râul desamăgirii*, fiindcă acesta l-a dus la oceanul Arctic, când el nădăjduia să ajungă la Pacific.

Și tot de aici, peste trei ani, el și-a început vestita expediție spre Pacific, pe țărmul căruia a lăsat o inscripție caracteristic de modestă: „Alexander Mackenzie, venit din Canada pe uscat, la 22 Iulie 1793".

Chipewyan avea o bibliotecă vestită, pe vremuri și era locul de întâlnire al unor oameni ca David Thompson, Peter Fidler și Philip Turnor, care, toți, au făcut explorări și descoperiri însemnate, în numele Companiei Golfului Hudson sau al Companiei de Nord-Vest, rivala ei.

N'a mai rămas mult din vechiul fort, la Chipewyan, care să-ți amintească de gloria-i trecută afară de câteva cărți de călătorie, vechi și roase. Vechile ziare, manuscrise și alte amintiri despre negoțul de blănuri, ce se aflau odinioară la Chipewyan, au fost apoi mutate la Casa Golfului Hudson, din Londra, unde arhivele venerabilei corporații sânt păstrate și puse la îndemâna studenților în istorie.

Burghezul pe luntrea de paradă

E greu de evocat o scenă din vremurile acelea, când pâlcuri de bărci de York și luntri trăgeau aici la țărm sau porneau la drum în lungile lor călătorii către gura râului Mackenzie, sau către Fabrica York din Golful Hudson.

Răscolind printre cărțile vechi prăfuite, am dat peste o povestire contimporană, scrisă de unul dintre primii negustori de blănuri, un funcționar din compania rivală, cunoscută sub porecla de „Apuseni". Descrie starea de lucruri dela începutul veacului trecut; și iată istorisirea, plină de viață, a felului cum călătorea unul din funcționarii de seamă, sau *Bourgeois*, ai Companiei de Nord-Vest.

„*Burghezul*" e dus până pe bordul luntrei sale pe umerii unui vlăjgan. El se așează pe o saltea moale, cam în mijlocul luntrei, cu pușca alături și prepelicarul credincios la picioare. Abia s'a așezat bine și slujitorul îi prezintă pipa, pe care el începe să o fumeze, în timp ce

Umăr la umăr, împotriva dușmanilor

steagul lui de mătase fâlfâe la pupa vasului său colorat.

„Apoi vâslele încovoiate se pun pe lucru și luntrea ușoară despică apele cu o iuțeală neîntrecută, pe când echipajul inimos scoate strigăt după strigăt, spre a-și dovedi tăria și iscusința.

„După un drum de 100 de mile, vine noaptea. Vâslașii sar repede în apă și nababul și tovarășii lui sânt transportați la mal. Aprind un foc sdravăn, și cina începe. Apoi Inălțimea sa se retrage la odihnă.

„Dimineața ,la ora cafelei, debarcă pe vreun tăpșan înverzit. Samovarul dă în clocot; o rogojină colorată e întinsă pe jos; apare un prânz rece. Peste 20 de minute pornesc din nou. Vine amiaza; iar trag la mal. Cana cu băutură întovărășește coșul cu merinde: cuprinsul acestuia e repede golit, cu simplitate; apoi, peste 20 de minute, iar pornesc la drum și merg până ce amurgul le oprește înaintarea.

„Când e cu putință să răsbească pe întuneric, călătorului îi sânt hărăzite patru ore de odihnă; și uneori, pe locuri trufașe și țărmuri îndrăznețe, merg zi și noapte pe apă, fără întrerupere și fără odihnă. Marinarii cântă ca să păstreze ritmul cu vâslele; cântă ca să alunge toropeala pricinuită de oboseală; și cântă fiindcă asta-i place Burghezului.

„Când sânt aproape de țintă, se îmbracă frumos, își pun penele și un cântec mândru se înalță. Dau buzna spre țărm, de parcă ar vrea să facă țăndări barca; dar cu mare dibăcie își întorc vâslele în clipa cuvenită, în timp ce căpetenia sare pe țărm și apucând prora, oprește luntrea din mers.

„Cu acest prilej sărbătoresc toată lumea se adună la malul apei; se trag împușcături care să vestească sosirea *Burghezului*. Apoi toți își dau mâna, cum se întâmplă adesea cu oameni ce nu s'au văzut de ani de zile; chiar și Burghezul se salută astfel cu oamenii cei mai smeriți.

Nu există poate, nici o altă țară în care legăturile de prietenie să fie mai trainice decât aici. Fiecare se poartă cu tovarășii săi ca un frate; și toți se poartă față de *Burghez* cu respect ca și cum ar fi tatăl lor".

Grâul crește unde rătăceau dinosaurii

Cum se schimbă lumea — mă gândeam pe când mă urcam în avion și porneam vuind spre nord. Am urmat câțiva chilometri cursul Râului Robului și am ajuns la gura largă a Râului Păcii. Din locul acesta se întorsese spre apus Alexander Mackenzie, în drumul său prin munții Stâncoși, către Pacific. Indienii care vânau în valea râului Păcii erau vestiți pentru spiritul lor neatârnat. Locuiau acolo de nenumărate generații.

Dar cu veacuri înainte de sosirea lor, făpturi ciudate cu patru picioare colindau mlaștinile întinse ce umpleau mare parte din această vale largă. Acum câțiva ani, un arheolog canadian a găsit în malul de stâncă netedă, al râului, urme de dinosauri, — ce mergeau drept în albia actuală a râului — atât de bine întipărite, de parcă ar fi fost făcute eri.

Azi agricultorii canadieni cultivă grâu premiat, acolo unde aceste reptile uriașe s'au hrănit, s'au luptat și au murit.

Unde trăesc și azi bivolii sălbateci

Râul Robului urma acum un drum întortochiat, așa că mai tot timpul noi sburam deacurmezișul cotiturilor, una după alta. Colo la stânga e Parcul bivolilor de pădure, unde se găsesc ultimele cirezi de bivoli sălbatici. Aceștia sânt puțin mai altfel decât bivolii dela șes, rezultat al mediului lor deosebit, Parcul bivolilor de pădure fiind din belșug împădurit.

Acum câțiva ani, guvernul canadian a îmbarcat animalele de prisos din parcul de bivoli sălbateci dela Wainwright, la răsărit de Edmonton, și le-a transportat în acest ținut, la apus de Râul Robului, cu nădejdea că vor fi îngăduite de cele de aici și că se vor contopi în cireadă. Experiența a izbutit și în fiecare an un mare număr de bivoli sânt trimiși în nord și lăsați în libertate în Parcul bivolilor de pădure.

Dominionul a creiat un număr de „sanctuare" și „rezerve" pentru animalele sălbatice, în Ținutul de Miazănoapte, sub regulamente ce variază cu severitate. Indienii Chipewyan și Slave pretindeau ținutul acesta, ca fiind locul lor de vânătoare din moși-strămoși; dreptul de a vâna le-a fost asigurat prin Tratatul Indian din 1898 și e menținut și astăzi, firește potrivit unor anumite reguli, spre a se împiedica o distrugere zadarnică.

Sânt și patru „rezerve": *Râul Robului*, pe malul apusean al râului, aproape de vărsare; *Jellowknife*, o suprafață mult mai mare, între lacurile Robului și al Ursului; *Râul Peel*, pe partea

Urmare în pag. 4-a

apuseană a râului Mackenzie, deasupra deltei; şi *Insulele Arctice*, un ţinut nesfârşit, din care face parte tot archipelagul arctic — afară de trei sferturi din insula Baffin — şi o bucată bună de continent până la canalul Foxe. Această „rezervă" e folosită de Eschimoşi, celelalte trei de triburi de Indieni.

In toate aceste rezerve, vânatul, cu anumite restricţii, e îngăduit indigenilor. Dar în niciuna din regiunile acestea ocrotite nu le e îngăduit oamenilor albi să vâneze.

Sanctuarul de vânat dela Thelon, la nord-est de lacul mare al Robului, e un adăpost pentru cei câţiva boi-de-musc ce mai există; vânatul lor e cu desăvârşire oprit.

Rezerva renilor, la răsărit de delta fluviului Mackenzie, e locaşul turmei de reni, aduşi din Alaska, după o călătorie îndelungată şi plină de peripeţii. Tinerii Eschimoşi sânt învăţaţi cum să-i îngrijească şi e nădejde că aceste animale vor ajunge să fie tot atât de folositoare pentru locuitorii cei mai nordici ai Canadei, cât sânt pentru Eschimoşii din Alaska şi pentru Laponii din nordul Europei.

Am sburat peste Fitzgerald şi

Tocmeală între un Chinez şi o Indiană

ne-am coborît la fortul Smith, pentru o vizită scurtă. Aceasta e capitala oficială a ţinuturilor de nord-vest: orăşel curat, cu cazărmi de-ale poliţiei „călare", depozite de desfacere ale Companiei Golfului Hudson şi ale Negustorilor — din Nord, şcoli de-ale misionarilor şi-un spital.

Vapoarele din nord ale Companiei Golfului Hudson coboară doar până la Fidzgerald. Mărfurile şi călătorii sânt transportaţi la Fortul Smith şi îmbarcaţi pe alt vapor pentru lunga călătorie în jos pe Mackenzie.

Samuel Hearne, exploratorul nordului

Cum sburam peste lacul Robului, gândul mi se întorcea la acel simpatic şi întreprinzător explorator, Samuel Hearne, primul alb care a călătorit prin Ţinutul de Miazănoapte. Era încă un copiladru când a făcut prima încercare de a ajunge la fluviul Mina de Aramă, dela Fortul Prinţului de Wales (astăzi oraşul Churchill). Asta era în 1769.

Indienii care îl însoţeau dezertară, aşa că el trebui să se întoarcă. Porni iar dar îşi sparse instrumentele şi iar se întoarse la Fortul Prinţul de Wales. A treia oară luă cu sine un şef indian cu multă experienţă, numit Matonabbee.

La început Hearne avu o discuţie cu Matonabbee în privinţa alcătuirii cetei de însoţitori. Indianul voia să ia cu el şi femei şi bărbaţi. Hearne, lipsit de experienţă, credea că asta e o absurditate. Cum or să îndure femeile greutăţile unei călătorii ca asta? Or să fie o piedică şi o sarcină.

„Nu aşa", răspunse şiretul Chipewyan, cu oarecare humor. „Femeile sânt foarte trebuincioase într'o călătorie lungă şi grea. Ele fac toată treaba, duc toate poverile, iar în vremuri de lipsă de hrană, prezenţa lor nu are nici o însemnătate, fiindcă le e deajuns să-şi lingă degetele când gătesc, ca să se sature".

Hearne, după o călătorie anevoioasă ajunse însfârşit la gura fluviului Mina de Aramă.

A fost desamăgit găsind foarte puţină aramă şi tare amărît, fiindcă influenţa lui asupra Indienilor nu fusese destul de mare ca să-i împiedece să facă un măcel îngrozitor printre femeile şi copiii Eschimoşilor lipsiţi de apărare, într'un loc numit de atunci şi până în ziua de azi Cascada sângeroasă. O sută de ani după vizita lui Hearne, Eschimoşii spuneau încă exploratorilor ajunşi până la ei, tragica poveste.

La întoarcere, Hearne merse spre sud, dela fluviul Mina de Aramă până la lacul mare al Robului. Trecând lacul pe ghiaţă, călători o bucată de vreme în sus pe râul Robului, şi apoi o luă spre răsărit, printr'un ţinut care şi azi e aproape în întregime neexplorat.

Sburam tocmai deasupra locului de unde, probabil, o luase el spre răsărit. Ajunse înapoi la Fortul Prinţul de Wales, în Iunie 1772. Astfel străbătuse deci cu piciorul, pentru întâia oară, un triunghi uriaş, dela Golful Hudson până la Mina de Aramă, dela Mina de Aramă până la Râul Robului şi dela acesta înapoi în golful Hudson.

După ce am trecut peste ultimul cot al Râului Robului, am sburat peste întinsa mare interioară, lacul mare al Robului, nu departe de insula Outpost, unde se exploatează zăcăminte de aur.

Sburam foarte sus şi faţa lacului, jos departe, încreţită de o adiere uşoară, părea de argint îngheţat.

Niciunul din lacurile de la nord, afară de lacul mare al Ursului, nu m'a impresionat atâta, prin măreţia sa. Am pornit de pe malul de nord, am mers dealungul Braţului de miazănoapte, şi la urmă ne-am scoborît lângă o mică peninsulă stâncoasă pe care se află postul Rae, proprietatea Companiei Golfului Hudson.

Era ţinutul cel mai sărac pe care ţi l-ai putea închipui: câţiva copaci răsleţi, restul stâncă goală. Totuşi acolo se găsea adăpost şi hrană şi noaptea trebuia să o petrecem la fort.

Dimineaţa pornirăm iar spre nord, către lacul mare al Ursului. Ţinutul era împânzit de lacuri de toate formele şi mărimile şi în toate direcţiile, fiecare în căldarea sa de piatră.

După câtva timp, zărirăm râul Camsell, lângă Hottah; ne-am coborît atunci, ca să lăsăm o ladă cu sticle de bere într'o apă care n'are niciodată mai scoase cu bine lada din cabină, dar, pe când o aşeza domol pe una din plute, îşi pierdu echilibrul şi căzu pe spate în apă. Mai la sud asta ar fi fost doar un prilej de haz, dar îţi trece cheful de râs când faci o bae într'o apă care n'are nicodată mai mult de un grad peste zero.

Ne-am înălţat iarăşi, am sburat peste un vârf de munte şi am privit la povârnişurile veşnic verzi ce se coboară până la apele albastre ale lacului Ursului. Malurile lui adânc crestate, se întindeau departe spre miazănoapte şi apus şi între ele se aşternea până'n zare o pânză nesfârşită de apă.

Lacul Ursului are o suprafaţă de vreo 19.000 de chilometri pătraţi. La capătul de apus al Braţului Keith sânt ruinele Fortului Franklin, unde exploratorul Sir John Franklin, a iernat în 1825. Lacul Ursului începe să se trezească acum din somnu-i îndelungat. Schimbarea a început în 1929, când primul aeroplan a sfâşiat brutal tăcerea ce domnea pe lac din timpurile preistorice.

Isvoare preţioase de radium

Din aeroplan, un inginer de mine, Gilbert La Bine, cercetă cu luare aminte malul stâncos al braţului Mac Favisch, căutând semne de existenţa argintului. El şi cu încă un inginer fură debarcaţi şi colindară cu răbdare în sus şi în jos pe dealuri. La urmă La Bine găsi nu numai argint, ci şi ceva cu mult mai preţios, minereul din care se extrage radium.

La mică depărtare de locul unde e aşezată mina lui La Bine, numită Eldorado, o intrare strâmtă duce într'un golf adăpostit. Pe malurile acestuia s'a ridicat încet un oraş, Cameron Bay. E încă o localitate neînsemnată, dar plină de viaţă, fiind centrul unui ţinut minier însemnat.

Aici e un mic fierăstrău şi unul din primele lucruri care m'au isbit când am debarcat, a fost mărimea buştenilor aduşi de pe coastele munţilor înconjurători, spre a fi prefăcuţi în bârne şi întrebuinţaţi la clădirea oraşului.

Nu ne puteam aştepta să vedem multă vegetaţie pe malurile lacul Ursului. La răsărit de lac cercul arctic tae lacul în două. De fapt linia pădurilor merge în diagonală dela marginea de sud a golfului Hudson, până la lacul Ursului. La răsărit de lac sânt câmpiile Nordice; şi se găsesc foarte puţini copaci de orice soi, între lac şi malurile golfului Hudson.

Odată cu creşterea oraşului Cameron Bay, şi a cercului său de mine, va veni fireşte vremea când nu vor mai fi lemne deajuns. Dar sondele dela Norman, la gura Râului Ursului, produc de pe acum păcură pentru motoarele minelor şi ale şalupelor de pe lacul Ursului şi pot sluji mai târziu la încălzitul caselor din Cameron Bay.

De asemenea o vână de cărbuni există pe malurile fluviului Mackenzie, de când a fost descoperită întâi de Alexander Mackenzie în 1789 şi până azi; şi e şi un canal natural foarte bun între râul Mackenzie şi lacul Ursului.

Se pare că se găseşte argint de jur împrejurul coastelor de răsărit şi miazăzi ale lacului Ursului; iar în golful Hudson sânt zăcăminte de aramă. Până acum foarte puţin aur s'a găsit la lacul Ursului.

Dar, la urma urmei, ce înseamnă arama sau argintul, sau chiar aurul, pe lângă radium? Toate împrejurările — cantitatea neînsemnată ce se extrage dintr'o tonă de minereu, renumele-i sinistru pentru cei ce trebue să-l mânuiască, minunata-i putere lecuitoare — contribue să facă din radium ceva deosebit de interesant, aşa că m'am folosit bucuros de prilejul de a merge la mina Eldorado.

Nu e mare deosebire între aceasta şi alte mine. Prima descoperire a fost făcută de La Bine, în vârful unui colţ de stâncă stearpă. Vâna de minereu a fost urmărită pe oarecare distanţă şi apoi s'a săpat un tunel dela poalele dealului până la vână.

E interesant să te plimbi dealungul acestui tunel şi să urmăreşti cu ajutorul unei torţe vinele deosebite, de minereu şi de argint, într'un cadru de ghiaţă sclipitoare, fiindcă stânca aceasta e tot timpul îngheţată.

Un condensator a fost clădit la Eldorade, atât pentru argint cât pentru minereu. Acesta din urmă e transportat cu avionul şi cu trenul la uzinele din portul Hope, la răsărit de Toronto, care furnizează încă de pe acum radium spitalelor din Canada. Argintul e acum favorizat, de când tezaurul Statelor Unite a hotărît să cumpere argintul recent extras din Canada.

Intorcându-mă la Cameron Bay, am hoinărit până la postul de Poliţie „Călare", unde sergentul de serviciu era foarte ocupat cu aşezarea podelelor într'o clădire nouă. Poliţia călare e isteaţă şi îndemânatecă, gata oricând să dea o mână de ajutor unde e nevoe.

„Poliţia călare", pe sănii şi hidroavioane

Cuvântul „călare" nu prea mai are rost aici. Aceşti poliţişti călătoresc acum cu orice vehicul, dela luntre şi sanie trasă de câni, până la şalupa cu vapori şi avion. Afară de ceremoniile oficiale, calul e probabil mai puţin întrebuinţat decât orice alt mijloc de transport.

Când s'a propus, nu de mult, să se suprime calificativul acesta, s'a deslănţuit un potop de protestări pline de indignare.

In seara aceia, când un vânător a intrat cu carne de *caribou*, mi-am amintit că nu sântem departe de Şesurile nordice şi de drumul bătut de nesfârşitele turme de caribou în rătăcirile lor anuale. Merg la nord până la ţărm şi până în insulele Arctice, şi apoi îndărăt până la limita pădurilor.

Aici la Cameron Bay ne hrăneam mai ales cu carne păstrată de iarna trecută în frigorifere. Uneori lăsa de dorit, aşa că am încercat să descopăr dece trebue să mâncăm vânat stătut, când lacul Ursului gemea de păstrăvi, scrumbii şi alţi peşti. Nimeni n'avea aerul să ştie precis de ce, dar un vânător mi-a răspuns: „Ei, de, vânatul e carne, pe când peştele — asta-i hrană doar pentru câni".

Dealungul coastei arctice

Sbârnâim deasupra golfului, ne rotim ca o pasăre uriaşe deasupra micii localităţi, şi răsucindu-ne pornim mai spre răsărit, îndreptându-ne spre Mina de Aramă, ultimul popas al călătoriei. Un şir de munţi ne stă în cale; ne înălţăm peste vârfurile lor şi urmăm valea râului până la Cascada sângeroasă şi până la postul Companiei Golfului, Hendson, dela gura râului.

Franklin, Richardson şi Buck şi alţi exploratori de mai târziu şi-au croit drumul cu deasila dealungul acestei coaste neprimitoare, până când numeroasele-i peninsule şi golfuri au putut fi însemnate pe hartă.

Canalul acesta lat din faţa mea, care scaldă ţărmurile de nord ale Americei, a fost martorul scenei finale din îndelunga cautare a Trecătorii de nord-vest, atunci când Amundsen, cu micu-i vas *Gjöa*, l-a străbătut de la răsărit la apus, în 1903—1906.

Mai interesanţi, poate, decât coasta arctică, sânt locuitorii ei. Te isbeşte numai decât deosebirea dintre triburile Eschimoşilor şi ale Indienilor. Primii sânt prietenoşi, veseli, zâmbitori, spre deosebire de Indienii rezervaţi şi gravi.

La Mina de Aramă erau mai multe vapoare de-ale Eschimoşilor. Eschimosului îi place mecanica şi nu numai că învaţă repede cum să-şi mânuiască motorul, dar se dovedeşte şi foarte îndemânatec la reparaţii.

Care va fi viitorul ţinutului de Miază-noapte? Cu toate lanurile minunate de grâu din valea râului Păcii, şi cu toate grădinile pe care le găseşti chiar în cele mai depărtate posturi din nord (am văzut conopidă foarte frumoasă crescând în aer liber la mina Eldorado, pe lacul mare al Ursului), agricultura nu poate juca un rol însemnat în acest viitor.

Ţinutul va produce mare parte din pasta de lemn pentru mo-

Lacurile Canadei sunt porturi ideale pentru hidroavioane

rile de hârtie. Intr'o zi peştele din lacul Ursului şi vânatul din şesurile nordice se vor servi la mesele canadiene şi americane. Negoţul de blănuri va înflori mai departe încă mulţi ani.

Totuşi, deşteptarea Nordului nu poate veni decât din desvoltarea rezervelor sale minerale. Ar fi de prisos să facem prooroociri. Dar iată faptele: In colţul de apus al podişului canadian s'au găsit, împrăştiate pe o suprafaţă foarte întinsă, zăcăminte bogate de aur, argint şi alte minerale. Nu e nici o îndoială, că atunci când ţinutul va fi cercetat mai cu luare aminte, se vor descoperi şi alte mine.

In sectorul de mijloc, s'au identificat mai multe mine ce făgăduesc mult, deşi numai un crâmpei neînsemnat din această suprafaţă uriaşă a fost explorat.

In colţul apusean — şi nu uitaţi că cea mai mare parte din Ţinutul nordic continental dintre golful Hudson şi Munţii stâncoşi e aşezată pe podişul canadian — zăcăminte de metale preţioase s'au găsit în felurite puncte pe tot drumul dintre lacul Athabaska şi lacul Ursului. Dacă povestea colţului răsăritean al podişului se repetă şi la apus, desvoltarea Canadei de nord poate fi nelimitată.

Iar această desvoltare va depinde (şi în acelaş timp le va stimula) transporturile aeriene şi comunicaţia prin radio.

Va veni deasemenea, urmând pilda nordicelor Ontario, Quebec şi Manitoba, încătuşarea căderilor de apă de care e mare belşug. Prima operă de acest fel se va face probabil pe râul Camsell, pentru a furniza energie feluritelor mine din regiunea lacului Ursului.

După toate acestea, nu e nevoe să fii exagerat de optimist ca să prezici un viitor de seamă „Nordului care se trezeşte".

Fascismul în lumina psihanalizei

D. doctor Justin Neuman este unul din cei mai stăruitori discipoli ai freudismului la noi.

Este singurul care a aplicat psihoanaliza, în mod sistematic, la critica literară în cercetarea operei lui Torberg „*Bacalaureatul elevului Gerber*", a romanului lui *G. Ibrăileanu „Adela"*, a romanului d-lui *M. Eliade „Intoarcerea din rai"*.

Ultima sa lucrare este „*Dictatura* şi *Dictatorii*" sau „Fascismul în lumina psihanalizei".

Concepţia de la care pleacă d. J. Neuman e concepţia sufletului omenesc, aşa cum rezultă din studiile etnografice, sociale şi biogenetice contimporane: o arenă în care militează nenumărate impulsii şi năzuinţe eterogene, reductibile însă, *în ultima analiză* la două tendinţe fundamental opuse, *dorinţa de esenţă instinctivă* şi *contra dorinţa, de natură socială.*

In analiza subtilă şi ingenioasă a lui Sigmund Freud *(Totem et tabou)* se analizează, prin metoda psihanalitică, procesul echilibrării dorinţei instinctive prin contra dorinţa socială şi edictarea primelor comandamente morale şi legislative pentru a împiedica dezagregarea clanului, apărând pe cei slabi, împotriva celor tari. *Tabu* este deci prima formă a prohibiţiilor instinctelor anti-sociale în mentalitatea sălbaticilor primitivi.

Caracteristic pentru această mentalitate primitivă este faptul că prescripţiile „*tabu*" sânt privite de primitivi ca nişte cerinţe absolut naturale, cărora trebuie să se supună dacă nu vor să declanşeze, *automat*, pedeapsa gravă.

Dezechilibrul social modern însă marchează pierderea totală a prestigiului prohibiţiei „*tabu*".

Absenţa cenzurii morale, sociale creiază acei criminali politici „sans peur et sans reproche", la care conştiinţa morală, cugetul este ca neexistent. Asistăm, cu dictaturile de azi, la reînvierea instinctului primitiv sub formă de dorinţă individuală în dauna „principiului auster al realităţii *coordonatoare* al interesului şi al prestigiului colectiv", la falimentul spiritualităţii conştiente, în favoarea exaltării forţelor obscure din inconştient.

„S'a destrămat cenzura morală, socială, represivă", care dădeau prestigiul ierarhiei valorilor democratice şi constituiau „eul ideal" al masselor. Conducătorii dictatori sânt reprezentanţii şefilor hoardei primitive, la care s'a scoborât nivelul masselor populare în regresul catastrofal politico-social de după războiu. Civilizaţia s'a eclipsat.

Dictatorul în faţa căruia se prosternează massele ca în faţa unei dumnezeiri, este de obicei un „om bolnav", care crede sincer (uneori) în atotputernicia anumitelor formule salvatoare pentru naţie şi omenire. El posedă o exaltată voinţă de fier. Electrizează mulţimile prin anume formule magice, sugestive. Nu prin logica rece a unor idei reale desprinse din realitatea practică, obiectivă. Să ne amintim numai conţinutul primelor discursuri ale Führerului, radiodifuzate şi surpriza pe care ele au produs-o în oamenii de bun simţ şi sănătoşi la minte din lumea civilizată.

Delirul de grandomanie al Führerului, ne spune d. Justin Neuman, este răsfrângerea ataşamentului pentru persoana sa, a *narcisismului său.*

„Decăderea şi înălţarea Germaniei nu sânt decât nişte accesorii ale importantei sale personalităţi", zice Thomas Mann. El nu este nici măcar german autentic şi totuşi el vorbeşte de purificarea sângelui german. „Grija lui principală este să fie centrul de preocupare şi de entuziasm al masselor populare, la diversele festivităţi naţionale. Viitorul naţiunii nici nu-l mai interesează". (E. Relgis, Precis de Psychiatrie. VI Ed. Testut).

Interesantă este apoi analiza făcută megalomaniei lui Benito Mussolini. E destul să amintim cum determină el fazele acestei megalomanii, care începe prin manifestări antisociale extreme, fiind iconoclast faţă de toate autorităţile pământeşti şi dumnezeeşti, evocând autoritatea paternă, spre a deveni, după marşul asupra Romei, identificat în totul cu tiranul despot combătut odinioară.

Barbaria şi *Civilizaţia*, iată cei doi poli magnetici către care gravitează — ciclic, periodic — sub influenţa economicului — destinele spirituale ale omenirii", închee d. Justin Neuman.

De aceea nu trebue să pierdem încrederea şi să zicem şi noi ca autorul: „Omenirea va renaşte mai târziu sau mai curând din cenuşa morală a vremurilor contimporane".

IS. SD.

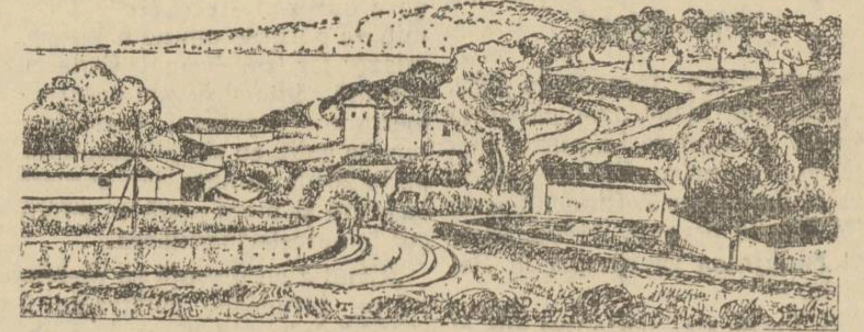
Refuz lame de ras

Cu prilejul aniversării a 80 de ani de la naşterea sa, Shaw a fost sărbătorit pretutindeni. La Halvern s'a reprezentat opera sa „Ioana d'Arc". *Foarte sprinten, bine dispus, în ţinută de vară, Bernard Shaw a condus personal regia acestei reprezentaţii. A făcut-o, risipind din belşug spirite savuroase şi humorul său caustic.*

Modeştii locuitori din Halvern, în dorinţa de a-şi exprima admiraţia pentru marele scriitor, au hotărît să-i ofere o serie de daruri. Aflând de această iniţiativă, Shaw răspunse:

„Dar dece vreţi să aruncaţi gologanii? Sânt destul de bogat ca să-mi fac eu singur cadouri". *Totuşi, în faţa insistenţelor, se văzu silit să cadă la învoială şi consimţi să primească daruri din partea admiratorilor, însă cu condiţia ca preţul lor să nu depăşească suma de 7 lei. Rezultatul fu o recoltă impresionantă de creioane, caete, perii de dinţi, cutii de chibrituri şi alte asemenea bagatele. Mulţi îi oferiră lame de ras. Shaw, care privise resemnat spectacolul acestei acumulări de mărunţişuri, ieşi deodată din rezerva sa.* „A nu, asta nu admit, în niciun caz nu lame de ras! Sânt contra lor". *Pe semne că vedea în acest dar modest, un înţeles simbolic pentru satira sau... barba sa.*

Eschimoşilor le plac prăjiturile

Scrisoare

Prietene, eu azi trăesc postum
Viaţa ce-a sunat odinioară, —
Melodic svon de şoapte lungi pe-un drum
Sub reci seninătăţi de lună clară.

Căci visurile ce ne'nfiorară
In altă vreme, îmi trimit acum,
Ca dintr'un tainic şi uitat album,
Un cald parfum ce'ntârzie să moar

Prietene, tot sufletul din mine
E'n Iaşul tolănit pe moi coline
Şi'n suflul calm al tristului Copo

Şi e în tot ce-i strună tremurată:
Prelung şi eminescian ecou
In Heidelbergul meu de altădată.

G. URSU

Patru sticle

— Ei? Ce v'am spus? M'am lăudat? — întrebă maiorul Filip Ceacâru.

— Nici pomeneală! E un licheur!... *Nec pus ultha!* — răspunse sughiţând, Anibal Surdu, inspector financiar. — Toarnă!

— Te-ai turtit!... Vorbeşti ca papagalii, — îl admonestă, clătinându-se, căpitanul Vasile Crisostom. — Şi nici nu ştii latineşte. *Nec plus ultra*...

— Râde dracu' de porumbe negre! — comentă, serios, jovialul doctor Valeriu Luţescu. — Tu şi latinist! Fugi că mor de râs. Ca şi Lola... care cel puţin are talent muzical...

— Nu face!... N'are manieră! — preciză căpitanul Vasile Crisostom. — Pavlide,... pe care-l cunoşti bine,... băiat levent... dar nu-şi ţine gura... că ea nu cântă bine!... Şi Lola... trage-i cu pantoful în cap... E numai cucuc!...

— Numai cu mine... *muctes*. Ingheaţă! Eu îi sânt stăpânul, — spuse cu mândrie doctorul Luţescu.

— De sub pat!

— Infamie!... Dacă n'ai fi turtă... ţi-aşi arăta eu!... Dar... dacă suflu, cazi... ca bobocii... Fain licheur!... Mai toarnă!...

— Şi am la sticle! Uite! O bibliotecă întreagă! — se lăudă Ceacâru — şi asortată, eclectică!... Eu când găsesc o ocazie — cumpăr... nu mă uit... Să fie: prinde bine... Pe colonel l-am turtit din trei pahare... Urla că mă reformează,... că i-am furat regimentul... şi a rămas orfan... Caraghios tip!... Il ia la goană nevasta şi el dimineaţa — inspecţie la grajd... Numai caii!... Soldaţii se ascund în fân şi râd...

— E ramolit de tot... în doaga copiilor... d'aia nevastă-sa... cu unu şi cu altul...

— Camarazi, — isbucni violent, îndreptându-se, maiorul Ceacâru, — nu permit... la mine în casă... să terfeliţi cinstea superiorilor... ca nişte marţafoi... Unu-i Ceacâru!...

— Doi!... Uite-i cum se clatină 'n oglindă, — ripostă Anibal Surdu.

— Uite moralistul! — spuse căpitanul Crisostom, bufnind în râs. — Şi tu care... o ştie o lume întreagă... Cu pufuşor pe botişor...

— Minciuni... n'am spus nimănui... sânt discret... om de onoare.

— Las'că ştiu. Cotoi călugărit! Dar şi ea... Faină mueruşcă... Iţi lasă gura apă... Mai bine mai toarnă... E secetă... Teribil se evaporează!...

— Să vă mai dau şi d'altul... mai ceva... da' să nu mai cleveti ţi... Obraz!... Am la mine 'n odae... acuma vin...

— Ce ziceţi de amicu' cu morala?... Tocmai el... care ...cu nevasta colonelului ...aici — ca la ea acasă...

— Pliscul!... Ii ştergem o sticlă, — sugeră Anibal Surdu. — O bem acasă, prelungim cheful.

— Nu se face! El are încredere şi noi... Furt? Hoţie?, — îl admonestă căpitanul. Ii luăm două ... n'ajunge una... sântem trei inşi...

— Una tu.. una eu, îl ţinem de vorbă — pe rând. Mai repede... să nu se întoarcă... na!

— La bibliotecă, ai? — întrebă Ceacâru, intrând în odae, cu o sticlă cu eticheta de aur în mână. Vreţi să vă cultivaţi?... Sânteţi tun! Vă legănaţi parcă v'ar bate vântul... Faci armata de râs căpitane!... Numai un păhărel... nu vă dau mai mult!... Vă găsesc proptiţi de felinare!...

— E sfinţit, mă? — protestă doctorul Luţescu.

— Nu vă mai găsiţi casele... Uite doctorul: ia pulsul mantalei!... Şi tu,... Anibal! Nu sânt acolo... sânt dincolo...

— Eşti un infam, un prieten, — îl apostrofă, sfidător, doctorul. — Eu sânt treaz... sânt singurul treaz dintre voi... Pot să dau şi examen... despre orice... ca Franţuzul ăla... Pietro Mirandola, elevul meu...

— Eşti praf!... Ia cafea cu cenuşă! — îi recomandă, cu dragoste, maiorul Ceacâru.

— Să bei tu!... Ai nevoe!... Şi tu şi căpitanul... şi pe'cepto'ul... Vă duceţi şi vă apropiaţi... şi faceţi mătănii.. Mă vedeţi ca din altă planetă!... Ce râdeţi ca proasta?...

— Cine râde?

— Voi!... Mitocanilor!... Na! aţi răsturnat tava!... Era mai aproape de voi... Acuma... să bei de pe jos... ca porcii...

— E nostim!... zău, că-i nostim! Bem de pe jos!... Apleacă-te tu dacă poţi... Eu — nu — demnitatea mea... N'aveţi oase 'n burtă... Pe'cepto'ule,... lasă şi pentru mine...

•

Automobilul alerga prin noapte, pe străzile pustii.

— Zi, ne-a dat afară... ca pe-o mâţă râioasă? Murdar tip!... ca şi prietena lui!... Mare canalie!... Când să bem şi noi un pa'ar... Nici-un respect... Teribil de cald!

— Din cauza ta: — cântai coşeşte... Şi căpitanul urla să-i aducă sus calul, — reproşă morocănos Anibal Surdu.

— Ba, a ta!... Cu impunerea!... Să-i confişti licheurul!... contravenţie fiscală!... Dar şi eu,... când l-a chemat ordonanţa... dar nu-şi mai aducea aminte... era krupp.

— Ei?, făcu interogativ Anibal către doctorul Luţescu.

— I-am şters două sticle. Zic: e mai sigur!... Poate că tu n'ai să poţi... Dece să pierd ocazia?... Le-am ascuns în pardesiu... Uite-le!

— Şi eu tot două: la plecare... Dacă nu intra atunci... Faină bibliotecă!

— Şi tu, mă?

— Să nu ne ardem: le-am găsit lângă măsuţă... Zic: veniţi cu mine, puicuţelor... la Vasilică... Cine ştie cum îşi vîră Aghiuţă coada... şi nici Anibal nu poate...

— Bravo! Patru sticle! O facem lată!

— Dar unde dracu' să ne ducem? Totul e închis! Să dai cu tunul!

— Veniţi la mine. E aproape, — îi invită căpitanul.

— Bun. Dar Jeny?

— O sculăm... Nu se supără... E fată bună... Dacă mă 'ncrunt! Nu merge!... Disciplina!

— Cu pantoful... ca Lola?...

— Da' eu n'o cunosc!... Şi noaptea,... de... nu face! — zise Anibal Surdu.

— Ce are-a face? Eşti prieten? Eşti!... Frăţeşte... Un om şi două suflete... N'ai nici o grijă! Hm! Dar mă gândesc... cum dracu' se nimeri... şi tu şi eu... Patru sticle... Nu-i glumă!...

— O ţinem până la ziuă... odată şi bine!... Dac'ar şti... ar crăpa maioraşul că nu-i şi el!...

— Aş! E cu prietena lui... Da' eu... ce chilipir!... patru sticle! Uite c'am ajuns. E întuneric, dar n'are aface... o sculăm... A mers repede ceasul!... Tu, pe'cepto'ule, rămâi jos: gardă la sticle... noi intrăm... până se îmbracă... Bastonul la umăr!... Şi parola... Cutră - Cointreau.... Drepţi! Pentru onor — arm! Dă parola!

— Cutră!

— Cointreau! Bravo, băete! Meriţi avansare!

Coborîră din automobil.

Intrară în casă. Ciocăniră la uşă.

— Jeny,... scoală, puică!... Facem chef!... E grozav!... Licheur! Patru sticle... dela maior!...

— Un beţivan! Ţi-am mai spus... O să-ţi mănânce capul, — răspunse Jeny.

— Da' se pricepe... Ce-i al lui i-al lui!... Licheururi ca la el,... mai rar!...

— Dar ce să vă dau? Avem numai nişte biscuiţi!...

— Ajunge! A venit şi Anibal,.. pe'cepto'ul... Nu te speria... prieten şi el... e jos... aşteaptă 'n stradă... Patru sticle, dragă!...

— Nu trebuia să-l laşi... Vine întâia oară... şi singur... ca un caraghios la poartă.

— Hm! N'auzi? E cu patru sticle! Nu plecăm... până nu le dăm gata.

— Oricum... în stradă?... Să-l cheme doctorul... Sânt gata!...

— E d'ai noştri!... Cheamă-l, doctoraşule... Nu, nu-l chema; cât e de beat, să nu spargă sticlele... Patru... Cointreau... mai ceva chiar!... Mă duc eu...

— Amândoi. Ţin'te de mine!... Teribil!... Parcă s'ar cutremura pământul!...

— Afurisite trepte!... Sânt înalte... Şi urcă, în loc să coboare... Când te gândeşti!... Patru sticle! Da' unde-i taxiul?, — întrebă uimit căpitanul.

— Jos. Aşteaptă la scară.

— Păi nu sântem jos?

— Sântem.

— Atunci?

— Sântem jos, dar nu-i maşina. Nici garda.

— Cu patru sticle! A luat-o din loc pe'cepto'ul!

— A şters-o! Escrocul! Haimanaua!

— Papugiul! Le bea singur! Banditul! Criminalul!

— Cointreau!... Mai ceva chiar...

— Patru sticle!...

CONSTANTIN PELMUŞ

Arcadie Avercenco

O licitaţie

Intr'o dimineaţă senină de vară, mă urcai într'o trăsură ca să mă duc la Eupatoria *.

Afară de mine, mai erau în trăsură: o doamnă blondă, foarte nostimă şi plină de viaţă, de care, după o luptă lăuntrică de 20 minute, tainică dar crâncenă, mă îndrăgostii; un tânăr degajat şi foarte energic.

Eroica mea luptă lăuntrică ţinu, totuşi, 20 minute, pe când acest tânăr, fără nici o luptă, în primele două-trei minute, dovedi prin atitudinea sa că, din clipa aceea, unica lui năzuinţă, unicul scop al vieţii lui era acea doamnă blondă.

Atunci începu între noi o întrecere, care se sfârşi strălucitor printr'o luptă în avion.

•

Trebue să vă spun că, în general, femeile sânt blestemate şi din cale afară de viclene; în tot cursul vieţii îşi aranjează afacerile după principiul licitaţiilor publice.

Să presupunem că există un vas dantelat pentru cărţi de vizită. Nimeni n'are nevoie de el şi nici-unui om sub soare nu i-ar veni în cap năstruşnica idee de a intra într'o prăvălie ca să-l cumpere.

Dar vasul e expus într'o sală de licitaţii; totuşi, nici aici nu-i daţi atenţie până'n clipa când conducătorul licitaţiei strigă magicul: „Cine dă mai mult?"

— O sută de ruble! Cine dă mai mult?, urlă el.

— 150 — spune vecinul.

Deodată, vă aprindeţi („Dacă vrea să-l cumpere el, dece să nu-l cumpăraţi şi dv.?") şi-l întrerupeţi vioi:

— 170!

Vecinul dv. se aprinde ca un tăciune peste care s'a turnat gaz:

— 190 !!

— Şi cinci!!

Bufoneria începe.

Sfârşitul e că vă daţi toată averea pentru un lucru la care, cu zece minute în urmă, nu vă gândeaţi măcar... Vă căraţi cu el acasă, şi un gând începe să vă sfredelească creerul:

— Ce să fac cu acest fleac?

La fel sânt şi femeile: dacă bărbatul e singur, poate nici nu se uită la femeie, iar dacă sânt doi, să strigi numai:

— Cine dă mai mult?

Desigur această frază se rosteşte în sensul cel mai înălţător, fără spirit negustoresc.

Tot astfel a fost şi cu noi.

Când ne aşezarăm în trăsură, Golubţov (aşa îl chema pe omuleţ) declară că-i fericit să aibă în faţa sa o doamnă atât de frumoasă şi aşa mai departe.

Incercai să-l înving, spunând că, deşi eram desobişnuit de societatea feminină, prezenţa tovarăşei noastre de drum va scurta calea cu cel puţin de patru ori.

Golubţov, suflet desert, aruncă un *atu* destul de important, anunţând, că, în cazul când doamna n'are cunoştinţe la Eupatoria, va fi fericit dacă modesta lui persoană, etc...

Iar eu aruncai, deodată, peste cărţile lui, un as de *atu*: „Dacă n'aveţi odae, vă aranjez eu una"!

Strivit, Golubţov începu să se ofilească, dar nu pentru multă vreme.

— Trebue să vă spun, Maria Nicolaevna... Mi se pare că aşa vă chiamă? Maria Nicolaevna? Mulţumesc! Ce nume simpatic!... Trebue să vă spun că staţiunile balneare şi climaterice din Rusia îmi displac din cauză că nu sânt organizate. In străinătate e altfel...

— Aţi fost şi în străinătate?

Un mare interes din partea Mariei Nicolaevna. Senzaţie.

— Da!... Am cutreerat toată Europa.

Chipul tăcut al Mariei Nicolaevna, îndreptat spre mine, parcă striga:

„Cine dă mai mult? Cine dă mai mult?!"

Hotării să-l îngrop de viu pe acest „turist" impertinent:

— D-ta, — îl întrebai batjocoritor, — ai fost şi la Ştrudel?

— Cum nu? De două ori Dar. ştii, nu mi-a plăcut prea mult oraşul...

— Care?

— Strudel.

— Dar d-ta ştii, — îi spusei răspicat — că Strudel nu-i oraş E o prăjitură.

Ciocanul conducătorului licitaţiei se ridică spre a bate în favoarea mea, spre a ţintui, cu aceiaşi lovitură, coşciugul în care se afla acest molusc, dar... neruşinarea tânărului n'avea margini:

— Iţi mulţumesc, — îmi răspunse rece. — O ştiam şi eu. Dar, poate d-ta nu ştii că prăjitura aceasta a fost botezată cu numele oraşului. Ai să susţii că nici oraşul Strasbourg nu există, de vreme ce există prăjitura Strasbourg?! Da, Maria Nicolaevna... La Ştrudel, în Silezia-de-Sus, oraş cu 36.000 locuitori, am avut chiar o aventură interesantă, pe care am să v'o povestesc odată, când vom fi numai noi doi...

Eram doborît, şi carul învingătorului trecu peste mine...

— Atunci, vorbeşti bine nemţeşte? — îl întrebă Maria Nicolaevna prietenoasă.

— Cum de nu! De sigur! Tot atât de bine ca şi ruseşte.

„Nu minţi, frăţiorule?" mă gândii eu şi deodată, mă aplecai spre el:

Wieviel uhr ist es, mein Herr?...

— Cum? Poftim? — făcu tânărul.

— Te întreb ceva în nemţeşte. Răspunde-mi, te rog: „Wieviel Uhr ist es, mein lieber Herr?"

Tânărul se gândi puţin, apoi înălţă capul şi spuse cu o demnitate, la care nici nu mă puteam aştepta:

— Vezi, d-le... Cu toate că, în adevăr, vorbesc nemţeşte tot atât de bine ca şi ruseşte, de când Germania, grefând Rusiei, bolşevismul, a dus la pieire biata mea ţară... am făcut legământ... da, da, stimate domn. Am făcut legământ să nu mai rostesc nici un cuvânt în această groaznică limbă...

— Atunci, răspunde-mi în ruseşte...

— Stai, n'am isprăvit încă... am făcut legământ ca, nu numai să nu vorbesc această limbă, dar nici să n'o înţeleg măcar... Vai, biata mea ţară!...

— Atât de mult îţi iubeşti ţara — îl întrebă mişcată, Maria Nicolaevna, punându-şi mâna delicată pe laba lui...

„Cine dă mai mult?!", — urla conducătorul invizibil al licitaţiei, iar eu n'aveam ce oferi peste preţul lui: sărăcisem.

In clipa aceia, din cer se auzi sgomotul unui motor, şi un aeroplan subţire şi elegant, asemenea unui greer, aruncă o umbră uşoară pe drum. O, scumpul meu avion, care m'ai scos din încurcătură!... Dacă ai fi avut gură şi dacă ar fi fost cu putinţă, te-aş fi sărutat!...

Ridicarăm capetele, privind curioşi cum evolua greerul, cu aripile lui uşoare.

— Ai sburat vreodată? ! îl întrebă Maria Nicolaevna pe el, desigur, nu pe mine.

— Eu? Tot timpul războiului cu Germania. Sânt aviator.

— Ce spui? Vai, ce interesant. Şi ai întâlnit poate în aer vreun avion inamic?

— Eu? De nenumărate ori. Am luat parte şi la lupte aeriene.

— Povesteşte-mi! Ce interesant... Mâna şi-o uită pe laba lui.

— Ce să-ţi povestesc? Imi vine greu să mă laud cu faptele mele eroice.

Totuşi, această consideraţie lăudabilă nu putu să-l împiedice:

— Odată, primisem ordin să fac un sbor de recunoaştere în spatele liniei inamice... Am pus, ca de obicei, benzină în carburator, am înşurubat magneto-ul, am sucit elicea, am sărit în şea şi am plecat... sbor un ceas, sbor două. Deodată, vine spre mine un „Blériot" german şi trage asupra mea cu mitraliera. Dar eu nu mi-am pierdut prezenţa de spirit... Am întors întrerupătorul, am încetinit elicea, am trecut pe aripa avionului, spre el, am scos revolverul şi, punându-i-l la ureche, i-am spus: „Predă-te, porcule!" Neamţul a căzut în genunchi: „Fie-ţi milă de mine, d-le!" Eu însă l-am luat de guler, l-am dus în maşina mea, iar „Blériot-ul" l-am legat cu o frânghie de coada aparatului meu. Aşa l-am adus pe Neamţ şi aparatul lui, neatins, în lagărul nostru.

In tot timpul povestirii lui, dispoziţia noastră era din cele mai proaste. Adică numai a mea, fiindcă ochii Mariei Nicolaevna scânteiau de admiraţie.

— Doamne, eşti un erou! Dar, spune-mi, te rog, ai putea să mă plimbi şi pe mine cu avionul?

— Când doreşti, — răspunse viteazul luptător.

— Şi n'ai să te prăbuşeşti cu mine?

— Ai să te simţi ca într'un leagăn!

— Cu d-ta nici nu mi-ar fi frică. Eşti atât de... curagios. Când ai putea să mă plimbi?

— Şi mâine. Imi pare rău numai că la Eupatoria, n'am aparat.

— Pe ce avion poţi să sbori?. — îl întrebai în treacăt, prefăcându-mă că toată atenţia îmi era absorbită de aeroplanul care evolua deasupra noastră.

— Pe orice aparat, dar prefer pe „Blériot". Pe acest bătrânel, mă simt ca la mine acasă.

— Atunci... aveţi noroc, spusei triumfător. La Eupatoria, am două aparate „Blériot", în perfectă stare, de curând montate şi examinate! Birjar, la ce oră sosim la Eupatoria? La două? Perfect! Până la patru ne spălăm, ne schimbăm hainele, mâncăm, iar la cinci vă duc la aerodrom. Vă plimbaţi chiar azi Maria Nicolaevna.

Nu văzusem niciodată un om mai rău strivit decât acest Golubţov.

Ingână că poate să sboare numai cu benzina firmei „Nobel". Il liniştii, spunând că am benzină „Nobel". Lătră că trebue să se intereseze de vânt. Il încredinţai că atmosfera e calmă. Atunci grohăi că pentru sbor trebue o autorizaţie specială. Il băgai în pământ, la trei metri adâncime, declarându-i că posed asemenea autorizaţii.

Acum zăcea la picioarele mele... iar eu umblam pe el cum voiam, îl călcam cu tocurile, îl loveam cu vârful ghetei în gura-i mincinoasă... Mâna Mariei Nicolaevna se târî, ca o şopârlă, pe mâna mea. Maria Nicolaevna se uita numai la mine şi se şi lipea de mine. Deasupra noastră sbura pasărea puternică, ce m'a salvat într'un chip atât de fericit. Mi se părea că aripile ei imense, întinse peste capetele noastre, mă binecuvântau pe mine şi pe Maria Nicolaevna.

Golubţov era un sac de oase, diform, ca şi când s'ar fi prăbuşit acum din avion.

In sfârşit, ciocanul invizibil al conducătorului licitaţiei bătu în favoarea mea şi eu, triumfător, puteam să iau de sub nasul concurentului vasul pentru cărţi de vizită, câştigat.

Dar, dacă nu era licitaţie, la ce-mi trebuia?...

Trad. de AZOR

* Staţiune balneară în Crimeea.

Spovedania unui pervertit

Recunosc dela început că sânt un pervertit incorigibil. Nu c'aşi priza cocaină sau că mi-aşi injecta în nopţi de insomnie şi nelinişte otrava voluptoasă a morfinei. O, nu! Nu practic aceste vicii care mi ar putea ruina organismul....

Sânt un pervertit, pentrucă simt o deosebită satisfacţie, o voluptate aşi putea chiar spune, atunci când semenului meu i se'ntâmplă ceva neplăcut. Poate să fie efectul lecturilor eftine ce mi-au desfătat copilăria. acele fascicole cu coperta verzue în care contesa se arunca dela al treilea etaj iar marchizul omora cu spada câte opt inşi deodată. Poate..., Fapt cert e că practic şi nu mă pot desbăra, de anumite plăceri sadice, vinovate şi de neertat.

Bunăoară, una dintre plăcerile mele cele mai de seamă este, să es la ora prânzului la plimbare. Ar părea o plăcere nevinovată de burghez bine hrănit. Dar, nu-i aşa. Pe retina mea iscoditoare defilează atunci fel de fel de personagii: domni cu burtă, arborând totuşi în mod ridicol monoclul; doamne de vârsta bunicii, flirtând cu tineri liceeni. Şi multe altele...

Ei bine, când apare pe Bulevard, la vremea mesei, vreun funcţionar grăbit, cetind jurnalul aferat, şi din nebăgare de seamă, dă cu nasul de felinar, făcându-şi un respectabil cucui în frunte, nu mă pot stăpâni să nu pufnesc în râs. Dar ce râs? Râs cu spasme şi cu chihotiri.... una dintre nepermisele plăceri ale mele.

Altă desfătare încerc atunci când, stând pe platforma tramvaiului care tocmai porneşte din staţie, mă uit cu nepăsare la pasagerul întârziat care aleargă, roşu de sudoare, să prindă tramvaiul. Aşi putea foarte uşor să sun clopoţelul şi să-mi servesc semenul congestionat de fugă. Dar n'o fac! Vreau să văd ce se'ntâmplă. Şi râsul meu nu mai cunoaşte margini atunci când vântul îi ia pălăria şi i-o duce hăt, departe, înapoi, obligându-l să facă din nou calea'ntoarsă în acelaş tempo, spre a-şi regăsi pălăria smulsă din cap.

Voi fi taxat drept un om hain, un tip fără sentimente de solidaritate umană, dar.... ce să fac? Dacă aceste lucruri îmi produc o deosebită satisfacţie, făcându mă să râd în hohote, bonom şi cu lacrimi în ochi? Acesta e adevărul....

Poţi oare să te stăpâneşti să nu râzi atunci când colegul tău de birou, miop sută la sută, Ionescu I. Ioan, te interoghează blând:

— Dragă Andronescule, nu cumva mi-ai văzut ochelarii? Nu ştiu unde i-am pus.

Văd prea bine că dobitocul are ochelarii aninaţi de după urechi, suiţi pe frunte, şi totuşi îi caută.

— Ţi-or fi căzut în coşul cu hârtii, îi rânjesc eu sadic, făcând cu ochiul colegilor şi ştiind precis că nu mă vede.

Şi-i las. Il las să scormonească două ore coşurile pline cu mucuri de ţigări şi hârtii murdare, ca abia la urmă să-i spun:

— Boule, îi ai după ureche; pe frunte!

— Mersi, — îmi spune el îndatoritor.

Ei, poţi să nu râzi? Or fi ele plăceri sadice, dar sânt extrem de amuzante.

Sau, la bărbier, cedând rândul proprietarului meu, observ că o muscă rebelă se ţine scai de chelia lui. Sare din loc în loc gâdilându-i suprafaţa de ou de raţă a ţestei şi necăjindu-l foarte. Omul, cu clăbucul până'n ochi şi sub teroarea briciului pe gâtiţă, nu poate face nici-o mişcare; se chinue vădit, mai ales când pârdalnica de muscă îl ciupeşte de nas sau la rădăcina mustăţii. Aşi putea desigur să'ntind palma şi s'o prind. Dar, nu! Hazul meu e atât de mare încât isbucnesc într'o cascadă de râsete sonore, ce mă sgudue din tălpi până'n creştet....

Credeţi că-i sadism? Eu cred că-i o plăcută şi necesară reconfortare a organismului, să râzi de aceste întâmplări mărunte şi ridicole. In tramvai, obişnuesc şi eu, ca mulţi alţii, să rămân impasibil la strigătul taxatorului:

— Taxa, vă rog!

Fac, cum s'ar zice pe, nisnaiul: e o economie de cinci lei. Se'ntâmplă însă ca spiritul vigilent al omului cu şapcă să descopere în mine pe infractor şi să mă oblige să plătesc. Plătesc nu zic nu, dar cea mai delicioasă a mea voluptate, e să denunţ pe vecinul din stânga:

— Intreabă-l, te rog, şi pe domnu', dacă are bilet....

Râd cu sughiţuri, fac explozie nu altceva, când îl văd pe bietul om făcând feţe-feţe scormonindu-se prin buzunare şi sfârşind prin a se da jos într'un vacarm de batjocuri.

Pervertirile mele, sadismul meu şi plăcerile vinovate cărora le devenisem rob, aveau să mă pună curând şi pe mine în postura de a deveni obiect al râsului contemporan. Intâmplarea e hazoasă şi merită să fie povestită, pentrucă ea mă reabilitează oarecum în ochii celor porniţi să creadă despre mine c'aşi fi anormal.

Era Duminică. O Duminică splendidă de Mai, când sângele fierbe în vine ca mustul în butii şi când tot omul devine subit dulceag, amorezat şi berbant.

Eşisem tocmai din curte, când, îl văd pe vecinul meu Tăsică Potlog, june spilcuit, în pantofi albi, cu pantaloni pipiţi şi pălărie „Joe Louis" pe sprânceană, ducând în braţe un superb buchet de crizanteme albe şi **bleu-pal**.

Se ducea la logodnica lui şi călca ţanţoş, apăsat.

Mă ţinui după el ca o cobe, ca o piază-rea, studiindu-l în amănunţime.

In ajun plouase, şi pe Strada Frântă, trotuarul format din pietre cubice se cam degradase. Pe ici, pe colo, o piatră fusese desrădăcinată, iar sub cele rămase, sălăşluiau adevărate băltoace. Spre nenorocul său, junele Tăsică păşi pe o astfel de piatră, care îi trimise în obraz, pe pantaloni, pe buchet şi pe pantofii lui albi, un fel de zoe gălbue şi clisoasă în stropi nenumăraţi, o avalanşă de pete pe care numai boiangeria le mai putea scoate!

Putea oare să se prezinte în faţa logodnicei în halul acesta?

Mă ţineam tocmai de burtă şi nu mai puteam de atâta râs voluptuos, când mă simţii înotând până'n gât într'un lichid gros, năclăit şi lipicios. Căzusem, fără să observ într'o varniţă, în faţa unui blokhaus în construcţie...

Lumea, sadică, pervertită şi pornită pe nepermise plăceri, râde şi astăzi de mine.

IULIU LAZĂR

Viaţa sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

Soţiile aghiotanţilor soţului său, cari erau, în cea mai mare parte, de vârsta fiicei ei, veneau să-i ţină uneori de urît. Ele vorbeau de mode şi de teatru, se duceau să facă cumpărături şi aproape în fiecare zi se repeta acelaş lucru. Săptămâna se scurgea astfel, în această monotonie greoae, la Tuileries, când timpul era urît, la Malmaison, când nu era prea frig.

. . . . . .

La întoarcerea lui în Paris, Napoleon se amorează nebuneşte de o doamnă dotată de natură cu mult spirit şi multă graţie, d-na D.... Joséphine, care-şi iubea mult soţul, fu foarte geloasă de această cucerire a lui. De aceea, Bonaparte nu se ducea în alcovul metresei lui, care locuia în castel, decât noaptea, după ce somnul se cobora asupra Tuileries-ilor. Atunci, el se furişa încet, încet spre camera amantei lui, parcurgând drumul, care separa cele două apartamente, în pijama, fără pantofi de casă şi fără papuci. Credinciosul Constant, valetul lui Bonaparte, ne povesteşte că odată se crăpase de ziuă şi el observase că stăpânul său nu se mai întorcea. Temându-se de un scandal şi urmând ordinul primului consul, el alergă s'o facă atentă pe fata din casă a d-nei D... să-şi deştepte stăpâna.

De-abia fusese înştiinţat de aceasta, şi primul consul sosi într'un suflet. El fusese zărit de o doamnă a Josephinei, care-i pândea trecerea, stând ascunsă într'un cabinet care dădea în coridorul prin care trebuia să treacă el. Primul consul, după ce înjură în gând curiozitatea sexului frumos, îl trimise pe Constant să ordone tăcere tinerei detective, dacă ea ţinea să nu fie împuşcată, şi să nu se mai ţină în viitor de-asemenea iscoade. Dacă aceasta va fi primit vre-o gratificaţie pentru tăcerea ei, nu se ştie. Ceeace însă, este absolut sigur, este că ea a păstrat cea mai desăvârşită tăcere asupra acestei intrigi amoroase a primului consul. Totuşi, amantul cel fericit găsi mai prudent s'o întâlnească în altă parte pe d-na D.... Deaceea el îl însărcină pe Constant să-i închirieze acesteia o căsuţă în alée des Veuves, unde ei continuară să se întâlnească din când în când şi în cea mai desăvârşită discreţie.

. . . . . .

Totuşi, adevărata stăpână a lui Bonaparte rămânea tot Joséphine, căci dacă el comitea unele infidelităţi faţă de soţie, acestea nu erau decât nişte porniri ale vreunui capriciu, tot atât de trecător ca şi ele. Numai pentru ea, el păstra adevărata lui iubire şi încrederea lui neclintită. Cu nicio femee el nu era aspru sau brutal. Cei ce au pretins contrariul, au aruncat o calomnie.

Tot o calomnie destul de cunoscută este aceea care a plăsmuit o iubire a lui Napoleon faţă de Hortense, fiica lui vitregă. Napoleon, în toate ocaziile când venea vorba despre această plăsmuire, era stăpânit de cea mai amară indignare. „Ar trebui să am un suflet de câne, zicea el, să fiu un amator de scandal, ca să-mi poată trece prin gând o asemenea legătură. Aceasta nu intră nici în vederile şi nici în apucăturile mele. Eu să devin amantul aceleia pe care un moment n'am contenit s'o consider ca pe propria mea fiică! Această alegere, numai gândindu-mă la ea, mă umple de revoltă. Mă mir că nu sânt acuzat că aş fi avut chiar un copil din flori cu ea. Cei ce s'au pretat la o astfel de infamie, nici măcar nu-mi bănuesc caracterul şi principiile mele".

Hortense era o întruchipare de graţie, de frumuseţe şi de gingăşie. Un biet nebun se amorezase pătimaş de ea. El era veşnic pe urma paşilor ei şi-i trimetea într'una flori şi bileţele de dragoste. La început, Hortense râse de această cucerire a ei, dar, în cele din urmă, înţelese că o astfel de glumă mărea o suferinţă şi astfel ea începu să aibă milă de goana şi de suspinele acestui sărman adorator al ei. De aceea ea îl chemă la ea şi, cu cuvintele cele mai blânde, îl făcu să înţeleagă că trebuia să se depărteze de ea şi să renunţe la o iubire fără nicio speranţă. Bietul de el nu aştepta ca acestea să-i fie repetate de două ori. El dispăru şi de atunci nu mai fu văzut niciodată.

Hortense avea o dragoste vădită pentru generalul Duroc, aghiotant al primului consul şi guvernator a Tuileries-ilor. Pe atunci acesta avea de-abia treizeci de ani, era frumos, bine făcut şi, pe lângă acestea, iubit de Bonaparte, care-i rezervase un viitor strălucit. In timpul absenţelor primului consul, avu loc între cei doi îndrăgostiţi o corespondenţă din care se întrezărea un alt desnodământ. Duroc era, însă, rece şi iubirea nu se putea strecura în sufletul lui. N'ar fi depins decât de el ca Hortense să-i devină soţie. Acesta era de altfel, şi scopul Joséphinei, care, puţin iubită de fraţii soţului său, căuta să-şi rezerve în această legătură a fiicei ei o mângâere pentru bătrâneţe. Duroc, însă n'a luat în seamă acest proect, nebănuind că printre darurile de nuntă ale miresei i se rezervase şi o coroană. Abia mai târziu el îşi va da seama de nechibzuinţa acestui refuz Atunci el va regreta mult, dar va fi prea târziu.

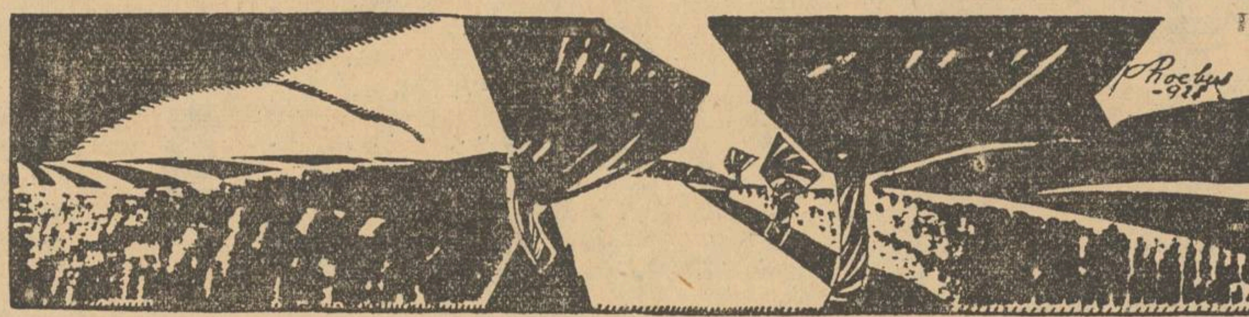
Duroc se căsători cu d-ra Hervas d'Almenara, fiica trezorierului dela curtea Spaniei. Aceasta era o fiinţă pipernicită, brunetă, plăpândă şi, pe lângă aceasta, mândră, pretenţioasă şi plină de toane. Numai servitorii dela curte ştiau câte înduraseră de pe urma toanelor stăpânei lor. căci aceasta, uneori ajungea până acolo încât le administra şi câte o bătae. Cam aşa erau pe atunci moravurile nobleţei spaniole. O şedere mai lungă în Franţa avu, însă, darul să corijeze viciile primei educaţii a tinerei căsătorite. Doamna ducesă de Frioul deveni, după aceea, un model de soţie şi de mamă. După ce-şi pierdu unica ei copilă în urma unei groaznice întâmplări, ea s'a căsătorit, puţin timp după aceea, cu unul din cei mai tineri generali francezi, care-şi făcuse numele celebru în luptele pe cari le susţinuse pentru libertate în Spania, în Grecia şi în Franţa.

Napoleon îi destinase fratelui său Louis pe o nepoată a lui Talleyrand, care a devenit mai târziu doamna Juste de Noailles. Louis, însă, nu era vacant, căci numai el şi Hortense ştiau cât se iubeau şi cât se doreau unul pe altul. Singură Joséphine i-a înţeles şi i-a unit pe amândoi, aproape împotriva voinţei lui Napoleon.

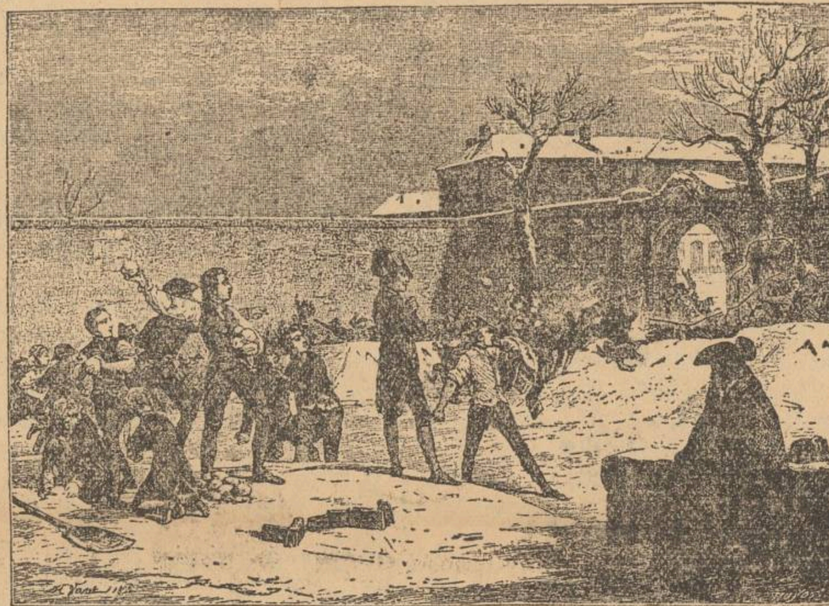
. . . . . .

Pe de altă parte, îi mai rămăsese lui Napoleon să hotărască asupra soartei uneia dintre surorile lui. Era Caroline, care, tânără şi frumoasă şi dotată cu un temperament înflăcărat, începuse să-şi simtă ca o povară virtutea ei de prea lungă durată. Napoleon o supraveghea cu extremă severitate. Cineva a putut ceti în casa d-nei Leclerc, sora ei mai mare, care, cu siguranţă, nu era o minune de castitate, un bilet al Carolinei, conceput în aceşti termeni: „Ei bine! dar ce-mi pasă de fratele meu! El nu-mi cunoaşte taina mea, nu ştie ce simt eu. Dacă, scumpa mea soră, eu nu voi avea, ca şi tine, cât mai curând un soţ, sau voi aluneca pe căi greşite, sau voi cădea bolnavă. Imi fierbe sângele în vine şi nu mai pot avea somn".

Prezicerea aceasta nu întârzie să se'mplinească. Caroline avea ca prietenă pe o domnişoară de S....a, care avea ca amant pe unul din aghiotanţii lui Bonaparte. Martoră la intimităţile acestora, ea simţi nevoia să-i imite, gustând şi ea aceleaşi plăceri. Nu trebui să aştepte mult, căci se găsi şi pentru ea un alt aghiotant, ager şi plin de viaţă, care fu

numai decât gata să-i dea tinerei amatoare primele lecţii de dragoste. Iată, însă, că, odată această idilă înjghebată, ofiţerii se grăbiră s'o dea în vileag şi s'o comunice din gură'n gură, până când ea ajunse la urechile primului consul. Bonaparte tună şi fulgeră împotriva autorului acestei insolenţe, care se răsfrânsese asupra întregei lor familii. Totuşi, Doamna Laetitia. intervenind pe lângă fiul ei ca să-l facă să înţeleagă că o asemenea isbucnire era o nechibzuinţă, îl convinse că singurul remediu onorabil pentru spălarea acestei ruşini ar fi fost numai căsătoria cât mai grabnică a Carolinei. Cât despre aghiotantul cu pricina, el fu însărcinat cu o misiune în armata dela Rin, comandată de Moreau. Ajuns general de brigadă, acesta a murit ca un e-

rou în bătălia dela Lipsca.

Puţini erau generalii aceia faţă de cari Bonaparte să se simtă mai mult obligat decât faţă de Murat, căruia acum îi încredinţase comanda gărzii consulilor. Până acum, în Italia, în Egipt, la 18 brumaire, acesta fusese braţul lui drept. Pentru a-l răsplăti şi mai mult pentru serviciile pe cari i le adusese, Napoleon se gândi să-l aleagă ca soţ pentru sora sa. Murat, tot atât de ambiţios ca şi tovarăşul său de arme, întrezărea în această înrudire un noroc orbitor şi poate chiar mai mult. Totuşi el fusese cât pe-aci pe punctul să refuze această propunere. Fiu al unui hangiu din Querci, Murat făcuse în provincia lui cunoştinţa unei fete foarte frumoase şi foarte bogate, şi s'ar fi simţit măgulit în amorul lui propriu, ducându-se să ocupe o funcţiune înaltă în locurile unde debuturile îi fuseseră atât de modeste. Nu-i trebui, însă, prea mult ca să se hotărască să primească promisiunile surâzătoare ale primului consul. S'a pretins de unii că Bonaparte i-ar fi împărtăşit lui Murat toate planurile lui nu numai asupra coroanei Franţei dar chiar asupra mai multor tronuri din Europa şi că l-ar fi făcut să creadă că n'ar fi fost peste putinţă ca el, Murat, să poarte deasemenea, într'o bună zi, diadema regească. Oricare ar fi fost propunerea lui Napoleon, cert este că ea a fost acceptată de Murat. Din partea ei, Caroline n'a fost mai puţin încântată de alegerea fratelui ei. Murat era un bărbat frumos şi bine făcut. Faţa lui, care avea nişte trăsături minunate, îl făcuse pe însuşi Napoleon să-l supranumească „frumosul purtător de sabie".

Cele două căsătorii, a lui Louis cu Hortense şi a lui Murat cu Caroline, fură celebrate în aceeaş zi în palatul din rue dela Victoire (rue Chantereine).

. . . . . .

Louis avea douăzeci şi patru de ani, iar Hortense optsprezece. Ei se doriseră mult unul pe altul, îşi plăcuseră mult unul altuia şi totuşi căsnicia lor fu o căsnicie tristă, înlăcrămată. Hortense era aproape întotdeauna cu ochii plânşi, iar Louis îmbufnat. Certurile lor familiare deveniră aproape zilnice şi toate sforţările depuse de Joséphine pentru a-i împăca rămaseră zadarnice. Câteva luni după aceea, căsnicia celor doi tineri deveni imposibilă. Sătui şi unul şi altul de atâtea supărări şi amărăciuni, cei doi soţi sfârşiră prin a se despărţi iar tribunalele răsunară mult timp de cererile lor de divorţ. La divorţ fu smuls un fiu de sub sărutările mamei lui.

Şi totuşi amândoi erau făcuţi unul pentru altul. Louis avea mult spirit, o inimă minunată şi multă sensibilitate, dar tot atâtea toane, tot atâtea vederi strimte, tot atâtea ciudăţenii şi tot atâtea pretenţii ridicole. „Firea lui, spunea Napoleon la Sfânta Elena, era aceea a unui copil ameţit de lectura lui Jean Jacques Rousseau". El avusese la început, tot ca şi Joséphine, slăbiciunea să creadă în pretinsele legături ale lui Napoleon cu Hortense. Lămurit mai târziu de falşitatea acestor svonuri, el nu se putea ridica deasupra calomniei şi astfel se nenoroci din cauza amorului lui propriu.

Hortense, bună, generoasă, devotată, îşi avu deasemenea partea ei de vină. In primul rând trebuesc pomenite plimbările ei aventuroase şi numeroasele ei flirturi. Era de ajuns să se petreacă numai atât sub ochii lui Louis, ca el, soţul cel liniştit şi statornic, să creadă toate calomniile cari circulau pe socoteala soţiei lui.

Dacă perechea Louis şi Hortense fu atât de nenorocită, perechea Murat şi Caroline părea să nu aibă în faţa ei decât aurora unei fericiri eterne. In toată ziua nunţii, bucuria acestei fericiri sclipi în ochii tinerei perechi şi mai ales în aceia ai tinerei mirese, pentru care noaptea nunţii era visul ei din urmă. A doua zi, în zori, în atmosfera de fericire întipărită pe chipul lui, cine s'ar fi gândit că într'o zi Murat îşi va vedea împrăştiate în braţele atâtor muritori de rând farmecele nupţiale ale miresei lui?

Şi într'adevăr aşa avea să fie. In iarna următoare, Lucien dădu un bal mascat. Doamna Murat apăru în salon într'un domino alb. Societatea care lua parte era destul de strălucită, dar toţi ochii se aţintiseră asupra unui ţăran din Vaud, care, prin naturaleţea manierelor lui, prin dansul lui uşor şi prin frumuseţea corpului lui, eclipsa toate măştile de sexul lui. Acesta era tânărul F.....t, fiul unui sultan, mai curând decât al unui milionar.

Acest copil al dragostei, cu tonul lui convingător, isbuti s'o încânte pe Caroline într'atâta, încât ea îi răspunse chiar cu grabă şi fără să se mai gândească că nici nu-l cunoştea. A doua zi, îndrăgostiţii nopţii se cunoscură din plin, spre uimirea tânărului, care nu putea crede că-i căzuse în mâni o pradă chiar atât de aleasă. Legătura lor continuă mult timp după aceea şi era cunoscută de tot Parisul. Numai Murat, cu toate că era gelos ca un tigru, nu cunoscu niciodată nici cel mai neînsemnat amănunt al acestui adulter al soţiei sale.

Caroline îşi aruncă însfârşit ochii asupra strălucitului Junot, care, cu toată iubirea pe care i-o purta soţiei lui, nu putu să reziste farmecelor acestei vrăjitoare. Durerea pe care d-na Junot o încercă de pe urma infidelităţii soţului ei, nu făcu decât să întărâte şi mai mult sfidarea pe care d-na Murat o aruncase asupra armoniei căminului lor.

Napoleon, cu tot ochiul lui de vultur, nu putu pătrunde multă vreme misterele purtării surorilor lui. Veni, însfârşit, ziua când toate fură desvăluite atât de mult că Napoleon nu se putu stăpâni să nu-i spună mamei lui: „Signora Laetitia, ce dracu? dar mai vorbeşte fiicelor dumitale. Nu vreau să se compromită cu toţi fluşturatecii. Să danseze cât vor cu ofiţerii din garda mea. Dacă aceştia nu sânt băeţi frumoşi, ei sânt totuşi nişte viteji!"

Urziri în umbră

In acest timp, fărâmiturile de partide politice adverse, cu toate că fuseseră înăbuşite, nu fuseseră însă stinse. Ele se agitau în umbră şi nemulţumiţii deabia aşteptau să li se ivească câte un prilej favorabil ca să-şi dea drumul gurii.

Sculptorul Céracchi fu primul care a atentat la viaţa lui Bonaparte. El îi făcuse bustul şi, sub pretext că trebuia să-i dea ultima formă, el îi ceru lui Bonaparte o audienţă, cu ocazia căreia îşi propuse, însă, să împlânte pumnalul în inima primului consul. Neputând-o obţine, el se uni cu generalul-adjutant Aréna, cu pictorul Topino-Lebrun şi cu Demerville, toţi republicani ca şi el, şi hotărîră să-l asasineze pe Bonaparte la Operă, cu ocazia premierei piesei Horaces. Planul le fu, însă, descoperit la timp de Lannes şi Fouché, şi toţi conspiratorii fură pedepsiţi cu moartea.

Nu trecuseră decât două luni de atunci şi un alt partid advers proectase să-i pună capăt lui Bonaparte. De astădată conspiratorii aleseseră, pentru atingerea mai sigură a scopului lor, o maşină infernală.

In seara de 21 Decembrie 1800 să dădea tot la Operă un oratoriu al lui Hayden, Creaţiunea, la reprezentaţia căruia se anunţase, îm ultimul moment, că va lua parte şi Bonaparte, cu familia sa.

Joséphine îşi manifestase încă din dimineaţa acelei zile dorinţa de a merge la această reprezentaţie. Doamnele erau pe-atunci foarte ahtiate după Operă.

Era ora şapte seara. Joséphine, doamna Louis Bonaparte. doamna Murat, cei doi mareşali şi aghiotantul de serviciu se găseau cu toţii la castel. Primul consul lucra în cabinetul său cu Fouché. Josephine se duse să-l invite pe Napoleon să asiste şi el la un spectacol atât de ales. La început el se scuză, pretextând numeroasele sale ocupaţii, dar sfârşi prin a consimţi să meargă, cu condiţiunea să nu rămână decât câteva minute.

Pregătirile începură. Joséphine, încântată, se 'ntoarse în salon şi-l trimise pe M. să comande garda de escortă.

Masa nu dură decât douăzeci de minute, după care primul consul se urcă în trăsură cu Lannes, Berthier şi Lauriston şi porni spre teatru. De-abia ajunsese la jumătatea străzii Saint-Nicoise, şi trăsura primului consul se găsi barată de o saca care părea să fie părăsită în mijlocul străzii. Comandantul escortei ordonă numaidecât ca sacaua să fie dată în lături, lângă zid. Vizitiul primului consul, care avea drumul calculat minut cu minut, dădu repede bici cailor ca să recupereze cele două, trei minute de întârziere. Nu trecuseră câteva secunde de când trăsura pornise, şi în urma ei isbucni o groaznică explozie care provenea din butoiul sacalei. Din fericire explozia nu sparse decât geamurile trăsurii. astfel că primul consul scăpă neatins. Doar câţiva ofiţeri din suita sa fură uşor răniţi, iar un grenadier fu dat tumba depe cal. In schimb trecătorii, care în acel moment se aflau prin dreptul exploziei, cât şi locatarii caselor dimprejur, fură oribil mutilaţi. Mai multe case se prăbuşiră, iar geamurile Tuileries-ilor şi ale caselor din împrejurimi căzură făcute ţăndări. In această explozie pieriră mai mult de douăzeci de persoane din cartier, iar alte şaizeci şi opt scăpară uşor rănite. Patruzeci de case avură de suferit pagube care s'au evaluat la 200.000 de franci. Victimelor li s'au acordat despăgubiri între 25 până la 4500 de lire. Orfanii rămaşi au fost internaţi în pensioane, dar numai până la atingerea majoratului, iar la ieşirea din aceste pensioane li se dădu un ultim sprijin de 2000 de lire.

Numai datorită hazardului, Doamna Bonaparte, a cărei trăsură ar fi trebuit s'o urmeze imediat pe aceea a primului consul, nu căzu victima acestei explozii. Joséphine şi-ar fi găsit moartea cu siguranţă, dacă n'ar fi întârziat să plece la câteva minute după ce ieşise pe poarta castelului trăsura de gală a soţului ei. In momentul plecării, ea ceruse un şal. Generalul Rapp din suita ei, critică însă, glumind, culoarea acestui şal şi o întărîtă astfel să-şi aleagă un altul. Se încinse atunci între ei o discuţie plăcută, în care d-na Bonaparte îl felicită pe generalul Rapp că se pricepea să atace o toaletă, mult mai bine decât s'ar fi priceput ca să atace o redută. Discuţiunea aceasta amicală şi schimbarea şalului răpi câteva minute, astfel că, în momentul exploziei, trăsura în care se găsea Joséphine, D-na Louis Bonaparte şi D-na Murat, în loc să fie în urma aceleia a primului consul, deabia trecea prin place du Carrousel. Totuşi, când maşina infernală sări în aer, explozia fu resimţită până aici, căci săriră în ţăndări toate geamurile trăsurii în care se aflau doamnele. D-na Bonaparte nu se alese cu nimic altceva, în afară de o mare spaimă; fiica sa Hortense fu uşor rănită la faţă de o ţandără de geam, iar d-na Murat, care avea o sarcină destul de înaintată, fu dusă înapoi la castel aproape leşinată. Intreg castelul fu cuprins de zarvă. La curte circulară mii de svonuri şi se deschise şirul la fel de fel de presupuneri.

Prelucrare de *G. I. Georgescu*
(urmează)

Mărunte

Vizitaţi între 26 Septembrie şi 11 Octombrie: ITALIA artistică: Veneţia, Vicenţa, Verona, Milano, Monza, Pavia, Roma, Napoli, Capri, Pompei, Florenţa, cu întoarcerea pe Dunăre, după o oprire la Belgrad. Inscrieri, prospecte: Turism şi Voiaj, Brezoianu 27 Tel. 4.55.48 şi la revista Lumea turistică, M. Millo 9—11. Tel. 4.10.04.

●

BILL GAZON IN SPANIA. Neîntrecutul călător de optsprezece ani, în expediţiile sale, pline de aventuri, tot pe atât de îndrăzneţe, pe cât de romantice, nimereşte şi pe meleagurile Spaniei, astăzi atât de însângerate de lupta dintre fraţi. Şi, acolo pe acel pământ atât de frământat de obuze şi mitraliere, Bill Gazon are, la rându-i, o încăierare, pentru frumosul ţel pe care-l urmăreşte. In volumul CĂLĂTORIILE SALE FANTASTICE este povestită, cu mult humor, trecerea sa prin Spania, de unde a putut scăpa numai graţie unei pescăriţe. Căl. ...i fantastice în America, America de Sud, Asia Orientală, etc., etc., cu peste 30 ilustraţiuni în text. 3 volume mari a câte 600 pagini fiecare. Lei 20 volumul.

A apărut No. 314
Cinema
SUNTEŢI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEŢI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică
GRATUIT FOTOGRAFIA
CHARLES BOYER, ANNA STEN, PIERRE RICHARD WILLM şi BENJAMINO GIGLI
vor fi revăzuţi în noui producţiuni
Irene Dunne va reapare în „Magnolia" şi „Sublima Amintire"
Boris Karloff şi Bela Lugosi din nou împreună în „Desfiguratul"
Harry Baur, Marcelle Chantal, Victor Francen, Annabella în viitoarea stagiune
„Burgtheater" şi „Allotria" noule înscenări ale lui Willy Forst
Ultimile creaţii ale lui Charles Laughton
„REMBRANDT" ŞI „CLAUDIUS"
Erich Pommer angajat în Anglia
PREŢUL 5 LEI
Bilete cu reducere la cinematografe!

MAEŞTRII SCRISULUI ŞI-AU DAT INTÂLNIRE IN „NOUA COLECŢIE DE NUVELE"
Cititorii de literatura bună, captivantă şi interesantă găsesc pentru suma de **20 lei** un volum de 320 pagini, format mare, frumos broşat cu copertă cartonată, tipărită în culori, la heliogravură, cuprinzând o serie de **10 nuvele alese** din autori mondiali iluştri

Era mezozoică sau secundară

Era mezozoică corespunde duratei de timp în care s'a constituit grupul de sedimente cuprins între ultimele depozite paleozoice (permiane) și primul termin al Terțiarului. Numele său vine de la faptul că e vorba de o epocă de trecere de la Paleozoic la Terțiar. Dezvoltarea gradată a organizmelor aduce înflorirea altor tipuri, mai evoluate, mai perfecționate de cât cele din trecut însă în multe cazuri aceste tipuri nu ating perfecția organizmelor terțiare. Mezozoicul cuprinde tipuri mijlocii; unii geologi l-au comparat cu Evul Mediu, din istorie.

Această comparație nu e nepotrivită. Ca și în cazul erei paleozoice, nu dispunem de alte documente asupra acestei noi ere, de cât acele oferite de depozitele sale, sau de erupțiile de origină internă, destul de rare în timpul ei; deci o serie de documente de natură petrografică (natura rocelor), și o serie de documente paleontologice (fosile); le preferăm pe aceste din urmă pentru că sânt mai expresive. In toate cazurile, ca și pentru Paleozoic, va fi vorba de o reconstituire după urmele pe care aceste timpuri ni le-au lăsat. In rândurile ce urmează ne vom ocupa de răspândirea Mezozoicului și de subdiviziunile admise în el, mărginindu-ne la Europa pe care o luăm iarăși ca tip în aceste schițe ale timpurilor de mult trecute (Ad. Lit., 19 Iulie și 16 August); în al doilea loc vom arunca o privire asupra vieței animale și vegetale în decursul său, și în urmă vom căuta să ne facem, după rezultatele ce le vom obține, o idee despre condițiile fizice în timpul acestei ere, în particular despre climat.

•

Considerat în general, Mezozoicul prezintă două tipuri de dezvoltare: unul, e acel din regiunile cutate ale catenelor alpine, altul în Europa la Nord de Alpi, continuați de Carpați. Cel din regiunile muntoase ne va ocupa pentru moment mai puțin; el e reprezentat prin o serie importantă de șisturi și de calcare, atingând grosimi mari, de mai mulți kilometri; serie cutată, de multe ori străbătută de roci eruptive, de multe ori metamorfozată. In schimb ea oferă rare ori documente paleontologice suficient de bine conservate. Asemenea depozite sânt bine reprezentate în România în munții Olteniei, la marginea răsăriteană a munților Făgărașului, în Bucegi, etc. cu deosebire prin calcare de nuanță deschisă, care dau pitorescul acestor regiuni. Aceste calcare se prezintă cu aceiași înfățișare în toate catenele alpine.

Mai interesante cu deosebire din punct de vedere al subdiviziunilor ce se pot face în Mezozoic, sânt regiunile mezozoice de la Nord de Alpi, din zona masivelor herciniane, regiuni foarte slab cutate, une-ori rămase orizontale. Dacă Paleozoicul, așa de bine dezvoltat în Anglia, a fost pentru geologii englezi o ocazie de a se distinge prin studii de valoare, studiul Mezozoicului era hărăzit geologilor germani. In vechiul ducat de Baden, în Wurtemberg, în Bavaria, Mezozoicul formează o serie de platouri în care diferitele strate se acopăr ca foile unei cărți. Mulți s'au ocupat cu descifrarea ei; în special v. Alberti, Quenstedt și Oppel, au dus foarte departe cunoștințele despre aceste sedimente foarte fosilifere, care dau în fiecare punct imaginea unui fund de mare de puțin timp părăsit de ape.

Grupul mezozoic e constituit din trei complexe sedimentare: *Triasul* la bază, *Jurasicul* la mijloc, *Cretaceul* la partea superioară. *Triasul*, a cărui succesiune a fost clarificată de v. Alberti, consistă în sedimente în mare parte de origină dezertică, continuînd regimul anemănător al Permianului: la bază, grezii cu nuanțe variate, în genere roșii *(Buntsandstein)*; la partea superioară grezii, șisturi cu bancuri de dolomii intercalate *(Keuper)*, arată prin prezența de depozite de sare și de gips, aceiași origine. Intre ele, o intercalație de calcare de origină marină *(Muschelkalk)* bogate în fosile, însă mai mult ca număr de indivizi de cât ca varietate de specii; e o faună „selecționată" de îndulcirea apelor, datorită comunicațiilor anevoioase cu largul mării, așa cum e astăzi fauna Mării Caspice sau a Balticei. In adevăr, acest Muschelkalk este desvoltat la Nord și la Apus de Alpi, în vecinătatea lor. In cea mai mare parte din Franța, în Anglia, în Rusia, Triasul nu mai prezintă această intercalație marină, care corespunde unui golf îndulcit de cursuri de apă, a mării alpine.

In ce privește *Jurasicul* (numele-i vine de la munții Jura unde e foarte dezvoltat), depozitele sale au fost împărțite încă de mult, de vechii geologi germani, iarăși în trei serii: de jos în sus, Jurasicul negru, Jurasicul brun și Jurasicul alb, după nuanțele destul de constante pe care le prezintă. Geologii întrebuințează de obicei denumirile de *Lias, Dogger* și *Malm*, luate ca multe altele din dialectul interesant al minerilor care au fost totdeauna în prietenie cu geologii. Jurasicul e de obicei foarte fosilifer și contrastează foarte mult din acest punct de vedere cu Triasul. El corespunde unei transgresiuni marine, întreruptă de ușoare regresiuni, însă care se accentuiază tot mai mult până la finele acestei epoci, când o nouă regresiune are loc *(Purbeckian)*.

Cretaceul, numit astfel după frecvența cretei în sedimentele de la partea sa superioară, e mai puțin dezvoltat în regiunile jurasice clasice ale Suabiei și Franconiei; el e confinat în Nordul Germaniei. Partea sa inferioară continuă un timp faciesul lagunar și lacustru de la finele Jurasicului; însă regimul marin nu întârzie de a se restabili. O mare transgresiune se pronunță, care atinge maximul său în Cretaceul mijlociu și superior, la finele căruia o nouă regresiune are loc. Mările Cretaceului din Franța și din Anglia se întind, prin Nordul Germaniei până în Rusia, unde depozitele lor sânt foarte dezvoltate cu deosebire în regiunile meridionale; toate aceste locuri se găsesc în lungul unei întinse regiuni de scufundare, care va juca același rol și mai târziu, în Terțiar și în Quaternar. E o noțiune importantă, de care vom vorbi cu o altă ocazie.

Am relatat mai sus importanța studiilor lui Quenstedt și a lui Oppel. Quenstedt plecând de la clasificația anterior propusă, urmărește pas cu pas aceste depozite și arată că fiecare din cei trei termini, Lias, Dogger și Malm poate fi împărțit în șase nivele deosebite, pe care el le nota cu literele alfabetului grec de la alfa la zeta. De altă parte, el dovedește că aceste subdiviziuni se regăsesc, caracterizate prin aceiași faună, în regiunile vecine, în Franța și în Anglia. Ceva mai târziu, Oppel face un pas mai departe: bazându-se pe amoniți, el ajunge să stabilească pentru totalitatea Jurasicului, treizeci de zone distincte, fiecare caracterizată prin o specie particulară din acest grup. Aceasta însemna un mare progres. Dacă ideia de paralelism pe baze paleontologice era cunoscută, nu-i mai puțin adevărat că acești doi învățați o aplică cei dintâi pe o scară așa de întinsă. *Quenstedt* căutase în lucrările sale să ție seamă și de caracterele petrografice ale subdiviziunilor, și de faună; deaceia el nu reușea întotdeauna, dat fiind că faciesul petrografic variază destul de mult și, împreună cu el, în o largă măsură și fauna. Ceiace trebuia găsit, era mijlocul de a paraleliza depozitele de orice facies; și tocmai aceasta a fost meritul lui Oppel, de a fi dovedit că armoniții sânt independenți de facies. Mai mult încă, el a putut preciza care anume specii de amoniți au o răspândire în timp destul de redusă pentru a putea caracteriza un nivel de pături date. Rezulta o simplificare și un progres considerabile.

Odată ideia esențială cunoscută, nu cred necesar de a prezenta aici clasificarea, foarte încărcată de nume proprii, a lui Oppel; m'am mărginit de a da o secțiune generală prin aceste regiuni ilustrate de cei doi învățați (I, fig. I), și schema mai simplă a lui Quenstedtl, fig. 2).

•

Viața vegetală și animală ajunge la o mare dezvoltare în timpul Mezozoicului.

Printre PLANTE, *ferigele arborescente* și *equisetineele* trec pe al doilea plan, înlocuite de *gimnosperme*, apărute în Permian. Am figurat aici o specie curioasă (II, fig. 1), adaptată la viață în deșerturile din timpul Triasului, și care a luat înfățișarea unei plante grase, a unui cactus. In a doua jumătate a Mezozoicului, apar *plante cu ovule protejate* de un ovar, care la maturitate devine un fruct *(Angiosperme)*: *Palmierii*, pe urmă plante aparținând genurilor actuale, *plopul*, *stejarul*, *fagul*, *edera*, *smochinul*, *oleandrul*, etc., care se desvoltă din ce în ce, devenind cu timpul elementele predominante în pădurile de pe atunci.

Intre PROTOZOARE, ființe în general microscopice, compuse dintr'o singură celulă, de multe ori prezentându-se în colonii, și care existau deja în Paleozoic, se remarcă o mare desvoltare a *faraminiferelor* în Cretaceul superior. Folammiferele își secretă un schelet calcar care poate ajunge la construcții destul de complicate (II, fig. 2). Un grup distinct e acel al *radiolarilor*, iarăși microscopici, al căror schelet e constituit din silice (opal), schelet de multe ori foarte complicat constând din mai multe sfere concentrice ajurate; suprafața lor era ornată de tubercule sau de spini variați ca formă, ajungând la edificii de-o estetică despre care figura alăturată (II fig. 3) nu dă decât o foarte slabă ideie.

CORALIERII sânt reprezentați în Mezozoic prin *hexacorali* de formele cele mai variate, de ordinar asociate în recifi care acopăr în unele regiuni, ca în Jura, în Estul Franței, etc. suprafețe foarte întinse (I, fig. 3). S'a desenat schematic, în secțiune transversală, o lojă de tetracoral (4a), în care septele sânt dispuse după tipul 4, lăsând să apară în mod vizibil o simetrie bilaterală; fig. 4b reprezintă o secțiune de hexacoral, cu simetrie radială, dispusă după tipul 6. Tetracoralii dispar aproape în întregime cu Permianul, înlocuiți fiind în Trias prin hexacorali.

Printre ECHINODERME se poate nota o mare desvoltare a *crinilor de mare*, nume pe care figura II, 4 îl ilustrează suficient; ea reprezintă specia triasică *Encrinus lilliformis*. La toate aceste zoofite, scheletul e format din piese care se separă ușor unele de altele după moartea animalului; pedonculul care le fixa de fundul mării, e constituit de o sumă de articole regulat așezate unele peste altele; lucru interesant, suprafețele de contact prezintă slabe reliefuri prin care diferitele piese se angrenau între ele, și desenul acestor reliefuri e caracteristic pentru fiecare gen; la *Encrinus*, desenul figura razele unui cerc, pe când în genul *Pentacrinus* (II fig. 4-a), care apare în Lias, desenul e o floare cu cinci petale.

Grupul *aricilor de mare (Echinide)* e reprezentat prin forme noi, caracterizate prin aceia că scheletul lor calcaros în formă de sferă turtită pe o față, sau pe ambele fețe, e constituit din douăzeci de rânduri de plăci poligonale, regulat așezate după meridianele acestei sfere (I, fig. 5); ele se întind dela orificiul bucal care ocupă centrul feței inferioare, până la acel anal, așezat în mijlocul feței superioare, fiind înconjurat de o dublă serie de câte cinci plăci alternante *(aparat apical)*. Amintesc că la Echinidele paleozoice numărul de rânduri meridiene e variabil. De altă parte, suprafața sheletului e acoperită de tubercule, care reprezintă punctele de inserție a unor țepi, variați ca formă după specii, și de care animalul se servea ca de niște catalige pentru a escalada neregularitățile de teren întâlnite în calea lui. Acest tip de organizație obținut printr'un fel de stabilizare a evoluției, evoluiază și el; simetria radială este mai târziu înlocuită printr'o simetrie bilaterală, ceiace aduce o deplasare a gurii și a anusului; ambele orificii ajung pe fața inferioară a scheletului, în timp ce aparatul afical se deformează, se lungește (I, fig. 6), și ajunge uneori să se disocieze.

Clasa SCOICILOR (LAMELIBRANCHIATE, sau BIVALVE) ajunge la o mare varietate de forme. S'au desenat aici mai multe care au însemnătatea lor; așa g. *Trigonia* (nume care vine dela aspectul său triangular) e foarte răspândit în tot Jurasicul și Cretaceul (I, fig. 8); mai târziu el dispare din Europa pentru a se refugia în mările australiane, unde și azi mai trăesc câteva specii g. *Inoceramis* (I, fig. 7) e foarte abundent în Cretaceul superior, ca și g. *Hippurites*, care cuprinde specii foarte deformate prin fixație și prin viața socială (II, fig. 5); una din valve are forma unui cornet al cărui orificiu e închis de cealaltă, mai lățită în formă de opercul. In unele localități din sudul Franței, acești hipuriți, care trăiau în colonii, constituesc munți întregi.

Grupul MELCILOR (GASTEROPODE) e tot așa de răspândit și de variat. S'a desemnat aici I. 9) o specie din g. *Nerinea*, special Mezozoicului a cărui conchilie prezintă în interiorul ei o serie de pliuri; rolul acestor pliuri este de a da mai multă soliditate conchiliei, soliditate necesitată de viața lor la marginea recifilor, unde era expusă de a fi sfărâmată de valuri.

AMONIȚII (nume care vine dela asemănarea lor cu coarnele de berbec pe care artiștii antichității le puneau pe fruntea lui Jupiter Ammon) sânt extrem de variați ca formă, ca ornamentație; ca dimensiuni de asemena, care putea depăși 2 metri de diametru (II, fig. 6).

Amoniții dispar cu Cretaceul. Aceiași soartă o au BELEMNIȚII așa de abundenți în Jurasic. Forma lor, care e aceea a unei țigări de foi, vine din faptul că în regulă generală avem a face cu exemplare mutilate (II, fig. 7). In realitate, cochilia lor atunci când e întreagă, prezintă la partea superioară o expansiune în formă de aripă, analoagă cu „osul" sepiilor de azi, în timp ce cavitatea pe care aceste cilindre o prezintă la baza lor, e divizată în mai multe camere succesive. Prin această constituție, belemniții amintesc destul de mult pe amoniți, cu care erau desigur înrudiți. De altă parte s'au găsit exemplare în care cochilia constituită după cum am spus era în relație cu un corp care amintea pe acel al sepiei. Belemniții sânt strămoșii sepiilor și ai calmarilor actuali. Uneori, foarte rar, s'a găsit chiar mica glandă care secreta culoarea numită sepie, această cerneală care are proprietatea de a difuza aproape instantaneu în apă, și pe care animalul o utilizează ca mijloc de protecție contra atacului altor animale.

In ce privește ARTROPODELE, vom aminti apariția de genuri vecine de cel al racului actual, în Trias; în calcarele exploatate la Solenhofen, în Germania, ca piatră litografică s'au găsit exemplare admirabil de bine conservate. Printre insecte, de notat apariția albinelor, a furnicilor și a fluturilor, care apar odată cu plantele cu flori de care viața lor e așa de strâns legată.

LUMEA INVERTEBRATELOR mezozoice era deci foarte variată, și în incontestabil progres față de cea paleozoică. Aceasta din urmă a pierdut mulți din reprezentanții ei cei mai caracteristici: *graptoliții* și *tetracoralii* printre coralieri, *cystideele* și *palechinidele* printre echinoderme, *trilobiții* printre crustacei; printre plante, *Lepidodendreele*. In schimb avem apariția *angiospermelor*, a *hexacoralierilor*, a multor genuri noi de *lamellibranchiate* și *gasteropode*, apariția de noi genuri printre *amoniți*, apariția *belemniților* necunoscuți înainte, și acea de genuri noi de *crustacee*, mai perfecționate, din grupul racului și al crevetei.

Prefacerile pe care le arată LUMEA VERTEBRATELOR sânt încă mai remarcabile. Notăm apariția PEȘTILOR OSOȘI, care lipseau în Paleozoic. BATRACIENII paleozoici persistă în Trias prin grupul particular deja amintit al STEGOCEFALILOR (animale cu capul protejat de un acoperiș-*stegos*-de plăci osoase cu suprafața sculptată). Sânt așa numiții LABIRINTODONȚI, după aspectul complicat, labirintic, al dinților lor conici, al căror smalț pătrundea în dentină sub forma unor pereți ondulați care le dădeau mai multă soliditate. In I, fig. 10 ab, s'a reprezintat în negru cavitatea dintelui în care se găsea partea vie sau pulpa, înconjurată de dentină (punctată pe figură); în această dentină se observă lamelele de smalț ondulate, emise de învelișul exterior al dintelui. In greziile triasice s'au găsit în mai multe localități *urme de pași*, care s'au atribuit la labirintodonți (II, fig. 8).

REPTILELE ating o foarte mare desvoltare în timpul Mezozoicului. Reptilele actuale reprezentate prin șerpi, șopârle, crocodili, broaște țestoase, animale relativ rare sau necunoscute sub climatul nostru, se prezintă ca ultimele rămășițe ale unor clase care au atins, în jurasic și în cretaceu, o perioadă de înflorire neîntrecută. Mezozoicul e „era reptilelor", după cum este „era amoniților și a belemniților". Reptilele sânt reprezentate, nu prin trei mici grupe ca astăzi, ci prin nouă clase deosebite. Ele sânt adaptate la toate felurile de viață, ca și mamiferele actuale ale căror loc în natură îl ocupau.

a) *Adaptații la viață aquatică* (II, fig. 9 și 10); în acest grup se găsesc și *mosazaurii* și formele mari de *pytonomorfe*, ajungând până la 35 de metri lungime.

b) *Adaptații la viața terestră*, unii conformați pentru *mers*, cu aparență de patrupede, în general erbivore (II, fig. 11 și 12) ale căror dimensiuni erau de multe ori colosale, până la 36 m. lungime; unele forme erau poate carnivore (I, fig. 15 atingând 4 m. lungime). Un alt grup prezintă o înfățișare *bipedă*, progresând prin salturi în felul kangurilor actuali; așa e forma figurată în I, fig. 13 *(Tyrranosaurus)* remarcabil prin gura sa fioroasă), și cea din I, fig. 14 (Iguanodon), ai căror dinți (fig. 14 a-b) arată în destul un caracter eminamente carnivor.

Adaptații *la sbor*, în care organismul reptilian arată o plasticitate remarcabilă și originală: suprafața de susținere era dată de o membrană care se insera, de-oparte pe ultimul deget considerabil lungit, de alta pe laturile corpului; la liliecii actuali această membrană e susținută de patru din degete dispuse ca balenele unei umbele. In II, fig. 13, s'a desemnat un asemenea reptil cu o înfățișare destul de greoaie; din contra, figura 14 reprezintă un organism perfect adaptat la zborul planat, corpul lor fiind redus se poate spune la o serie de linii.

Facem o categorie aparte pentru reptilele *teromorfe*, care prezentau o diferențiare a dentiției în incisivi, canini și molari, amintind astfel mamiferele actuale (I, fig. 11 și 12).

Lumea aceasta a reptilelor e în adevăr impresionantă. Reptilele mezozoice erau în mare parte niște fiare, teribile prin

Urmare în pag. VIII-a

CRONICA MODEI

Bogatele colecţii de toamnă surprind prin amploare.

Vom purta rochii ample, cu grupe de pliuri în faţă şi în spate. Pliurile în faţă sânt cele mai avantajoase, căci ne lungesc silueta şi mai ales ascund pântecele, — iar moda actuală a întreprins o adevărată cruciadă pentru suprimarea pântecelui. Dacă însă, nu sântem silfide, nu vom începe a da drumul pliurilor chiar dela centură, ci din locul în care începe linia şoldurilor. Să nu uităm, de-asemeni, că cutele pichetate sânt mai avantajoase pentru siluetă decât creţurile. Ţesăturile în „*biais*" se pot foarte bine strânge în cute evantai. Cutele îndărăt sânt dizgraţioase, mai ales în mers. Dar atât cutele în faţă, cât şi cele din spate, sânt modele care cer mult studiu, căci ele nu-i îngăduit să aibă un milimetru mai mult decât trebue şi trebuesc distribuite cu adevărată artă, dacă nu vrem să stricăm „linia" de care se preocupă moda.

Influenţa amploarei se simte foarte mult în mantouri; unele sânt largi, căzând drept din umeri, peste rochii de obiceiu în forma *cloche*, dar *cloche* în toată regula. In cazul acesta se întrebuinţează pentru mantou o stofă aspră, cu dungi de buclete sau de franjuri foarte mici, ceiace le dă o alură extraordinară. Aceste mantouri largi şi drepte se îmblănesc de obiceiu cu castor sau se dublează cu un ţesut de culoare în ton opus cu culoarea feţei. Gulerul e drapat sau în formă de glugă, continuându-se adesea cu reveruri drepte până jos, de velur, în aşteptarea gulerelor de blană, care până azi au apărut numai la „*trois quarts*".

In cazul acesta jacheta este foarte largă, cu un *cloche* cât se poate de ondulat, pe o jupă îngustă ca un tub, cum s'au purtat toată vara cu tunici. Gulerul este în formă de platcă foarte evazată pe umeri şi continuă în reveruri, care în jos de talie acopăr toată jacheta, până aproape de subraţ. Buzunarele sânt tăiate în această parte a blănii, chiar la marginea care sub centura se rotunjeşte spre şold.

Tailleurul e la modă, cu vestă scurtă sau redingotă jumătate lungă, garnitură de astrahan negru sau brumăriu, ragondin, aşezată în reveruri şi cu gulere bine desenate, cu caschete din aceiaşi blană, împodobite cu o bijuterie fină sau cu feutru din „taupé".

Linia generală în rochia simplă nu a variat. Pentru după amiază jupa e mai puţin lungă decât în sezonul trecut. Deşi în unele case de croitorie se observă o uşoară ondulaţie în jos de genunchi. Ceiace caracterizează însă, această rochie, zisă simplă,

sânt broderiile, care-i răpesc cu totul caracterul modest şi confortabil de rochie de toate zilele, transformând-o în rochie elegantă şi cu pretenţie. Peste aceste rochii se poartă, ca un complement a *tailleurului*, capa, confortabilă, amplă, dintr'o stofă asortată rochiei.

Vesta joacă un rol însemnat în ansamblu; fie că-i tailleur sau rochie cu capă, terminată în colţuri sub centură, ea pune o notă vie, mai ales când e de velur.

De altfel, velurul se va purta foarte mult în costume *tailleur*, simplu sau garnit cu blană.

Dacă sub jachetă se poartă bluză, ea nu-i niciodată din stofă *unie*, ci întotdeauna din stofă fasonată, din velur de culoare violentă, sau jerseu, care se va purta foarte mult; jerseu de lână, de mătasă, de *rayonne*, dar brodat cu floricele de mătasă, cu steluţe şi *paillettes*. Bluzele de postăvior se fac mai ales în culori pastel, de ex. o bluză de postăvior *bleu pastel* cu un *tailleur* negru.

Linia smoking, pronunţat masculină, predomină în *tailleur*-ul negru de după amiază, cu reveruri încrucişate peste o vestă de pichet sau mătasă. Asemenea „linia frac", cu codiţa caracteristică, cu jupă lungă, bluză de georget albă, plisată.

Pentru sport: mantou larg, lungime 7/8, făcând două godeuri în spate.

Tailleur-ul de noapte continuă a fi purtat, în postav sau *poult de soie* negru. Cel de mătasă se garniseşte cu buton bijuterie, diamante sau smaragde; o broderie din aceleaşi pietre scumpe subliniază buzunarul jachetei.

De-altminteri, tot ce face noutatea modei actuale este detaliul, broderia, garnitura, un detaliu la guler, la umerii prelungiţi, centura sau reverul mânecei. Până şi tricotajul, care continuă să se poarte foarte mult, este perlat cu ciliçuri, cu reţele din fir de aur sau argint, servind în rochiile de seară. Pentru costumele simple se complică cel puţin punctul: bucletele, dungile în relief, pătrăţelele variază la infinit.

Ceiace însă, este absolut excentric şi nu cred să prindă, sânt blănurile în culori imposibile. De pildă, centura şi un guler de breitschwanz *violine* sau de focă *vert de gris* sau de miel ras, roş portocaliu. Noi şi practice însă, sânt gulerele de blană transformabile, după voe, în plastron, reveruri, cravate sau chiar bolerouri.

Se mai fac deci şi lucruri practice...

Sânt absolut necesare modelele practice pentru fetiţele, în plină creştere. O rochiţă care să poată fi purtată în orele calde ale după amiezei de toamnă ca şi în dimineţile şi serile răcoroase, constă într'un ansamblu din patru piese pe care-l dăm aci.

Acest ansamblu se compune dintr'o jupă în lenaj cadrilat verde şi roz, pe fond bej, cu grupuri de cute, şi o vestă fără mâneci din aceiaşi stofă, o bluză cu decupe în triunghiu, din in natural, încheiată în faţă şi o jachetă din lenaj roz, montată pe o platcă şi bordată cu lenajul la fel cu jupa. Jupa scurtă şi largă lasă libere mişcările; vesta protejează pieptul şi spatele fără a încălzi prea mult corpul, acoperit de bluza liberă la gât, cu braţele goale. Jacheta, uşoară, largă şi comodă, pentru a se apăra corpul fraged de curentul rece, neaşteptat, al vremii schimbătoare.

Costumul se poate preface uşor după variaţiile impuse de creştere, se poate curăţi cu metode simple, e elegant şi confortabil. Cel puţin copiii să fie îmbrăcaţi raţional, deşi în nota modei.

Invitaţiile la vii, la conacurile de pe moşii nu pot lipsi, după întoarcerea din vilegiatură sau din călătorie. Se cuvine să descindem la oaspeţii noştri cu bagaj puţin, dar complect. Iată o problemă pentru care vom da câteva sugestii. Trebue neapărat să avem un ansamblu sportiv şi rochiţă de după amiază din lână fină, dată fiind clima din luna în care intrăm.

Ansamblul să-l facem din lenajul numit homespun de Scoţia, fie că-l facem din două piese jachetă şi jupă, fie o jupă, un bolero şi *trois quarts*. Pentru seară o rochie din *crêpe marocain*, culoare închisă, cu un guleraş de pichet, sau o rochie *imprimée* pe fond sombru, cu desene mici. Peste rochia de seară să avem fie o jachetă albă, fie un bolero de *taffetas* negru cu floricele. Dacă se găseşte de cuviinţă, se poate lua cu sine şi un „*tailleur de minuit*", care să nu fie prea pretenţios şi să se poată pune pe terasă, în grădină, şi să dea o ţinută plăcută chiar alături de rochii elegante.

Domnul, când este invitat, trebue să se îngrijească de un veston de *homespun* sau *cheviotte*, un *feutru* moale de o culoare în armonie cu costumul.

Cămaşa fără plastron, cu guler moale, în colţi lungi, cu manşete simple.

Pentru o masă intimă de 10—12 invitaţi — smokingul.

Pentru după amiază, un costum practic, în care să nu se introducă fantezii care ar provoca ridicolul. Se impune încălţăminte impermeabilă, cisme de cauciuc dacă regiunea are apă şi bălţi, impermeabil în tonul frunzelor moarte, a verdelui sălciilor, evitând culorile ţipătoare din ţesuturile ceruite care ar putea speria broaştele şi depărta peştii de undiţă.

Dăm şi o reţetă pentru curăţirea impermeabilului: Pregătim o apă cu săpun, în care adăugăm şi puţin carbonat de sodium. Cu o perie de pai periem bine haina întinsă pe o masă. O clătim cu apă de fântână şi o lăsăm să se scurgă fără a o stoarce. O uscăm numai la aer, nu la foc. Dacă impermeabilul e lucitor, trecem pe deasupra şi un tampon muiat în uleiu.

BITRIX

Era mezozoică sau secundară

Continuare din pag. 7-a

mărimea pe care o atingeau, prin forţa lor aratată îndestul de conformaţia scheletului, prin caracterul lor carnivor despre care mărturisesc gurile acestea fioroase, prevăzute cu dinţi de multe ori complicaţi. Adevăraţi stăpâni ai lumii, câteva forme erau destul de numeroase; s'au găsit într'o cavernă din calcarul carbonifer al Belgiei (aproape de satul Bernissart), scheletele a 40 de indivizi. Aceste fiare umpleau desigur văzduhul cu urletele, fluerăturile, răcnetele înspăimântătoare ale dragostelor lor, ale certurilor lor, ale luptelor pentru cucerirea hranei necesitate de corpul lor, care la unele din ele atingea în greutate mai multe zeci de tone. Multe chestiuni relative la aceste animale sânt încă nelămurite. Este dovedit că ihtiosaurii (II, fig. 9) erau vivipari; altele erau desigur ovipare; însă preciziile lipsesc pentru multe din ele. Deasemenea s'a discutat dacă aceste reptile aveau toate un sânge rece; unii autori bazându-se pe existenţa, ca la păsări, de cavităţi goale în corpul lor, cu deosebire în oase (multe din ele în adevăr aveau oase „pneumatice"), au emis ideia că inima lor prezenta patru cavităţi, şi că sângele era cald.

In Mezozoic are loc apariţia PASARILOR, reprezentate prin bine cunoscutul *Archeopteryx* (II, fig. 17), de mărimea unui fazan, prezentând un caracter reptilian foarte pronunţat; corpul lui era însă acoperit cu pene. Alte forme, de dimensiuni diferite, erau mai bune zburătoare, osul pieptului fiind carenat ca la păsările carinate de azi. Mai toate aveau gura prevăzută cu dinţi. Din contră, reptile adevărate aveau un cioc cornos, ca păsările actuale (II, fig. 14).

In mijlocul acestei societăţi, MAMIFERELE n'au avut posibilitatea de a progresa. Apărute dela începutul Triasului, talia lor rămâne foarte redusă în tot timpul Mezozoicului; figura 18 din planşa I, reprezintă o falcă de mamifer *(Microlestes)* aproape în mărime naturală; dimensiunile sale denotă un animal de talia unui guzgan. Sânt puţin numeroase formele cunoscute în Mezozoic de aceste animale, care aveau corpul acoperit cu păr, care aveau sângele cald şi-şi alăptau puii.

●

Indicaţiile pe care ni le aduce natura petrografică a rocilor şi mai ales formele de vieţuitoare descrise sânt foarte importante, şi introduc o noţiune nouă în ce priveşte climatul mezozoic. Incă dela finele Iurasicului climatul latitudinii noastre, deşi în general mult mai cald decât cel actual, se răceşte simţitor. Cu deosebire din Cretaceu, lucrul e vizibil după apariţia plantelor angiosperme, reprezentate prin arbori cu frunzele care se primenesc. In acelaşi sens vorbesc coralii constructori de recifi, care spre finele Jurasicului arată o emigrare evidentă spre regiunile meridionale mai calde. De altă parte, climatul general al globului se diferenţiază în zone distincte. Faptul a fost dovedit de NEUMAYR, încă un nume mare al geologiei germane. Din studiul faunelor diferitelor regiuni europene, şi din comparaţii cu acele a altor continente, el a tras concluzia, combătută un timp, pe urmă admisă de toţi geologii, că la finele Jurasicului existau în Europa trei zone climatice: una *rece* la nord, scoborându-se destul către Sud, în Rusia, alta *temperată* în Europa mijlocie (Franţa, Germania, România), şi a treia, *tropicală*, în regiunile alpine. Fiecare din aceste regiuni e caracterizată printr'o faună în parte diferită. Aceste zone, vagi la începutul Triasului, se precizează în urmă tot mai mult, fiind foarte evidente în Cretaceu.

N. ARABU

Anatolie Mariengov

Roman fără bucluc

(Fragment)

Gerul nu se mai isprăvea. Eu dormeam cu Esenin în acelaş pat. Ingrămădeam peste noi o clae întreagă de plăpumi şi şube. Ne vâram întâi unul, eu în zilele cu soţ, iar Esenin în zilele fără soţ, în aşternutul rece ca ghiaţa şi-l încălzeam cu suflarea şi cu căldura trupului.

O poetă îl rugă într'o zi pe Esenin să-i procure o slujbă. Avea obraji rumeni, şolduri rotunde şi umeri minunaţi.

Esenin îi promise că-i va da o leafă de dactilografă cu condiţia ca să vină în fiecare noapte la ora unu, să se desbrace, să se culce în pat şi după ce o încălzi aşternutul („treabă de cincisprezece minute!") să se scoale, să se îmbrace şi s'o şteargă acasă.

Ii dădu cuvântul de onoare că'n tot timpul acestei ceremonii, noi vom sta întorşi cu spatele şi cu nasul vârît în manuscrise.

Trei zile, conformându-ne cu sfinţenie obligaţiunilor, ne-am culcat în aşternutul cald.

A patra zi, poeta ne-a anunţat că nu-şi mai poate continua slujba şi ne-a părăsit. In timp ce ne vorbea, vocea îi era înecată de emoţie, iar revolta îi mărise într'atât pupilele, încât ochii ei de un albastru ca cerul, deveniră negri, întocmai ca nasturii pantofilor de lac.

Am rămas înlemniţi.

— Ce s'a întâmplat? Spinările şi nasurile noastre au urmat cu sfinţenie obligaţiunile ce ne-am luat.

— Aşa-i!... Insă eu nu m'am angajat să încălzesc aşternutul unor sfinţi...

— A!...

Era însă prea târziu: uşa dela intrare mi-a fost trântită în nas cu-atâta furie încât a ieşit din balamale.

Trad. de M. V.

PRINŢUL DE WALES ŞI CENUŞEREASA. Acum că prinţul a devenit Regele Eduard al VIII-lea şi nu mai poate dansa, se desvăluie pentru prima dată misterioasele împrejurări în care o frumoasă „neinvitată" l-a răpit doamnelor şi domnişoarelor din protipendadă. Senzaţional reportaj bogat ilustrat în numărul special de vilegiatură al excelentei publicaţii lunare „MAGAZINUL". 160 pagini în 4 culori la heliogravură 25 lei.

Secretul Stelei Parish

Iată un film la care am intrat cu o mare doză de aprehensiune. Cred chiar că nici nu m'aşi fi dus să-l văd, dacă n'aşi fi fost profesional obligat. Lectura reclamelor m'ar fi descurajat. Căci în el scrie că o vom vedea pe Kay Francis în dubla ipostază de actriţă adulată şi de femee ajunsă în mizerie, unul din cele mai anoste hocus-pocus ale ecranului. Ni se spune de asemeni că va juca şi copilul—minune—bis, *mica Sybil Janson, concurenta lui Shirley Temple. In afară de oroarea mea firească pentru asemenea spectacole unde copiii sânt puşi în degradan-*

ta postură de căţei-savanţi, mai era şi teama de acel şantaj special exercitat asupra spectatorului prin prezentarea de copii murind în ca să zicem aşa braţele noastre, sau copii pe care micile porcării ale părinţilor îi demoralizează pentru restul zilelor — tot situaţii din acelea care musai emoţionează, indiferent de valoarea filmului, actorilor sau poveştii.

Insfârşit, cronicarul care făcea reclama filmului adăoga că o vom vedea pe frumoasa Kay Francis apărând în formă de femee bătrână — detaliu senzaţional ,care însă a mai adăugat încă la descurajarea mea, căci m'am gândit iarăşi la toată banalitatea — căptuşită cu neverosimilitate — a poveştilor cu mame frumoase care şi-au pierdut copilul şi care şi-l regăsesc când ajung babe.

Toate aceste informaţii conţinute în articolaşul cronicarului erau deci făcute pentru a descuraja. Singurele detalii mai optimiste erau: 1) naţionalitatea americană a filmului şi 2) prezenţa artiştilor Paul Lukas şi Kay Francis ,actori remarcabili. Două garanţii că filmul va fi, totuşi, *acceptabil. Decât — lucru* [illegible]*icant — aceste două informaţii cititorul le putea afla din rubrica „Spectacolele zilei", care nu costa parale suplimentare, şi care dealtfel costă foarte puţin.*

Pe când reclama cealaltă mănâncă o groază de bani. E foarte nostim cum reclama cea copios plătită a putut avea de efect descurajarea consumatorului.

Reclama e un medicament primejdios. Prost administrat, face mai mult rău decât bine. Fără să mai vorbim de faptul că toate filmele fiind anunţate ca fiind, fiecare în parte, „cea mai genială capodoperă", aceste cuvinte de mult nu mai însamnă absolut nimic.

Curiozităţi de psihologie

Aşadar, înarmat cu mult scepticism, m'am instalat în fotoliu să văd „Secretul Stellei Parish". In cursul spectacolului am constatat că reclama minţise. Minţise, fireşte, în detrimentul filmului. Dar minţise. Adevărul era altul, şi mult mai avantajos pentru film. Kay Francis nu ne este arătată bătrână. Se deghizează aşa, pentru două-trei zile, ca să scape dintr'o încurcătură. Al doilea: copilul în chestie joacă puţin, şi nu în scop de înduioşare-cu-orice-preţ a spectatorului. Copilul e un personaj foarte secundar. Nu i se umflă rolul, reducând pe adulţi la comica situaţie de garnitură. Insfârşit, povestea — desigur banală şi senzaţională ca orice poveste cinematografică americană —conţine, în decursul ei, detalii de psihologie extrem de interesante, lucrate în fineţe şi în adâncime.

Este vorba de a pune pe ecran subtila problemă a încrederii — şi deci a neîncrederii. Iată. Ni se înfăţişează mai întâi o femee care, terorizată de nişte oameni răi, nu are încredere în nimeni. La un moment dat, sare „dincolo de cal" şi capătă o confienţă fără rezerve într'un tânăr reporter, de care se şi îndrăgosteşte. Această încredere enormă e perfect explicabilă. Junele nostru e un profesionist al confienţei. Meseria lui e să vâneze secrete. Deci prima condiţie e să inspire încredere tuturor categoriilor de eventuali informatori.

Interesant e că, în clipa când ea îi destăinuie secretul ei (pe care de altfel, el îl descoperise deja prin propriile lui mijloace) — în acel moment are loc ceva ca o schimbare de macaz moral. Până atunci, toate eforturile lui de a-i afla taina, erau lucruri moralmente admisibile, căci făceau parte, în chip normal, din morala profesională a reporterului. Din clipa însă în care ea îi mărturiseşe 1) că-l iubeşte 2) că vrea să-şi descarce sufletul şi 3) că niciodată n'a fost mai fericită, căci şi-a recăpătat încrederea în oameni —, în clipa aceea toată activitatea anterioară a reporterului devine, retrospectiv, o infamie. Se întâmplă adesea, în ordinea faptelor sufleteşti, fenomenul acesta curios: un lucru era corect; survine, ulterior, o întâmplare care face ca, retroactiv, lucrul acela să fi fost totdeauna, şi de la început, o murdărie morală. Asemenea scene ne arată experimental cum toată viaţa noastră sufletească este o chestie de „punct de vedere" care-şi proiectează lumina tot atât de tare înainte cât şi înapoi, în spre viitor, ca şi, îndărăt, peste trecut.

Este foarte interesantă alegerea detaliilor cinematografice cu

care s'a realizat materialiceşte această emoţionantă situaţie.

Teoria iertării

Altă problemă de psihologie. Nefericirea face ca tânărul reporter să nu poată revoca tipărirea informaţiilor deja trimise la gazetă. De aci catastrofă. Tot ceeace Stella Parish reuşise până atunci să ascundă, e dat la iveală. Şi vinovatul principal e el, omul, singurul om în care ea avusese încredere. Inţelegeţi ce năruire morală a tuturor valorilor se petrece în sufletul ei. Şi pricepeţi cum nimic pe lume nu-l poate disculpa pe el. Deşi, în fond, nu fusese vinovat. In clipa când ceeace făcuse el devenea o infamie, el caută s'o împedece şi să oprească. Dar ea nu poate crede că el e scuzabil. Nu poate crede că el o iubeşte. Nu poate crede nimic. Şi avem atunci foarte emoţionanta situaţie a negării realităţii. Căci realitatea este nevinovăţia lui şi amorul lui pentru dânsa. Dar ea nu vede. *Şi înţelegem că aşa şi trebue, că* nu poate vedea. *Ar fi fost nepsihologic din partea autorilor filmului dacă ni i-ar fi arătat împăcându-se consecutiv unor prealabile explicaţiuni lămuritoare. Ar fi fost fals. Sânt cecităţi pe care numai* timpul *le poate suprima; încăpăţânări involuntare într'un punct de vedere fals care nu cedează decât prin trecere de vreme; ca o contractură — căci este, realmente, o crampă a minţii.— care nu poate ajunge la destindere decât prin... oboseală. Psihiatrii au remarcat adesea acest fenomen curios. Oboseala dă uneori luciditate, o viziune clară a lucrurilor (în timp ce forţa ne dă mijloacele să întreţinem, cu cheltuială de energie, un punct de vedere fals).*

Cei doi tineri nu se mai văd. El îi urmăreşte activitatea, şi caută să-i ajute ei, de departe. Ea nu vrea să se mai gândească la el. Cu chiu, cu vai, se hotărăşte să mai încerce odată să-şi reia locul în societate. In momentul decisiv, se simte descurajată, fără încredere că va reuşi. In acel moment reapare — pen-

tru prima oară dela catastrofă — el. „Ce cauţi aci? Nu mi-ai făcut tot răul pe care mi-l puteai face?" — spune ea. Dar nu răstit, ci liniştit şi trist. Asta înseamnă că este ajunsă la capătul oboselei, când instinctul de conservare ne povăţuieşte să ne cramponăm de prima susţinere venită. O vorbă ,o singură vorbă care ar dovedi — nu că el n'a fost vinovat, asta ar fi prea mult şi de altfel imposibil — dar măcar că el s'a căit de ce făcuse: un singur cuvânt cu conţinut de acesta, optimist, ar fi deajuns acum pentru ca ea să recapete încredere în oameni. Şi dintre toţi oamenii tot el e cel mai indicat să i-o redea, căci de persoana lui se leagă, prin asociaţie de idei, prima ei victorie asupra neîncrederii...

Acel cuvânt cu efecte terapeutice garantate —, ea îl aude. Directorul de teatru îi spune:

—El m'a sfătuit să viu să te iau din New York. El a adus fetiţa să te vadă. El s'a căciulit la toată presa londoneză ca să obţină pentru tine articole de reabilitare. Te iubeşte. Nu a încetat un moment de a se gândi numai la tine...

Toate astea nu dovedesc că el nu fusese un porc, la un moment dat.

(In fond. nu fusese; dar ar fi fost imposibil să i se dovedească şi ei asta). Pricipalul nu e desvinovăţirea retroactivă, negarea culpei, ci iertarea ei posterioară. Momentul iertării este gata-sosit. A trecut timpul care trebuia, timp umplut cu evenimentele care trebuia, pentru ca dânsa să poată să ierte — ba chiar să o facă cu delicii, cu acea senzaţie eschiză de a reîmbrăca o haină veche pe care o credeam pierdută.

Impăcarea se face deci fără explicaţii (cele câteva cuvinte nu-s o pledoarie). Se face pentru că a trecut cantitatea şi calitatea de timp necesare. Dorinţa de a ierta a ajuns la maturaţie. Cele câteva cuvinte reproduse mai sus au fost doar cele câteva picături de lichid care determină, într'o eprubetă, curiosul fenomen al supracristalizării, al construirii brusce a unui nou, cu totul nou „punct de vedere"...

Toate aceste adevăruri de psihologie normală şi patologică au fost perfect respectate de autorii filmului. Aceste adevăruri le cunoaştem cu toţii, foarte bine; căci ele-s stofa din care e făcută viaţa noastră zilnică. Nu ni le formulăm explicit — asta o fac eu, care-s critic de meserie. Dar le simţim permanent în noi, gata să le recunoaştem, să fim satisfăcuţi când le vedem respectate, să fim crispaţi când vre-un autor, în romanul, filmul sau drama făcute de el, le calcă în picioare. D. I. SUCHIANU

Cărți străine

Astrid, „Regina Belgilor" de Emma Labote

Cartea d-nei Emma Labotte, scrisă sub impresia durerii morții atât de tragică și de neașteptate a tinerei regine Astrid, este mișcătoare și patetică, un adevărat cânt funebru scris de o poetă și o femee cu inima simțitoare. Copilăria nordică, logodna radioasă, viața de familie simplă și luminoasă ca un basm din alte vremuri, călătoriile depărtate în tovărășia celui iubit, totul e evocat cu emoție, cu o duioșie delicată, care redă chipul, sufletul, viața acestei tinere regine, cu un adevăr de estampă și un colorit de acuarelă. Carte interesantă și prin fotografii numeroase și necunoscute de marele public, vrednică să figureze în orice bibilotecă sub aspectul unei cărți de amintire. *(Edit. Albert).*

Roland Dorgelès

„Quand J'etais Montmartrois"

Portretul pe care-l face Dorgelès lui *Courteline* în această carte, este unul din cele mai plăcute prin vervă și naturalețe. Silueta sa și a personagiilor din jurul său, redau în cadrul peisagiului din Montmartre, o viață de bohemă plină de humor și de veselie.

„Totul se împacă până în cele din urmă, la Montmartre și miracolele nu mai impresionează pe nimeni de mult (nu de ieri, de alaltăeri), de când sfântul Denis se plimba pe acolo cu capul tăiat subsuoară. Ce țară de delicii! Nicăeri nu s'ar fi putut aclimatiza mai bine Courteline. Bohem cu inima, burghez cu capul, hărțăgos, care însă nu poate suferi zgomotul, are nevoe de lucruri contradictorii: verdeață și cafenea, liniște și cântece. El și-a găsit toate acestea în satul acesta „care numai sat nu e, și în moara care macină numai de cât polca!"

Pe vremea lui Courteline, Bohema avea visuri de glorie. Dorgelès îi evocă veselia, lipsa de grijă, extravaganța, comicul caraghios, talentul și arta sa de a povesti. In dialog ca și în povestire Dorgelès lovește just și cu multă preciziune. Se 'nțelege că partea ficțiunii este partea cea mai mare. Dorgeles singur o mărturisește. Să-ți scoți măruntaiele, să-ți verși inima... A! nu, niciodată. Sau înfrumusețăm, ceia ce e ridicol, sau să urîțim, ceiace e odios. Imi place mai mult să-mi pun o mască sau să-mi schimb numele".

Bine înțeles că dacă am împinge această pudoare prea departe nu ar mai fi literatură pe lume, dar o înțelegem și când o întâlnim ne place.

Irène Niemirovski; Jèzabel

Problema pusă de Iréne Niemirovski în această carte, este marea problemă a tuturor femeilor. Cum să se resemneze la bătrânețe o femee, care a fost o regină a frumuseții și a avut o tinerețe strălucită, prelungită până la marginea ei extremă prin îngrijiri savante și ingenioase. Glady Eysenach sufere, deci, chinuri îngrozitoare când se găsește în fața unui tânăr care nu vede în ea de cât pe mama fetei tinere pe care vrea s'o ia de nevastă. Ea ucide pe tânărul Bernard, cum a sacrificat și pe fiica sa, pentru a-și menține cu disperare iluzia și minciuna unei tinereți de mult ofilite. Romanul începe cu ceia ce ar trebui să fie epilogul romanului: curtea cu juri în care Glady este condamnată că a ucis pe Bernard. Misterul acestei tragedii se lămurește când se află povestea vieții sale. In realitate tânărul pe care l-a ucis nu este amantul ei, cum se credea, ci un nepot care o amenința că va arăta lumii cât este de bătrână, având un nepot de vârsta lui.

D-na Niemirowski și-a ales, e drept, ca subiect un caz extraordinar, dar acest subiect se potrivește de minune cu originalitatea talentului său. Trebuia ca dorința aceasta de a seduce, atât de naturală la femee, să ajungă la paroxism pentru ca Glady să nu mai fie o femee oarecare, ci un **simbol.** Când Bernard declamă versul cunoscut:

„Ma mère Jezabel devant
moi s'est montrée"

el e de o măreție sinistră și

sălbatecă, convingerii lui Gladys că „nici odată o femee nu renunță la meșteșugul ei de femee". Urmărind astfel evoluția sufletească a lui Gladys, clipă cu clipă, crima ei nu ne mia apare ca o lovitură de teatru.

D-na Niemirovski ne face mai întâi să luăm foarte ușor dorința lui Gladys de a plăcea și chiar să surâdem când armele ei se întorc chiar împotriva ei. Incetul cu încetul înțelegem că această femee care pare a trăi numai pentru dragoste, nu iubește în realitate pe nimeni. In dragoste ea nu a cântat de cât exaltarea de a fi iubită, până ce această dorință de a plăcea distruge în ea toate sentimentele omenești.

Fie că vorbește de fericire fie că vorbește de durerea sa, Gladys le resimte „ascuțit" ca și David Golder. Această „ascuțime" este remediul împotriva plictiselei vieții, pe care o evocă atât de tragic d-na Niemirovski în **„Le Pion sur l'Echiquier".**

„Viața în fond e tristă" zice Gladys. Nu există de cât unele momente de îmbătare și înfrigurare". Impresia definitivă, care rămâne și după ce am închis această carte", zice René Lalou, „este gustul de cenușă amară", care ne obsedează încă multă vreme.

(Irène Niemirowski Jézabel, edit. Albini).

Reviste românești

Revista *„Insemnări ieșene"* poartă, ca o prețioasă nestimată, în fruntea sa articolul lui *Mihai Sadoveanu „Pentru Pace"*. O analiză ascuțită, cuprinzătoare și plină de adevăr a spaimei nemărturisite care stăpânește sufletele contimporane, spaima de războiu: „fantoma care ne pândește din umbra viitorului, cancerul de neliniște care ne mănâncă și ne împuținează bucuria vieții".

După ce prezintă într'o scurtă și străfulgerătoare lumină cauzele actuale care fac dezas-

M. SADOVEANU

trul iminent și invocă învățămintele istoriei și îndărătnicia cu care ne întoarcem fața și mintea de la pilda celor 44 de state, care au găsit soluția păcii, deci a muncii constructive, marele nostru scriitor se întreabă: „Să fie oare vreo scăpare?"

La această chinuitoare întrebare, el răspunde cu marea sa pătrundere și înțelepciune:

„Să voim cu toții statornic, necontenit și din toate puterile noastre, să voim cu toții pacea. Să voim în așa măsură, în cât să se creeze acel curent mistic al marilor regenerări, acel *soare nou* al umanității, care să lumineze inimile și înțelegerile noastre ale tuturor. Miliardele, care se acumulează pentru explozii de nebunie și pentru hecatombe, mai bine să curgă spre desmoșteniții vieții și spre laboratorii. Condiția naturii noastre este neegalitatea, totuși pe această neegalitate se razimă progresul, căci în acelaș timp s'au dezvoltat în omul social *înțelegerea și iubirea.* In afară de înțelegere și iubire, totul duce la „abominația dezolării". Inţelepte cuvinte ale acestei minți luminoase și adânci, ca cerul frumoasei sale Moldove.

După articolul înălțător și de o așa de înaltă ținută morală al lui Mihail Sadoveanu, o bucată literară foarte aparte, cu nuanțate variații pe tema mării, de o tânără și vioaie scriitoare, a cărei personalitate și talent, ne-au fost revelate, în puține, dar remarcabile producții literare, în romanul „Mormolocul", ca și în bucățile publicate în „Adevĕrul Literar", căci Profirița Sadoveanu, deși încă tânără, este o veche colaboratoare la revista noastră. Evocăm această colaborare, căci ne mândrim cu ea, regretând, în acelaș timp, că „Insemnări ieșene", la care avem atâți colaboratori, au uitat să treacă la răboj tocmai revista noastră.

●

„Revista Științelor Medicale", fondată în 1905, de către marele și regretatul savant prof. Cantacuzino, apărând sub direcțiunea domnilor doctori Cincă (M.), Daniclopolu (D), Ionescu Mihăești (C), Irimescu (Șt), cu colaborarea șefilor de secție din Institutul dr. I. Cantacuzino, se prezintă în bune condițiuni technice și cu aceiași valoare, ca revistă de specialitate, în acest al XXV-lea volum, din 7 Iulie 1936, pe care i-au asigurat-o în toată această vreme, seriozitatea științifică a domnilor doctori care o conduc și spiritul cu adevărat științific a Institutului pe care-l reprezintă.

Raportul d-nei dr. Ana Garaguli și al d-lui dr. A. Toma, asupra activității Dispensarului Antituberculos din Iași, pe anul 1935, este tipic în ceiace privește dificultățile pe care le întâmpină oamenii competinți în organizarea oricărei forme de combatere a flagelurilor sociale, în primul loc din cauza lipsei de mijloace, care fac ca lupta să fie neegală în desfășurarea ei sau cu totul incomplectă. Totuși se constată că aceasta nu descurajează corpul medical, care persistă într'o colaborare „destul de importantă a Corpului medical la opera Dispensarului".

Ceiace iese, însă, în evidență aci ca și în lupta împotriva bolilor sociale, este faptul că *sora de ocrotire e factorul cel mai important de depistare a tuberculozei.* Multe considerații interesante din toate punctele de vedere, se pot trage din cercetarea amănunțită a acestui raport, scris cu exactitatea și stricta fidelitate a omului obiectiv, educat în observația științifică.

●

Ca excelentă revistă de specialitate trebue să recomandăm, neapărat *„Revista C. F. R."*, dirijată și redactată de ingineri și alte persoane de specialitate, scriind cu autoritatea omului de solidă cultură profesională și de excelentă mentalitate științifică. Articolele serios informate sânt scrise cu claritate, precizie și conciziune strictă.

Semnalăm atenției cititorilor, în special articolul electrificării, din care reese că „electrificarea unei linii în general îndoiește traficul respectiv și reduce la jumătate cheltuelile de exploatare, din economiile rezultate putându-se plăti chiar și anuitatea electrificării (cazul liniei Brașov-Câmpina) afară de alte avantagii variate".

Foarte interesantă este revista „Afirmarea", ce nu este altăceva de cât, după cum numele o arată, afirmarea existenței orașului *Sătmar*, cu personalitatea și sufletul său din trecutul istoric, ca element de cultură națională și ca putere de cuget și simțire în vremurile actuale. Comitetul de conducere s'a străduit să dea o formă cât se poate de bună acestei afirmări a unei mentalități românești, de un special colorit. *D-l Const. C. Popescu* ne înfățișează orașul cu toate posibilitățile sale de propășire, insistând însă mai ales asupra neglijenței celor ce îl conduc, pentru desvoltarea culturii românești. „Mulți copii din tată român, ne mărturisește domnia-sa, învață românește abia la școala primară".

D-l *Țiucra Pribeagul* încearcă a stabili vechimea elementului românesc pe baza numelor de persoane.

D-l Octav Rubeanu, al doilea redactor alături de d. C. Popescu, la revistă, ne arată starea precară a culturii în Sătmar, stare generală în lânceda noastră viață de provincie.

D-l I. Crișanu se ocupă de urbanistica Sătmarului, care nu e decât aceiași pagină ce s'ar putea scrie pentru mai toate orașele de provincie.

D-l I. Luca pledează pentru școlile în aer liber, proclamând un principiu foarte ignorat la noi, anume că *„școala e responsabilă de sănătatea elevilor"*.

Probleme importante se pun și se propun soluții. Vigurosul articol de revendicări al d-lui Zaharia Stancu se termină într'o sfichiuitoare bucată critică *„Scriitoruul Coate goale și luna cărții"*.

Recenzii de cărți și mici note informative dau o suflare de viață intelectuală, însetatului provincial care ar răsfoi-o.

Din Istoria Literaturii Române

Proza lui Grigore Alexandrescu: Memorial de călătorie

Autorul presupune că abia întors din „voiaj" găsește o scrisoare dela un amic din Iași în care i se arată nădejdea că va îmbogăți literatura cu o nouă producție. Convocând consiliul compus din el și din Ion Ghica „toți afară de mine", adică, se înțelege, Ghica fură de părere că trebuia să descrie locurile pe unde umblase. Ideea de a face o carte îl umple pe Alexandrescu de fiori, „necunoscute oamenilor fericiți care n'au căzut niciodată în ispita de a se numi autori, ca să ia un rang pe polițele librarilor". Turburat, se aruncă într'un „fiacăr" și iese în uliță. Toată lumea îl întreabă de nouile lucrări. Se hotărăște dar la întoarcerea acasă a începe un memorial în proză, după învingerea temerii de a nu fi iar călcat de poliție și scotocit, operație ce-i „face impresia unei omizi ce ar cădea pe mine, adică desgust și cutremur".

Acest început e tipic pentru proza lui Gr. Alexandrescu. Poetul nu are complexitate ideologică și sensitivă, nu are educație artistică, erudiție și nici cultură generală deosebită care să-i îngădue asociațiuni îndepărtate ca mai târziu lui Al. Odobescu. Observația e de obiceiu plată, predispusă la dezvoltări retorice, la exclamțiuni lirice, la compătimiri umanitare și la indignațiuni împotriva tiraniei. Punctul cel mai literar din frază e de natură umoristică însă spiritul, într'un jurnal, nu crează mediul.

Fiindcă, așadar, auzise de „poziția" mânăstirilor de peste Olt, Alexandrescu se hotărăște să însoțească pe Ghica într'o călătorie într'acolo. Despre mersul în caleașcă, pe drumul cel mare al poștei, adică despre ce este mai pitoresc, poetul găsește că e de prisos să vorbească de vreme ce „nu ni s'a întâmplat nimic mai neobișnuit decât altora". Vorbește însă despre cânii și caii căpitanului de poștă și anume despre inegalitatea hrănirii lor. Aci merită să fie reținută această frază, tipică pentru Alexandrescu: „El avea vre-o zece câni de o grăsime nepilduită, care ne-au primit cu lătrături vrednice de cânii cei mai vestiți în istorie". Proiectarea aceasta a faptului zilnic în istorie și mitologie e un procedeu poetic, folosit mai ales în fabule și care dă întâmplărilor formă memorabilă.

La Talpa, unde sânt nevoiți să doarmă, sânt năpădiți de „lighioane de purici". Și aceștia au legătură cu istoria căci „socotiam că Decebal și oștirea lui, ce credea în metempsichosă, au înviat negreșit sub forma acelor insecte, ca să ne pedepsească". Slatina e văzută repede și umoristic: „cel mai multe case, după pozițiunea lor, sânt un fel de baterii, care trebue să le ei cu asalt, în pericol de a-ți frânge gâtul, dacă din întâmplare vei avea acolo vreun amic". Nota memorabilă a orașului e caricaturalul Prefect: „In scurtul timp ce zăbovirăm acolo, până să ne aducă caii, văzurăm pe noul Prefect, care trecea în județ, ocolit de o ceată întreagă de dorobanți: tistul sau șeful lor venea în urma trăsurii, ținând deasupra capului și înfățișând fără rușine orășenilor vederea unei mobile misterioase, ce da tuturor să înțeleagă că d. cârmuitor este supus la slăbiciuni, care îl apucă adeseori în mijlocul târgului". „Impacienți" de a vedea teatrul întâmplărilor mari, Oltenia, pe ai cărei eroi Alexandrescu îi evocă în simple enumerațiuni, călătorii pornesc către Olt, unde poetul are prilejul să contemple un apus de soare pe care îl descrie în culori convenționale și violente de litografie: „Aici, până să tragă podul, ce se află de ordinar de cealaltă parte, ne ocuparăm privind un măreț apus de soare. Soarele, înconjurat de nori vineți, avea o față sângerată și forma în unde o coloană de aur, ce se părea că iese dintr'un vulcan de flacări. Apoi, când fu aproape a se ascunde, norii rămași deasupră-i, subțiindu-se ca o pânză de păianjeni; îi formară o diademă strălucită de diferite colori". La Drăgășani Alexandrescu nu observă nimic, dar meditează asupra eroilor greci căzuți acolo pentru libertate și se înduioșează în chip melodramatic de o fată de zece ani, născută fără mâni, care lua sfanțul cu gura. „In poziția ce avea atunci și după furia cu care mușca din pâne, semăna mai mult cu o fiară sălbatecă sau o pasăre carnivoră decât ființă cuvântătoare". Nici la Ocnele mari poetul nu vede nimic și se pierde în anecdote, în considerații umanitare și sociologice. Despre Ion Ghica ce făcuse portretul cămărășiței Oteteleșeanu face această glumă facilă: „vă spui numai că, după ce mi-a arătat portretul, zicându-mi că este femeia cămărașului, pe care o vedeam în tot ceasul, m'am încredințat că amicul meu este un mare politic, un bun matematic, un bun mineralog, în sfârșit că este orice alt afară de pictor". La sfârșit, Alexandrescu romanțează patetic fuga spătarului Mihai Cantacuzino, ctitor al schitului Titireciu: „Sânt 190 de ani de când într'o seară de toamnă ploioasă și friguroasă, trei călăreți urmați fiecare de câte o slugă intrau în strâmtoarea acestor stânci. Pătrunși de ploae până la oase și sfâșiind cu pintenii coastele obosiților armăsari, ei aruncau în urmă-le căutături speriate, se păreau a fugi de o mare primejdie. Etc."

Cozia a făcut asupra poetului o adâncă impresie de vreme ce aici a scris vestita *Umbra lui Mircea sau o seară la Cozia.* Totuș, în proză, el nu știe să noteze. „Ca operă de architectură — zice el — mânăstirea aceasta nu diferă întru nimic de cele mai multe." Atât dar din punct de vedere artistic. In schimb Oltul, râu de munte destul de pașnic și îngust pe acolo, e descris ca o Niagara într'nu fioros decor de Himalaie: „Oltul, în mărețele lui caprițîi, aci desfășura cu fală undele sale, aci strecurându-se ca un șarpe printre două stânci, ce se par a se împreuna ca să-i închiză drumul, își răzbună prin urlete sălbatece de strâmtorirea ce sufere, și spărgându-se cu furie de petroasele lor temelii, pare a le amenința că, ajutat de timp, va surpa odată culmea și trufia lor". Restul însemnării e ocupat de superficiale referințe istorice, observații economice și anecdote și de impresiunea unui „prânz de acelea ce nu se șterg ușor din memorie".

Că Alexandrescu nu vede natura și că senzațiile lui sânt convențiuni literare ne-o dovedește partea ce urmează. Mai departe crângurile i se par „frumoase" și toate elementele „cochete și elegante". La mânăstirea Dintr'un-lemn, după o introducere anecdotică observă cu platitudine că locul „are un aer de veselie, și se ține în starea cea mai bună, în curățenia cea mai plăcută" Curând se înduioșează de soarta călugărițelor, fiind de părere că „ar fi de trebuință să ridice cineva glasul împotriva zisme, fără nicio idee de auten- la sluga lui Dumnezeu niște ființe a căror judecată încă slabă, nici nu știe prețui mărirea îndatoririlor, nici poate avea libertatea alegerei". Și ca o pildă dă un fragment din nuvela „Călugărița" scrisă, zice el, de un boier bătrân, dar care în realitate îi aparține. Din ea se vede lipsa desăvârșită de talent în proză a lui Alecsandrescu. Introducerea e de scriere de colportaj:

„Aceasta era în timpul domniei fericitului, sau ca să zic mai bine, a nenorocitului Prinț Constantin Brâncoveanul, pe care l-am cunoscut în viață și l-am plâns după moarte.

„Să ne aducem puțin aminte de puterea familiei lui, de nenumăratele lui bogății, de dulcețile unei lungi vieți pline de desfătări, și vom mărturisi că soarta nu putea face nimic mai mult pentru un Cresus modern. Apoi să ne întoarcem cu gândul la capitala Sultanilor la leatul 1714; să vedem un bătrân cu o fisionomie măreață, cu barba lungă, cu părul alb, ce îi cădea în plete pe umeri, înaintând către locul osândei, ocolit de fiii și de nepoții săi; să vedem capetele acelor copii căzând câte unul, unul înaintea bătrânului, și sângele lor stropind hainele nenorocitului tată, martor deznădăjduit al sfârșitului lor; să-l vedem în minutul morții, aruncând o dureroasă privire asupra celui din urmă copil care-i mai rămăsese, îmbrățișându-l cea din urmă îmbrățișare, și întinzând capul la satârul gealatului; să le vedem acestea și vom zice cu un filosof: „Nu ferici pe nimeni înaintea sfârșitului!"

Apoi se vorbește de dragostea dintre „junele amorez" Leurdeanu, om (la leatul 1690!) cu „sentimente romantice" și Elena Corbeanu. Tânărul avea de gând a cere pe fată „formal în căsătorie".

Din păcate mama ei, bigotă, o făgăduește mânăstirii de se va ridica de pe o boală, ceeace se și întâmplă. Neștiind încă asta, Leurdeanu se duce la cea din urmă întâlnire în cea mai bună stare de spirit. „In bucuria lui, — analizează naiv Alexandrescu — el fu aproape să îmbrățișeze pe sluga care îi curăța hainele, sărută cățelul pe care îl bătea altă dată, și îl strânse în brațe în cât era să-l sugrume".

Insfârșit tinerii se întâlnesc, află reaua intenție a părinților și Leurdeanu se sculă, o apucă (pe fată) în brațe cu furie, cu disperare; buzele lor se întâlniră într'un lung sărutat, părură a-și vorbi sufletele, frunzele se înfiorară de plăcere, și cuvântul *pentru totdeauna*, cuvânt al iluziei și al amorului, fu cel din urmă care eși din gurile lor".

Din pricina aceasta firea lui Leurdeanu se schimbă, ceeace observă și prietenii. „Tu, Cupărescule, — zice unul într'o limbă fără adevăr istoric — care îi ești amic mai intim, ai putea să ne spui ceva". Junele uneltea într'adevăr răpirea Elenei. Intr'o noapte pe când stareța făcea „revizia" văzu un bărbat însoțit de o jună călugăriță. Dădu să strige, bărbatul o prinse în brațe și o trase în luntre, starița vru să sară și se înecă.

La Bistrița, Alexandrescu e supărat de neîngrijirea mânăstirii. Din foișorul dela Arnota vede „munți și câmpii, până aproape de Râmnic". In biserică contemplă pe „bătrânul prinț" idest Matei Basarab, zugrăvit acolo. Zărește și o „persoană" cu fața plină de suferință în care recunoaște cu meditațiuni banale, o veche cunoștință. Romantismul cugetărilor e cu totul pedestru.

„Când te preumbli seara pe o livede veștedă, și vezi copacii descărcați de podoaba lor, și frunzele galbene risipite de vânturi în adâncimea văilor, vederea aceasta deșteaptă în suflet idei melancolice, fără amărăciune, o reverie nedeslușită, și te gândești, poate, la iarna vieții.

Dar când primăvara o vijelie neașteptată ruinează parterul, și zambilele veștejite acoper pământul, de ai avut vre un frate, pe care l-ai pierdut încă în leagăn, vre un frate, sau un prieten, sau ori ce ființă iubită, care te-a lăsat fără vreme, găsești o asemănare tristă între viața lor cu a acelor plante, și zici că așa piere, așa se trece tot ce e bun și frumos în lumea aceasta!"

La Polovraci admiră „poziția" și „frumoasa peșteră de stalactiți". Oltețul are și el „urlet sălbatic". Descrierea peșterii e făcută cu intenții poetice, dar imaginile sânt incompatibile sau desfășurate până la artificiu.

„La cele dintâi pasuri noi ne oprirăm. Ni se păru că ne aflăm într'una din acele cetăți încântate, ce le-a inventat imaginația zâmbitoare a poeților Arabi. Ne văzurăm ocoliți de o mulțime de figuri de pietre, cari la lumina făcliilor luau o formă de figuri omenești. Ici se vedea un grup de copii, ce părea a se îndeletnici la lucrările vârstei lor, mai încolo alte ființe, care se împărtășiau de om și de fiare, Fauni sau Silvani, care se ascund după o coloană piramidală. Inaintezi, și aceleași figuri parcă au trecut înainte ca să te aștepte; unele îți râd, altele cu un aer misterios îți fac semne de tăcere. Intr'un colț la întunerec se văd două chipuri sălbatice ca doi tâlhari, care cu armele gata, aștept pe trecător. Impotrivă, contrastând cu această scenă, o despărțire formează un alcov; o femee se arată în fund prin dantelele unei perdele ce se coboară din bolta stâncei, în îndoituri grațioase, etc."

Fauni și Silvani în imaginațiunea poeților arabi! La Tismana proporțiile sânt umflate. In spatele zidurilor poetul vede o stâncă „îngrozitoare". Nu spune însă nimic din ce-a văzut în biserică deși a cercetat-o „cu interes".

Asta e dar memorialul lui Alecsandrescu. Cu lipsa lui de simț istoric în documentație și în limba plină de urîte franțuzisme, fără nicio idee de autenticitate și coloare locală, fără cultură generală și finețe psihologică este ușor de înțeles că, și de-ar mai fi încercat, poetul n'ar fi izbutit în proză.

G. CALINESCU

Insemnări și polemici

Grazia Deledda

Romancieră, autoare dramatică, Grazia Deledda s'a născut la Nuovo (Sassari) în 1875 și a murit la începutul lunii August, anul curent.

Cea mai mare parte din nuvelele și romanele sale răsfrâng caracterul și moravurile țăranilor pătimași și înverșunați ai Sardiniei. Multe din romanele sale au fost traduse în limba franceză, iar colecțiunea Minerva a îngăduit să se publice și în românește câteva dintre nuvelele sale, magistral traduse de d-na Izabela Sadoveanu.

Măritându-se în 1900 cu un funcționar dela Ministerul de Războiu, se așează după războiu la Roma și de aci înainte subiectele nuvelelor și romanelor sale sânt luate din societatea modernă, iar analizele psihologice se aplică mai ales rafinaților din societatea romană.

GRAZIA DELEDDA

Sardă însă, până în fundul sufletului, puterea ei creatoare se manifestă mai ales în redarea caracterului și aspectului Sardiniei: „acea țară stranie pe care nici Italienii nu o cunosc bine și pe care celelalte popoare abia o întrezăresc în ceața legendelor".

Sardinia a rămas de secole în afara mișcării științifice, industriale și morale, care a schimbat felul de a fi al celorlalte națiuni de pe continent:

„Ea și-a păstrat credințele și superstițiile; a păstrat aproape intact graiul vechii Rome, în unele regiuni; a păstrat obiceiuri care au rămas din timpuri homerice; porcarul sard întâmpină și azi pe călătorul care se încumetă prin văile munților, cum întâmpina, odinioară, bătrânul Eumen pe Ulysse, jertfind în cinstea lui doi purcei".

Adevăratul caracter al talentului Graziei Deledda este simplicitatea și umanitatea. Ea pătrunde în sufletul eroilor fără nici o sforțare, numai prin simplul dar de a răsfrânge în sufletul ei cu iubire și har frățesc sufletele celor simpli, ale celor ce au rămas înfrățiți cu natura în complexitatea lor întunecată și cărora talentul ei le dă puterea de a se exprima, pe care ei nu o au sau o au foarte imperfect.

Grazia Deledda le-a fost interpretul cel mai credincios, a știut să înduioșeze și să umple de simpatie lumea întreagă pentru întunecații ei compatrioți.

Activitatea literară a scriitoarei a fost destul de însemnată, deși nu se poate afirma că a fost o autoare fecundă.

S'a făcut cunoscută cu „Elias Portolu". *In 1896 a scris* „Calea Răului"; *în 1897* „Comoara"; „Justiția" *în 1901; apoi din 1901 în 1905:* „Divorțul", „Cenușe", „Nostalgii", *în 1921* „Tainele singuratecului".

In 1926, a primit premiul Nobel, *pe care desigur l-a meritat, mai ales, prin puritatea simpatiei sale amare, prin acea înfrățire sinceră și directă cu sufletele țărănești din Sardinia.*

Plagiate

Dintre oamenii de litere, cei mai susceptibili și mai geloși sânt autorii dramatici. Chestiunea plagiatului e tot ce-i interesează mai mult. Insuși Molière a fost învinuit că-și lua subiectele de unde putea. După moartea sa, asistăm la un alt conflict între Donneau de Vizé și Quinault, care se ocupau de plagiat reciproc. Se pare c'a fost nevoe chiar de intervenția lui Ludovic XIV pentru aplanare.

Către sfârșitul secolului, o chestiune de acelaș fel revoluționase republica literară, anume chestiunea piesei „Querelle du joueur", căreia Georges Jamati i-a consacrat o lucrare foarte frumoasă și erudită și care depășește cu mult subiectul evocat de titlu.

La 16 Decembrie 1696, Regnard prezentase la Comedia Franceză o piesă în versuri cu acest titlu, care ține încă afișul la 27 Februarie 1697, data la care a fost prezentată o piesă cu același titlu, dar în proză. Autorul celei din urmă, Dufresny pretindea că Regnard îi furase subiectul. „Les récréations littéraires" de Cizeron Reval, o culegere foarte suspectă, precizează chiar că Regnard a comandat piesa lui Gacon, pe care l-a închis într'o cameră din proprietatea sa „de unde acesta n'avea voe să iasă decât după ce anunța câte versuri făcuse". Povestea pare destul de amuzantă, dar lipsită de dovezi pentru a putea fi crezută.

In plus, autorul comediei în versuri a replicat în prefața primei ediții, apărută în 1627, că Dufresny era numai instrumentul unei cabale pornită contra lui. Mai târziu prefața a fost suprimată .

Georges Jamati, care a analizat scrupulos cele două piese și a definit talentul celor doi protagoniști ai dramei, a întreprins revizuirea acestui proces literar. Gacon, pe care Dufresny îl acuză că a fost complicele lui Regnard, a scris o epigramă, care începe astfel:

Un jour Regnard et de Rivière
En cherchant un sujet que l'on
n'eut point traité,
Trouvèrent qu'un joueur serait
un caractère
Qui plairait par sa nouveauté.
Regnard le fi en vers et de
Rivière en prose
Ainsi, pour dire au vrai la chose,
Chacun vola son compagnon.

Georges Jamati crede că aceasta-i deslegarea: Regnard și Dufresny au lucrat multă vreme împreună. Deci nu-i imposibil ca ei să fi lucrat în colaborare chiar piesa de față, apoi din motive necunoscute să se fi despărțit și să fi tratat fiecare în parte un subiect a cărui exclusivitate o pretindeau și unul și altul.

Cele spuse mai sus nu alcătuesc bine înțeles decât o simplă ipoteză. In lipsă de documente însă, trebue să ne mulțumim cu... judecata lui Solomon.

Proust și viața socială

Proust este insensibil la viața socială și realitatea ei esențială. Individul singur joacă rol în conștiința sa, un rol atât de important încât el nu-și poate imagina nimic mai presus de el. El concepe națiunea ca „suma" indivizilor, ignorând cu totul faptul că din moment ce oamenii se grupează, în popoare și alte colectivități, se formează o conștiință nouă, deosebită de fiecare din conștiințele oamenilor ce o alcătuesc. Această conștiință, deosebită de aceea a membrilor componenți, se degajează din ei, se resfrânge în ea, se adaogă la conștiința fiecăruia din ei. Unele spirite sânt mai influențate de realitățile reprezintând o rațiune, alții de acele reprezentând o clasă socială sau omenirea întreagă, de cât de o ființă anumită sau de un anume aspect al naturii. Pentru Proust, dinpotrivă, marile evenimente ale Revoluției, ale Imperiului, deși prezintă oarecare importanță, sânt mult mai neînsemnate de cât cântecul păsărilor care au inspirat pe Châteaubriand *în cutare pagini din* „Memoires d'Outre Tombe", *de exemplu.*

Aceasta explică de ce Proust nu a vorbit de cauzele economice ale războiului, nici de noii îmbogățiți, nici de răniți sau de infirmi. Chiar dacă discută uneori chestiuni abstracte de strategie, nu se simte la el nici compătimire sinceră pentru cetele nenorocite de luptători, nici groaza dureroasă pentru ororile de pe front. Numai în singurătate simte Proust cu intensitate infinită durerea omenească.

Proust nu a descris, de altfel, un anume mediu social, ci un oarecare număr de indivizi, luați fiecare în parte și animați de snobism. Și din această atitudine se mai constată, încă odată, că el nu are noțiunea, nici sentimentul colectivității. Chiar când încearcă să facă să se resimtă evoluția istorică a burgheziei și a autocrației, nu izbutește de cât să dea crâmpee de reflexiuni abstracte și generale asupra titlurilor și prejudecăților rangului. Elita elegantă pe care ne-o prezintă nu are în opera sa nici o legătură cu ansamblul societății, nici un fel de relație cu clasele populare. Afară de un diplomat și un medic, priviți

MARCEL PROUST

însă cu totul în afară de profesiunea lor, nici un personagiu proustian nu are vre-o profesiune, nu exercită vre-o meserie, nu lucrează. După romanele lui Proust, s'ar părea că banul nu poate fi câștigat de cât prin moștenire, prin căsătorie, la bursă sau prin prostituție.

Lumea din romanele sale e o lume cu bani mulți, mondeni pentru care chestiunea monedă nu există și cărora soarta de a trăi în trândăvie le dă o imensă superioritate. Pare că Proust consideră privilegiile acestea ca indiscutabile, naturale, stabilite în veșnicie.

Din care cauză avem impresia de ipocrizie, care se resimte și aci, ca și în atitudinea sa față de războiu. Proust pare însuflețit de un snobism larvar, ascuns, față de o prejudecată a autocrației, care de fapt, însă, nu e altceva de cât atitudinea sa față de social. De aci vine și atitudinea tinerilor intelectuali față de Proust, care e foarte departe de entuziasmul și admirația celui dinaintea războiului.

Scriitorii șomeri

Șomajul intelectual bântuie în Statele Unite ca și pe restul globului pământesc, cu deosebire că aci Statul s'a gândit și la scriitorii șomeri, cărora pentru întâia oară în Istoria Lumii, li s'a recunoscut oficial, existența și utilitatea socială. Majoritatea americanilor sunt în principiu împotriva alocațiilor pentru șomaj așa cum se dau în Anglia și în Franța. Ei încearcă să absoarbă șomajul în marile lucrări publice și caută în acelaș fel rezolvarea chestiei șomajului scriitorilor. Ce lucrări mari publice le-ar putea fi încredințate scriitorilor? Zeci de mii de lucrători șomeri au fost întrebuințați la pavarea drumurilor, construirea podurilor, întreținerea și desemnarea parcurilor, restaurarea monumentelor. Șomerii scriitori au devenit și ei îndestul de numeroși din cauza crizei. Multe edituri mari au dispărut, altele și-au restrâns câmpul de activitate, tirajul a scăzut. Actualmente la New-York nu mai sunt de cât nouă mari cotidiene, pe când altă dată erau douăsprezece, patrusprezece. Deasemeni numărul colaboratorilor a scăzut.

Magazinele au dispărut și ele sau și-au redus conținutul, onorariul scriitorilor s'a micșorat. Scriitori cu reputație, mari jurnaliști au rămas fără întrebuințare, în situația tâmplarilor și a fierarilor fără de lucru. Trebuiau și ei întrebuințați ca ceilalți șomeri. Atunci guvernul s'a gândit să-i întrebuințeze în lungi, grele și minuțioase cercetări pentru documentare. Scriitorii au fost trimiși în birouri și pe șantiere spre a face reportagii care erau expediate de directorii presei, autorităților, în capitale. Apoi li s'au comandat ghiduri pentru fiecare oraș din America și în fine un ghid general pentru Statele Unite, în cinci volume.

La redacția generală a ghidului au fost atașate 250 de persoane. Sute de articole au fost aduse. Dar dintr'un reportaj de zece pagini, redacția nu reține adesea de cât trei linii, *căci ghid-ul nu poate avea mai mult de 300.000 vorbe, iar colaboratorul e plătit cu linia.*

Alte cercetări se fac în mod sistematic pentru adunarea, selecționarea și clasarea documentelor istorice din arhivele municipale. Există apoi o secțiune rassială care, colaborând și la ghid, prepară documentarea asupra Istoriei diferitelor grupe etnice care trăesc în New-York, și care au contribuit cu influența lor la evoluția orașului, în decursul secolelor.

Acești colaboratori sânt atât scriitori cu reputație căzuți în mizerie cât și scriitori obscuri, tineri debutanți. „Intr'o sală vastă a redacției ghidului o baterie de mașini de scris, bărbați și femei instalați la mici birouri. O mulțime imensă furnică prin sală. Intr'un colț un negru stă de vorbă pe șoptite, cu un Evreu bătrân. Un corean a pus mâna pe receptorul telefonului. O fată tânără bate la mașină.

In fund niște lucrători lucrează la un paravan. Clinchetul mașinelor de scris, soneriile telefonice, loviturile de ciocan nu pot acoperi glasurile omenești".

„Aci fiecare e scriitor. Scriitor sau ziarist. Oamenii care stau jos, ca și cei ce stau în picioare, Negrul și Evreul. Numai tâmplarii nu scriu. Dar și ei sunt șomeri".

Ast-fel descrie Wladimir Pozner, biroul șomerilor scriitori din New-York, unde societatea de azi a adunat și pe scriitorii și pe tâmplarii cărora nu le mai poate procura de cât zece scânduri de bătut sau cel mult o sută de linii de scris...

Spectacolul pe scena modernă

Ar fi o greșală să se creadă că teatrul modern nu are nevoie de punere în scenă, de tovarășia spectaculosului.

A dispărut, în realitate, numai un fel de spectacol „le grand spectacle". *Teatrul s'a eliberat de sistemele sale de altă dată de a da iluzii, tinzând a deveni mai intim. Această tendință i-a venit în parte de la companiile teatrale de* avant garde, *care se restrângeau, se contractau oarecum, sub influența necesităților, care-i făceau ingenioși. Intărită apoi de exemple strălucite din Europa Centrală și din Rusia, această tendință a creiat un sentiment nou al decorului și al animației scenice.*

La un moment dat, acest sentiment se arată în ruptura violentă cu tradiția scenică, prin manifestări degenerate ale cubismului, ca o nevoie imperioasă de a sfărâma cadrele vechi cu orice preț. In sfârșit, încetul cu încetul începe a se degaja o artă intermediară, prin care punerea în scenă atinge apogeul dovedind, în acelaș timp o inteligență și un dar de nuanțare unic în istoria teatrului.

Fie că e vorba de Jouvet, Dullin sau Baty, de Granval la Teatrul Moliere, de trupa evree din New-York care a dat reprezentații la Teatrul Renaissance *sau de* „Rosalinde" *a lui* Copeau, *de spectacolele de la* „Petite Scene" *sau de cele de la* Oeuvre, *e acelaș sentiment de finețā, cu variante și particularități proprii, în toate punerile în scenă.*

Regisorii s'au convins că spectatorul de azi nu mai cere să i se reprezinte fidel realitatea ca odinioară pe scena teatrului naturalist, prin acele decoruri „trompe l'oeuil". *El s'a convins că „realizarea" exactă a unei opere în teatru este o himeră și o mult mai util să se indice, să se sugereze lucrul. Altfel cu cât se va încăpățâna regisorul să-l redea real și adevărat, cu atât va eși mai în evidență insuficienta mijloacelor scenice. Câteva obiecte alese și dispuse cu gust, crează atmosfera. Culoarea, tonalitatea generală a unei opere teatrale se pot realiza prin dublul sens, pictural și teatral, dat tablourilor și tradus după temperament.*

Regisorul, directorul de scenă trebuie să aibă ochiu de pictor, să simtă cu delicatață raporturile de lumină, de costume și decorul în general. Să poseadă nu numai intuiție, ci chiar poezie pentru ca să pună pe spectator în situația de a imagina lucrurile pe care altă dată i le arăta.

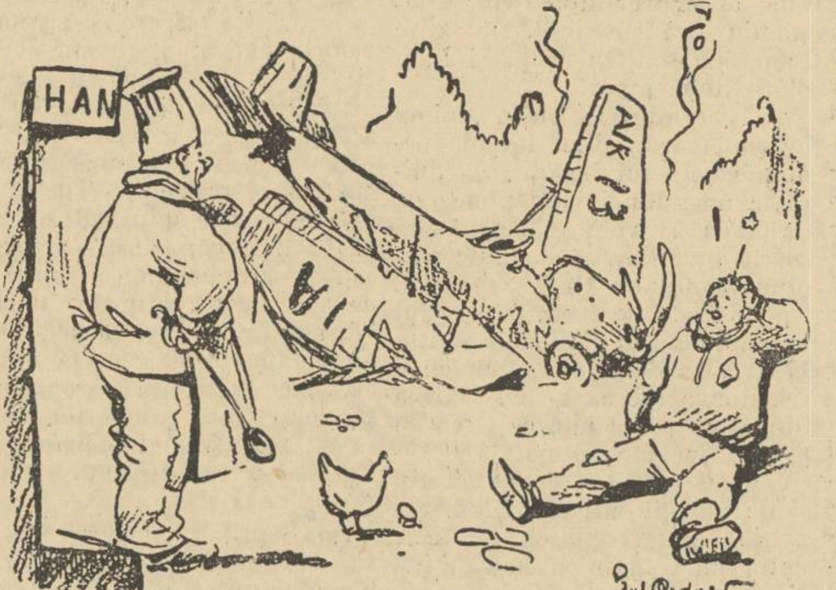
El trebuie să caute a înțelege, a traduce, a exprima, a interpreta în mod inteligent, pe măsură ce spectacolul scenic caută a se elibera de tradițiile sale de asemănare materială, la decorurile vaste atât de „bine imitate" odinioară în care arborii aveau coaja groasă și scorțoasă ca în decorurile mărețe, în care lumina lunii era emoționantă ca în cărțile poștale ilustrate și în care se auzea chiar tăcănitul potcoavelor pe planșeul manejului.

Shaw ș' radio

Shaw este un adversar al radiofoniei, pe care o admiră mai mult pentru aspectul technic decât pentru posibilitățile ei artistice. Aceasta nu-l împiedică totuș — paradoxal și aci ca și în toate celelalte manifestări — să vorbească din când în când în fața microfonului. Cum însă conferințele lungi la radio îl exasperează, a propus direcției posturilor britanice ca studiourile de emisiune să fie echipate cu un număr suficient de corpuri de încălzit. In felul acesta, cinci minute după începerea unei conferințe la microfon, temperatura se va ridica la 50 de grade, tăindu-i oratorului pofta de a mai continua.

75 de centime și 200 lire

De curând s'a prezentat la vila lui Shaw un agent al fiscului pentru a încasa o taxă de 200 de lire și 75 de centime. Dramaturgul se arătă nedumerit de rostul acestui impozit exorbitant și adăugă: „N'am nimic de obiectat împotriva celor 75 centime. Dar nu știu ce-i cu cele 200 de lire!"

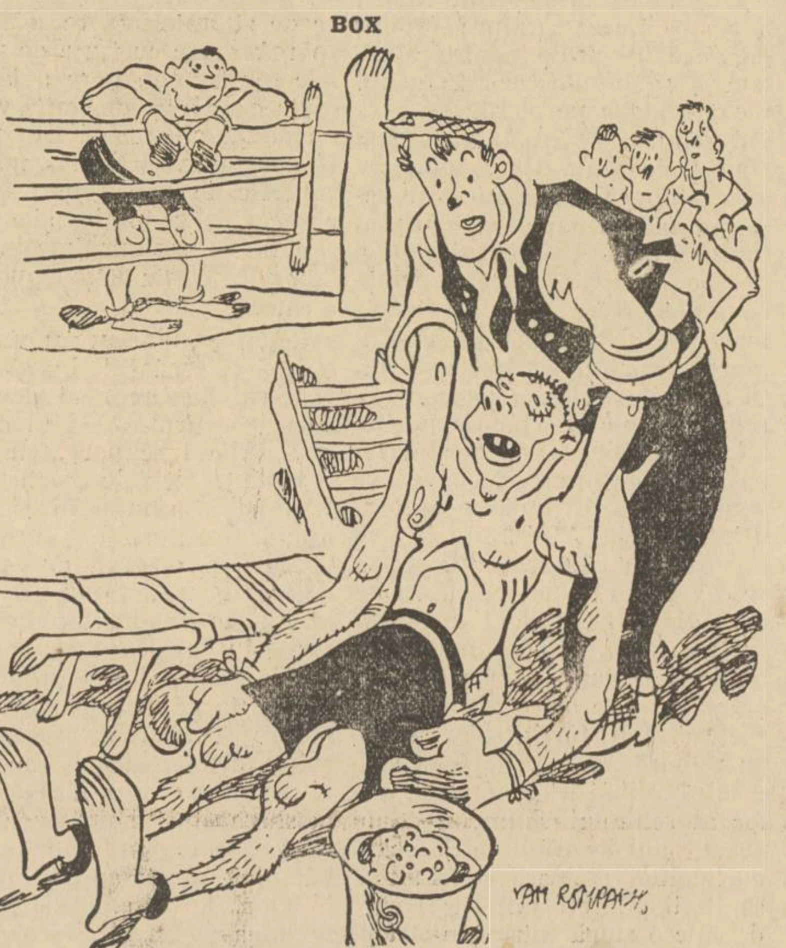

Ați căzut admirabil: avem ciorbă de pui astăzi!...

— Da' pălării mai solide n'aveți?

BOX

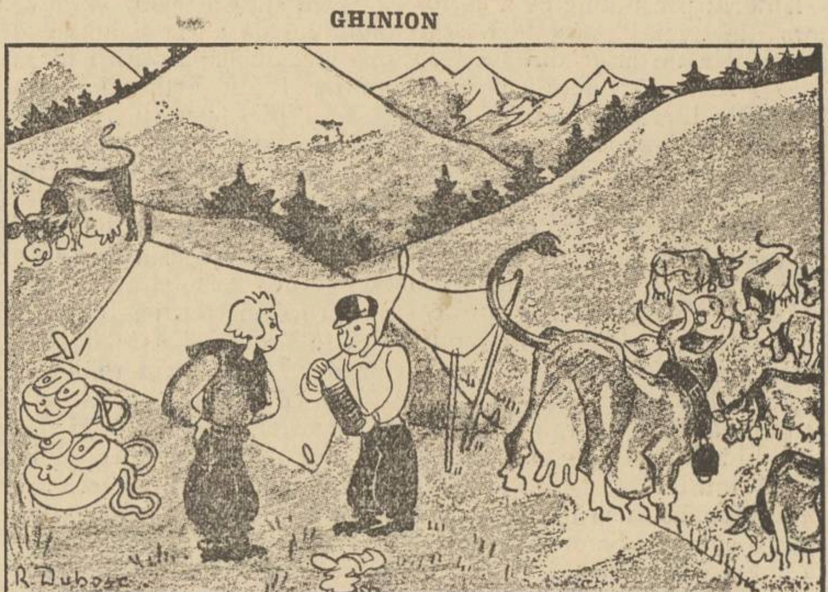

— Credeam c'a fost o lovitură de gong!...
— Nu! A fost o lovitură joasă!...

VETERINARUL. — Fă: „Beee! "...

GHINION

— Trebue să bem cafeaua fără lapte: o vacă ne-a răsturnat cutia cu lapte condensat!...

— Rade-mă la repezeală: am o poftă teribilă să mănânc o ciorbă!

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 823
Duminică 13 Septembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Jaurès

Odată cu fantoma războiului mondial, care se ridică la orizontul vremurilor noastre ca o amenințare din ce în ce mai iminentă, se deseneazà în amintirea noastră figura marilor oameni apărători ai păcii, din preajma marelui dezastru din 1914. Printre aceștia cea mai impunătoare și mai patetică este, fără îndoială, figura lui *Jaurès*.

Caracteristică pentru acea epocă este însăși, ceiace am putea numi, epoca eroică a instrucțiunii școlare. In adevăr Jaurès întâlnește, de pe când era în colegiul comunal din *Castres*, un inspector general, *Félix Deltour*, care căuta cu pasiune să descopere inteligențele de viitor, din școlile pe care le inspectează, spre a le orienta spre Universitate și a le ajuta să ajungă ceiace era făgăduința înzestrării lor sufletești. Inspectorul general distinge între școlarii modestului colegiu pe fiul unui modest comerciant din Castres, îl face să intre la Sainte Barbe, devine corespondentul său la Paris și îl încurajează în seria strălucitelor sale succese. Protejatul său ia pe rând premiul întâi într'un concurs de disertație franceză, este admis întâiul la Școala Normală și primit al treilea la agregația de filosofie, în aceiași promoție cu Bergson, după ce-și luase strălucit licența.

Numit profesor la facultatea de litere din Toulouse, 1883, este curând ispitit de politică. In alegerile generale, din 4 Octombrie 1885, se alege în grupul de stânga oportunistă, printre vechii prieteni ai lui Gambetta, cu prietenii lui Ferry.

Căzut la alegerile din 1889, își reia cursul de la Toulouse, își prepară cele două teze de doctorat și intră în ziaristică, colaborând prin articolele sale hebdomadere la *Depêche*.

Reintră în parlament în 1893, într'o alegere parțială, de data aceasta ca *socialist*.

De remarcat este, însă, că, încă din 1889 se observă în articolele sale din „Dépêche" orientarea, din ce în ce mai pronunțată și mai constantă, spre socialism. In parlament, de la această epocă, îl vedem în grupul lui Jules Guesde, Vaillant, Paul Lafargue și alții.

Căzând din nou în alegerile din 1898, Mai, ia conducerea ziarului la „Petite République" și se avântă în *l'Affaire*, care se dezlănțuise cu scrisoarea lui Zola „J'accuse". Articolele sale, strânse într'un volum „*Les Preuves*" sânt „capo d'opere de bun simț, dialectică, ironie și vehementă". Léon Blum zice despre aceste probe cá sânt singura scriere din timpul modern care se pot apropia de Provinciale.

După ce diferitele peripeții ale afacerii, aduc la putere un guvern Waldeck Rousseau, cu Alexandre Millerand, socialist, ca ministru, Jaurès scrie: „Numai pentru că proletariatul a jucat un rol decisiv în această mare dramă s'a putut vedea participarea unui ministru socialist într'un minister burghez".

Aceasta a făcut să se nască disputa între grupul său și vechii socialiști, Jules Guesde, Vaillant, care stigmatizau colaborarea socialiștilor și compromisul cu puterea guvernamentală burgheză, ca o greșală în lupta de clasă. Polemici violente s'au produs între diferitele grupuri socialiste, franceze și internaționale, pe tema aceasta, până în 1904, la Congresul internațional din Amsterdam. Congresul a condamnat pe reformiști și a ordonat fracțiunilor de toate nuanțele să se unească. Jaurès se înclină, unitatea socialistă se realizează, iar șase luni după aceia secțiunea franceză a Internaționalei uvriere (S. F. I. O.) este întemeiată.

Jaurès, ales în cameră la 1902, rămâne în parlament până la moartea sa, este recunoscut ca leader al socialismului francez și intră în Istoria Republicii a III-a.

Campania pe care a dus-o el în 1914, împotriva războiului, este încă vie în amintirea tuturor celor ce au trăit războiul. Avertismentele sale, sforțările de a împiedica dezlănțuirea dezastrului sânt de o măreție profetică: discursul de la Vaise, 1914, 25 Iulie, cel din urmă pe care l'a rostit în Franța, discursul de la Bruxelles, ultimele demersuri dezesperate pe lângă Viviani, la ora *șase după amiază, 30 Iulie la* ministerul Afacerilor Străine și apoi seara, la ora nouă și patruzeci, *asasinatul* — crima odioasă care a zugrumat strigătul păcii și al omeniei și a suprimat pe cel mai strălucit orator al vremii...

In cartea sa „*Réalité du Monde sensible*" Jaurès, care a avut întotdeauna o stăruitoare înclinare spre filosofie, Jaurès este partizanul unui panteism evoluționist și se poate ralia la marea școală idealistă a lui Platon și Bergson, trecând pe la Kant și Schopenhauer.

Ca jurnalist a scris poate 3000 de articole socotind, pe lângă cele din Dépêche și pe cele de la Humanité și fără a enumera pe acele răzlețe.

Ca istoric al Revoluției, după chiar părerea admiratorilor săi cei mai fervenți, printre care Vanderveelde, talentul de scriitor se resimte de influența oratorului. „Cela fait trop de discours", zice Vanderveelde.

Totuși acest defect este neînsemnat pe lângă noutatea vederilor, bogăția documentării și a amănuntelor. In introducere Jaurès declară că scrie Istoria sub tripla inspirație a lui Plutarc, Michelet și Marx. Din Plutarc s'au inspirat, de sigur, cei mai mulți din capii revoluției și, pentru a-i înțelege, trebuie să cunoști pasiunea pentru idei și sublimul dispreț al morții la cei vechi.

Dela Michelet trebuia să cunoască puterea omului de a se entuziasma în modul cel mai sincer de interesul general al omenirii, pentru a înțelege că în această Revoluție, esențialmente burgheză, au fost și ceasuri de dezinteresată exaltare a inimilor și sufletelor.

In fine dela Marx a primit înțelegerea că fondul evoluției înseși este în condițiile economice și a formelor de producțiune și de proprietate. Aci este originalitatea concepției sale despre Istorie.

Să mai adăugăm că nici un istoric, până la el, nu a cercetat atât de amănunțit partea care revine în activitatea comună impulziunilor masselor și aceia care este datorită actelor reflectate ale indivizilor.

Dar ceiace constituia în adevăr talentul, geniul lui Jaurès a fost *oratoria*. La tribună el știa să dea toate notele, să se folosească de toate strunele: expunere teoretică rezonată, bazată pe cifre și documente, vervă surâzătoare, ironie intelectuală, tempestă dezlănțuită în vehemență și indignare.

Dar mai ales ampla dezvoltare în fraze somptuoase, în perioade majestoase, cadențate, sclipitoare de imagini și metafore, pe care glasul vibrant cu tonuri de aramă le face să zboare, până în plafonurile spațioaselor amfiteatre, pline și răsunătoare.

IZ. SD.

A. Renoir — Fetiță

Clemenceau, autor dramatic

Puțini bănuesc că Clémenceau a fost și autor dramatic. Totuși el a scris două piese de teatru „Le voile du bonheur", *care a fost pusă în muzică și jucată și* „Départ pour Cythère", *o piesă scurtă și ușoară, ce nu a fost niciodată jucată.*

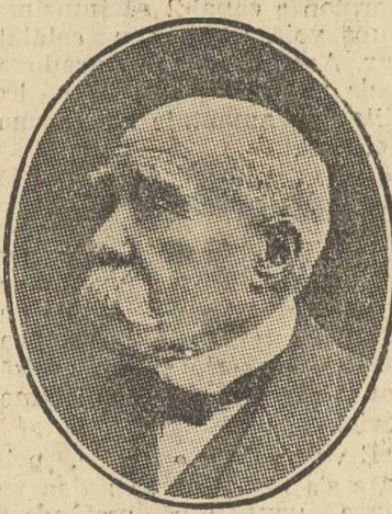
El a fost însă un abstract, deci și în teatru a plecat de la Idee *ca și în acțiune. In* „Le voile du bonheur" *nu erau decât idei. S'a servit de forma teatrală ca să-și exprime filosofia sa plină de pesimism și de decepțiune. El a plecat în drama sa dela ideia că pentru a fi fericit trebue să fii orb, iar de îndată ce începi a vedea clar și lămurit nu mai poate exista fericire. Totuși Clémenceau care era foarte clarvăzător a fost un om fericit. Lupta, bătălia cu oamenii era o cerință a temperamentului său, deci s'a luptat cu pasiune și fără să-și forțeze natura. Iar când, la sfârșitul vieții, a fost trădat și hulit, această jignire trebuia să fi fost prevăzută de el, ca o necesitate a destinului ce i-a fost dat. Clémenceau a fost un rug imens, a clocotit de viață, se pasiona de toate, dar numai de lucruri mari și frumoase. De aceia nu e de mirare că a avut și această pasiune, pasiunea pentru teatru, pentru că teatrul poartă în sine flacăra vieții mereu vie, orice s'ar zice.*

Ceiace este ciudat în cazul Clémenceau e faptul că a avut în el defectele tiranului, care i-a dat fără îndoială, elementele de grandoare; a fost un aristocrat în gusturile și unele din elementele personalității, fiind în acelaș timp și un îndârjit democrat.

Despre democrație spunea:

„Democrația este capătul final și normal al societății, dar când își ajunge țelul s'a isprăvit cu ea". (elle est foutue).

Totuși fiind aristocrat prin temperament și rafinare sufletească, a știut să câștige prinsoarea, fiind în acelaș timp foarte republican. Ar fi aci un subiect interesant pentru o dramă modernă.

CLÉMENCEAU

Ancorare

Nu mai doresc nimic... sânt obosit...
Vâsliri m'au rătăcit din larg în larg,
Mirajul țărmului s'a irosit
Și a nădejdii navă-a poposit
Cu pânza sfâșiată pe catarg...

A apelor undire s'a 'nchegat
Și monștrii fără număr ieș din fund
Inlănțuiri de alge m'au legat
Și par'că cineva m'a și strigat
Din înverzitul apelor străfund.

Cârmaciu-agonizează 'năbușit
Și faru'nchide ochiul tot mai mic...
Târziu, mai vine-un ordin răgușit,
Dar ancora pe veci s'a prăbușit...

Nu mai adie nici un vânt, nimic...

DINU SOARE

Versurile postume ale contesei de Noailles

Volumul contesei Anna de Noailles, „*Derniers Vers et poèmes d'enfance*", apărut după moartea autoarei, este un fel de crucifix al Elvirei, pe care marea artistă îl trimite de-acolo, din întuneric, celor care i-au simțit vraja versului ei.

Cartea, tipărită la Grasset, cuprinde acele „Derniers Vers", amestec din ultimele strofe și altele dela început, dar răslețite, precum și „Poèmes d'enfance", nouă poeme selecționate, dintre primele licăriri ale unui talent prodigios. Ultimele versuri se complectează armonic cu primele, printr'o ciudată stare complimentară, punând și mai mult în relief personalitatea acestei femei geniale și de rară distincție.

Poèmes d'enfance sânt precedate de câteva admirabile pagini unde autoarea povestește într'o perlată proză, liniile generale de emoție intelectuală ale copilăriei sale, până la 15 ani, când s'a terminat pentru viitoarea academiciană, copilăria. Totul este învăluit într'o amețitoare rețea de meditație, o adevărată analiză a copilăriei ca efect de artă, din care vom extrage cu pietatea necesară câteva rânduri.

Anna de Noailles a fost o ființă excepțională în toată accepția cuvântului și din lira ei cu atâtea blazoane a izvorît o poezie sfâșietor de omenească, poezia unui Victor Hugo, care atrăgea atențiunea tuturor că este vorba de suferințe universale în cântatele sale suferințe personale. Oricât de învechită ar fi această poezie, spre care, în ciuda singularității vremilor, ne întoarcem cu încetul, totuși este unica poezie esențialmente omenească. Acest humanism suav al unui Ronsard, al Pleiadei, i-a inspirat și ultimele versuri ale acestei mare poete, care, după ce a exaltat viața, s'a îndreptat orgolioasă spre canticele morții.

In „Les jours ont fui" din „Derniers Vers", pare că vrea să ne arate sacrilegiul năvalei anilor asupra omului, vremea tiranică care-ți proectează copilăria pe un ecran an cu an mai reculat, reducându-ți-o la urmă în dimensiunile unui vis frumos din zori, tulburat de o deșteptare nedorită.

Les jours ont fui. Qu'est-ce qui peut changé
Vos os toujours sont au sol mélangés.
Le temps sur moi, d'un pas regulier
Meurtrit un coeur à tout mésallié.
Je hais en vous, espace aérien,
L'été si dur à qui n'espère rien!

(Les jours ont fui...).

Subtilitatea știe să se îmbrace cu energie, într'un tipar aproape lamartinian. In „Le sommeil m'envahit", ni se pare că vedem coasa sinistră aplecată asupra patului de zeiță al grațioasei gânditoare:

„Le sommeil m'envahit, je suis lucide encore.
La torpeur, dans ma main,descend comme une rose,
Je palpe, ainsi qu'un roi qui tient un globe d'or,
Le monde inférieur sur qui je me repose.

(Le sommeil m'envahit).

Moartea și voluptatea ar fi cele două pietre de hotar ale vieții, pentru aristocrata de sânge, care a putut să iubească și să disprețuiască imaginile roze sau întunecate, obsedată de ideia morții, încă din copilărie.

„Vis sans peur, sans remords et sans contrainte, Crains
De dépasser les jours consacrés aux caresses,
Puisque tout n'aboutit qu'au lit où l'on étreint
Qu'à la tombe où l'on cesse !

(Sagesse).

Introducerea dela „Poèmes d'enfance" îți dă iluzia somptuoasei conversații cu o femee divină dar profund terestră prin dragoste și frumos, care-și psalmodiază dintre flori și pânze celebre, între câteva pauze de concert, versete fugare din copilăria ei covârșită de cugetare.

„Il n'est rien qui n'ai plu" este o spevadanie asupra personalității în frumos, a copilului minune care va deveni Anna de Noailles:

Il n'est rien qui n'ait plu à mon coeur téméraire,
La nature m'offrait des éblouissements.
Et nul confus amour n'eut une ardeur plus fière
Que cette enfant si sage avec un coeur dément.

. . . .

De odată însă această bogăție de recepție artistică, fu pusă fața'n față cu multiplele manifestări ale morții și atunci revolta ei găsi un refugiu de ivoriu într'o izolare orgolioasă, izolarea omului mare, la care-i permiteau și strămoșii.

„Mais quand soudain la mort aux traînantes disgrâces
Eut recouvert mes jours de ces maux lents et vains,
Je sentis un orgueil métallique et divin
M'isoler dans un monde ineffable et sans trace.

(Il n'est rien qui n'ai plu)

Aproape de inevitabil, poeta se întoarce spre magia, mirajul copilăriei, atunci când universul se reflecta în creerul copilăresc clar ca și apa cristalină:

Je revois gravement, dans mon âme surprise,
L'univers se mouvoir en la solide prise
D'un cerveau de cristal aussi brillant que l'eau.
Je ne peux pas mourir, si dur est mon étau! (id.).

In „Que crains-tu quitter", sânt mișcătoare versuri de îndemn pentru despărțirea eternă de cele pământești:

Que crains-tu de quitter, moribonde enfantine?

. . . .

Ferme tes larges yeux naifs et rénseignés:
Sois solitaire enfin comme les nobles îles,

. . . .

...laisse à ce dur sol où souffrent quelques anges,
Qui maintiendront le feu dont se'mbrasait ton coeur
Son trop peu de désir et son trop peu d'honneur !

(Que crains tu de quitter).

Solitudinea orgolioasă ca și a insulelor stâncoase bătute de ocean, este un artistic preludiu al morții pentru această doamnă mare, care lasă pământului

Urmare în pag. 2-a

apanagiul de a fi cuibul de durere al oamenilor.

Cel care pleacă pentru vecie de pe acest pământ, în care sufăr câțiva îngeri, poate să învețe de toate pe cei vii, acestea sânt vorbele cu care începe ultimul poem din „Les derniers vers", un fel de exemplificare a eternei tragedii a celor ce se duc, tragedie câte odată îmbinată cu apoteozarea geniului care înfruntă moartea materiei, acel Esprit pur al lui Vigny.

Anna de Noailles își începe notele sale asupra copilăriei, cu surprinzătoarea remarcă cum că deține crâmpeie de amintiri dela etatea de doi ani. Copilăria este anotimpul înțelepciunii, atunci când copilul, deși atât de dezorientat, posedă totuși perfecta cunoștință a celor care îl conduc, dirijorii incipientei sale existențe. Poezia la copil, este tot în solitudine. Mai târziu aceiași solitudine impregnată cu poezia vârstei fericite, ne dăm seama că se va transforma în paradisul ideilor la omul matur. Toate neplăcerile copilului sânt o chestie de moment, căci el este doar la începutul lucrurilor. El nu poate fi niciodată disperat, căci desnădăjduirea înseamnă îndelunga activitate și experiență.

Anna de Noailles, de mică, iubea cu frenezie natura, iar călătoriile erau dintre predilecțiile sale de marcă. Era fascinată de culori, iubitoare de detalii și de imagini succesive. Observația a fost prima piesă din primitivul ei arsenal poetic. Veni apoi vârsta începuturilor studiilor, când toate naivele sale compoziții școlărești se resimțeau de paginile arhanghelului de la începutul secolului, Chateaubriand. Mama îl idolatriza, dar curând spiritul larg și împins spre poezie al fetei, nu mai găsea absolutul în proza orgoliosului Viconte. In casa lor trona ca o severă zeitate, Victor Hugo, care reprezenta pentru ei *„spațiul, înțelepciunea, bunătatea, paradisul"*. Influența lui Victor Hugo fu decisivă asupra fetiței, bătând-o la poarta vieții. Inconjurată de un adevărat cult pentru marele mag, în urechi cu muzica versurilor pe care le recita zilnic un bătrân amic al casei, V. Hugo fu prima ei ucenicie poetică și ne spune limpede că „în sunetul acestei muzice de cuvinte și de gândire", și-a scris de copilă, primele sale versuri". Nu uită să adauge că „bâlbâelile" sale nici nu aduceau cu poezia lui Hugo.

Ideia morții, atât de rară la copii, începu s'o facă bănuitoare, un fel de obsesiune dozată cu indignare contra morții, această „injurie permanentă a naturei". Copilul, ființă privilegiată, n'o cunoaște decât din nume: i-se cruță vederea injuriei supreme a firii, dar totuși dânsul o bănuește printr'un fel de *„nesiguranță în jurul său, este intrigat și deprimat de dureroasa enigmă care se întinde de la pământ la ceruri, și sub care se chinuește, se luptă și geme întreaga creațiune"*.

„Melancolia, tristețea deși grele pentru niște membre atât de firave, mă făceau mândră", același orgoliu al omului superior, reacțiunea contra egalitarului și ferocelui cosmos, orgoliu moștenit în parte dela mama sa, pentru care tot ce-i frumos, trebuie să fie trist.

Femeia aceia superbă, aristocrată prin dublul și rarul proces al sângelui și al sufletului, nu s'a lipsit de nici un triumf cuvenit frumuseții și situației sale, dar niciodată n'a prețuit altceva decât nenorocirea, sublimul, suspinele, adevăratul preț de răscumpărare a vieții terestre. Firea copilei, împreună cu admirația excesivă pentru mamă, acea femee *„a cărei grație robustă ridica și apleca cu o neobosită încântare urna greacă, umplută cu armonie"*, o putea ușor face să transforme durerea în expansiune vitală și bucurie, un fel de complicată alchimie a sentimentelor omenești, o adevărată piatră filozofală pentru artist și filozof, cea mai disprețuitoare reacțiune contra naturei.

Primele sale silabisiri poetice, au fost reflexul acelei complicate distilări a bucuriei din durere, tristețea înglobată în sensul de a trăi, ceiace au putut ajunge la strălucitoarea individualitate și inobilatoare a întregii spețe umane, a urmașei Brâncovenilor.

Principesa mamă era și o distinsă muzicantă, o fină pianistă și Anna considera muzica drept un fel de matematice suave. Dată pe seama unui maestru, copila melomană nu manifestă însă o technică desăvârșită și interpreta totul prin vijelioasa sa personalitate, ceiace nemulțumea profund pe virtuoasa princesă, care „o scula atunci de pe taburetul de la piano, se așeza și, *„răpitoare, impecabilă, parfumată cu armonie cum atingea pianul, semăna cu sfințenia care mulțumește într'un extaz angelic dorința sa cea curată"*.

Aceste vorbe extatice, un mișcător piedestal mamei, nu sânt numai vorbe de pietate filială și afinități de artă.

Neputând fi o muzicantă consacrată de severa critică maternelă, căci principesa prefera *„adevărul pentru indulgență"*, copila se îndreptă spre poezie, ale cărei satisfacții intime într'ale artei i-se arătau drept: *„cucerită pentru totdeauna de muzică, m'am consolat pentru faptul de a nu mă lega de muzică, gândindu-mă că acele cadențe ale vorbelor permit afirmarea excelentă și precisă, amestecul sufletului cu lumile, întrebuințarea vorbelor fascinante, mărturisirile, marile hotăriri"*. Viața-i de copilă contemplativă, sguduită la fiecare pas de fiorii artei, urmă astfel cu variațiile de forme și intensități an la an, dominată de eforturi puțin comune pentru extragerea cauzalităților și tristelor adevăruri.

Iat-o la patrusprezece ani, mama și fiicele începură să se dispute asupra toaletelor, gusturilor și atâtea altele inerente.

„Aveam cincisprezece ani și inima mea se sfâșie de o neliniște totală — quinze ans, o, Roméo, l'age de Juliette! Lăsase să treacă *ora iubirii duioase, eterate, de nevindecat, dragostea pentru care se moare, căreia îi sânt dedicate otrăvurile, asasinatele impresionante, dornice, caste!"*

I-au trecut cei 15 ani pe care nu și i-a valorificat, etatea eroinelor lui Musset și a fecioarelor lui Shakespeare. Aci se termină copilăria, care nu este decât „necunoașterea, presentimentul care, desigur că învăluie sufletul din toate părțile și-l atârnă deasupra unei prăpăstii ametitoare, dar este deasemenea și fericirea, plăcerea, supărarea fără iubire.

Inainte de a iubi, profitați de toate aspectele naturei și ale vieții integrale; profitați, vă spune din vârfuri eterate, sufletul nemuritor al celeia care a fost Anna de Noailles, căci iubirea este acaparatoare și falsificatoare a tot ce nu-i ea integrală:

Regardez bien l'étang, les champs, avant l'amour,
Car après l'on ne voit plus jamais rien du monde!
Après l'on ne voit plus que son coeur devant soi...

Cele câteva pagini însorite cu soarele dogoritor dar îmbietor de viață al Heladei sale iubite, se încheie cu profesiunea de credință a întregii sale vieți:

„Am iubit frumusețea, am contemplat-o și lăudat-o în universul nesfârșit. Iubesc frumusețea. Ea ridică și conduce pașii omului, ea îl bucură prin plăcerea a mii de fețe contradictorii, care alimentează forța inteligenței, înțeleapta nebunie a inimii. Sub masca oboselei, a boalei, muncii, a mizeriei sufletești și trupești, frumusețea misterioasă transportă simțurile într'un locaș suav atâta vreme cât va fi vecinica odihnă. Numele sale sânt curajul, orgoliul cu decenta înfățișare, și, cuvântul divin, onoarea".

Din toate rândurile aniversarului și piosului volum „Derniers vers et poèmes d'enfance". se degajă acea atmosferă mistică de sacrificii antice, învăluind o sublimă sacerdotă a frumosului, imponderabilă, înobilatoare a trecătoarei materii așa cum ne-o arată ultima sa fotografie oficială, academiciana cu adierea unui zâmbet inegalabil, care-ți face impresia că a înconjurat de câteva ori întreg globul.

AUREL GEORGE STINO

Actualități Științifice

O plantă busolă

Există în nordul Statelor Unite, o plantă, care se bucură de o proprietate din cele mai curioase. Intr'adevăr, frunzele acestei plante cresc în totdeauna îndreptate spre nord, ceiace permit călătorilor rătăciți să-și regăsească cu ușurință drumul, orientându-se numai după direcția frunzelor.

De-altfel înșiși locuitorii acestei regiuni obișnuesc să arate „planta busolă" tuturor vizitatorilor, amatori de curiozități. Se pare că indicațiile plantei sânt tot atât de infailibile ca și acul magnetic al busolei.

Semănăm cu strămoșii?

După o concepție eronată foarte răspândită, se crede că în epocile preistorice, omul avea un aspect sălbatec, și cu cât epoca, în care au trăit, era mai îndepărtată, cu atât fizionomia strămoșilor noștri se deosebea mai mult de a noastră.

Astfel, reproducerile plastice ale omului dela Neanderthal sânt vrednice să figureze într'un muzeu de monștri.

Or, ultimele descoperiri ale antropologiei stabilesc că strămoșii noștri îndepărtați, nu se deosebeau sensibil de omul modern. Nu numai că oamenii din epoca pietrei aveau fizionomia noastră actuală, dar chiar cei din epoca glacială — dela care s'au descoperit urme în Moravia, datând de acum vreo 25 mii de ani — prezintă aceeaș construcție a feții ca și locuitorii actuali din insulele Canare.

Reconstituirea riguros științifică a omului, ale cărui oseminte au fost regăsite la Chapelle aux Saints și care a trăit acum cincizeci de mii de ani, ne revelează un om cu o înfățișare simpatică, care ar putea foarte bine să ne fie contimporan.

Un craniu femenin, descoperit în apropiere de Gibraltar, a dat loc unei reconstituiri plastice, care prezintă o asemănare isbitoare cu fizionomia unei femei boșimane.

Trăsăturile boșimanilor și ale Hotentoților sânt mai înrudite cu acelea ale populației europene, decât se crede în general.

Un hormon bisexual

Cercetările biologilor au arătat că, atât la om, cât și la animal, caracterele esențiale mascule la om și animale pot fi provocate prin efectul unor anumiți hormoni sexuali masculini, pe când stigmatele feminine se obțin prin hormoni sexuali feminini.

Cu toate aceste efecte deosebite, cele două soiuri de hormoni sexuali au o compoziție chimică atât de apropiată, încât pot fi transformați cu ușurință, unul într'altul. Acest proces de transformare a fost de-altfel realizat pe cale artificială în laborator.

Pe de altă parte, se cuvine să semnalăm în aceeaș ordine de idei faptul că din colesterină s'a putut extrage de curând o substanță, capabilă să provoace caractere bărbătești la animalele mascule castrate și însușiri feminine la femele castrate.

După cum vedem, **acelaș** hormon e capabil să imprime, după voie, unul sau celălalt sex. Acest fenomen paradoxal e de natură să modifice teoriile fundamentale ale hormonologiei.

Ochiul mortului

In clinica facultății de medicină din Geneva, profesorul Franceschetti a realizat de curând o intervenție chirurgicală, care reprezintă un adevărat miracol în analele oftalmologiei.

E vorba de o operație, prin care s'a reușit să se redea vederea unui orb, grefându-se în locul corneei ochiului bolnav un țesut corespunzător luat din ochiul unui cadavru.

Operația, cunoscută de câțiva ani, se practică în modul următor: se deschide ochiul orb printr'o inciziune adecvată și se îndepărtează corneea vătămată, introducându-se, în locul ei, o porțiune de cornee corespunzătoare, dela o persoană de curând decedată. Corneea astfel înlocuită crește în general, fără nici un impediment. Din nefericire însă, în unele cazuri, se întâmplă să se turbure, ceeace compromite firește rezultatul operației.

Ceeace constituie inovația profesorului Franceschetti, distins chirurg din Geneva este faptul că el a descoperit, că asemenea grefe reușesc mai bine atunci când țesutul înlocuitor este luat dela o persoană de **sex contrar.** Explicația acestui feromen paradoxal n'a fost încă găsită până acum. De-altfel, nu e primul caz că întâlnim asemenea ciudățenii fiziologice în domeniul grefelor organice.

Vitamine care produc lumină

Un medic american, dr. Suplee, după o muncă de peste un deceniu, a reușit să descopere și să izoleze în lapte o vitamină necunoscută încă până acum, pe care a denumit-o **„lacto-flavina"**.

Această vitamină se bucură de curioasa proprietate de a emite raze de lumină, de o colorație galbenă intensă, atunci când se găsește într'o cameră întunecoasă, expusă exclusiv acțiunii ultraviolete. Lumina astfel rezultată este suficientă ca să putem citi un text.

Proprietatea de fluorescență menționată, permite determinarea comodă a proporției de lacto-flavină într'un aliment.

50.000 kg. pe centimetru pătrat

Profesorul Bridgman, dela Universitatea Harvard din America, un ilustru specialist în technica presiunilor înalte, a reușit de curând să realizeze presiunea considerabilă de 50.000 kg. pe centimetru pătrat.

Această cifră impresionantă se apropie de valoarea presiunilor existente în interiorul globului terestru. Experiențele făcute la aceste limite extreme, au adus o serie de lămuriri interesante, în special în ceeace privește constituția rocilor, furnizând prețioase informațiuni geologilor.

Astfel, exercitând o presiune și o torsiune simultană în direcția longitudinală, profesorul Bridgman a reușit să aducă celuloidul, plumbul și oxidul de magneziu până la explozie, fără ca temperatura acestor corpuri să depășească 34 de grade Celsius.

Tot prin intervenția unor asemenea presiuni considerabile cauciucul a putut fi transformat într'o substanță transparentă, și cornoasă. Deasemenea hârtia, lemnul și lâna.

Ultrapresiunile au fost suficiente pentru a determina singure, combinații chimice ale aramei și plumbului. Mai mult încă, savantul jankeu a isbutit să comprime grafitul sub formă de diamant.

E drept însă că această ultimă transformare nu s'a arătat prea stabilă.

ING. I. S.

Vizitați între 26 Septembrie și 11 Octombrie: ITALIA artistică: Veneția, Vicența, Verona, Milano, Monza, Pavia, Roma, Napoli, Capri, Pompei, Florența, cu întoarcerea pe Dunăre, după o oprire la Belgrad. Inscrieri, prospecte: Turism și Voiaj, Brezoianu 27 Tel. 4.55.48 și la revista Lumea turistică, M. Millo 9—11. Tel. 410.0/

Cetățue

(Vechii mânăstiri din Iași)

Cetățue, cetățue,
Vremea crește an de an,
Clopotele plâng în van
Nimeni culmea nu-ți mai sue.

Nu-i un ochi mai tânjitor,
Nu-i o mână de domniță
Să-ți aprindă o bobiță
De lumină în pridvor.

In genunchi să se închine
Cu evlavie domnească,
Tainic să mărturisească
Dor de cel ce nu mai vine.

Și cu frăgezimi de nea
Să se roage'nfrigurată
Ca să mai revăd odată
Chip frumos de beizadea.

Plânge-un om pe-o cărăruie,
Norii se alungă deși,
Totu-i trist acum în Ieși
Cetățue, cetățue.

G. URSU

C. Stere

D. Ion Clopoțel evocă în ultimul număr al revistei „Societatea de mâne", viața, opera și personalitatea lui Const. Stere. D-sa spune între altele:

Stabilit de ani de zile la Bucov, izolat de lume și aproape ieșit din actualitate, închis în lumea gândurilor și cărților, concentrat până 'n ceasul din urmă asupra operei sale literare de mari proporții „In preajma Revoluției", pe care voia s'o termine, îmbătrânit înainte de vreme — pentrucă vrâsta de 70 de ani nu înseamnă neapărat o bătrânețe — și mai presus de toate împresurat de o adâncă neliniște cu privire la sguduirile societății contemporane, — așa moare marele basarabean Constantin Stere.

A fost una dintre aparițiunile cele mai complexe și mai caracteristice ale intelectualității românești. Cu greu poate fi definită în mod cuprinzător și drept. Sântem prea sub influența tiranică a actualității, ca să putem vorbi cu toată obiectivitatea reclamată de vasta sa activitate de patru decenii.

Sânt două perioade distincte în viața sa agitată și ținută în ritmul rapidelor creșteri ale românismului din toate provinciile. Constantin Stere a jucat un rol însemnat în evoluția provinciilor românești.

Nu numai Basarabia l-a format obiect statornic al îngrijorărilor și acțiunilor, ci cunoștința sa sociologică s'a întins asupra fenomenului întreg românesc: politic, cultural, literar. Dealtfel, Constantin Stere e recunoscut ca un drumeț neegalat, poate singurul Român care a străbătut regiunile tropice și polare, Răsăritul Orientului și Apusul Europei. Cu Transilvania a luat contact în două chipuri: prin cronicile apărute cu regularitate în „Viața Românească", și prin intervențiunea sa politică din 10 Martie 1912, când a izbutit să realizeze împăcarea dintre oficialitatea partidului național român și dezidența tribunistă; grație puterii sale excepționale de muncă, prestigiului personal, cunoașterii oamenilor și împrejurărilor timpului, C. Stere a aplanat conflictul grav de la Arad, și a fost admirat în mod unanim de aderenții celor două tabere adverse.

Perioada de până la războiu a fost încununată de glorie. Stere urcase cele mai frumoase ascensiuni și cunoscuse satisfacții fără seamăn.

Profesorul de drept constituțional dela universitatea din Iași era o autoritate a științii sociologice. Adusese din Basarabia o pleiadă întreagă de tineri ocrotiți de el cu scopul de a prepara dezrobirea de sub țarismul imperialist.

Participa din plin la arena politică. Partidul liberal, în care tineretul democrat condus de Ionel Brătianu înfrânsese bătrânii retrograzi și inaugurase direcția cea mai de stânga (grație cărui fapt partidul liberal absorbise pe „generoși", pe cei mai de seamă socialiști, aproape epuizând mișcarea socialistă — și odată istoria se va pronunța dacă socialiștii timpului au procedat bine stingând prima lor mișcare prin fuziunea cu liberalii vremii — și atrăgând multe forțe neutre intelectuale) l-a ales șef al organizației din capitala Moldovei și l-a onorat cu misiuni grele și de încredere timp de aproape 20 ani.

Insă cea mai mare reputațiune și-a câștigat-o Stere prin fondarea și conducerea revistei „Viața Românească". Timp de 16 ani, geniul lui Stere a știut grupa lângă „Viața Românească" floarea inițiaților în științele sociale și floarea literaților moldoveni în deosebi.

Influența marii reviste dela Iași s'a resimțit de către întreaga suflare românească. „Viața Românească" a fost o comoară nesecată de studii grele asupra actualității românești și europene. Pentru întâia oară o revistă românească ataca în mod sistematic și cu autoritatea celor mai bune condee problemele sociale ale vremii. Prin nivelul discuțiunilor, profunzimea cercetărilor și îmbrățișarea largă a actualităților, „Viața Românească" a exercitat cea mai rodnică direcție spirituală asupra contemporanilor.

E meritul lui Constantin Stere, că a organizat o revistă de valoarea „Vieții Românești" — arsenal de arme intelectuale victorioase. De pe această tribună înaltă și-a desvoltat concepția poporanismului, punând problema țărănească la temeiul edificiului de Stat. Poporanismul, democratismul și socialismul și-au găsit în coloanele „Vieții Românești" interpreții cei mai sinceri, mai chemați și mai larg orientați din vechiul regat român.

Inrâurirea „Vieții Românești" a fost profundă, regenerând viața publică și stimulând la investigațiuni metodice în domeniul științii, culturii, literaturii și sociologiei politice.

După războí i s'au închis lui Stere toate drumurile de afirmare. Ni și-a mai putut spune cuvântul. Deziluzionat, a dat o direcție nouă preocupărilor sale. Și-a luat revanșa împotriva mocirlei politice. S'a dedicat exclusiv scrisului și dintr'odată s'a ivit în câmpul literelor ca un romancier de resurse neobișnuite.

Până la ultima respirație a lucrat la desăvârșirea ciclului de romane „In preajma revoluției", splendidă frescă a specificului românesc.

Constantin Stere a fost un intelectual în accepțiunea cea mai plină a cuvântului, înzestrat pe deasupra cu putere uriașe de muncă și deținând un rol dintre cele mai predominante în timpul său. Profesorul, sociologul literatul, agitatorul politic, organizatorul și polemistul au lăsat dâre adânci în istoria Românilor.

C. STERE

Mărunte

ERICH POMMER realizatorul memorabilelor succese: Metropolis, Varieté, Ingerul Albastru, Congresul se amuză, a fost angajat în Anglia.

Revista CINEMA publică împrejurările noului angajament și programul său de activitate.

Producția de filme pe sezonul 1936, cu numeroase ilustrații, 32 pagini mari tipărite la Heliogravură, numeroase bilete de cinematograf cu prețuri reduse, pagina de fotografii ale cititorilor, Lei 5.

●

A apărut nr-ul 416 din revista RADIO-radiofonie-televiziune - Știință pentru toți, cu următorul sumar: Radiofonia în războiul civil din Spania; Inregistrarea gândurilor — Experiențe senzaționale asupra undelor creerului; 200 kw. pentru 3000 auditori — Un studio modern pentru emisiune; Lexiconul muzical — Lămurirea populară a noțiunilor fundamentale din muzică; Prahova 3 B — Un aparat practic cu cadru în casetă pe 200-2000 m.; B. J. R. - B. N. — Un tablou indispensabil amatorilor pe unde scurte; Pronosticuri amănunțite de recepție pe săptămâna 6-12 Septembrie; Gimnastica matinală la Radio; De vorbă cu cititorii; Sfaturi practice, Curiozități tehnice; Programul posturilor pe săptămâna 6-12 Septembrie.

Revistă tipărită la heliogravură, 32 pagini. Prețul 5 lei. Editura „Adevărul" s. a.

●

BILL GAZON IN SPANIA. Neîntrecutul călător de optsprezece ani, în expedițiile sale, pline de aventuri, tot atât de îndrăznețe, pe cât de romantice, nimerește și pe meleagurile Spaniei, astăzi atât de însângerate de lupta dintre frați. Și acolo, pe acel pământ atât de frământat de obuze și mitraliere, Bill Gazon are, la rându-i, o încăerare, pentru frumosul țel pe care-l urmărește. In volumul CĂLĂTORIILE SALE FANTASTICE este povestită, cu mult humor, trecerea sa prin Spania, de unde a putu scăpa numai grație unei pescărițe. Călătorii fantastice în America, America de Sud, Asia Orientală, etc., etc., cu peste 60 ilustrațiuni în text. 3 volume mari a câte 600 pagini fiecare. Lei 20 volumul.

Alexander Wetmore

Păsări exotice din America

Scena se petrece în Gran Chaco, din America de Sud, un ţinut întins de savană punctată cu mlaştini şi de hăţiş spinos, pe malul apusean al râului Paraguay. Epoca: luna Septembrie, începutul primăverii în emisfera de sud.

Când m'am trezit în zori, într'o dumbrăvioară lângă o lagună, aerul dimineţii era atât de rece, încât am întâmpinat cu bucurie primele raze calde ale soarelui, deşi ştiam că mai târziu arşiţa o să fie nemiloasă.

Copaci înfloriţi, purpurii, alcătuiau o masă colorată la marginea pădurii şi din toate părţile se înălţau chemările şi cântecele unor păsări ciudate.

O ceată de Indieni Lengua, tocmiţi să taie cărări, stăteau tolăniţi în faţa focului, la care fierbea ceva.

Trecând pe lângă ei am avut grije să nu mă uit în oală, fiindcă s'ar fi putut ca ei să arunce mâncarea, de teamă că privirea mea i-a făcut farmece care or să-i îmbolnăvească.

Deodată am auzit un şir de chemări ascuţite din dosul copacilor şi am ieşit în câmp ca să privesc un stol de papagali ce străbăteau văzduhul. Sburau cu bătăi puternice din aripi, ţipând în cor, neîntrerupt şi răguşit.

Deşi erau în stol bine organizat, erau grupaţi pe perechi, bărbatul şi femeia sburând alături. Strigătele lor aspre îmi ajungeau încă la urechi mult timp după ce nu se mai vedeau.

Mai târziu, în aceiaşi zi, am dat peste stoluri mici de papagali cu coadă lungă, hrănindu-se cu fructele tari, fără gust, ale unui copac, în timp ce săreau din creangă în creangă cu ajutorul picioarelor şi al ciocului. Pământul sub copac era aşternut cu coji, şi se auzea necontenit sunetul hârşâitor pe care-l făceau spărgând fructele şi aruncând cojile.

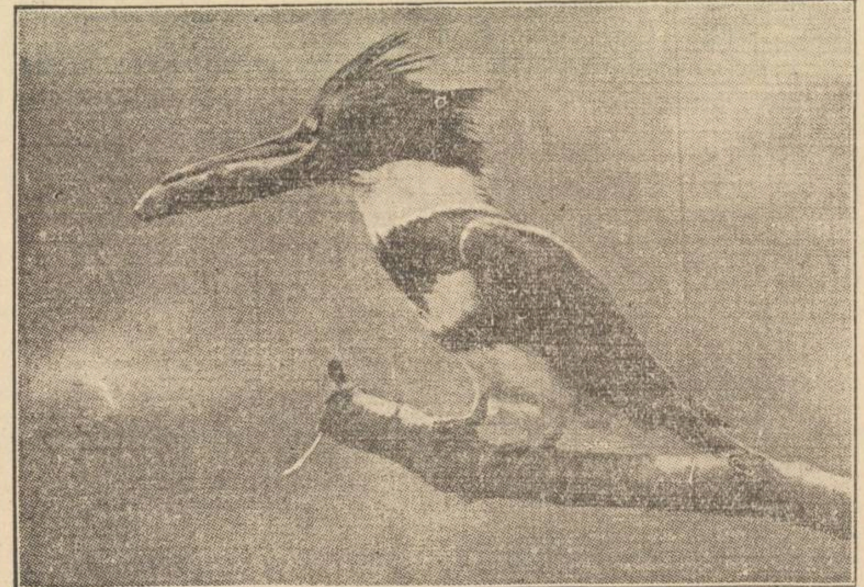
Cum stam sprijinit de un trunchi de copac, după amiază, rânduindu-mi notele, papagali nevăzuţi se chemau din timp în timp printre copaci. Inainte de apusul soarelui stoluri mici se scurgeau deacurmezişul cerului; către un culcuş depărtat.

Papagali sălbatici în Statele Unite

Pe vremea primilor colonişti, scene de acestea s'ar fi repetat în multe colţuri ale Statelor Unite, fiindcă pe atunci o pasăre din familia aceasta, papagalul din Carolina, se găsea dela coasta Golfului până spre nord. In dimineţile geroase stoluri întregi se adunau ca să se hrănească cu seminţe. Cu timpul, acest soi de papagal rămase numai în Florida, iar azi soiul e aproape cu desăvârşire stins.

Alt membru băştinaş, din familia papagalilor, se găseşte în sălbătăcie în Statele Unite, dar numai arareori, când papagalul cu cioc gros vine din nordul Mexicului în munţii din sudul statului Arizona.

In lumea întreagă sânt aproape 800 de soiuri felurite şi de subîmpărţiri de-ale papagalilor (familia *Psitacidelor*). Deşi unele soiuri trăesc în Patagonia şi chiar până în îngheţata Ţară a Focului, iar speţa din Noua Zeelandă trăeşte în munţi interiori, unde iarna zăpezile sânt foarte mari, cea mai însemnată parte locueşte în ţinuturile calde ale pământului.

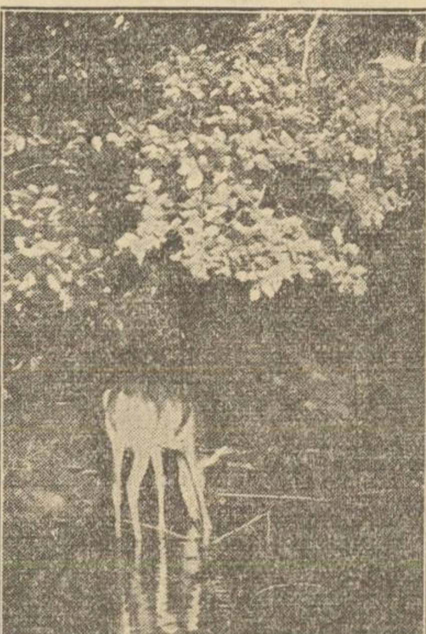
Alcion cu peştele în cioc

Nu există papagali băştinaşi în Europa nici în Asia de nord. Patria lor e în America tropicală, Australia şi India răsăriteană.

Deşi mărimea şi culoarea numeroaselor soiuri de papagali variază, toate felurile au o oarecare asemănare. Ciocul tare încovoiat, trupul cam greoi, capul destul de mare şi picioarele caracteristice, cu două degete îndreptate înainte şi două întoarse înapoi — toate acestea contribue la identificarea, dintr'o privire, a acestor păsări.

Cele mai multe soiuri au capul rotund, dar una are un moţ mare, în care se iveşte o pată colorată, când se desfăşoară în evantai. Unele neamuri au coada pătrată, altele o au lungă şi tăiată în scară.

Verdele e culoarea obişnuită a penelor, şi deseori e smălţat cu galben, portocaliu şi roşu. Deşi există câteva excepţii, coloritul viu e cel mai obişnuit. Reprezentanţii cei mai străluciţi ai neamului papagalesc se găsesc printre păsările din Australia şi

Căprioara adăpându-se a trezit un alcion din somn

insulele din jur. Roşu, portocaliu, galben, albastru şi verde se amestecă în penele lor, alcătuind desemne ciudate şi isbitoare.

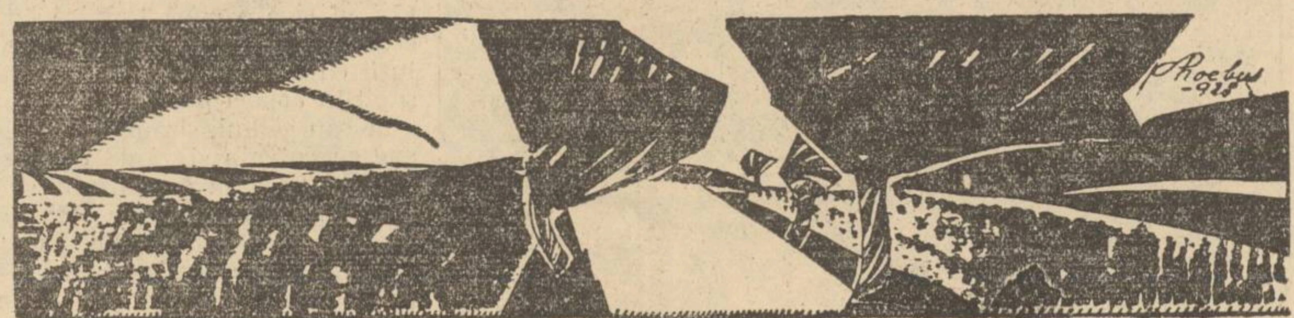
La cei mai mulţi papagali limba e moale şi mlădioasă la vârf, şi e întrebuinţată la ţinerea hranei, în timp ce aceasta e tăiată cu ciocul. O specie de papagali are însă un fel de ciucure, ca o periuţă la capăt, de care se foloseşte la scoaterea nectarului din flori.

Uriaşi şi pitici

Familia papagalilor cuprinde exemplare de toate mărimile, de la uriaşi până la pigmei. Papagalul albastru-vioriu în întregime, din Brazilia, are aproape un metru lungime şi o coadă lungă şi ascuţită. Papagalul negru din Australia de nord şi insulele alăturate e poate şi mai mare şi mai greoi, de vreme ce are peste 1 m. lungime, cu toate că îi e coada scurtă şi pătrată.

Ce contrast între aceşti uriaşi cu ciocul puternic şi bieţii papagali pigmei din Noua Guinee şi insulele vecine, dintre care cel mai mic abea e lung de 20 de cm.!

Cei mai cunoscuţi papagali sânt probabil cei din soiul Amazon, din Lumea Nouă. Mici, cel mult mijlocii, ca talie, au cozi pătrate şi sânt în general verzi, mai mult sau mai puţin stropiţi cu galben sau roşu. Sânt multe

soiuri, dintre care unele trăesc aproape totdeauna în robie.

Prima mea întâlnire cu aceste păsări, în locurile lor de baştină, s'a întâmplat acum nu ştiu câţi ani, la Puerto Rico. Un stol de acesta, ce mânca în nişte copaci înalţi, sbură pe un deal alăturat, unde l-am căutat câtva timp fără nici un rezultat, uimit că nişe păsări atât de mari se puteau ascunde aşa de bine.

Când însfârşit am descoperit una m'am pomenit că era doar la trei metri de mine, dar culoarea-i verde se îmbina cu aceia a frunzelor printre care sta căţărată. Mai târziu, pe coastele muntelui El Yunque, i-am văzut pe aceşti papagali odihnindu-se pe vârfurile copacilor uscaţi, după ploaie, ca să-şi usuce penele la soare.

Papagali de optzeci de ani

Papagalul cenuşiu din Africa trăeşte de sute de ani în robie, şi e cel mai vestit dintre acele soiuri cari imită graiul omenesc şi alte sunete. Unii papagali Amazon sunt deasemenea excelenţi imitatori. In privinţa aceasta iscusinţa variază dela pasăre la pasăre, unele fiind înzestrate cu mare talent, altele fiind nespus de neroade. Nu e lucru neobişnuit să auzi un papagal care flueră, latră ca un câne, miaună ca o pisică şi repetă felurite fraze, uneori atât de exact, încât pasărea pare mai inteligentă decât e în realitate.

Ceiace e ciudat, darul de a imita pare să se fi desvoltat numai în captivitate. Am văzut multe soiuri de papagali Amazon, care, trăind sălbateci, sânt sgomotoşi şi certăreţi, dar n'am

Şi puii sbârliţi ai alcionului fac baie de soare

văzut niciunul care să încerce cât de puţin să imite sgomotele obişnuite ale pădurii.

Viaţa lungă a papagalilor e proverbială şi, deşi uneori se exagerează, e lucru dovedit că unii trăesc foarte mult.

In Parcul Naţional zoologic din Washington trăeşte un papagal cu moţ de culoarea pucioasei, numit Dick. El e singurul animal ce mai trăeşte din tot stocul adus din grădina Smithsoniană în 1890, când grădina zoologică a fost aşezată unde e azi. Atunci pasărea avea cincisprezece-douăzeci de ani. In 1936 Dick are încă pene foarte frumoase şi n'am fost în stare să descopăr vre-o deosebire în înfăţişarea lui, în cei peste 20 de ani de când îl cunosc.

Există mai multe mărturii serioase despre papagali care au trăit 80 de ani şi câteva povestiri, mai puţin categoric dovedite, despre pasări care au ajuns la o sută de ani.

Papagalul şi cucul sânt rude

Intr'o dimineaţă frumoasă de Mai, în munţii Cantabrici din nordul Spaniei, mergeam pe o cărare în pădure, care mă purta pe sub frunzişul abea înverzit al stejarilor şi castanilor. Note ciudate, scoase de o pasăre nevăzută veneau din toate părţile, şi eu îmi încordam urechile şi ochii ca să identific pe cântăreţii cunoscuţi până atunci numai din cărţi şi după exemplarele fără grai din muzee.

Printre toate sunetele acestea fermecătoare era unul pe care l-am recunoscut fără nici o greutate, un *cu-cu, cu-cu* statornic, ce vestea pe cucul european.

Căutam de mult cântăreţul; deodată văzui o pasăre cu coada lungă şi lată, sburând repede cu fâlfâiri din aripi, deacurmezişul unei vâlcele — şi cântarea se isprăvi.

Ornitologii îl socotesc pe cuc drept rudă de aproape cu papagalii, cu toată înfăţişarea lor cu desăvârşire deosebită. Se cunosc peste 200 de soiuri de cuci; toţi sânt păsări svelte, şi de statură potrivită sau mică, adeseori cu cozi lungi. Deşi foarte răspândiţi în lumea întreagă, cei mai mulţi trăesc în regiunile tropicale.

Pe când cea mai mare parte din cuci trăesc printre crăngile pomilor, unele soiuri, precum e acela numit *ani* se hrănesc de obicei jos pe pământ, făcând trecerea către acele speţe, ca „drumeţii", care sânt cu desăvârşire pedestre şi sboară foarte rar.

In timpul ouatului fiecare femeie de cuc are o anumită regiune în care caută cuiburile păsărelelor vecine. Se crede că fiecare cuc e parazitul cuiburilor unui singur fel de păsări, excluzând pe toate celelalte: de pildă unul alege sfranciocul, altul vrabia de câmp, altul codobatura şi aşa mai departe.

Adesea cucul aruncă un ou al proprietarului legitim, ca să facă loc pentru oul lui, şi în orice caz puiul de cuc, când iese din găoace, se scapă repede de tovarăşii săi de cuib.

Primul act e omorul

Printr'un instinct aproape înfiorător, parazitul, încă prea tânăr ca să aibă ochii deschişi sau ca să se ţie drept, îşi răsuceşte şi-şi strecoară trupul pe sub ale tovarăşilor, până îi ia în spate şi apoi cu mişcări stângace, dar fără greş, îi asvârle peste marginea cuibului.

Unul câte unul copiii adevăraţi sânt aruncaţi jos, până când cucul rămâne singur stăpân, încât să poată profita din plin de toată hrana adusă de micii dar grijulii părinţi adoptivi, care niciodată, în tot timpul acestei procedări îngrozitoare nu par că înţeleg că sânt înşelaţi.

Tânărul cuc creşte cu repeziciune, până când pare un adevărat monstru pe lângă mici-i îngrijitori, înainte de a ieşi cu totul de sub ocrotirea lor.

Deşi cucul e mai mare decât păsările pe lângă care joacă rolul de parazit, oule lui sânt mici. Astfel ele nu fac mare contrast cu ouăle părinţilor adoptivi, ca să nu pricinuiască atâta îngrijorare încât să ducă la părăsirea cuibului. Pe lângă aceasta, fiecare cuc în parte, cum am spus, se specializează ca parazit a unui anumit fel de păsări şi ajunge să aibă ouă de culoare schimbată, pentru ca acestea să se potrivească cu ale gazdei. In Anglia cucul obişnuit are ouă foarte asemănătoare, la culoare, cu ale codobaturei. In alte părţi ale Euorpei unii cuci au ouă albăstrui, ca acele ale hotgrosului.

Naturaliştii au discutat zeci de ani despre metoda întrebuinţată de cuc pentru a-şi aşeza oul în cuib; şi azi încă părerile sânt împărţite. Când cuibul e deschis, e limpede că oul poate fi ouat direct în cuib. Dar când cuibul e clădit într'o gaură sau într'o crăpătură în care trupul cucului nu poate intra în nici un caz, mulţi pretind că cucul ouă pe pământ şi-şi duce oul până la cuib în cioc.

Spre deosebire de acest parazitism ciudat, multe soiuri de cuci îşi clădesc cuiburi şi-şi îngrijesc puii cu sârguinţă. Acesta e cazul cucilor cei mai obişnuiţi în Statele Unite, cei cu cioc galben şi cei cu cioc negru. Unii observatori spun că aceste două soiuri sânt parazite unul faţă de celălalt, dar în general nu e aşa.

Putem adăoga că multe păsări îşi aşează la nevoe ouăle în cuiburi străine. De obiceiu asta se datoreşte împrejurărilor, fie când cuibul a fost distrus şi totuşi oul s'a format, fie numai din pricina lipsei de grijă a păsării tinere. Aceasta ar putea explica parazitismul cucilor din America de nord.

Intr'o zi fierbinte de Aprilie, în Haiti, coboram încet pe coasta unui munte privind cu mult interes feluritele păsări ce-mi ieşeau în cale la fiecare pas.

Cum mă oprisem să admir priveliştea văii dela picioarele mele, am auzit o chemare ciudată, ca un gungurit, venind dintr'un grup de copaci înalţi. Cu un timbru nazal, chemarea se auzi din nou; înaintai privind cu mare luare aminte şi aşteptându-mă să dau peste vreun soi deosebit de porumbel.

Deodată o pasăre de un verde strălucitor, cu pântecul roşu, se opri pe o creangă în faţa mea, spre a scoate iar acel sunet ciudat pe care îl recunoscui acum — cântecul trogonului. Peste o clipă se retrăsese în vârful pomului, de unde îi vedeam numai silueta întunecată profilându-se pe cer, de nici n'ai fi bănuit ce minunate pene are.

Trogonii (familia *Trogonidelor*) cuprind peste 60 de soiuri. Trei feluri locuesc în Africa şi şaisprezece se află în India şi regiunile vecine. Celelalate soiuri trăesc în părţile calde ale Lumii Noui.

Aproape toate păsările acestea au pene foarte frumoase; cele mai minunate sânt însă ale păsării numită *quetzal (Pharomacrus mocinno)* din America centrală. Una dintre cele mai mari din toată familia, această pasăre elegantă are pe spate pene de un verde metalic, pe pântece puf roşu; mai are şi un moţ strâns, şi în coadă nişte pene lungi şi stufoase ce cad într'o unduiere elegantă până la peste 60 de cm. dincolo de restul cozii.

Obiceiurile ciudate ale unor alcioni

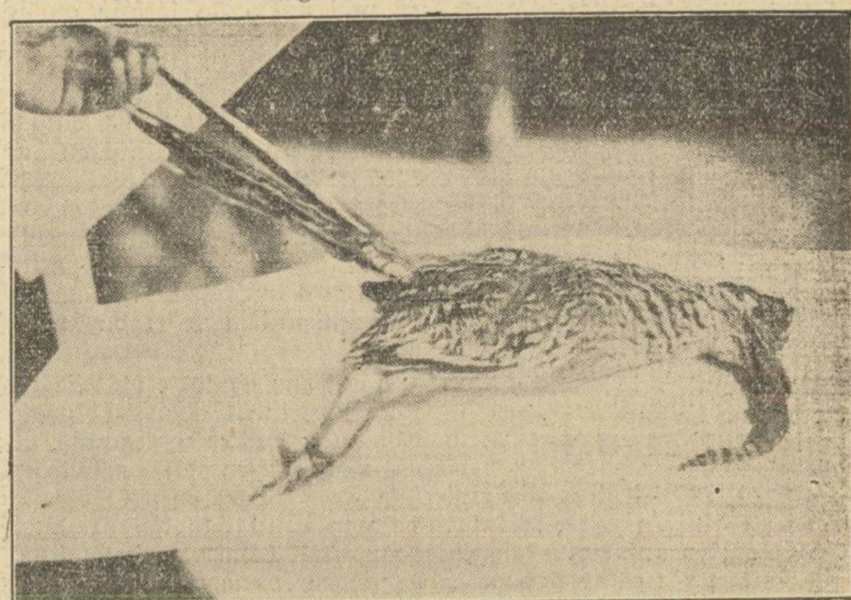
Pasărea *quetzal* era pentru Azteci simbolul lui Quetzalcotl, zeul aerului şi ca atare era sfânt, iar penele ei rezervate numai şefilor. In ziua de azi e pasărea naţională a statului Guatemala şi e înfăţişată atât pe armele ţării cât şi pe mărcile poştale.

Alcionul american obişnuit e atât de strâns legat în mintea noastră de apă şi regim de peşte încât rămâi uimit aflând că mulţi din familia lui au alte obiceiuri. Mi-amintesc foarte bine propria mea mirare, când, în Argentina de nord, un alcion cu spinarea verde, mititel, abea cât o vrabie, s'a năpustit să prindă o gâză ce trecea în sbor. Ce-i drept, fărâma asta de pasăre a venit mai târziu să pescuiască peştişori din lagună, dar oriunde l-am întâlnit mai apoi, am avut impresia că e veşnic gata să facă cine ştie ce lucru ciudat şi neaşteptat.

Alcionii, (familia *Alcedinidelor)*, sânt răspândiţi aproape în lumea întreagă şi se împart în peste 200 de soiuri.

Alcionul din Europa, ale cărui culori strălucitoare le-am văzut dealungul Tamisei, în Anglia, n'au decât 30 de cm. ca lungime. Pe spinare e albastru aprins, pe părţile inferioare e de culoarea ruginei.

Cucabarra sau măgarul ră-

Dovada cea mai bună că „drumeţul" mănâncă reptile

zător, din Australia e un alcion mare, ce trăeşte pe uscat, departe de apă. La răstimpuri îşi deschide pliscul mare ca să scoată un sunet puternic, prelungit, de unde îi vine numele. E una din păsările vestite ale insulei-continent, cunoscută până departe şi adesea expusă în grădinile zoologice.

Multe alte feluri de alcioni trăesc în păduri sau la şes, unde se hrănesc cu insecte, şopârle şi alte vietăţi,

Clanul vânătorilor de muşte cuprinde 600 de triburi

Ţinuturile *pampas* din America de sud prezintă multe ciudăţenii, în privinţa păsărilor. In prima zi pe care am petrecut-o la câmp, lângă Rio de la Plata, în Argentina, am văzut o pasăre mică, neagră ca tăciunele, alergând ca o prigorie pe pământ. In jurul ochiului avea un cerc încreţit ciudat, ca un pieptăn mic, galben, şi când sbura, se zărea o licărire albă în mijlocul aripilor. Acesta era *pico plata*, sau „cioc-de-argint", un „vânător-de-muşte" ciudat.

Mai târziu am văzut o serie de soiuri înrudite, umblând pe pământ ca la ele acasă. Cele mai multe din familia aceasta, totuşi, sânt păsări de codru şi desişuri.

Vânătorii-de-muşte, (familia *Tyramidelor)* sânt dintre rarile familii de păsări ce trăesc numai şi numai în America. Ştiinţa cunoaşte peste 6000 de soiuri, unele din ele cu pene minunat zugrăvite şi de forme izbitoare, dar multe atât de neinsemnate, încât sânt cunoscute abea de câţiva ormiologi. Sunt foarte numeroase la tropice, dar se întind până departe, nu însă şi în regiunile cu geruri aspre.

Majoritatea sânt păsări mici şi se hrănesc cu insecte, pe care le prind cu dibăcie din zbor. Au ciocuri late şi turtite şi un ciucure de peri, ca nişte mustăţi, de o parte şi de alta a gurii, care ajută la prinderea prăzii. Trupul e gingaş şi picioarele mici. Unele soiuri au cozi foarte lungi şi multe au pete colorate în moţul de pe cap, pe care îl desfăşoară din când în când, surpriză foarte plăcută pentru privitor. In privinţa aceasta speţa cea mai decorativă e „vânătorul-de-muşte", regal, din America tropicală care are un moţ roşu aprins, tivit cu albastru-cenuşiu şi desfăşurat ca un evantai, mult mai mare decât capul, alcătuind o podoabă cu adevărat strălucită.

Papagalul din Carolina

Papagalul din Carolina, ca şi dispărutul porumbel călător, a început să se împuţineze odată cu creşterea populaţiei din America de nord, iar soiul e aproape cu desăvârşire stins.

Când Statele Unite din sud şi din centru au fost explorate întâia oară, papagalii aceştia erau numeroşi în multe părţi. Călătorii, atraşi de obiceiul lor de a sbura numai în stoluri — şi de culorile lor strălucitoare, au pomenit adeseori de „papagali" în scrierile lor.

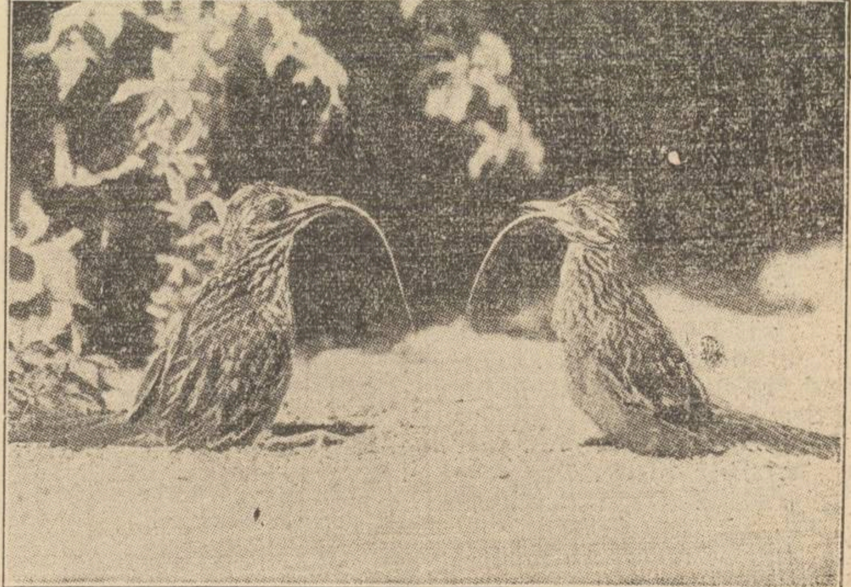
Dar nici unul nu a vorbit amănunţit despre obiceiurile acestei păsări, aşa că acum informaţiile pe care le avem trebuesc culese din multe isvoare răsleţe.

Deşi foarte obişnuit, pe cât se pare, mai ales în statele din Golf, papagalul acesta trăia până departe spre nord, şi chiar în anotimpurile reci. Căpitanul John Smith a scris despre statul Virginia că **„iarna sânt aici o grămadă de papagali"**.

Descreşterea lor a început de timpuriu. Audubon spunea în 1832 că papagalii din Carolina se împuţinează; şi în 1900 mai rămaseră câţiva în Florida, unde erau odinioară foarte numeroşi. Doctorul Frank M. Chapman a văzut două stoluri mici, în Aprilie 1904, lângă lacul Okeechobee şi din când în când locuitorii din acea regiune pomeneau de ei, până în 1920.

Apoi ani de zile soiul acesta era socotit dispărut; dar de cu-

Urmare în pag. 4-a

Inghiţirea şopârlelor împiedică parecum conversaţia

rând știri repetate vesteau că au mai rămas câți-va papagali în anumite mlaștini din statul Carolina de sud. In clipa de față nu se știe câți mai există, dar cel puțin putem nădăjdui că această speță interesantă nu a pierit.

După informații vrednice de crezare, papagalul acesta trăia pe vremuri în stoluri sgomotoase, pretutindeni unde se găsea hrană din belșug. De obicei păsările se hrăneau cu semințe de chiparoși, de pini și de scaeți, dar și cu alte fructe din pădure, ale căror coji sgrunțăroase erau sparte cu ușurință de ciocurile tari. Noaptea stolurile se adunau în copacii scorburoși, unde spânzurau, atârnați de cioc și de picioare.

Papagalul a fost de timpuriu vânat pentru carnea lui sau de plăcere. Indienii întrebuințau penele lui ca podoabă, iar primii coloniști albi socoteau carnea lui bună de mâncat.

După semănarea ogoarelor și sădirea livezilor, păsările începură să fie primejdioase pentru recolte și fură omorâte cu miile de țărani. Se spune că papagalii aceștia erau vătămători mai ales pentru livezile de meri, fiindcă tăiau merele în bucăți ca să le ia semințele și uneori despuiau cu desăvârșire pomii. In Florida sute de papagali au fost prinși în cursă ca să ajungă păsări de colivie și multe mii au fost uciși. In astfel de împrejurări păsările se împuținară iute.

Papagalul din Carolina își făcea cuibul în scorburile copacilor, unde așeza niște ouă albe de tot pe grămada de vreascuri adunată în fundul scorburei. Se spunea din auzite că își făcea cuibul și pe trunchiuri căzute, de chiparoși, dar afirmația aceasta pare neîntemeiată.

Papagalul cu ciocul gros

In munții Chiricahua din sud-vestul statului Arigona, la intervale de câțiva ani, stoluri de papagali mari vin să se hrănească cu semințele ascunse în cornurile de pin.

Ciocul și penele se năclăesc de rășină, dar hrana e sănătoasă și bună la gust și păsările zăbovesc în copac până se isprăvește toată provizia. Frigul nu le turbură și se întâmplă ca ele să rămână pe loc cu toate gerurile și zăpezile iernii, hrănindu-se cu ghindă când recolta de conuri de pin a fost toată secătuită.

Papagalii aceștia trăesc în stoluri și se întind pe mare distanță, trecând uneori în alți munți vecini. După câteva luni dispar.

Patria propriu zisă a acestor păsări frumoase e în șirul de munți ce mărginesc podișul mexican, unde trăesc în stoluri mari, printre pini. Uriașa ciocănitoare „imperială" din ținuturile acelea e o vecină prețioasă pentru papagali, fiindcă găurile în care și-a făcut ea cuiburile vechi, săpate în pini uscați sau verzi, până la o adâncime de jumătate de metru, sânt pentru ei adăposturi în care pot să-și întemeieze familiile.

Unul până la trei ouă sânt așezate pe surcelușe în fundul acestor găuri, adeseori târziu, toamna, de vreme ce s'au găsit pui mici de tot în Octombrie. Și fiindcă papagalii aceștia trăesc la înălțimi dela 1250 până la 3000 de metri, nopțile sânt foarte reci atunci și puii trebue să îndure oarecari neajunsuri.

Ultima invazie de astfel de papagali a fost în Iulie, 1917, când păsările au rămas până în Martie următor. Se crede că apariția lor sporadică se datorește lipsei întâmplătoare de hrană, din patria lor.

Ani cu ciocul neted

Ciudatul *ani* se găsește numai întâmplător în Statele Unite, dar e foarte comun în cele mai mari dintre insulele indiene de apus.

Intr'o pășune din Puerto Rico am văzut întâia oară aceste păsări negre, cu cozi lungi, umblând pe pământ și hrănindu-se cu insectele pe care le turburaseră din tihna lor vitele.

Când m'am apropiat, *ani* au început să se cheme sgomotos, și apoi au zburat într'o procesiune dezordonată, deacurmezișul câmpului, ca să se așeze într'un pom. Acolo se grămădiră atât de dese, ca un ciorchine, încât se atingeau una de alta, în timp ce cozile lungi și ciocurile înguste și foarte încovoiate le dădeau o înfățișare bizară.

Totdeauna sociabile, *ani* își clădesc adesea într'un pom un cuib comun, voluminos, făcut din bețișoare. In acesta mai multe femei ouă deodată, uneori se pot găsi și câte 20 de ouă la un loc. Totuși obiceiul nu e universal, fiindcă am văzut o pereche care-și clădise un cuib separat de celelalte. Ouăle sânt albastre deschis, acoperite cu linii albe în relief, dintr'o materie calcaroasă.

Ani cu ciocul neted trăesc în Indiile Apusese și în Yucatan și mai la miazăzi, până în centrul Americii de sud. Arareori se vede în Lomisiana și Florida, iar câteodată și aiurea.

Drumețul

Plimbându-mă dealungul unei cărări de nisip în sudul statului Arizona, am băgat de seamă o urmă ciudată, în formă de X rudimentar, făcută de bună seamă de un picior cu două degete îndreptate înainte și două înapoi. Urmele alcătuiau pași mari, ceiace arăta că e vorba de o făptură destul de mare, și erau astfel așezate, încât cu greu se putea spune în ce direcție mersese animalul, până când am băgat de seamă că degetele îndreptate înainte se întipăriseră mai adânc în țărâna moale.

O mișcare ușoară sub un tufiș, la oarecare depărtare în fața mea, îmi vesti pe autorul acestor urme ciudate și îndată văzui ciocul lung, capul cu un moț de pene și cu o pată roșie strălucitoare, într'o parte, și coada lunguiață a unui „drumeț".

Văzând că a fost descoperită, pasărea o luă repede la fugă și aproape îndată se făcu nevăzută.

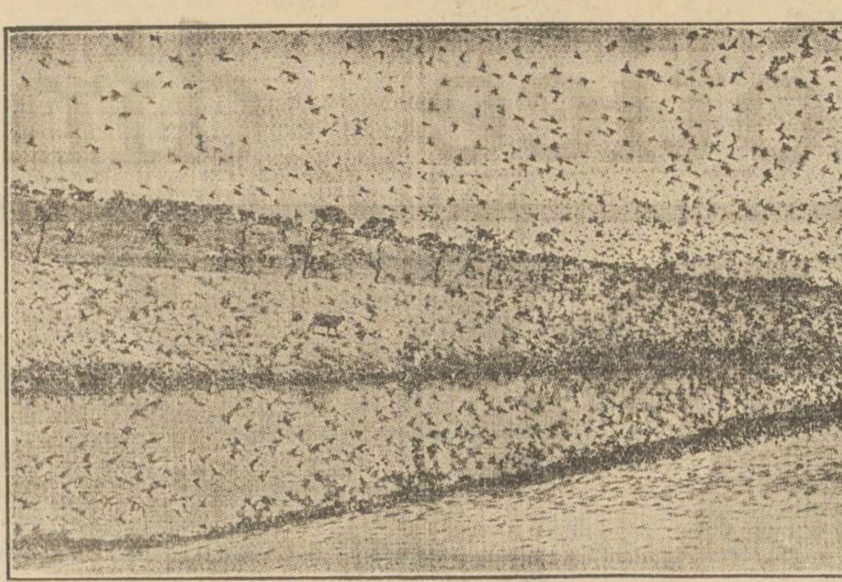
Acest cuc ciudat e atât de pământean, încât deobicei preferă să alerge și să se ascundă, decât să se slujească de aripi, deși la nevoie sboară cu ușurință. Pe vremea când Americanii mergeau mult călare, „drumeților" le plăcea foarte mult să iasă pe cărare înaintea calului și să alerge sprinteni, cu capul plecat și coada în sus, ținându-se tot timpul în frunte. La urmă, obosiți, se năpusteau în lături și-și desfășurau deoadată coada și moțul, ca un curcan.

„Drumețul" e mai cu seamă carnivor, preferând șopârlele și insectele mari. La nevoe nu-l oprește conștiința să ia chiar câte un pui de-al păsărilor vecine, dar paguba în această direcție e destul de mică.

Se povestesc multe despre dușmănia dintre „drumeț" și șarpele cu clopoței. După svonurile acestea, pasărea șireată clădește un gard din cactuși spinoși, în jurul șarpelui încolăcit, (chiar dacă acesta e de dimensiuni foarte mari), ca să-i taie orice putință de scăpare, și necăjește reptila până o face să părăsească poziția încolăcită, atât de sigură, apoi șarpele e făcut bucăți de loviturile ciocului ascuțit.

Mă tem că astfel de povești sânt mai mult pitorești decât exacte, deși e sigur că „drumețu" omoară și mănâncă șerpi mici de orice fel. Cât despre șopârle, pe acestea le înghite începând dela cap, ca să lunece mai ușor pe gât și pentru să solzii lor le împiedecă să dea înapoi. Astfel de prânz reptilian poate avea și o jumătate de metru lungime și dispare cu viteza de vreo doi centimetri pe minut. Un regim bine echilibrat, pentru un „drumeț" poate cuprinde, pe lângă șopârle, și greeri, cărăbuși, omizi și, la zile mari, șerpi.

Cuibul unui „drumeț" e clădit din bețișoare, cu o căptușeală de pene, piele de șarpe, coaje de mesteacăn și alte materiale moi. E așezat în tufișuri sau în pomi pitici, uneori între cactuși și cuprinde 4 până la 9 ouă albe sau de culoarea fildeșului. „Drumețul" se găsește din California de sud până în centrul Mexicului.

Invazie de papagali verzi în Australia

Cucul cu cioc galben

O serie de note distonante, jumătate aspre și jumătate sonore, înșirându-se într'un anumit fel — acesta e cântecul cucului cu ciocul galben.

Privind cu luare aminte printre crengi, se poate vedea o pasăre sveltă, cu coada lungă, pestriță și — când întoarce capul — o scânteiere portocalie în partea de jos a ciocului. De cele mai multe ori pasărea e doar un glas nepământesc, fără trup vizibil, în vârful pomilor.

Orice țăran american îți va spune că glasul „cioarei de ploaie" prooroceşte o ploaie cu găleata, mai ales când pasărea e tare gălăgioasă. Totuși nu știu cât e de întemeiată credința aceasta, de vreme ce cucii cântă mai ales într'un anotimp când ploaia e lucru obișnuit.

Ca și vărul său cu ciocul negru, cucul acesta se hrănește cu omizile păroase ce trăesc în cuiburi, în pomii roditori și în copaci și despoaie crengile vecine de frunzele tinere.

Adesori am deschis stomacul unui cuc de acesta sau de soiuri înrudite, cu obiceiuri asemănătoare și am găsit pereții interiori atât de plini de peri încâlciți de-ai omizilor, încât stomacul părea căptușit cu blană. Aceasta nu le face nici un rău și din timp în timp căptușeala stomacului se rupe în bucăți, lăsând cavitatea netedă și curată.

Cucul cu ciocul galben clădește un cuib destul de șubred, din rămurele, cu o gaură mică în care așează două până la șase ouă albastre deschise. Deși s'au găsit uneori ouă de cuc cu ciocul galben și cu ciocul negru în cuiburile altor păsări, în general soiurile acestea nu sânt parazite. Cucul cu ciocul galben iernează din Venezuela până în Uruguay, iar cel cu ciocul negru, zice-se în America de sud.

Alcionul din Texas

Dealungul oricărui râuleț din sudul statului Texas, întâlnești o pasăre ce e fără îndoială un alcion și totuși e foarte mică la trup.

Ciocul puternic, greoi, poziția păsării pe creangă și manierele-i afectate, sânt întocmai ca ale vărului său mai mare și mai comun. Dar trupul mic îi îngădue păsării oarecare libertate, așa că poate să se năpustească în orice clipă ca să prindă o insectă din sbor. In clipa următoare e foarte ocupat cu peștișorii și alte făpturi mititele din apă.

Alcionul din Texas sapă într'un mal perpendicular de nisip, uneori în tovărășia lăstunilor, un fel de tunel, cu o cămăruță de vreo jumătate de metru de la intrare, unde își face cuibul. Multe cuiburi sânt nimicite de inundații. Malurile înalte ale râurilor și lacurilor sânt locuințe naturale, dar alcionul e iubitor de progres și se folosește de pereții tunelelor de cale ferată și de alte săpături artificiale — uneori chiar departe de apă. In cămăruța din fund, pe o grămadă de oase de pește date afară după mâncare, stau ouăle alcionului, cinci până la opt și albe de tot.

In Haiti și Puerto Rico, și aiurea în Indiile Apusene, am văzut alcionul în casa-i de iarnă, hrănindu-se nu numai cu pești, ci pândind și arabii mici ce se plimbau prin mâl la marginea mlaștinilor.

Cel tot nu e destul?

Pasărea paradisului

Vederea acestei păsări pe fondul verde deschis al unei priveliști de primăvară, îndreptățește pe deplin numele dat de localnici (cel științific e *Muscivora forficata)*. Deși mică la trup, pare de talie însemnată, din pricina cozii lungi, bifurcate.

Văzută din depărtare, ca siluetă profilându-se pe cer, pasărea e remarcabilă mai ales pentru desenu-i svelt. Dar de aproape culorile-i frumoase și dulci stârnesc admirația. E o pasăre de șesuri întinse, unde tufișele și copacii răsleți îi slujesc drept adăposturi, de unde să pândească insectele cu care se hrănește. Impreună cu pasărea regelui are atribuții de polițist, hârțuind ciorile, ulii și alte păsări mari.

Primăvara, pasărea paradisului țâșnește neastâmpărată spre cer într'un dans aerian în zig-zag întovărășit de sunete aspre, răsunătoare — adevărată explozie de culoare și sunet contopite. Cuibul ei e o cupă trainică de crenguțe, buruieni și iarbă, căptușit cu materiale mai moi și așezat în copaci pitici. Ouăle sânt albe sau gălbui, stropite din belșug cu cafeniu și vânăt deschis.

Iarna pasărea paradisului și-o petrece în ținuturile din Mexicul de sud până la Panama. Unele au fost găsite întâmplător — probabil aduse de furtună — în multe locuri în afară de limitele acestea.

Pasărea regelui

Pasărea regelui trezește totdeauna admirația prin portu-i semeț și prin îndrăzneala cu care atacă păsări cu mult mai mari decât ea.

Destul să îndrăsnească o cioară să treacă pe lângă ținutul ales de ea, că îndată pasărea regelui prinde să se rotească cu țipete pătrunzătoare și bătăi repezi din aripi, și înălțându-se deasupra năvălitoarei negre, se repede sălbatec la ea. Felul cum se ferește cioara în lături și se cufundă în jos, ca să scape de mica-i prigonitoare dovedește că atacurile acestea nu sânt jucărie. Dacă pasărea regelui și-a făcut cuibul lângă o curte țărănească, puii țăranului sânt apărați de uliu.

Adeseori am văzut pasărea regelui lăsându-se pe spinarea păsării mai mari, în timp ce o lovea cu ciocul și-i smulgea penele. După ce a alungat cioara dincolo de hotarele împărăției sale, mica războinică se întoarce, rotindu-se cu aripile larg deschise la creanga ei.

Ulii și alte păsări sânt deasemenea atacate și gonite în înaltul cerului cu țipete îndârjite.

Pasărea regelui își clădește adeseori cuibul compact, cu căptușeala moale deasupra apei, așezându-l în loc deschis, fără ascunzișuri, pe crengi ce atârnă. Adeseori își face cuibul în livezi și în pomii de pe marginea drumurilor, disprețuind cura-jos ocrotirea pe care o caută de obicei păsările mici ca ea, de vreme ce, ca o luptătoare îndrăzneață ce e, se încrede în destoinicia sa de a-și apăra casa.

Pasărea regelui se hrănește mai ales cu insecte, deși, vara târziu mănâncă și boabe sălbatice din pădure. E o pasăre nespus de folositoare și foarte iubită de mai toți țăranii, pentru serviciul pe care îl face alungând ciorile și ulii din curțile cu păsări.

Vânătorul de muște moțat

Intrați vara în orice pădure din răsăritul Statelor Unite, mergeți încet și ascultați sunetele ce ivn de pe pământ și din vârful copacilor. Curând veți auzi desigur cântecul vânătorului-de-muște moțat, un cântec mișcător, cu ton și cadență ciudată.

Pe crengi moarte, îndreptate spre cer, pe jumătate ascunsă în frunzișul verde, se ivește curând o pasăre cu coada cafenie-roșcată cu pântecul galben și pieptul cenușiu — pasărea pe care o căutați. Cu moțul sbârlit, ea se odihnește, repezindu-se din când în când la insectele ce trec în sbor și înălțându-și uneori cântecul răsunător.

Intr'o scorbură din vreun copac vecin această pasăre interesantă și-a așezat cuibul, căptușind gaura cu lucruri moi, așa ca aceasta să poată găzdui patru până la opt ouă. Acestea sânt de culoarea fildeșului, însemnate foarte izbitor cu linii și pete cafenii și albastre, multe dintre linii așezate în lungime și trase atât de hotărît, de parcă ar fi desemnate cu penița.

Ca o trăsătură decorativă, aproape totdeauna bucăți de piele de șarpe năpârlită sânt țesute în peretele cuibului, sau chiar o piele întreagă, luată de unde a lăsat-o șarpele pe un trunchiu de copac sau de pământ, e înfășurată în jurul gurii cuibului. Lăsăm cetitorului sarcina de a hotărî rostul adevărat al acestui element; dacă țintește adică să sperie pe nepoftiți sau numai să împodobească locuința.

Credincios obiceiurilor familiei sale, vânătorul-de-muște moțat e un dușman bătăios pentru toate păsările care încalecă sau nesocotesc ceiace i se pare lui dreptul său. Adesea, în timpul ouatului, poți să-l vezi sau să-l auzi fugărind prin vârfurile copacilor cu plescăituri din cioc și cu trigăte ascuțite, gaițele pornite după furtișag.

Vânătorul de muște Derby

Deși vânătorul-de-muște Derby vine din partea de jos a văii Rio Grande, e o pasăre originară mai ales din America latină. Acolo e foarte răspândită și împărțită în specii ce se deosebesc foarte puțin între ele, ca mărime și culoare. Pentru călătorii de la tropicele americane, e una din păsărele cele mai cunoscute.

Pentru întâia oară am întâlnit neamul acesta în munții de lângă Rio de Janeiro, unde am văzut-o pe un fond fermecător, alcătuit din munte, golf și oraș. Peste câteva zile i-am auzit glasul certăreț în eucalipții dintr'o grădină publică din Montevideo; și mai târziu am întâlnit-o foarte des în *pampas* de lângă Buenos Aires, și mai la nord, în Paraguay.

Din pricina strigătului său, a căpătat felurite nume: în portugheză *bemteveo*, în spaniolă *bienteveo*, și *pit-o-gue* în Guarani, un dialect indian vorbit foarte mult de țăranii de toate neamurile, în Paraguay și Argentina. Aiurea se cheamă *chiscadi*.

Ca să placă soției, am văzut păsările acestea stând semețe și aplecând ciocul ca să-și arate moțul colorat arzător, în timp ce aripile pe jumătate întinse băteau cu repeziciune și ciocul plescăia scoțând sunete puternice ca niște trozrituri.

Cuiburile sânt adevărate clădiri din crengi, cu un acoperiș boltit ca o cupolă și o intrare pe lături.

Acest vânător-de-muște mănâncă nu numai insecte, ci și șopârle mici, broscuțe și la nevoe pești.

Vânătorul de muște rubiniu

Eram vara în Arigona de sud și, pe când făceam planuri pentru întrebuințarea zilei, se ridicau valuri de căldură de la primele raze ale soarelui abea răsărit. Cu o licărire neașteptată de culoare, un vânător-de-muște rubiniu se înalță deasupra tufișelor, cu aripi fâlfâind încet și ținându-l atârnat în aer ca de un fir nevăzut.

Culorile lui strălucitoare păreau că oglindesc arșița începătoare a zilei, în timp ce plutea ca un fluture uriaș la 15 metri deasupra pământului, pată arzătoare de culoare într'o priveliște încolo aridă. Cei- drept, această făptură minunată își merită numele-i spaniol de *brasita de fuego*, „tăciune mic aprins".

Efectul era cu atât mai ciudat, cu cât de data aceasta pasărea era cu desăvârșire tăcută. Adesea arătarea aceasta e întovărășită de un sunet subțire, metalic, ce nu pătrunde departe.

Această pasăre frumoasă se găsește în regiuni sterpe, adeseori dealungul râurilor secate. Cuibul e o cupă șubredă de crengi și fibre de plante, căptușit cu pene, lână și puf, și cuprinde două-trei ouă gălbue, pătate din belșug cu cafeniu și albastru. Patria vânătorului-de-muște rubiniu se întinde din sud-estul Californiei până în sudul Mexicului.

Trad. de M. D.

Zarea

Când am plecat de-acasă într'o toamnă
Umbla 'n pădure fulgerul de-aramă,
Duceam în suflet lacrima de mamă
Căci nu știam plecarea ce înseamnă.

Curgea pe scocul morii răsăritul —
Iar roata morii îmi șoptea anume
Să stau în sat, să nu mă duc în lume
Să-mi dea să beau din cupă, infinitul.

Dar eu m'am dus — și dus am fost de-atunci:
Cu pașii mei cărările se'neacă
Odată cu bătăile de toacă
Sub biciul sângelui și sub porunci.

Sus un cercel al nopții, colțul lunii,
Iși tremură prin ramuri strălucirea
In mine azi trăește nemurirea
Ca sub cenușa vetrelor, cărbunii.

Și mâni, de-oiu sta cu mânile de rol
Pe zarea pieptului întunecată
Argint de candelă înlăcrămată
Va arde 'n amintire, cât un bob.

VOLBURA POIANA NASTURAȘ

In Colecția „Șantier" a apărut:
CONST. GRAUR
Portrete socialiste
C. Dobrogeanu-Gherea, Paul Lafargue, I. C. Frimu, A. Axelrad, Mișu Ionescu, Ioan Adam, Ștefan Tatovici, Severine.
Cuvânt introductiv:
BARBU LAZAREANU
De vânzare la librării Lei 12

OPERELE LITERARE
APĂRUTE IN EDITURA „ADEVERUL"

M. S. Regina Maria — Povestea vieții mele Vol. I, II, III; Regine încoronate Vol. I, II
Prințesa Martha Bibescu — Dest. Lordului Thomson
M. Sadoveanu — Aventurile Șahului; — Locul unde nu s'a întâmplat nimic
Eugen Herovanu Prof. Univers. — Orașul amintirilor
Const. Stere. — In preajma revoluției Vol. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII
H. Papadat Bengescu — Logodnicul; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1936
Al. T. Stamatiad — Pagini din Baudelaire; — Peisagii sentimentale; Premiul Academiei Române pe 1936
M. Celarianu — Polca pe furate; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1935
M. Sorbul. — Mângâierile panterii
N. Iorga — Istoria Literaturii Române Vol. I, II
Liviu Rebreanu — Răscoala — Jar
E. Lovinescu — Mite ; — Bălăuca
General C. Manolache — Destăinuirile Col. Mihu. — Sfânta Dreptate.
Const. Graur — Cu privire la Franz Ferdinand
Radu Rosetti — Vechituri
Corneliu Moldovanu — Cântarea Cântărilor
T. Teodorescu-Braniște — Bălatul Popii
Victor Ion Popa — Sfârlează cu fofează
Ion Sân-Giorgiu — Lirica lui Goethe

De vânzare la toate librăriile din țară.
Cereți Catalogul General al cărților literare apărute în Editura „Adevărul" s. a. București, Str. Const. Mille 5-9

Un estet

— Ești nervos rău?

— Nervos?!?...

— Adică, vreau să zic, ai simptome ciudate când ai vrea, bunăoară să muști pe cineva, să spargi geamurile sau să smulgi parii din garduri?

— Așa ceva, domnule Doctor, n'am prea avut; e drept că într'o zi, am vrut să mușc nasul unui Domn Consilier Comunal, numai pentrucă-l avea puțin cam strâmb. Dar n'am făcut-o, deoarece un aprod deschisese geamul și-atunci, repezindu-mă prin geam, m'am mulțumit să scot parii din gardul Primăriei. Neisbutind însă, n'am nici un fel de simptom de om bolnav ci, din contră, după cum v'am declarat, sânt *un estet!* Dar ce estet?

Estet pur, până'n unghii, estet sută'n sută, îmbibat de estetism până'n măduva oaselor! Așa să știți! Mă chiamă Firică Andronescu zis Estetul.

Medicul-șef mă concedie cu multă amabilitate, îmi oferi bomboane și recomandă amicului meu, ce mă'nsoțea, paznicului, să mă conserve bine în cămașa de forță.

E o îmbrăcăminte de tip nou ce-mi place foarte și pe care o recomand tuturor iubitorilor de frumos din această țară. E comodă și — mai ales — din punct de vedere estetic, foarte agreabilă.

Odiseia mea începe din vremuri puțin mai îndepărtate. Eram pe-atunci consilier comunal al sectorului V Liliachiu, însărcinat cu *controlul firmelor.*

Misiunea mea nu era nici de ordin sanitar, nici economic. Primarul în persoană îmi dăduse această însărcinare pentrucă — tot sectorul o știa! — eu eram un estet. Un estet pur și un vajnic apărător al limbii materne. In plus, eram dublat de un poet a cărei fină sensibilitate suferea amarnic de pe urma firmelor greșit scrise. Estetismul meu se găsea literalmente vitriolat când, trecând prin sectorul meu, zăream câte-o firmă idioată. Cum să nu te enerveze de pildă, nume ca Scârțan, Mârțan, Vârlan, Cotoi, Pleșcoi sau Brânzoi?

Spuneți cum?

Nu se revoltă în dv. spiritul latin al rasei noastre nobile, a vechilor geți, sciți și longobarzi?

Cum să nu te exaspereze firme oribile ca: *La trei ochi în plapomă* sau *La gogoașa înfuriată?* Deaceea, chiar din prima zi a consilieratului meu, încercai reforma firmelor prin metoda estetismului pur. Teoria mea era simplă. In lumea bogată a limbii noastre, trebuia musai găsit corespondentul linguistic, care să înlocuiască aceste monstruozități prin nume sonore, românești și estetice. Există, domnilor, nenumărate aderențe și corelațiuni, subtilități și ample rezonanțe, pentru a ne prezenta demni în fața străinilor, iar nu cu nume și cu firme de ocară. Eh, străinii...! Străinii, ce nume frumoase au, și ce sonorități impecabile în denumirea mărfurilor și firmelor! Cafea specială *Porto-Rico...* Ce muzicalitate! Preferați ventilatorul *Cimex...* Ce sublim...! Purtați bretelele *Nivea...* Câtă amploare la ei și câtă decadență la noi...

M'am oprit încruntat și furios ca un leu, în fața unei bodegi:

— Ce-i porcăria asta? Cine-a pus sub magnificul *„La Crizantema Inflorită”* ridicolul *Ion Bondoc?* Cine? zbierai băiatului de prăvălie, care se hlizea la mine.

Patronul, un românaș rotofei cu șorțul alb și cu mânecile suflecate, mă salută respectuos:

— Să trăiți, Domnule Consilier Comunal...

— Să taci! țipai. Cum te chiamă?

— Ion Bondoc, să trăiți...

— Bondoc? Măgarule! De azi încolo să te numești Ion Floricică, altminteri îți închid prăvălia! Floricică, m'auzi, Flo-ri-ci-că! Ce-i aia Bondoc? Asta-i nume, nelegiuitule?

— Păi...

— Nici un păi! Trebue să existe o sonoritate corelativă, un corespondent adecuat între firma depusă și numele tău! Estetismul pur cere asta, tâlhar de rând, înțelegi?

Și, fiindcă nu înțelegea sau se prefăcea a nu înțelege, poruncii băeților:

— Dați firma jos! Acum, acum în ochii mei, că vă'nchid pe toți!

Și cu plaivazul muiat în gură, redactai un nou manuscris, care avea să dea firmei un colorit mai estetic, mai poetic, mai subtil.

Pornit spre estetizare radicală, făcui un scandal monstru la ghișeele de autobuze, unde scria negru pe alb: *Intineralul Liniei No. 4.* Intineralul? V'arăt eu vouă, sălbatecilor! Ce, gramatica a ajuns bătaia voastră de joc? Țipai, zbierai, ordonai și nu plecai d'acolo, până când nu văzui altă tăbliță, cu inscripția corectă de astă dată: *„Intinerar”* Așa da, mai merge!...

Preocupat de estetizarea firmelor, nu neglijai nici celelalte domenii urbanistice. Eram un adversar feroce al „sgomotelor orașului”. Incă din tinerețe fondasem o Ligă contra sgomotelor denumită monosilabic și simbolic: *Ssssst!* In calitate de Consilier Comunal, hotărîi să-mi sacrific timpul prețios pentru atingerea scopului propus. Obligai pe șofeuri să nu mai claxoneze decât între 6—7 dimineața și 12-1 noaptea și, în orice caz, introdusei un nou tip de claxon, care măcăia ușor ca rațele: Ga-ga-ga. Oltenii n'aveau voe să mai strige deșănțat pe străzi. Le atârnai pe spate tăblițe indicatoare prinse'n copci: ceapă, vinete, ardei grași, gulii, sparanghel, etc.

Tăblițele erau mobile, astfel că zi la zi, ele puteau fi înlocuite. Neobosita mea activitate esteto-edilitară îmi aduse Meritul Comercial cu Cordon. Dar tot nu socoteam misiunea mea îndeplinită. Incepusem să mă ocup ardent de problema *vestimentară* a cetățenilor pe care-i gospodăream. Mândru de a fi rezolvat pe cale estetică problema firmelor, a numelor și a sgomotelor, îmi îndreptai luminile științifice ale teoriilor spre domeniul vestimentar. Era un desmăț general, o neorînduială fantastică. Impusei tutungiilor o uniformă kaki cu beretă roșie. Farmaciștii lepădară halatele albe, preschimbându-le în fumurii, ceeace din punct de vedere estetic, le dădea o notă personală și demnă. La ciocli și dricari introdusei jobenul pneumatic, ceeace le îngăduia în timpul lungilor procesiuni mortuare să se oprească la cișmelele publice și să bea apă din propriul lor joben. Dar câte multe și diverse îmbunătățiri, n'am adus eu sectorului meu!...

Dar invidia lumii e mare, iar consilierii opoziționiști nu slăbeau deloc atacurile împotriva mea.

Era, îmi amintesc, într'o Duminică dimineață, când negustorii țineau o mare întrunire de protestare contra mea, în grădina *„La Pisica de Angora”*. Mă așezasem în prima bancă, spre a putea răspunde demn tuturor criticilor, când se sui la tribună, d. Ilie Fleicaru, cel cu librăria. Il lăsai imparțial, să peroreze în contra-mi, decis ca a doua zi să-i închid magazinul și să procedez la estetizarea numelui său, care nu cadra deloc cu comerțul ce profesa. Când... simțul meu de estetism vestimentar, se revoltă subit în mine. Observându-l atent, constatai că în toiul discursului, cravata sa prăzulie se deplasase cu nodul într'o parte, ceea ce-l făcea nespus de ridicol și de inestetic.

...M'am suit binișor pe estradă și zâmbindu-i părintește, dulceag, am vrut să-i îndrept nodul. A isbucnit un scandal nemai pomenit. Fleicaru pretindea c'ași fi vrut să-l strâng de gât, pe când eu, în realitate...

— Nesimțitule, îi țipai, nodul cravatei tale e strâmb. Degeaba. Am fost arestat pentru tentativă de asasinat. Cretinul!...

...De-atunci, stau aici, în liniște și-mi desăvârșesc vastele teorii estetice. N'ași avea de ce să mă plâng, afară numai de vecinul meu de pat, Napoleon Bonaparte, mare estet și el, care îmi cere mereu să-i dau *bula papală,* altminteri, — zice el — mă exmatriculează din *Areopagul Esteților Multilaterali.*

Ei, nu i-o dau și pace!

Nu i-o dau nici în ruptul capului!...

IULIU LAZAR

ZSIGMOND MORICZ

O tragedie

Nu se mai vorbea la câmp decât despre nunta de a doua zi. Muncitorii tocmiți cu ziua săpau un lan de porumb. Lucrau în silă, fără spor, deoarece pământul țarinei era învârtoșat și văros, iar cazmalele izbeau de-asurda'n el, ca'n niște blocuri de granit...

La amiazi, nevestele și copiii aduseră bărbaților de-ale mâncării. Atunci fiecare muncitor luându-și strachina se chirci deoparte ferind de privirile iscoditoare ale vecinului bucățile pe care le ducea la gură. Hrana le era prea sărăcăcioasă și preferau s'o ascundă.

Joan Kiss gustă ciorba adusă de fiul lui, un băiețaș ciupit de vărsat și cu căutătura zănatecă. Piti vasul între genunchi și-l goli până la ultima picătură. Pe când mâncau, ciulea urechea să prindă vorbele celorlalți care toate se'nvârteau în jurul nunții de mâne. Se mărita fata arendașului și petrecerea făgăduia să fie măreață. O petrecere despre care se va duce pomina. Bucătarii, aduși dela oraș, nu mai pridideau cu treaba, tăind păsări, porci, viței, ba chiar și o vacă...

După mâncare, muncitorii se tolăniră care'ncotro nimeri, pe pământul uscat, spre a-și face somnul de după amiază.

Joan Kiss se lungi la rându-i, trase pălăria peste față și adormi numai decât. Când abia ațipise, auzi pe cineva, alături, spunând că se pusese la fiert zece oale cu sarmale...

— Sarmale!..., — mormăi, mestecând în vis.

Se prăpădea după ele! De câte ori se'ntâmpla să gătească și femeia lui, îi da bucuros o mână de ajutor. Ii plăcea să ia foile de varză, una câte una, așeza tocătura — un amestec de carne și orez, — apoi le îndoia cu luare-aminte în așa fel ca fierbând să nu se desfacă. Zău, se topeau în gură foile acelea mari umplute cu carne! Din păcate însă carnea era cam rară la el acasă...

Adormi de-abinelea... Nimeni nu-l lua în seamă, nici măcar fiul lui. Cel mult dacă ștrengarul acesta aruncă o privire spre castronul din care mâncase tatăl lui, cu nădejdea că poate mai rămăsese o lingură-două de ciorbă.. Dar vasul era gol și luciu de parcă-l linsese cineva. Atunci, el îl împinse către picioarele părintelui și cu mâinile'n buzunare, urmat de un câne bălos și deșirat, porni să fure struguri, în via de pe muchia dealului. La urma urmelor, și ăștia erau buni de potolit foamea.

...In somn, Joan Kiss, mușca de zor din sarmale când deodată tresări. Un glas tunător strigase: „La muncă, flăcăi!”

— Am să mănânc șaizeci de sarmale!, — își zise el. — Zece păcătoase de oale doar vor avea atâtea!

— La muncă!, — se auzi strigând a doua oară.

Joan Kiss simțea că-l roade o foame de lup. Privi strachina împletită cu sârmă care zăcea la picioarele lui: era goală. Ii dete un picior zdravăn. Vasul de lut se sparse, iar sârma i se agăță de-o gheată.

— Dracu să te ia!, — bombăni el, căutând să se descurce de sârmă. Toată viața am să bălăcesc în sărăcie! Și te pomenești că pușlamaua de arendaș nici gând n'are să mă cheme la masă...

Tot restul zilei a stat ursuz. Cu toate astea nimeni nu se sinchisea de el. Era un om parcă invizibil, de care nu se împiedica nimeni. Nici voinic, nici slab, nici trupeș nici scund, nici beteag nici dansator, nimic care să fi putut atrage luarea aminte a cuiva. Era un om cu doi ochi și un nas: atât. Și vezi, nici odată nu i se cuibărise vre-o idee în creer. Se scula dimineața ca să se culce seara. Când îi venise vremea, se însurase. Ziua aceia fusese cel din urmă prilej când mâncase pe săturate. Ba chiar își stricase stomacul. Niciodată nu eșise din satul lui și nici armata nu făcuse: cel mult dacă se dusese la câteva bâlciuri de prin împrejurimi. N'a râs din toată inima decât o singură dată în viață: în ziua când tatăl lui a vrut să-l gâtue fiindcă mâncase singur o tavă plină cu găluști de cartofi. Cum ridica pumnul asupră-i ca să-l loveascâ, bătrânul alunecă pe-o coaje de pepene și în cădere se izbi cu capul de perete. Murise pe loc.

Pentru Joan Kiss un singur lucru avea farmec în viață: mâncarea. Ea era pasiunea în jurul căreia se învârteau toate gândurile lui; totuși, experiența pe care-o căpătase în acest domeniu era destul de modestă. Mai ales sarmalele, erau ultimul rafinament al bunătăților. Nu-i vorbă, nici rasolul de vacă și tocana de berbec nu erau de lepădat. Ii plăcea să înfulece trei-patru bucăți grase de carne pe care apoi le mestecă pe îndelete. Din nenorocire n'avusese prea des astfel de ocazii. Chiar la Crăciun lui îi lipsiau mijloacele ca să se'nfrupte din carnea de porc, pe îndestulate, cum se întâmpla altor consăteni...

După asfințit, arendașul dând o raită printre ei, le zise:

— Precum ați auzit, mâne e nunta fiicei mele. Așa că seara, lăsând lucrul, veniți cu toții la masă. O să vă umpleți burta ca să pomeniți toată viața!

Joan Kiss era cât pe-aci să leșine. Gândul că n'ar putea să fie la înălțimea cinstei ce i se făcuse îl umplea de neliniște.

Acasă, mâncă îmbufnat ciorba de borș cu cartofi. Repezi un picior și o înjurătură cotoiului care venise, miaunând, să se gudure pe lângă el. Nu se gândea la nimic, dar încerca o senzație stranie, ca și cum îl aștepta o sarcină mare de împlinit: cea mai mare sarcină din viața lui. Se înfioră gândindu-se la ziua de mâne...

Noaptea dormi ca pe ghimpi; deșteptându-se în câteva rânduri, ud leoarcă de sudoare.

— Cred că ne vor da și rasol de vacă... Dracu să mă ia dacă n'am să le golesc toate cratițele!....

Işi mai spuse că nici un hârdău nu era atât de încăpător ca să cuprindă toate lăturile de ciorbe cu cartofi pe care le mâncase în viața lui. Dimpotrivă, dacă s'ar aduna bănătățile de care avusese parte, acestea n'ar fi putut să umple nici măcar strachina ce-o spârsese în ajun și pentru care nevastă-sa îi scosese peri albi tot timpul cât mâncase.

Deodată svârli cu piciorul în aer ca și cum strachina s'ar fi aflat tot lângă el. Dacă ar fi dormit într'un pat, fără doar și poate că acesta ar fi căzut cu el. Numai că Joan Kiss nu dormea într'un pat ci pe prispa de-afară, pe un așternut de pae. Era aproape o minune că lovitura de picior nu i-a dărîmat cocioaba, atât fusese de puternică și furioasă. Da, omul voise să alunge sărăcia, departe de el, măcar pentru o zi. Mâne, avea să se îndoape ca un căpcăun !

— S'a isprăvit cu tâlharul de arendaș! Am să-l nenorocesc, am să-l ruinez, atât am să mănânc pe socoteala lui! Destul mi-am rupt oasele muncind pentru punga lui...

Nici n'atinse gustarea de dimineață. Cel mult dacă la prânz desveli strachina de teamă ca nu cumva seara să piardă pofta de mâncare.

In alte zile, când se certa cu nevasta, sta nemâncat ziua întreagă și abia dacă lua seama. Acum, tremura, iar foamea îi da amețeli. Dar încleșta dinții și privia țintă înaintea ochilor, luptând împotriva lui însuși cu turbarea oarbă a unei fiare. Se înfrână și nu nu se mai gândi la foame.

—Șaizeci de sarmale!... — repeta el, înfigând dârz cazmaua în pământul sterp.

Nu mai exista nimic în jurul lui. Nu mai vedea lanurile de porumb care se așterneau până departe, în zare. Nu mai cunoștea pe nimeni, nimic, nu mai avea trecut, nici viitor, iar mușchii i se 'ncordau într'o voință încăpățânată, de fer. Mâncarea de seara i se înfățișa ca o sarcină supra omenească. Cu ochii învăpăiați, pironiți în gol, se simția în stare să înghită toate bucatele, așa precum batoza înghite snopii de grâu.

Insfârșit, se lăsă amurgul. Muncitorii se întoarseră în sat. Petrecerea începuse de pe la amiazi. De-acum, fiecare putea să se așeze și să mănânce după plac.

Joan Kiss găsise un loc tocmai în colțul ogrăzii. „Cu atât mai bine”! își zile el. Și, cu aceiaș curaj sălbatec care-i însufleția pe strămoși în luptele lor contra hoardelor turcești, aștepta.

Se aduse ciorba.

Joan Kiss nu găsi nimic de spus. Primi o strachină mare, destul de adâncă, pe care bucătarul i-o umpluse cu vârf. Un strat gros de grăsime galbenă plutea la suprafață.

Luă lingura și se apucă să mănânce, solemn, așa cum se cuvine în astfel de împrejurări. Stomacul i se sgârcia, iar el lupta din greu să-și înfrâneze lăcomia.

După a zecea lingură, făcu o descoperire uluitoare: se săturase!

Ingălbeni. Pricepu deodată că luase asupră-și o sarcină care-i depășea toate puterile. Inţelese atunci nimicnicia omului. Groaza că nu-și va putea ține făgăduiala ce-și făcuse lui însuși, îl cutremură.

Incruntă sprâncenele. Cutele adânci ce-i brăzdau fruntea se înmulțiră. Dar cu fălcile încleștate se avântă din nou la luptă.

Infigea dinții în carne cu aceiași dârzenie cu care înfigea lopata în pământul pârjolit de soare.

Când farfuria se goli, simți că-l cuprinde amețeala și o greață nesuferită i se urca la inimă. Ciorba de pasăre fusese prea grasă pentru stomacul lui anemiat, deprins cu postul.

In urmă, i se aduse brânză albă, smântână și mămăligă.

Atunci, Joan Kiss luă o furculiță cu mânerul de os și începu să facă cinste mâncării cu aceiași gravitate cu care sorbise adineauri ciorba de pasăre. Nici nu mai simțea gustul bucatelor. Pe stomac îl apăsă ceva de care căuta să se ușureze înjurând. Işi plimba privirile de jur împrejur cu o durere nespusă în întreaga-i ființă. Toată lumea era voioasă, chiuia și mânca. Insă el vedea prea bine că se isprăvise. Niciodată în viața lui nu mâncase atât de mult la o singură masă. Cu toate astea, scrâșnind, întinse talerul pentru felul următor. Era linte cu costiți afumată de porc. Muncitorilor aflați pe lângă ceardac li se servea mâncărurile de-avalma, astfel încât unii primeau aceiași porție de două ori, iar alții deloc dar, printr'o întâmplare norocoasă, Joan Kiss nu scăpase nici una.

Masa se prelungi astfel vreo două ceasuri.

Abia atunci au fost aduse sarmalele.

— Am să mănânc șaizeci! — își zise Joan Kiss și totul se întunecă înaintea ochilor lui.

Bucăți mari de carne înnotau în sos alături de sarmale. După ce înghiți trei, Joan Kiss apucă o bucată de carne, tare ca pielea și nefiartă. Deodată se ridică în picioare, îngrozit. Ochii îi eșise din orbite sub sprâncenile stufoase; vinele-i se umflau să plesnească...

Impleticindu-se, se năpusti spre fundul grădinii. Acolo, rezimându-se de un zid, pe când sudoarea îi curgea șiroaie pe față, simți că stomacul i se întoarce pe dos, iar bucata de carne care era gata-gata să-l înnece, i se rostogoli de pe gâtlej în gură.

Ochii i se împânziră cu lacrimi. Incleștă dinții cu o energie disperată. Apoi, înfuriat pe sine însuși, mormăi:

— Crapă, câne !

Indesa carnea pe gât, cu mâna, așa cum se îndoapă gâștele.

Cu toate astea, nu izbutea s'o înghită. Carnea rămăsese în gât, fără să vrea să alunece în jos, nici să mai iasă afară.

Joan Kiss bătea aerul cu amândouă brațele. Corpu-i lung și uscățiv se răsuci în loc, o clipă, apoi se prăbuși.

Se svârcoli pe pământ, în tăcere, într'un spasm înfiorător. Pe urmă, nu mai mișcă deloc.

Nimeni nu luase seama. Dispariția lui trecuse nevăzută ca și aflarea lui la petrecere, ca și raita zadarnică ce-o dăduse prin viață...

Trad. de G. RADULESCU

Colaborări...

Căzusem de acord cu un prieten bun, talentat pictor-decorator, asupra decorurilor. Eram chiar foarte mulțumit. Nimic de prisos, nimic care să distrugă, să împiedice acțiunea, sau să fie în afară de atmosfera piesei.

Eram convins că am fost fericit inspirat și prezentai schițele regisorului, exprimându-mi dorința să am aceste decoruri.

— Crezi că o să ai succes cu asemenea fleacuri? — mă întrebă el, aruncând o privire plictisită spre schițele de decor.

— Succesul îl aștept de la text. Decorurile trebue numai...

— Ele sânt principalul într'un succes. Decorul, baletul și reflectoarele. Textul e anexă.

— Pardon!

— Actul întâi, aș fi de părere să se petreacă la Constantinopol.

Râd din toată inima.

— Bine, dar eroii sânt bucureșteni get-beget. La sfârșit ei fug din țară...

— Ce are aface? Aducând cadâne, cerul orientului, un colț de Bosfor, ai fast, culoare locală, pitoresc.

— E destul și 'n București.

— Dar nu interesează pe nimeni. Apoi actul al doilea... De ce să se petreacă într'o cafenea obscură și nu într'un restaurant de mare lux? Putem intercala și un divertisment coreografic — am și angajat dansatorii.

— De ce nu și o gală de box, — spun eu ironic.

— Admirabil! Știi că-i o idee admirabilă? Să mi-o notez!

— Admirabil, spui? Stupid. Un om care fuge de sine însuși caută singurătatea, liniștea. Fără supărare. Habar n'ai de psihologie!

— Ca dumneata de adevăratul teatru!

Intervine Popeasca, Brancu. Regisorul cedează.

— In definitiv, domnule Ștefănescu, te privește. Eu am vrut doar să-ți asigur succesul! Dacă nu vrei, treaba dumitale.

Explicam tocmai interpreților care jucau fără emotivitate, fără fantezie:

— Vă iubiți și nu v'ați văzut de mult... Imbrățișarea voastră trebue să trădeze și iubirea și emoția puternică de care sânteți stăpâniți... De aceia vă strângeți în brațe cu înfrigurare... Mânile vi se plimbă dealungul trupului ca într'o neliniște, ca într'o căutare... Ca și când n'ați crede în atâta fericire; ca și când v'ar fi teamă să nu fiți victima unei iluzii. Acuma încă o dată.

Intervine regisorul:

— Vrei să ai succes cu asemenea copilării?

— Se poate să fie și altfel?

— Numai altfel. Intâi își spun vorbele de dragoste și apoi se îmbrățișează.

— E nefiresc.

— Se poate, dar e nou.

— Și fals până la stridență. Indrăgostiții despărțiți, când se reîntâlnesc, întâi se îmbrățișează, după aceia își vorbesc... Nerăbdarea e prea mare și sânt prea stăpâniți de bucuria revederii ca să mai pună cu luciditate obstacole între ei.

— Mofturi. Așa ții încordată atenția spectatorului.

— Maestre, — începu Brancu, aș avea o propunere... da' știi — genială!

— Ei ?

— Să transformi rolul meu... Unchiul Vaniei, în loc să fie un industriaș bogat și filozof, să-l facem un pensionar de provincie.

— Imposibil!

— N'ai spune asta dacă ai știi ce creație extraordinară aș face. O barbă mâncată de molii, redingotă verde, lungă până la călcâe, pălăria de pai vopsită la culoare, ghete cu elastic, guler de cauciuc cât roata carului și cravată roșie cu puchițel... O mască! ...o să fie un delir!

— Nu se poate!... cu toată bunăvoința.

— Atunci un popă de țară bețiv și lacom... Ce zici? O intrare cu potcapul pe ureche, cu o basma roșie și cu o sticlă eșindu-i din buzunarul anteriului? Să adaugi și un chef de unu singur... sau cu un dascăl bun prieten... Cuțu să-mi zici, dacă spectatorii n'au să se tăvălească de râs.

— Imi pare rău, dar subiectul, economia piesei...

— Ai să mă rogi, dar atunci n'am să mai vreau eu.

Plecă supărat, bombănind.

Repetițiile trecură pe scenă.

— Iar vă ciondăniți? — ne întrebă, într'o dimineață, Popeasca, punându-ne împăciuitoare mânile pe umeri.

— Hotărît! Vrea să ne distrugă prestigiul teatrului, — isbucni regisorul. — Până acuma, după cum știi, am avut numai succese în montări... Și onorabilul... habar n'are ce-i un efect, ce-i dinamica și totuși se opune la orice inovație.

— Da, care-i absurdă!

— Auzi-l! Scena implorării?

— Mai ales! Orice vrei, dar asta nu, nu, nu.

— Mai încet! Doar nu ți-am propus o aberație! Nadina, știe că Manta este un Don Juan?

— Și?

— Ce-i mai natural ca toate victimele lui să vină la ea, să-i ceară să le răzbune?

— Intr'o piesă modernă? Grotesc!

— Tragic. Și nou. Femeile, despletite, îndoliate, s'ar urca pe scenă prin sală... ar îngenunchia la picioarele Nadinei și ar implora-o: răzbună-ne! răzbunăne!... Ce zici?

— Prefer să dau foc teatrului!

— Merge, merge, — mă informă a doua zi decoratorul teatrului. — Acuma-i gata și decorul pentru actul al treilea.

— L-ai început?

— Mai am puțin! Uite-l!

— Care ?

— Asta la care lucrez acuma!

— Păi e un transatlantic!

— Exact! Decorul pentru actul al treilea.

— Peste putință! In piesa mea este un iatac. E un act în doi.

— Imi pare rău! Uite nota regiei!

Avea dreptate.

Alergai furios după regisor. Il găsii. Era în culmea fericirii.

— Ce-i cu transatlanticul?

— O idee magistrală... Mi-a venit așa,... deodată! Bucură-te, ți-am salvat piesa!

— Cum?

— De mult voiam să montez o catastrofă navală. Să vezi figurație... Plasez și divertismentul coreografic... și gala de box pe care mi-ai sugerat-o.

— Glumești?

— De loc! O sută de reprezentații... Iți garantez eu... Să pun numai la punct efectele de lumină... Gândește-te, o scufundare în acordurile unui imn religios... sau pe când se dansează. Nu m'am fixat încă. Ce poate fi mai zguduitor?

— O fi, dar asta n'ai s'o faci...

— Imi pare rău, dar nu renunț. M'am săturat să tot montez interioruri... și în definitiv: de ce te opui? La sfârșit eroii nu fug ?

— Ba da, dar...

— Atunci? Nu-i tot una dacă fug în lume, ori pier într'un naufragiu?

— Evident că nu. Apoi toată piesa se opune la...

— O modifici ...sau scrii alta... Eu țin la transatlantic...

CONSTANTIN PELMUS

Viaţa sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

Primul consul îşi continuase, însă, drumul liniştit şi sosise la teatru. Uvertura începuse deja, când deodată sala fu sguduită de puterea exploziei. Cinci minute după aceea, apăru şi Bonaparte. El intră în loja sa şi luă loc în fotoliu, atât de liniştit că s'ar fi crezut că nu i s'a întâmplat nimic. La apariţia lui, se înseninară toate chipurile spectatorilor, care până atunci fuseseră cernite de spaimă şi din toate colţurile sălii isbucniseră ropote nesfârşite de aplauze. „Dar Joséphina? Unde e Joséphina?”, întrebă el, după ce o căutase, plimbându-şi binoclul asupra tuturor lojelor. Tocmai în momentul acela intra şi ea, palidă şi tremurândă. Napoleon, zărind-o, exclamă fericit. „Ah! iat-o însfârşit”, iar apoi, întorcându-se către Fouché, care era în picioare în spatele lui, continuă pe un ton ironic. „Se pare că aceşti burboni voiau să ne arunce'n aer! Să mi se aducă un program, voi rămâne să ascult până la sfârşit acest oratorio”.

Napoleon, înaintând după aceea în faţa lojii, o salvă de aplauze şi mai intense umplu toată sala. Spectatorii se urcară sus pe bănci şi continuară să-l aplaude frenetic, de patru ori la rând. Bonaparte se sculase în picioare şi salută surâzător, întorcându-şi privirile în toate părţile. Joséphine, cu lacrimi de bucurie în ochi, aplauda şi ea, ca o simplă spectatoare. Aplauzele nu se potoliră decât într'un târziu, când spectacolul putu însfârşit să reînceapă.

Fouché şi Napoleon atribuiseră acest complot iacobinilor. Se dovedi, însă, că era opera şuanilor [1]. Trei agenţi ai lui Georges Cadoudal, şi anume: Saint-Régent, Carbon şi Limoelan, fură deferiţi pe mâna tribunalelor. Primii doi îşi lăsară capetele pe eşafod.

De acum, Bonaparte începu să grupeze o nouă curte împrejurul Joséphinei. El o sili să rupă relaţiile cu vechile ei cunoştinţe, printre care trebuesc pomenite numele domnilor şi doamnelor Ouvrard şi Dorat-Cubières, precum şi ale doamnelor Tallien şi Château-Randon. „Aceste două femei, zicea el despre cele două din urmă, nu fac altceva decât flecăresc neîncetat. Prea îşi bagă nasul unde nu le fierbe oala”. Joséphine trebui să-l asculte, dar se despăgubi la Malmaison de eticheta Tuileries-ilor. Napoleon află aceasta şi dispuse să se depună la portarii unuia şi celuilalt castel registre în care vizitatorii soţiei sale trebuiau să-şi înscrie numele, de acum înainte. Hotărîrea aceasta îi fusese dictată în aceeaş măsură atât de orgoliul, cât şi de gelozia lui. Aceasta rezultă din faptul că poruncise să i se prezinte în fiecare seară registrele cu numele vizitatorilor din timpul zilei, iar primul consul, după ce le cetea, făcea o cruce în dreptul numelor cărora le interzicea să mai calce în viitor pragul celor două castele. Sarcina aceasta nu era, însă, tocmai aşa de uşoară, căci printre vizitatori, dădea câteodată peste mai mulţi cu acelaş nume şi atunci primul consul era pus într'o mare încurcătură.

Joséphinei îi plăcea să se îmbrobodească dimineaţa cu o basma de creolă, care-i stătea de minune. Aceasta-i displăcea, însă, primului consul care-i spuse că soţia lui nu vrea să pară ca o surată. Joséphine avea deasemenea, şi încă în cel mai înalt grad, patima căţeluşilor. Tuileries-ile erau împânate de ei. Mopsul ei favorit avea, mai cu seamă, un valet afectat special serviciului său. Gustul acesta al Joséphinei fu unul dintre defectele pe care soţul său nu i le putu corija niciodată.

In acest timp cercul cunoştinţelor lui Bonaparte, lua, pe zi ce trecea o extensiune din ce în ce mai mare, astfel că, la un moment dat, micul castel dela Malmaison nu mai corespundea nevoilor unei curţi mari. Şi atunci, Napoleon simţi nevoia unui palat la ţară, care să fie la înălţimea celor din Paris. Astfel el îşi aţinti ochii asupra vechilor reşedinţe regale de vară şi se opri asupra palatului dela Saint-Cloud, care, pe lângă că era cel mai corespunzător, era şi cel mai apropiat de Paris. In acest scop, ţăranii din partea locului adresară tribunalului o cerere prin care stăruiau ca acest palat să fie pus la dispoziţia lui Bonaparte. Corpul legislativ răspunse însă că nu va accepta nicio sugestie de acest soiu din partea poporului, atât timp cât va dura magistratura sa. Dar, câteva luni după aceea, Napoleon îşi oferea singur palatul dela Saint-Cloud pe care i-l refuzase tribunatul. Cheltuelile pentru reparaţiunea şi mobilarea acestui fost palat al reginei Marie-Antoinette atinseră, însă, o cifră considerabilă, ceeace displăcu mult primului consul. Stabilindu-şi reşedinţa de vară aci, el se plânse că apartamentele ce-i fuseseră puse la dispoziţie parc'ar fi fost ale unei întreţinute.

In primele timpuri ale şederii lui în acest castel, Napoleon şi soţia se culcau în acelaş pat. Această intimitate avea să se sfârşească, însă, repede. Intr'o noapte, Napoleon venise să se arunce obosit alături de Joséphine, după ce lucrase până'n miez de noapte. Joséphine spera să-şi găsească soţul în altă dispoziţie. Din această cauză, avu loc o scenă de gelozie care-l supără mult pe Napoleon. El se sculă furios, părăsi numaidecât cuibul marital şi nu-şi mai reluă niciodată ceeace el numea „lanţul casnic”. De acum, cei doi soţi îşi aveau fiecare apartamentul lor separat. Cele două apartamente erau destul de depărtate unul de altul, căci pentru a merge de la unul la altul, trebuia parcurs un coridor destul de lung. La dreapta şi la stânga acestui coridor locuiau doamnele palatului care erau de serviciu. Când Napoleon vroia să se culce în dormitorul soţiei, se desbrăca în dormitorul lui şi ieşea îmbrăcat într'un halat şi pe cap cu o caschetă de mătase. Constant, valetul, mergea înaintea lui cu o lumânare în mână ca să-i lumineze cele cincisprezece sau şaisprezece trepte ale scării dela căpătâiul coridorului care ducea la d-na Bonaparte.

Cât de mare era bucuria Joséphinei când soţul ei venea s'o surprindă astfel! A doua zi dimineaţă, toată curtea ştia aceasta. „M'am sculat târziu astăzi, spunea ea doamnelor ce-i ieşeau în cale, şi aceasta din cauză că, dacă bănuiţi, Bonaparte a venit să petreacă noaptea la mine!” Apoi îşi freca fericită mânile ei mici şi surâdea cu un aer care o făcea şi mai plăcută.

Intr'o zi, Napoleon şi Constant surprinseră în coridor un tânăr bine îmbrăcat, ieşind din apartamentul uneia dintre cameristele Josephinei. Acesta căută să se facă nevăzut. Primul consul îl strigă din urmă cu o voce puternică. „Cine este acolo? Unde vă duceţi? Ce căutaţi pe-aici şi care vă e numele?”, fură întrebările cu care Napoleon îl acostă tăios pe acest tânăr pe care el îl bănuia concurent la dragostea Joséphinei. Dar... nu era decât un valet de cameră al doamnei Bonaparte. Speriat, aproape înmărmurit, acesta pretextă un comision al stăpânei sale. „Bine, bine, spuse Napoleon uşurat de orice bănuială, dar să nu te mai prind pe-aici a doua oară”. Şi-l lăsă să-şi vadă de drum, fără să-i mai ceară nici numele lui, şi nici pe acela al frumoasei lui.

In general, primul consul nu admitea aceste intrigi şi trata uneori chiar riguros pe cei ce şi le permiseseră. Odată, o cameristă, tot atât de frumoasă, cât şi de tânără, se lăsase curtată de doi aghiotanţi. Napoleon, aflând despre aceasta, îi arătă uşa numaidecât, cu toate rugăminţele Joséphinei şi ale celor doi ofiţeri care trăseseră toată vina pe seama lor.

. . . .

Cam în aceeaş vreme, Bonaparte se îndrăgostise pătimaş de doamna R.... de S... şi-i făcea o curte asiduă.

Intr'una din zile amanta lui îi dădu să înţeleagă că ar fi dorit mult să aibe un frumos colier de diamante. Napoleon o

pricepu numaidecât şi se conformă, cumpărându-i unul splendid şi oferindu-i-l. Intrebarea mare pe care şi-o punea, însă, acum, noua proprietară a colierului era cum să facă să poată purta în faţa soţului ei o bijuterie atât de preţioasă, fără ca el să-i bănuiască provenienţa. Ea nu căută prea mult soluţia care să salveze aparenţele. Şi astfel, ea îi spuse soţului că excentrica de doamnă Noël, fiind în mare criză de bani, i-ar lăsa acest colier în schimbul a 10000 de franci plătiţi imediat. Contele ceru colierul să-l vadă, promise să-l cumpere şi-l închise în sertarul său. A doua zi, el se prezentă la bijutierul Dubief şi-i ceru să preţuiască acest colier care i se oferise spre cumpărare. Dubief îl preţui la 80.000 de franci.

— Dar d-ta l-ai cumpăra la acest preţ? îl întrebă el pe Dubief, năucit de cifra pe care acesta o pronunţase.

— De sigur, răspunse Dubief pe un ton foarte firesc.

— In acest caz, ia-l şi dă-mi banii! încheie contele.

Odată afacerea încheiată, R... de S... se întoarse acasă la ora prânzului. „Scumpa mea, îi zise el soţiei, colierul a fost preţuit, nu glumă; l-am vândut cu 80.000 de franci. Iată zece mii pentru stăpână-sa şi cinci pentru oboseala ta. Cred că eşti mulţumită, nu?” Contele ghicise totul. Cele şaizeci şi cinci de mii de franci prezentau despăgubirea pe care el şi-o adjudecase ca preţ al infidelităţii soţiei lui. Napoleon n'a aflat niciodată de această consolare materială a l'anglaise.

. . . .

Câteva zile după aceea, d-na Louis Bonaparte dădu un bal mascat. Un domino, care se credea la început că ascunde sub el pe doamna R... de S..., desvălui generalului A... iubirea pe care soţia lui o împărtăşea lui Murat. Soţul, înfuriat de gelozie, alergă la primul consul şi-i ceru autorizaţia să-l provoace pe Murat la duel. „Nu, nu, scumpul meu A..., îi răspunse Bonaparte surâzând, aceasta nu-i cu putinţă. Eu n'aş mai avea timp să mă ocup de mersul statului, dacă mi-aşi lua sarcina să răsbun toate fleacurile ce-mi sboară pe la urechi. E mai bine să uiţi incidentul şi să nu-l mai destăinueşti nimănui. Te rog crede că nu eşti singurul încornorat”.

. . . .

Am vorbit despre căsătoria Paulinei cu generalul Leclerc, despre iubirea pe care acesta o avea faţă de soţia lui şi despre necazurile conjugale pe care el le îndura în fiecare zi de pe urma ei. Timpul n'avea să facă altceva decât să crească pasiunea unuia şi nesăbuinţele celuilalt. Pauline era cea mai frumoasă femee a Parisului. Artiştii toţi căzuseră de acord că ea era modelul unei Venus de Medicis. Elegantă, cochetă la culme, ea deţinea în acel timp sceptrul modei în această capitală a luxului. Inchisă în cabinetul ei de toaletă, ea se plimba goală în faţa oglinzilor şi nu se mai sătura privindu-se.

Intr'o seară când asista la reprezentaţia piesei „Zaïre” la Théâtre Français, ea se înflăcără, nu se ştie pentru ce, de înfăţişarea înfumurată şi afectată a lui Lafont, care deţinea rolul lui Orosman. Actorul deveni amantul ei titular, iar această pasiune deveni în curând un secret cunoscut de întreaga Comedie Franceză.

Leclerc îşi permise să-i facă reproşuri soţiei sale, ridicându-se împotriva luxului şi a cheltuelilor ei nebune. Ea, însă, privindu-l cu acel aer autoritar, care-i era natural, de altfel, îi răspunse pe un ton aspru: „Ce vrei să spui cu asta, domnule? Uiţi oare că sunt sora primului consul?”

Insula Saint-Domingue era în prada războiului civil. Napoleon hotărî să trimeată acolo e expediţie pentru potolirea răscoalei. Alegerea comandantului acestei expediţii căzuse asupra lui Leclerc. Pauline era pe deplin consolată, crezând că va rămâne la Paris şi-şi va face de cap nestingherită de nimeni. Pentru aceasta, ea depusese pe lângă fratele ei toate stăruinţele posibile. Napoleon rămase, însă surd la stăruinţele surorii lui, şi nu numai atât, dar i-a dat ordin formal să-şi însoţească soţul peste mări şi ţări.

La auzul acestei veşti, d-ra Duchesnois isbucni în plină Comedie Franceză, în faţa a mai multe sute de persoane: „Aceasta este, desigur, o mare nenorocire. Lafont nu se va consola nici în ruptul capului de o astfel de lovitură. El e capabil să moară din cauza ei”.

Burbonii, după ce încercaseră, dar în zadar, să smulgă lui Napoleon puterea cu ajutorul asasinatelor laşe, încercară să-l încânte cu fel de fel de linguşiri josnice. Al treilea consul, Lebrun, înmână primului consul două scrisori din partea lui Ludovic XVIII, pe care le deţinea dela abatele de Montesquia, agent secret al acestui prinţ. In ele nu era vorba decât de redarea tronului vechei regalităţi, în schimbul mai multor locuri şi

onoruri pe care Ludovic XVIII se declara gata să le ofere primului consul. Momeala aceasta era prea deochiată, ceeace îl făcu pe Bonaparte să răspundă pretendentului:

„Am primit scrisoarea d-stră, domnule. Vă mulţumesc pentru lucrurile bune ce-mi adresaţi. Nu trebue, însă, să mai doriţi să vă 'ntoarceţi în Franţa, căci făcând aceasta ar însemna să călcaţi peste hoiturile a o sută de mii de cadavre. Spre liniştea şi fericirea patriei, sacrificaţi-vă acest interes, căci istoria va ţine seama de aceasta. Eu nu sânt nesimţitor la nenorocirea familiei dv. şi voi contribui bucuros să v'o îndulcesc.”

Burbonii, respinşi şi în această nouă tentativă, hotărîră să întrebuinţeze contra aceluia pe care ei îl numeau „uzurpatorul”, un mijloc mai deosebit, mai dibaci şi tot periculos. Pentru aceasta ei se gândiră la chipul frumos al ducesei de Guiche, căreia-i dădură misiunea să le apere cauza pe lângă Bonaparte. Când o expediară la curtea primului consul, ei nici nu se mai îndoiau de succesul acestei de a treia tentative, căci D-na de Guiche era, doar mai mult decât încântătoare. Aceasta fu prezentată Joséphinei, care devenise apărătoarea şi protectoarea vechilor emigranţi. Ea fu invitată să dejuneze la Malmaison. Cu această ocazie, ducesa de Guiche desfăşură, cu toată graţia ei naturală, detaliile misiunii ce i se dăduse. Se vede, însă, că Bonaparte n'a rămas încântat nici de gradul de generalism al întregei armate franceze pe care Burbonii i-l promiteau şi nici de columna triumfală pe care aceştia proectaseră să i-o ridice în Place du Carrousel, aşezând în vârful ei o statue care să-l reprezinte pe Bonaparte încoronând Burbonii.

Josépine, cu bunătatea firii ei, îşi puse soţul în cunoştinţă cu toate aceste perspective surâzătoare. Bonaparte, însă, nu numai că nu se lăsă deloc sedus de propunerile strălucitoare ale frumoasei mesagere a Burbonilor, dar îi ordonă, ca chiar în noaptea aceia să părăsească Parisul. Şi aceasta, spre marea surpriză a ducesei de Guiche, căreia nu-i venea să creadă că o femee atât de fermecătoare ca ea putuse întâmpina un refuz atât de categoric din partea lui Bonaparte.

Mai târziu a circulat svonul că primul consul, la rândul său, le-ar fi făcut singur Burbonilor oferta de a le reda coroana. Ludovic XVIII a ticluit, în urma acestei plăsmuiri, un răspuns plin de sforăeli la o scrisoare, închipuită desigur, pe care el n'o primise niciodată din partea lui Bonaparte. L'am cunoaşte prea puţin pe Napoleon, ca să ni-l închipuim capabil de o astfel de umilire, după cum tot aşa de puţin l-am cunoaşte pe Ludovic XVIII dacă nu l-am crede capabil de orice plăsmuire.

. . . .

Prin tratatul dela Campo-Formio se întemeiase în Italia o republică cisalpină: Bonaparte îi propuse lui Joseph să-l numească preşedinte peste această nouă republică. Joseph, însă, nu numai că nu primi această grea sarcină, dar chiar se înspăimântă la auzul unei astfel de propuneri. El îi mulţumi din suflet fratelui lui pentru o intenţie atât de frumoasă, dar îi răspunse că nu o poate primi.

De ce, oare, el nu va fi făcut tot astfel şi altădată? Căci Joseph, în fond, era puţin ambiţios. El avea gusturi tot atât de simple şi paşnice, ca şi firea lui blândă şi judecata lui sănătoasă. Instruit în franceză, italiană şi engleză, nebun după lectură şi după poezie, el îşi petrecea zilele numai în mijlocul savanţilor şi oamenilor de litere, care formau cel mai plăcut cerc al lui. Când vorbea franţuzeşte, el nu avea nici urmă de accent corsican. Chipul lui era tot atât de bine croit ca şi acela al Paulinei şi amândoi aveau aceleaşi trăsături. El avea un surâs tot atât de spiritual ca şi acela al lui Napoleon, dar părea mult mai blând. Intr'un cuvânt, Joseph era oglinda unei suflet liniştit şi a unei inimi care nu cunoştea răutatea.

Am pomenit în altă parte şi de soţia lui, de acea bună Iulie care era dotată cu atâtea virtuţi şi cu atâta modestie. Aceste calităţi au fost destul de hotărîtoare ca să facă din ea cea mai desăvârşită mamă de copii. Chiar în zilele lor pline de prosperitate, ea a fost întotdeauna văzută îmbrăcată simplu în rochiile ei, şi, duşmană neîmpăcată a luxului şi a scliviselei, ea nu purta aproape deloc giuvaericale. Din această cauză, însuşi Napoleon avea pentru ea o stimă profundă, o dragoste deosebită. Soţul ei a avut şi el o viaţă puţin flusturatecă de om de petreceri, dar el nu şi-a desminţit niciodată sinceritatea lui firească faţă de soţie. Calităţile lui, din acest punct de vedere, au fost întotdeauna mai presus decât acelea ale lui Lucien. El a avut întotdeauna cea mai frumoasă purtare faţă de soţie, pe care o venera ca pe tovarăşa lui de viaţă, ca pe mama copiilor lui.

. . . .

Galanteriile lui Lucien, dimpotrivă deveniseră atât de numeroase şi atât de sgomotoase, încât primul consul nu mai putu amâna îndepărtarea lui onorabilă de capitală şi astfel el îl numi ambasador al Republicei franceze în Spania. Aceasta nu era o misiune uşoară. Dimpotrivă ea cerea mult tact şi multă iscusinţă, căci instrucţiunile pe care Lucien le primise la plecare erau grele de îndeplinit. Printre altele, el trebuia să intre pe sub pielea prinţului de la Paix şi a altor seniori dela curtea Madridului, să depună toate sforţările ca să alunge din spiritul acestora influenţa engleză şi să prepare cu dibăcie pe cei din Escurial să declare război cabinetului lui Saint James. Lucien îşi îndeplini atât de bine misiunea lui, încât numai în câtva timp, el câştigă de partea lui, sau mai bine zis de partea Franţei, nu numai pe prinţul de la Paix, dar chiar pe contele Fuentès, Esquerdo, Azara, Massareno, marchizul de la Romana şi pe mai mulţi alţii de aceiaş talie.

Dar dacă Lucien se făcu stimat la Madrid ca diplomat, el nu se făcu mai puţin iubit ca simplu particular. Iubit de femei, el ştiu să nu deştepte deloc gelozia spaniolă şi să evite orice scandal care i-ar fi stingherit misiunea.

Totuşi el nu se putu abţine să nu-şi depună jurămintele lui de dragoste la picioarele unei doamne din cel mai înalt rang. La plecare, el primi din partea acesteia, în semn de aducere aminte, portretul ei într'un medalion împodobit cu diamante, pe care îl purtă la gât mult timp după aceia, atârnat de un cordon împletit din şuviţele de păr negru ale spaniolei lui iubite. Regele Carol IV ţinu să-i ofere şi el portretul său, care era împodobit cu diamante şi mai rare.

Intors la Paris, Napoleon îl primi foarte bine şi-l felicită de succesul misiunii lui la Madrid. După aceia el îl trimise să trateze pacea cu Portugalia, dar aici Lucien fu mult mai puţin chibzuit decât în Spania. Şi aceasta din cauză că el întreţinu legături cu o mică actriţă, foarte frumoasă, dar foarte mofturoasă şi de un lux orbitor. Luxul ei era împins până acolo că bureleturile uşilor şi ferestrelor erau, în casa ei, căptuşite cu mătase garnisită cu dantele. Mofturile ei ajungeau până acolo că ea nu atingea piesele de aur sau de argint, decât după ce acestea erau spălate în două sau trei soluţii. Nimeni nu intra în apartamentul ei decât în pantofi de casă vătuiţi, cusuţi cu fir de mătase. La uşa ei stăteau în permanenţă trei sau patru duzini din aceşti pantofi, şi până nici Lucien nu era dispensat de acest capriciu al ei.. In sfârşit, până şi biciul vizitiului ei era gătit cu cuie de aur şi costase o mie patru sute de franci. Protectorul ei, care o pusese pe acest picior de bogăţie şi care o nărăvise cu acest lux, fusese un american putred de bogat, care o părăsise cu câtva timp înainte, luându-şi drumul peste ocean.

Lucien ispăşi din plin luxul cu care predecesorul lui o deprinsese pe această mică rozătoare. De fiecare dată, când voia să se folosească de drepturile lui asupra ei, el avea de dat o nouă bătălie, în care trebuia să se lase întotdeauna învins, căci rugăminţile, lacrimile şi suspinele ei erau în stare să mişte până şi o stâncă de piatră. Ea îşi făcuse din aceasta un obicei, care numai în două luni îl costă pe Lucien nu mai puţin de cincizeci de mii de scuzi. El tocmai se gândea să-i dea paşaport din motive de economie, când află că nu mai avea nevoie de această oboseală, căci avusese ea grijă, mai înaintea lui, să plece cu maestrul ei de mandolină, un tânăr Figaro cu chip de Adonis. Sigur că Lucien avu un regret la auzul acestei veşti dar nu regretul plecării ei, ci regretul banilor pe care el constată cu surprindere că ea îi luase să-i ducă cu ea. Il costase scump această aventură, încât el rămăsese cu buzunarele întoarse pe dos. Din fericire, însă, guvernul portughez se însărcină să-l despăgubească printr'un cadou de două milioane, în diamante brute pe care el le vându unui bijutier englez.

La întoarcere, Lucien fu numit membru al Tribunalului şi apoi senator. El poseda la Paris o galerie strălucită de tablouri, care nu era deschisă publicului, dar era deajuns să te adresezi direct proprietarului pentru a obţine autorizaţia de a o vizita. El împingea uneori bunăvoinţa până acolo încât chiar se retrăgea într'un alt apartament şi nu-şi supraveghea deloc vizitatorii străini. Uneori, totuşi, primea el în persoană vizitatorii şi era foarte politicos cu ei. El era interesant prin cunoştinţele lui fără pretenţii şi prin toate aparenţele unui bun tată de familie. Nu arareori îl vedeai plimbându-se prin galeria lui de tablouri, ţinându-şi fiica în braţe, legănând-o şi jucându-se cu ea. El era simplu în hainele lui, în vorba şi în manierele lui. Tabloul cel mai remarcabil al colecţiei lui era Marcus Sextus al lui Guérin. Reputaţia lui de colecţionar de tablouri era atât de cunoscută, încât i se oferea din toate părţile capo-d'opere spre cumpărare.

D-l Blé..., comisar de marină, îşi pierduse sub regimul teroarei postul şi libertatea. Ieşit din închisoare, el îşi trimise soţia şi fiica în capitală. Domnişoara avea un chip fermecător, la care ea mai adăoga mult spirit şi multă voie bună. Mama ei, se grăbi să-i facă un viitor, conducând-o la toate serbările şi la toate balurile ce se ţineau lanţ pe atunci în Paris. Pretutindeni, la Vaupalière, la Elysée, Tivoli, Mousseaux, Cirque du Palais-Royal, la concertele şi la balurile dela Saint-Georges şi Wentzel, saloanele erau tixite de tineretul care era cu atât mai dornic de petrecere, cu cât îşi amintea că tremurase atâta timp de groaza revoluţiei. D-na Blé... era nelipsită dela aceste întâlniri ale tineretului, unde venea să-şi etaleze şi ea odorul. Şi într'adevăr, d-ra Blé... nu întârzie să se facă remarcată la aceste serbări. Numai că ea avu nenorocul să ajungă în nişte mâni suspecte. Un oarecare codoş, anume J..., care se decora cu titlul de agent de schimb, căută să-i intre în graţii şi isbuti. El o invită la câteva pahare şi invitaţia îi fu acceptată, îi oferi braţul şi ea nu i-l refuză. Şi astfel el deveni omul indispensabil al casei, iar când ceru mâna d-rei Blé..., sigur că mama ei nici nu mai stătu la gânduri să consimtă să i-o dea.

Iată că ziua căsătoriei sosi. Un adevărat palat fu pregătit pentru primirea tinerei soţii. Ea avu diamante frumoase, trăsură la scară, lachei, dar ca mire nu avu decât un om de paie. Un domn foarte îndatoritor, prietenul respectabil al soţului ei o conduse la altar, îi ţinu loc de tată ziua şi de bărbat seara. Iar soţul cel adevărat se instală într'un antresol modest, căci fericirea soţiei lui era de ajuns pentru inima lui care nu cerea decât bani.

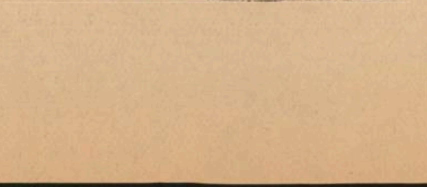
Primului prieten îi urmă la rând un al doilea, apoi un al treilea, apoi generalul Fran..., apoi contele Al... de... Şirul neîntrerupt al acestor legături bănoase crescuse cu vârf şi îndesat prosperitatea casei J... et Co.

Iată-l pe contele Al... de L... ajuns amant în titlu al acestei risipitoare de adulter. El o conducea adeseori pe d-na J... la castelul lui de M... Pentru a-i face şederea aici mai puţin monotonă, îl invită la acest castel pe Lucien cu metresa lui, care atunci era d-na F... B...

Chefurile în patru erau minunate la început, dar mai târziu cei doi amanţi ajunseră să se plictisească mereu fiecare cu acelaş cântec. Şi atunci, ca remediu, ei îşi propuseră unul altuia un schimb de metrese, la care consimţiră pe loc. Numai doamnele la început făcură pe grozavele, dar în cele din urmă sfârşiră şi ele prin a ceda.

Prelucrare de *G. I. Georgescu*

(urmează)

---

1) Nume dat răsvrătiţilor din Vendéa în 1793.

Icoane și suflete din Anglia

Primele impresii — Contraste ca'n povești. — Greutatea adaptării la viața britanică și climatul insulei. — Spleenul englez. — Un oraș ce-ți dă imaginea labirintului. — "Bobby„ gardistul londonez. — Cu englezeasca învățată pe meleagurile Dâmboviței! — Dela Ostende la Dower. — Duminica în Londra. — Duioasa chemare a clopotelor. — Credința. — Marea disciplină și tăria britanică organizate prin cea mai democratică instituție: biserica anglicană

I

Extrem de variate, nespus de originale sânt aspectele și contrastele sub cari se prezintă pentru observatorul atent, pentru cercetătorul neobosit, organizația socială și întregul complex de fapte și împrejurări cari constitue viața și individualitatea poporului englez.

Alături de un egoism dintre cele mai accentuate, manifestat în afaceri printr'o totală lipsă de îngăduință față de semeni, apare spiritul de ajutorare cel mai larg, grație căruia atâtea instituții de binefacere își datoresc astăzi o îmbelșugată existență: spitale, aziluri de tot felul, etc., toate dăinuind numai mulțumită inițiativei private.

Lângă rafinamentul și luxul cel mai orbitor, cari merg până la zidirea de castele fermecate pe marginea mării, clădite cu largi și pitorești terase, cuprinse în splendide vitralii de Majorca, ce apar ca adevărate arătări din basme sub reflexul razelor soarelui, când sunt privite din largul apelor, cu fațade îmbinate în artistice plăci de faianță, încadrate cu sclipitoare diamante, verzi smaragde și roșii rubine, în cari imaginea lunii, în albe și fermecătoare nopți de Maiu, se reflectă atât de inspirat, producând fantastice jocuri de lumină; lângă toate aceste bogății sălășluește cea mai grozavă, cea mai cruntă și cea mai sfâșietoare mizerie, care în unele cartiere (ca în Whitechapel spre exemplu), a așezat pe om de-adreptul în rândul animalelor. Căci nefericiții locuitori ai acestui depărtat colț al Londrei, își procură hrana de toate zilele, nu din magazinele cari gem de belșugul ce se etalează atât de provocător în bogatele lor vitrine, — ci din lăzile cu resturi ale străzilor din centru, unde omul sărman, adesea își dispută ticăloasa bucată de carne, sau colțul murdar de pâne, cu cetele de câni vagabonzi ai marelui oraș.

„Big Ben" străvechiul ceasornic al Londrei

După sgomotul, mișcarea enormă și circulația cea mai fantastică din zilele de lucru, vine liniștea imensă, odihna deplină, tăcerea desăvârșită de Duminecă, zi în care orice fel de activitate e complectamente întreruptă, ca la noi de Crăciun sau de Paști: atunci magazinele sânt închise, oficiile publice, (chiar poșta) nu lucrează, tramvaele, metropolitanul și subteranele sunt mai reduse, strada capătă înfățișare de liniște deplină.

●

Cea dintâi impresie pe care o ai, de cum ai sosit în Londra, e aceea a unei tristeți neobișnuite, a unei singurătăți fără margini, a unei părăsiri totale.

Dispare pe încetul voioșia cu care veniseși în țara lui Dikens, făcând tot mai mult loc unei îndoeli covârșitoare. O neliniște și o toropeală îngrijitoare îți stăpânesc tot mai mult puterea de muncă, iar eforturile pe cari le faci ca să-ți revii, te descurajează și mai mult; simți cum ți se reduc treptat facultățile sufletești, o somnolență greoaie îți apasă voința, entuziasmul de altă dată a dispărut cu totul și nu mai rămâne întreagă decât amintirea, din care constați cu surprindere că trăești c'o putere de viață neobișnuită.

Starea aceasta prin care trec toți streinii cari au trăit și crescut departe de atmosfera, clima și viața Londrei, maladia aceasta psihică are foarte multă asemănare cu ceeace englezii numesc *spleen* (boala urâtului), maladie extrem de răspândită în Marea Britanie, mai cu deosebire printre femei, și căreia medicii englezi i-au găsit origina într'un început de neurastenizare a sistemului nervos.

Cărui fapt se datorește această descurajare, această schimbare ce se operează în ființa omului și de care se va resimți orice străin în cele dintâi trei luni de la sosirea în capitala Angliei?

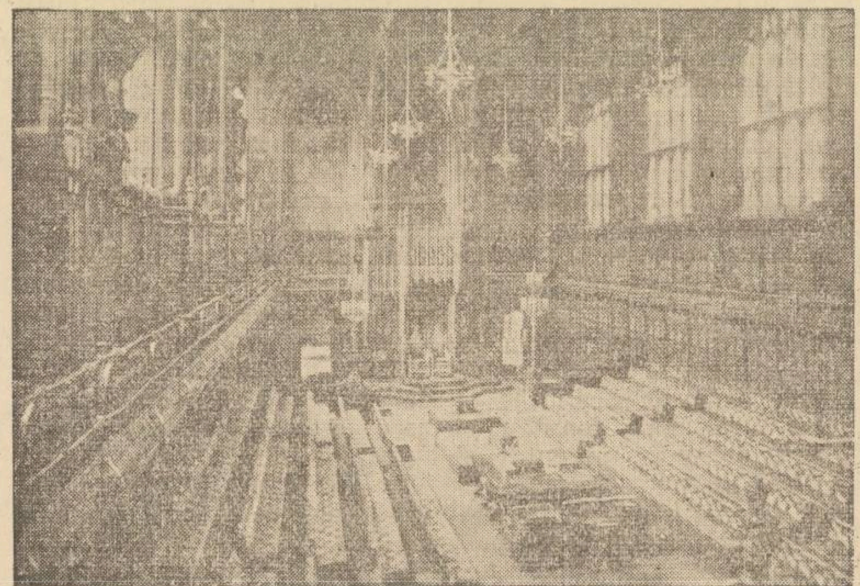
Desigur că sânt multe cauzele, dar cele mai de căpetenie par a fi: clima complect diferită de cea a restului Europei, schimbările atmosferice aproape brusce, ploi violente, călduri excesive, vânturi grozave, neguri dese și *„fogul"* melancolic (ceața cu lumina pe jumătate neagră, pe jumătate galbenă). Deasemenea, și hrana mult diferită de a noastră, — cum și obiceiurile, dimpreună cu viața socială a Englezilor, cu totul deosebită de cea continentală.

●

Ceeace mai contribue într'o largă măsură la desorientarea și uluirea în care se află streinul în primele luni după sosirea la Londra, mai este și frământarea, mișcarea enormă, viața agitată din această sodomă modernă care-i capitala Angliei.

E peste tot un zgomot infernal de-ți chinue ca un păcat nervii de dimineață până noaptea târziu, (gândiți-vă că-i vorba de cel mai mare oraș din lume, cu 7½ milioane de locuitori), o agitație teribilă, un învălmășag care te turtește.

Ieși cu temere pe stradă, îți bate inima ca la o biată pasăre când traversezi marile artere ca să nu fii strivit de spăimântătoarea mulțime a vehiculelor de tot felul; te asurzesc strigătele infernale, îți iau ochii miile de costume, de tipuri și de înfățișări, ce reprezintă toate culorile raselor, cari defilează prin fața ta; te lași împins de curentul ce te poartă dela spate ca pe o barcă de-asupra undelor și la un moment dat constați cu surprindere că te-ai depărtat fără voe de „jebul" tău.

Interior din „Camera Lorzilor"

Cauți atunci să-ți dai seama de locul unde te afli, încerci să-ți amintești punctele de reper, dai pe o stradă, intri într'alta, te strecori pe cealaltă, furat de marea asemănare a construcțiilor: deopotrivă de înalte, deopotrivă de negre din pricina fumului de cărbune, absolut la fel ca arhitectură. Iar după mai bine de un ceas de alergătură, tot purtându-te din stradă în stradă cu uimire și grijă, aci părându-ți-se că ți-ai găsit bârlogul, aci observând cu frică și temere că ești departe de a fi ajuns la afurisitul tău de *„Bord and Residance"*, — constați însfârșit cu spaimă că te-ai rătăcit de-abinelea, că ai ieșit cu totul din cartierul tău, că hoinărești de-asurda prin locuri streine, pentru ca în cele din urmă să cazi pe capul *„policeman"*-ului, să te pună el pe drumul cel bun...

Prin semne disperate, prin tot felul de articulații neînțelese, — însoțite adesea de o mimică dintre cele mai caracteristice, — încerci să-ți spui păsul, cerându-i astfel sprijinul de care ai nevoe.

Ți l-ar da el cu dragă inimă, că nu-i om mai gentil și mai serviabil în capitala Marei Britanii decât gardistul londonez; ți l-ar da imediat dacă ar ști despre ce-i vorba. Dar cum el nu cunoaște nici o boabă din limba ta și nici din vre-un alt grai european, privește fără nici o putere la sbuciumul tău, la care nu răspunde decât cu simpaticul lui zâmbet de om cumsecade, stânjenit par'că tot el că n'are posibilitate să-ți fie util, cum e obișnuit, — nu din datorie profesională, cât mai ales dintr'o veche deprindere de om civilizat.

●

In cele din urmă, obosit de a fi trecut fără nici un rezultat în revistă toate cunoștințele de englezească, pe care nouii tăi concetățeni londonezi se... încăpățânează să n'o priceapă, din cauza pronunției greșite pe care ai învățat-o în țară, plictisit de atâtea eforturi zadarnice, renunți cu totul la lămuririle de cari aveai atâta nevoie și pornești înainte...

Rătăcești astfel tot mai mult, te înfunzi și mai strașnic prin complicate și streine cartiere, te depărtezi cu kilometri întregi de pensiunea unde-ți ai domiciliul, pentrucă, stins de oboseală, extenuat, cu sufletul la gură, să-ți amintești în sfârșit că ai în buzunar carnetul cu adresa exactă a hotelului unde locuiești. Oprești pe dată un taxi din cele cam vreo cinci sute de mii cari slujesc pentru nevoile populației din Londra și întinzi petecul de hârtie cu însemnarea, vlăjganului *spelb* și cu mustața *„pe oală"* care stă cocoțat sus la volan.

După ce amicul și-a înfipt ochii pe filă, nu fără a-ți fi aruncat și d-tale o repede privire, din care-ți dai seama c'a și descoperit în tine pe străinul nou sosit în Londra, — a dat drumul motorului, care în mai puțin de o oră te-a și depus la intrarea hotelului.

II.

Am sosit la Londra într'o Marți seara. Distanța între Dover, — portul maritim prin care intri pe pământul britanic venind dela Ostende — și metropola Angliei se parcurge cu trenul accelerat numai într'o oră și jumătate.

Statuia Amiralului Nelson din „Trafalgar Squar"

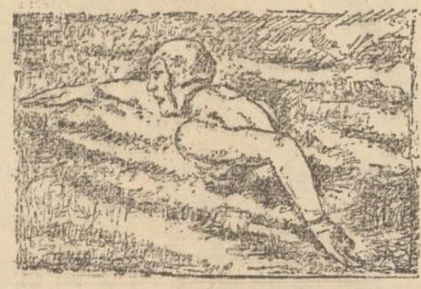
Intâmplarea făcuse să traversez „Canalul Mânecii" pe o vreme neobișnuit de aspră: un vânt cumplit bătea dinspre Ocean, ridicând munți enormi de valuri. O ploaie violentă, îndoită cu omăt, ne biciuia fără crutare fața când trebuia să ieșim pe *punte*, iar dinspre uscat se ridicau fără încetare trâmbe uriațe de ceață, cari, cu cât ne apropiam de țărmul englez, cu atât mai mult se îndesau și luau caracter de negură. Din această cauză, vasul și așa ținut pe loc de furia furtunii, nu mai înainta decât foarte încet și cu multă precauțiune.

Pe de altă parte, navigația fiind atât de activă pe această mare îngustă ca un canal, în care pe o foarte restrânsă porțiune de apă circulă sute de vapoare, își poate oricine închipui cu câtă grije și emoție se conduce un vas în astfel de împrejurări și mai ales unul de pasageri și poștă, pe al cărui bord se găseau sute de oameni și miliarde de lire în efecte și numerar.

Strigătele lugubre ale *sirenei*, cari se succedau din minut în minut, spre a evita ciocnirea, strigăte cari deveneau și mai lugubre în pustietatea mării, prin ecourile repetate de ape; sondagiile atât de dese cari se făceau la *pupa* vaporului cu scopul de a se cerceta adâncimea fundului și a preveni astfel apropierea prin surprindere de uscat; ordinele aspre, repezi și dese, strigate prin *megafon* de sus dela *comandă*, spre a fi auzite de către marinari pe deasupra gemetelor furtunii; toate aceste măsuri și manevre cari se execută în astfel de împrejurări, produceau o grea și deprimantă impresie, mai ales că din pricina vremii protivnice se lungise și timpul de navigație cu peste trei ore, trebuind astfel șapte ceasuri pentru un drum care pe timp normal se parcurge numai în trei.

Când după ceasuri de călătorie în condiții atât de grele, ne-am apropiat de coasta engleză, ceața, care și așa era destul de deasă, a prins a se transforma pe încetul într'o negură atât de groasă și de compactă, încât nu se mai vedea nici la un metru distanță de punte, cu toată puternica iluminație a numeroaselor becuri electrice.

Sdruncinați fără încetare de balansul îngrozitor al vasului; uzi până la piele de ploaia care cădea într'una de sus și de valurile enorme cari, repezindu-se cu furie asupra vaporului, inundase cabinele de pe punte; înghețați cu totul din pricina zăpezii care răcise atmosfera, — am sosit pe pământul britanic într'o stare de oboseală și de epuizare complectă.

Se poate prin urmare ușor imagina starea sufletească cu care am intrat în țara lui Ruskin, — mai ales că „fogul" insuportabil care se înălța în valuri de pe Ocean; și vântul grozav care pornea de pe întinsul fără hotar al apelor; și ploaia cea violentă, care întuneca și mai mult orizontul, — toate ne-au urmărit fără crutare până la Londra, au durat fără contenire noaptea întreagă și a doua zi și a treia zi și'n cele următoare, toată săptămâna, fără nici o schimbare alta decât aceea care se petrecea în unele nopți negre ca păcura când dinspre ziuă ploaia lăsa loc, pentru un timp, numai vântului...

Și se pornea, atunci un vaer cumplit afară, un sbucium neasemuit cuprindea firea, o tristeță spăimântătoare se lăsa peste întunecata cetate: părea că se vestește agonia lumii. Se cutremura văsduhul de furia vijeliei, masivele clădiri de beton gemeau sub răscoala furtunii; răbufnelile viscolului împrumutau tot mai mult accente de durere: auzeai par'că în vâltoarea deslănțuită afară urletele năvalnice ale apelor neodihnite, suferințele miilor de marinari pierduți pe mări, suspinele atâtor naufragiați în luptă cu moartea...

Pe de altă parte, mișcarea enormă a străzii, frământarea neobosită a orașului, circulația mereu activă (care nu încetează decât la târzii ore din noapte), sgomotele asurzitoare produse de mulțimea vehiculelor, — mărise și mai mult impresia de tristeță și de oboseală pe care le purtam în suflet din momentul sosirii în Londra. Așa că, dornic de liniște și odihnă, abia așteptam prilejul să-mi pot recreea nervii de pe urma eforturilor și încercărilor continue la care fusesem supus.

Și ziua aceasta a sosit curând, a fost cea dintâi sărbătoare engleză, prima Duminică pe care am trăit-o în capitala imperiului britanic...

●

...M'am deșteptat dimineața în mijlocul unei frământări vijelioase de clopote. Surprins că în locul uruitului automobilelor, al sgomotului străzii și al strigătului fabricilor, aud numai glasuri de aramă, — zeci de glasuri venite din toate părțile Londrei, — am alergat la fereastră spre a-mi da seama de noutatea ce mi se desfășura înaintea ochilor.

Aici, nimic din spectacolul cu care fusesem obișnuit nu se mai vedea. A încetat mișcarea de pretutindeni; miile de oameni au pierit ca prin farmec; omnibusurile s'au rărit; magazinele sânt complect închise; birourile și diferitele oficii publice nu lucrează; o liniște desăvârșită stăpânește marele oraș... Nu se mai aude decât chemarea clopotelor din bătrânele turle ale celor peste 1500 de biserici pe care le are Londra; strigă, se tânguesc și suspină în mii și mii de glasuri: unele dulci ca o mângâere; altele calde ca un grai înlăcrimat; cele mai multe cu blânde acorduri purtătoare de tristeță...

Curând după ce crainicii de aramă și-au încetat chemarea, iar deasupra negrei cetăți s'a lăsat din nou tihna cucernică a zilelor de sărbătoare, — încep să-și facă apariția pe străzile aproape pustii, cârduri de oameni ținând în mână frumoase cărți de rugăciune legate în piele: părinți care-și poartă de mână plăpânde odrasle, chipeșe fete în port modest și înfățișare plină de sănătate, tineri eleganți, domni gravi cu aluri de nobleță, — în sfârșit, o întreagă lume „dela lord până la lucrător" cari, toți deopotrivă, rezervă ziua Duminecii numai pentru credință.

Trec cu toții, șiruri după șiruri, spre a se pierde în interiorurile bătrânelor și imenselor biserici, — al căror cuprins, curând după aceea, răsună de armonia orgelor și frumusețea corurilor...

...Și te atrag, te cheamă și-ți fac loc înlăuntrul lor bisericile engleze, încât „chiar de ți-ar lipsi credința", cum spune atât de frumos scriitorul Marcu Beza și încă te simți bine acolo, tot găsești un motiv de mângâere, de reculegere, de înălțare sufletească în interiorul lor.

Fațada monastirei Catedrala „Westminster"

Atmosfera de adâncă pioșie ce stăpânește mulțimea, adesea de câteva mii, ce populează biserica; solemnitatea măreață care se degajează din slujba oficiată în chip magistral de către pastori, meșteri ai slavei și ai cuvântului; corurile sublime și concertele strălucite de orgă, luate din repertoriul celor mai mari compozitori ai apusului; toate acestea sânt motive cari fac din splendida instituție a bisericii anglicane, una dintre cele mai viguroase așezăminte, care constitue tăria de neînvins a puterii britanice.

E adevărat că biserica anglicană are în practicele ei unele forme cu caracter atât de pronunțat medieval, ca spre exemplu defilarea procesiunii de preoți în lungul enormelor încăperi ale bisericilor, înainte de începerea slujbei; etalarea odăjdiilor sacerdotale într'un chip, în care solemnitatea cea mai impunătoare, e îmbinată cu umilința cea mai pronunțat catolică, etc.

In schimb, biserica e deținătoarea unui secret, care constitue nu numai temeiul puterii ei, dar întregul ei farmec, deplina ei distincție: ea are cei mai celebri organiști, cele mai splendide organizații de coruri, cei mai neîntrecuți soliști și soliste...

Aci, în măreața catedrală „Westminster Abbey", (Pantheonul Angliei), am auzit pentru întâia dată fragmente din *„Marea Liturghie"* în *mi bemol* a lui Schubert (divinul maestru al armoniei), ale cărui compoziții cu caracter bisericesc ocupă în istoria muzicii religioase unul dintre cele mai însemnate capitole.

Și tot aci, într'o neguroasă și melancolică zi de Duminică, am auzit și sublima compoziție a lui Beethoven *„Missa Solemnis"*, cea mai desăvârșită operă religioasă pe care o cunosc, în care tonul de concert face să dispară cu totul monotonia atât de obișnuită ritmului particular bisericesc...

...Și în timp ce sub impresia emoției ce-mi stăpânea inima, mă îndreptam îngândurat spre ieșirea prin care pătrundeau valurile de ceață și ploaia și vântul de afară, dintr'odată completul corului, acompaniat de orgă a prins să execute finalul din „Nașterea Domnului" (prima parte din celebrul oratoriu al lui Haendel intitulat „Messiah") a cărui maiestuoasă muzică constitue una dintre cele mai mari laude aduse compozitorului, care-și doarme somnul din urmă în chiar catedrala aceasta, unde i se slăvește săptămânal amintirea...

●

...Dar a început iar calda vibrare a clopotelor; au prins din nou să-și mângâe duios ca o rugăciune cântecul; suspină iar tânguiosul lor grai de aramă, care se împletește acum cu cele din urmă acorduri ale corului.

E sfârșitul slujbei sfinte, pe care anglicanii o anunță poporului prin grai domol de clopote... Și acuma cântă iar, neobosite, fără odihnă, fără încetare. Cântă cântecul în care-i strânsă jalea și durerea lumii, suspinele și lacrimile oamenilor, suferințele și neîmplinitele doruri ale noroadelor...

Și în vibrarea solemnă care se ridică deasupra cetății, auzi parcă vechile și înduioșătoarele stihuri din cartea psalmistului:

Omul ca iarba,
Zilele lui,
Ca floarea câmpului...

STELIAN I. CONSTANTINESCU

Casă din vechiul cartier „Holborn"

Cavalerii foamei

Cea mai ordinară, mai mizerabilă, mai tristă și mai oropsită stradă din Europa, este *rue Bouterie* din Marsilia, — ne încredințează un călător.

La vremea prânzului „pensionarii” se adună în fața porții închise și încep să negocieze bonurile. Cartelul se formase de câteva zile și cumpăra disponibilul de pe piață, stabilizând, astfel, cursul. Revânzările se făceau pe loc, cu adaosul cuvenit, și „capitaliștii” își numărau câștigul.

Era tocmai timpul să înceteze operațiunile de bursă, căci poarta grea se deschidea scârțiind și mulțimea dădea năvală să-și ocupe locurile.

„Ospătăria populară” se afla la subsol. Copiii bine-crescuți, când se înapoiau de la școală, nu uitau să arunce pe ferestre cocoloașe de hârtie sau pietricele, care se nimereau să ajungă tocmai în strachina vre-unui nemâncat.

Când intrai pe ușă te izbea un miros — ce-i drept de ospătărie — dar de „ospătărie populară”. Cine ar putea spune cum mirosea acolo?

Sala de mâncare era un dreptunghiu imens, care cuprindea vre-o zece mese lungi și douăzeci de bănci la fel. La mijlocul fiecărei mese se găseau două străchini cu picior: una conținea sare, iar cealaltă servea drept pahar comun. Pe jos erau scuipătorile; le întâlneai la fiecare sfert de metru, sub forme confuze, dar destul de concrete ca să aluneci în voe din pricina lor. Pereții, deși nu erau zugrăviți, se puteau mândri, totuși, cu cele mai grațioase desenuri și dedicații, în versuri și proză — de o varietate exasperantă.

Ospătăria avea și un supraveghetor. Acesta se plimba țanțoș în lung și'n lat, păstrând pe frunte și pe obraji urmele diferitelor antrenamente la care îl provocau, din când în când, „pensionarii” nemulțumiți. Mai erau acolo și două femei care făceau oficiul de chelneri — lipsite de politeța acestora — dar mult mai milostive decât dânșii.

Se serveau două feluri: o ciorbă și legume fierte. „Comitetul de binefacere” elibera bonuri pe câte 2—3 zile, fiecărui oaspe. Aceste bonuri, după cum am văzut, erau negociabile. Firește, cel ce avea pentru 3 zile, vindea o zi, sau chiar două, după împrejurare. Cum o scotea la capăt mai târziu, nu ne privește pe noi.

La masa de sub ferestruica oblică, prin care se vedea încălțămintea variată a trecătorilor, era *elita*. Reprezentanții elitei se deosebeau de ceilalți în multe privințe, și când se întâlneau pe stradă, — cei din tabăra No. 1 ocoleau pe cei din No. 2. Dar cei dintâi nu erau mulți, — de-abia dacă întruneau duzina.

Intr'o zi, era mare svon la masa elitei. Se punea la cale înființarea asociației „Cavalerii foamei”. Urma să se aleagă comitetul. Președintele era indicat de însăși voința împrejurărilor: el nu putea fi decât cel mai în vârstă și mai respectabil ca înfățișare.

Vice-președinte se găsi iarăși, în persoana unui „fost dentist” (cu cartă de vizită în regulă) din nu știu ce țară. Secretariatul fu și el repede atribuit.

Când fu, însă, să se aleagă Casierul, gâlceava n'a putut fi înlăturată, și se încinse cu mare însuflețire. In cele din urmă, avându-se în vedere că „fondurile” erau încă de domeniul probabilităților, se lăsă în suspensie alegerea tresorierului, până la noui dispozițiuni.

Intr'acestea, Madame Bertha adusese al doilea fel, și Cavalerii înghițiau morcovii opăriți, cu mare poftă. Madame Bertha îi iubea pe dânșii, mai mult decât pe toți ceilalți. Când cereau, ea le servea chiar porții duble, căci avea puterea aceasta. In ziua aceia, Cavalerii o puseră în cunoștință cu ceiace plănuiseră, și fața ei roză și sbârcită strălucea de mulțumire, și de mângâerea vanității.

Supraveghetorul, supranumit „Picior-în-dos”, — ca recunoaștere a însușirilor admirabile de a face vânt acelora care țineau să-și facă siesta adormind câteva clipe cu capul pe scândura mesei — avea și el preferințe pentru colțul elitei, unde venea adesea și se întreținea cu cei prezenți. Veni și în ziua când Comitetul fusese ales, și fu inițiat în tainele chestiunii. De-acum încolo avea de-aface cu o organizație în regulă, care-și luase ca deviză: „unul pentru toți — și toți pentru unul!” Deviza era bună, dar mai trebuia o parolă, și în această privință fu adoptată părerea lui „Picior-în-dos”, care propuse: *Foamea nu minte!*

Evenimentul trebuia sărbătorit. Deocamdată în mic, și apoi în mare. Pentru prima cerință se găseau mijloace imediate: Președintele trase din buzunarul de la spate o cutie de tablă cu pete de rugină, în care stăteau culcate: o jumătate de țigaretă, un ac înconjurat de ață în două culori câțiva nasturi și o gumă de șters cerneala. Umblă câtva timp cu degetul prin cutie și întinse apoi pe masă, pe zimțuri, o monetă. „Vicele” — fostul dentist — deschise gura mare și introducându-și dreapta sub maxilarul inferior, scoase și dânsul o monetă, care-și făcuse stagiul acolo. Ceilalți, care cum putu. Era de un pahar cu vin pentru fiecare.

Cum ajungi însă la praznicul cel mare? In statute exista un aliniat, astfel conceput:

„Cine va găsi o pungă cu bani, în stradă sau în orice altă parte, face legământ a nu se folosi singur de dânsa, ci o va trece în patrimoniul Asociației”..

Oricât, dar punga nu se putea găsi la comandă. Totuși, evenimentul trebuia sărbătorit cu orice preț.

La masa de seară, Cavalerii discutau cu aprindere. Pe la sfârșitul cinei, mai-mai să se ia de păr; praznicul în cinstea evenimentului fusese uitat pe jumătate, căci se angajase o discuție care cerea deslegare mai grabnică. Madame Bertha, cu mânile sub șorț, își pierdea pe fiece clipă încrederea în protejații ei, căci dânsa nu putea pricepe cam ce-ar avea Cavalerii de împărțit cu Ford, Stinnes și Rotschild... Căci aceasta era tema discuției: căruia din acești trei potentați îi se cuvine titlul de „prim-miliardar” de pe Glob? Când „Picior-în-dos” văzu și văzu că n'o scot la capăt și amenință să-i dăuneze reputației localului, — le aplică porecla și arțăgoșii se treziră sub stele.

Se vede că peste noapte au limpezit chestiunea, căci la prânzul din ziua următoare vorbeau iarăși despre sărbătorirea înjghiebării asociației pomenite.

Pentru respectul tradiției la care, în împrejurări dintr'acestea, țineau mai mult ca la orice, — trebuia închipuit un prânz cât-de-cât, o mâncare de carne și un pahar cu vin, dacă nu mai mult. Părăsiră ospătăria și în stradă se împrăștiară ca douăsprezece raze de stea, care'ncotro. Hotărîseră, însă, ca la întâlnirea de seară, fiecare să aducă o propunere bine și îndelung chibzuită, din care se va alege cea mai favorabilă.

Seara s'au regăsit, și secretarul fu cel norocos. Era simplu ca oul lui Columb. „Comitetul de binefacere” acorda bilete de tren — în mod gratuit — acelora dintre nevoiași care se hotărau să părăsească orașul ca să-și caute norocul în altă parte. Aceasta, odată pentru totdeauna, și „pensionarul” odată plecat, nu mai avea dreptul la Ospătărie și la Azil. Afacerea bună o făcea, desigur, „Comitetul de binefacere”...

Sorții hotărîră cine să „părăsească” orașul. Nu era nici-unul din comitet, ci un simplu cavaler. A doua zi se înființă la locul în drept și căpătă biletul până la Paris. Pe dosul cartonului era aplicată stampila instituțiunii de binefacere care-l dăruise.

Și acum, biletul trebuia vândut! In corpore, se duseră spre gară. In hall-ul imens era lume multă, venită cu treburi și fără treburi. Bieților cavaleri li se muiaseră inimile. Se temeau ei de ceva, căci aveau practica lucrurilor. Și când ochiul de psicholog al președintelui se încredință că nu-i nici un pericol, el se apropiă discret de un călător și-i propuse târgul. Acesta conveni și se 'ndepărtă să numere banii în asistența plenului cavalerilor. Scoase porte-visitul dar, în loc de bani, extrase dintr'însul un carnet de legitimație, cu „firma” Prefecturei de Poliție...

Fără nici-o rezistență, duzina oropsiților a urmat lungul drumului până la Comisariat. Aci, făcură declarațiuni complecte, fără reticențe.

Judecata fu sumară. Comisarul-șef rosti sentința, cu glas tare:

Cercetându-se de noi cazul celor 12 indivizi care se intitulează „Cavaleri ai foamei”, și constatându-se că s'au făcut vinovați de trafic cu bilete de tren, fapt pedepsit de „Legea specială pentru înfrânarea vânzărilor ilicite”, — și agravat prin împrejurarea că operațiunea se îndeplinea în dauna unei societăți de binefacere;

Hotărîm:

Cei 12 indivizi menționați se condamnă de noi la 2 zile arest.

A doua zi erau Rusaliile. Și la zile mari, în închisorile Franței se obicinuiește a se avea grijă și de oropsiți. Ei primeau atunci, pe lângă ciorba și pânea reglementară, și o bucată respectabilă de carne afumată. Printr'o împrejurare misterioasă — (cine spunea că polițiștii n-au inimă?) — cei 12 au căpătat și câte o litră cu vin, în cele două zile de odihnă.

Și în chipul acesta au sărbătorit — pe contul Statului — înființarea Asociației.

ST. FREAMAT

Cinematograful

Călăi femei etc...

Rudolf Valentino, anosteala făcută om, a fost totuși acceptabil, într'un film, unul singur: Monsieur de Baucaire. De ce? Foarte simplu. Făcea rolul unui bărbier. Willy Fritsch a avut și el un astfel de noroc. Făcea pe un curățitor de geamuri.

Marcelle Chantal, cea mai falsă dintre creaturile lui Dumnezeu, a fost și ea odată autentică. Filmul se chema „L'ordonnance” și ea era soția colonelului. Ca ofițereasă 1900, „perlă a garnizoanei”, „frumusețea Marcelei Chantal devenea o realitate.

Insfârșit Hans Albers, exasperantul Hans Albers, mitocănia vioaie, activă, conștientă și organizată, Hans Albers a fost și el, odată, aproape corect. Intr'un film care se chema „Camera No. 73”, sau ceva asemănător, și el avea un rol de chelner.

Reamintesc toate acestea pentru a explica de ce un Hans Albers ofițer și gentleman nu se poate concepe; și nici bestie perversă (căci vai, în ultimul său films el face un dublu rol; sântem osândiți să asistăm la două — scuzați — „creațiuni”).

Bestia din Londra

La filmele cu supranatural trebue să fii ferm hotărît să crezi. Să crezi în miracol, în cutare categorie de miracol. De altfel asta nu cere efort prea mare. Atitudinea e mai familiară decât pare. In cursul vieții noastre asistăm în permanență la miracole, în deosebi minuni de biologie, de ereditate, de îmbolnăviri bizare și însănătoșiri curioase, de schimbări neexplicabile de atitudini, etc...

Iată dece filme ca Bestia *lui Mamoulian, sau noua Bestie a lui Warner Oaland sânt interesante. Firește, mitocanul cultural se înțepenește imediat într'un scepticism lucid pe care îl crede el foarte meritoriu, și-și repetă refrenul său favorit („pe mine nu mă 'nșeli cu una cu două!”). Dar pentru un ne-mitocan cultural, care nu trăește sub panica de a trece drept dobitoc, care nu se teme la tot pasul de a cădea în prostie — pentru acesta e lucru foarte simplu să se instaleze într'un punct de vedere mai simbolic și, cu elemente de vis, să construiască realitate posibilă. Iată de ce artei îi șade bine să aibă materiale de feerie alături de cele mai pozitive lucruri.*

Bestia 2 e cu mult mai slabă decât Bestia 1, dela care de altfel a împrumutat în proporții considerabile. Dar nici Bestia No. 2 nu e rea; reamintim însă că cea No. 1 fusese pur și simplu o capodoperă.

Tinerețea unei regine

Foarte interesant acest film. Pe de oparte avem cea mai operetoidă structură: o regină tânără și frumoasă, curteni antipatici, proști și caraghioși, unu sau doi profesori (de ambe sexe) care „înțeleg” și au dragoste pentru copilul-regină, apoi inevitabila călătorie incognito cu idilă „dazu”, apoi fatalul hocus pocus al destinului care vrea ca junele cu idila dela han să fie tocmai prințul cu care regina trebuia să se mărite și de care tocmai fugise, etc., etc., Intr'un cuvânt, tot ce trebue pentru un film care, chiar bine făcut, rămâne de cea mai trivială calitate artistică.

Și totuși, lucru curios, dealungul poveștii se observă cea mai importantă din preocupările artistice ale unui autor cinematografic, anume: căutarea de gaguri, nu numai comice, dar ca să zicem așa sentimentale, gaguri care ne fac nu să râdem, ci să zâmbim, înduioșați. Astfel, bunăoară, când tânăra prințesă, prin decesul regelui, devine regină, profesoara ei preferată vine spre dânsa și — conform protocolului reclamat de noua situație — îngenunchiază. Știți ce face atunci regina? Ceva fermecător. O ia în brațe ca s'o sărute; dar din pricină că diferența de nivel fizic face operația aceasta imposibilă, regina îngenunchiază la rându-i alături de dama ei de onoare și perechea de pitici se strânge reciproc în brațe. A fi făcut asta (în locul banalului gest de a ridica pe cel îngenunchiat) este de o delicată frumusețe, fără să mai vorbim de cele două repeziri succesive pentru a îngenunchia, care-s în sine foarte grațioase, și variate, căci fiecare din cele două femei face acelaș gest cu altă semnificație, realizând acel „idem sed aliter” care e la baza artei.

Sau, altă dată: regina este sărutată de iubitul ei (și viitor soț). Din evenimentele anterioare aflăm că ea e foarte mortificată din pricină că el are un cap mai mult decât dânsa. Când însfârșit, reușesc să se între-sărute, obsesia înălțimeii continuă să o tortureze pe ea — ba chiar mai mult ca oricând, căci pentru amintita delicată operațiune ea trebue să-și strâmbe gâtul în sus iar el ceafa în jos,într'un fel de mișcare în dublu-semicerc, de forma unui S. Iată de ce ea, simțind în proximitatea piciorului un taburet, îl trage subt dânsa, se suie încetișor și restabilește echilibrul celor două vase comunicante. Rezultatul e că junele, în cursul chiar al operației sărutatului, pe când este încă cu regina pe buze, simte cum Majestatea Sa se urcă, se urcă, inversând acel dublu semicerc de care vorbeam, întorcând S-ul pe dos, el întinzând gâtul ca pietonul la Tour Eifel și ea încovoind ceafa.

Vă închipuiți ce efect mimic amuzant s'a putut astfel obține: expresia puțin tâmpițică a omului care sărută cu reciprocitate este deodată preschimbată în expresia mult mai inteligentă a mirării și întrebării; urmează apoi fizionomia cercetării: fără a da drumul reginei din gură, principele-consort rotește ochii, îi duce în jos în direcția taburetului, cugetă, pricepe și se liniștește; după care urmează o a patra și ultimă atitudine mimică: o revenire la sărut, care acum conține nu numai elementul erotic dela început (care are ceva pur bestial) dar și un element larg uman de dragoste, frăție, înduioșare, prietenie, protecție.

Asta se numește cinematograf. De cel adevărat. De cel bun. Și filmul are mereu momente de acestea, care reabilitează calitatea infamă a „fondului”.

Asta dovedește că nemții, cu toate pagubele pe care hitlerismul le-a adus ecranului, sunt în stare să inventeze gaguri — în deosebi gaguri serioase, care-s cele mai importante.

Bcerg

„Mesaj către Garcia” este un film din timpul războiului cuban. O atmosferă de răscoală his panoformă, cum evenimentele contemporane ne oferă din nefericire în carne și oase. In rolul principal — rolul unui yankeu dezertor, spion, escroc, dar în fond „bon-enfant”, joacă Wallace Beery. Este un rol puțin cam asemănător aceluia din „Viva Villa”, un splendid film care la noi a fost interzis pentru că semăna (în mult mai palid) cu viitoarea revoluție spaniolă despre care jurnalele sonore ne reproduc totuși imaginile cele mai sângeroase...

Dar despre această creație a lui Beery merită să vorbim mai pe larg. O vom face cu altă ocazie.

D. I. SUCHIANU

CRONICA MODEI

Marea săptămână a modei la Paris s'a desfășurat la reuniunile hipice, care au atras, ca de obiceiu, o mulțime imensă. De data aceasta însă excentricitatea și... gustul prost au dominat, după părerea tuturor, a învins sforțarea creațiunilor de „calitate”. Fotografii s'au grăbit să reproducă mai ales femeele „deghizate”, adică pe acele care împotriva vechei tradiții pariziene dau dovadă de simplicitate și real bun gust.

Insăși casele cu renume par a nu fi avut ca scop, în creațiile lor, decât a atrage atenția, fără nici un fel de grijă la glumele și reflexiunile publicului.

Femeia elegantă, în înțelesul bun al cuvântului, trebuie să se rezerve în fața acestor creații de multe ori ridicole, în totdeauna dăunătoare adevăratei „distincții”, ce trebue urmărită de cele cu o garderobă bogată, dar mai ales de acele care trebuie să facă față exigenților modei cu o garderobă modestă. Cazul acesta din urmă este de altfel cazul marei majorități a femeilor. Ele nu trebue să uite că chiar casele cele mai reputate cedează dorinței de a plasa modele excentrice până la bufonerie și că nu urmăresc în genere decât să-și impună „creațiunile”, care nici măcar nu stau bine clientelor, nu numai că nu contribuie la frumusețea lor, dar fac din ele adevărate caricaturi.

Pentru moment, de și soarele de Septembrie este încă fierbinte, trebue să ne gândim la vremea răcoroasă. Avem iluzia că sântem încă în plină vară, temperatura nopții însă trebue să ne facă să reflectăm. Ne putem trezi într'o bună dimineață cu o bruscă scădere de temperatură, deci să ne îngrijim de hainele călduroase pentru orice surpriză neplăcută.

Apropierea iernii aduce periodic o predilecțiune pentru velur.

Toate colecțiile caselor mari cuprind o alegere bogată de velur de bumbac, cunoscut de mai mulți ani sub numele de **„Beltram”**. Acest velur de marcă franceză are un aspect sobru, elegant și e foarte durabil.

Casele de croitorie s'au gândit să dea întrebuințarea cea mai largă velurului și utilizarea lui să se potrivească tuturor gusturilor.

Pentru curse și pe stradă se va purta tailleurul de o culoare maron roșiatică, asemenea cojilor de castane abia ieșite din coaja verde. Jacieta va avea mișcare evazată, garnitura foarte redusă din o blană blondă de ex. lutru auriu, juja foarte strimtă. Mai cald și mai prețios pentru zilele și serile reci, care se așteaptă e un mantou foarte amplu, culoare tête de nègre, cu părțile din belșug trecute una peste alta, cu mânecele în formă de pagodă și gulerul pelerină din breitschwanz maron. Centura din aceeași ștofă, terminată cu două choue-uri sau cu o cataramă.

Pentru seară combinațiile cele mai ingenioase din velur pot da rochii foarte „seyantes”, avantajoase pentru armonia tenului ca și pentru linie.

Astfel Maggy Rouff prezintă un încântător ansamblu din velur „sang de pigeon”, cu tunica lucrată toată în coulisseuri, sau o rochie de velur griș terminată cu un volan de muselină acelaș ton și înveselită de nota roșie a unui bogat buchet de roze la ancolură. Bine înțeles că velurul de mătase, naturală sau vegetală, este indicat pentru rochia de seară, după cum este indicat pentru stradă velurul de bumbac și în special acel „cotelé”, care dacă e de bună calitate se poate spăla ca o batistă și nu mai are moarte.

Velurul mai are avantajul de a putea fi întrebuințat pentru rochiile drăguțe și simple ce se pot purta sub mantou și sânt totdeauna plăcute și babillées pentru cinema, dineuri și ceaiuri, fiind în acelaș timp practice și de un preț moderat.

In cazul acesta se întrebuințează velurul fasonat. Velurul se întrebuințează foarte mult și în garnituri, care pot astfel transforma o rochie de a cărei simplicitate ne-am plictisit. Astfel pe o rochie de crep sau de lenaj, putem pune o platcă cu plastron și o bandă pe mâneci în lungime, montate în feston mare și care ar armoniza foarte bine această rochie de demi-saison cu coloritul daliilor și al primelor licăriri ale focului de vreascuri.

Militarismul stupid din anii trecuți a eșit în fine din modă, lăsând numai oarecare amintiri: de pildă brandeburgurile de mătase briliantă.

Bluzele care se vor purta foarte mult mai ales la tailleur se pot face asemenea din velur. Citâm două bluze din acest fel de material: bluza de velur șifon de un albastru foarte palid, cu crețuri formând platca și partea de sus a mânecelor, bluză elegantă și „habillé”, alta din velur cotelé bleu marin, foarte sport, cu buzunare puse în sens opus dungilor din corpul bluzei. O bluză ce se poate purta sub jacheta unui costum de tweed la escursii sau la vânătoare.

In ce privește pălăriile, ele par a pierde din tendința lor caricaturală și a arăta oarecare tendință spre a se așeza mai bine pe cap. Toca se poartă mai puțin, inspirația istorică este mai mult din perioada Frondei, deși Revoluția și Directoriul nu și-au pierdut cu totul influența.

Și ca să ne convingem de realitatea intențiilor rezonabile ale modei la pălării, să constatăm că dimensiunile s'au redus la mijlociu.

Borul foarte încovoiat în toate direcțiile.

Mult feutru negru decupat, ajurat, lucrat în toate felurile, garnituri foarte reduse, penele sub formă de nod plat sau de cuțit și multe voalete.

La rochii domină coloritul viu. Așa la Robert Piguet domină violetul pur, roșul minium, roșul bordeaux, prune, cubergine, roșul etrusc, maroul roșcat, și în genere culori închise subliniate de vipușca sau garnitura de culoare vie.

La rochiile simple și chiar la cele de ținută elegantă, corsagiul până la gât, încheiat cu nasturi, ajustat, cu mâneci cu umăr pronunțat, dar mult mai moderate ca lărgime sus și destul de ajustate pe braț; lungi până la încheetura mânii.

Blana ca garnitură se poartă foarte mult la tailleur și mantouri, mai ales astrahan și miel ras sau frizat, ca mielul nostru de Dobrogea.

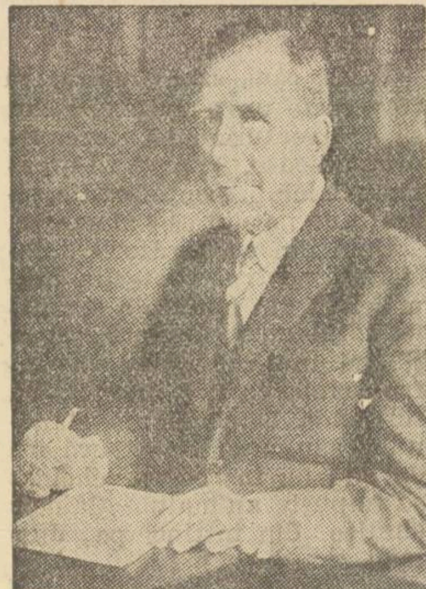
Mărgelele albe sau de culoare deschisă se poartă în colerete și jabouri. Ca o garnitură originală să citâm o platcă și o bordună la tunică din pastile de catifea cusute una de alta. De altfel multe aplicații de velur pe tul și muselină. Se mai poartă ca garnitură torsadele atât de „en vogue” anul trecut, acum ele sânt din velur de două tonuri. Unele broderii cu plăci de jade și pietre de culoare, paiete, amintesc paravanele chinezești. Bijuterii grele de coraliu.

Rochia de seară când nu e de velur sau ștofe broșate și brodate după influența orientului, este din tul sau din dantelă. Dar despre aceste modele vaporoase vom vorbi în altă cronică

BITRIX

Heinrich Mann, istoric

Heinrich Mann reînvie epoca „Renașterii franceze", după cum Léon Feuchtwanger a reînviat odinioară „Renașterea Romei". In **„Die Jugend des Koenigs Henri Quatre"** (Querido Amsterdam), el se dovedește acelaș istoric lucid și necrutător pe care l-am cunoscut în tratarea epocii vilhelmine, dar aci arta povestitorului devine magistrală, desfășurându-se în epizode fără lungimi, repede și nervos. Cartea sa este privită, în critica literară, ca o adevărată capo d'operă. Pătrunderea psihologică a individualităților, însuflețirea masselor, verva neîntreruptă a povestirii, dau

HEINRICH MANN

romanului o așezare temeinică. Heinrich Mann cu puterea sa de observație și cu darurile sale speciale, aplicate la cercetarea adevărului istoric, se mișcă, în lumea Renașterii, cu aceiași îndemânare vioaie ca și în lumea contimporană, în Franța Bearnezului, ca și în Berlinul vilhelmian.

Istoria este reconstituită, în cartea sa, nu din afară, cu fișe și migăloase note, ci din lăuntru, ca și când a fi un joc. Numai un romancier născut putea să trateze astfel Istoria, intuind cu atâta putere personalitățile și răsfrângând metamorfozele mulțimii.

Pentru prima oară „Le Vert galant" apare în toată complexitatea sa, peste legendă și tradiție, pătrunzând în adâncurile sufletești ale omului, conceput cu o caldă simpatie. Numai simpatia poate stinge luciditatea de care dă dovadă H. Mann, în portretul desemnat de el, numai prin simpatie se poate ajunge la înțelegerea aceasta totală și plină de finețe a omului sub personajul istoric. Henric al IV-lea apare aci ca primul **om modern** apărut în desfășurarea Istoriei. Ceiace e ciudat însă este apariția în acelaș timp cu romanul lui H. Mann, la Amsterdam, a unei biografii a Margaretei de Navarra, la New-York cu subtitlu, **„prima femee modernă"**.

Apropierea între aceste două cărți este cu atât mai importantă întrucât tânărul Putnam autorul acestei cărți, care este excelentă, scrie tot o biografie critico-istorică și ajunge, pentru Regina Margot, la aceleași concluzii ca H. Mann pentru Henric al IV-lea.

Margareta de Navaro, prezintată ca o personalitate dintre cele mai originale, are, pe lângă **spiritul** ei satiric și pipărat din povestirile sale vesele și îndrăznețe, o **sensibilitate delicată**, o inteligență sprijinită de o înaltă cultură și un simț politic destul de fin. Ea este, ca femee, exemplul celui mai desăvârșit produs al Renașterii, întocmai după cum Henric Bearnezul este în biografia lui Heinrich Mann cel mai caracteristic bărbat produs de aceiași epocă. Două cărți dintre cele mai plăcute și mai bine scrise în această nouă formă a Istoriei: biografia critică.

Cărți și Reviste

Rainer Maria Rilke

De mult a plecat dintre oameni cel ce a purtat mărturia întregii frumuseți planetare, a întregii măreții a lumii și mai ales a întregii dureri omenești, în cânturile sale: Rainer Maria Rilke. De aceia însă ecourile lirei sale în care reînvie și cântă toată splendoarea celor ce sânt, au fost și vor fi, găsesc în orice clipă răsunet în sufletul lumii și toți cei ce ne vorbesc de el devin îndată prietenii și confidenții noștri.

„Amintirile *principesei de la Tour et Taxis* sânt simple, fără pretenție și evocându-ne mai ales, un Rainer Maria Rilke tovarăș straniu și plin de farmec, prieten chinuit și nobil cântăreț.

Studiul lui *I. J. Angellos* este primul mare studiu scris în Franța asupra lui Rilke. E o lucrare din care nu lipsește nimic din cele ce se pot ști azi despre chipul, înfățișarea, viața și opera sa.

Abundentă, minuțioasă, opera e construită cu precizie, din material solid.

RAINER MARIA RILKE

Nu am putea zice că e o biografie, pentru că o asemenea etichetă nu i se poate pune. Rilke, în adevăr nu se poate concepe de cât ca un spirit în mișcare, ce s'a stăpânit pe el însuși prin cuceriri încete și profunde.

In cartea prințesei de la Tour și Taxis, se găsește aparența fizică a ființei firave așa cum s'a arătat celor ce au fost în jurul său la diferite momente ale vieții lui, prietenii și duioșii săi ocrotitori.

Amintirea sa cu cât se depărtează cu atât devine mai spirituală și mai prețioasă, mai ales în contrast cu vremurile neomenești în care trăim și astfel ne-o prezintă d-na de la Tour și Taxis.

Angellos întovărășește opera sa cu cele zece poeme capo d'opere și testamentul poetului *„Elegiile din Duino"* într'o delicată încercare de comentare și traducere. Prin aceste poeme putem mai bine pătrunde în sufletul lui Rilke. Ele sânt, în forma cea mai desăvârșită, unul din ansamblurile cele mai bogate și mai încărcate de mister ce a creiat vreodată talentul omului.

Temele acestor elegii sânt la începutul și în principiul vieții o pietate înfiorată pentru tăcere, așteptarea veșnic trează a unei tinereți fragede, veșnica atitudine de rătăcitor, de pelerin în căutarea divinului, de călugăr în rugăciune, căci numele lui Dumnezeu cade fatal la capătul mutelor sale aspirații. Cu admirația sa pentru Maeterlink și Jacobsen, la umbra uriașă a lui Tolstoi, care-i apare în pragul tinereții și a altui uriaș, Rodin, mai târziu Rilke va descoperi complectarea aspirațiilor sale, țelul așteptării, nu în el, ci în lucrările din jur.

Sufletul poetului este așteptare, dar și lucrurile așteaptă complectare de la sufletul lui. Sânt în cartea lui Angellos unele subtilități foarte interesante privitoare la atitudinea poetului.

Astfel el explică obsesiunea cercului la Rilke și cum acesta „gândește în cerc", „rotund". De aceia simbolul și fetișii săi sânt sub semnul acesta.

De pildă: orașul spaniol Ronda, la tour Mouzot, și mai ales scumpele, modestele mere totale ale lui Cezanne. De la muzica simbolistă, poetul a trecut la *„Bild"* și la *„Gestalt"*, imagina și forma. De la Rodin a învățat cum să vadă, să trăiască și să creeze în unul și acelaș act. Efortul trebuie să fie a centra toate aceste trei într'unul, sâmburile în jurul căruia se închid toate cercurile și care este moartea. In ea își găsește Rilke cuvântul final, secretul personal. Și astfel în ciclul ultim al creației și a vieții poetului, se regăsește nostalgia nimicirei din primele sale încercări literare.

Dar în această ultimă etapă *nostalgia nimicirii prin moarte*, s'a îmbogățit de toate experiențele, și s'a strecurat prin comorile și izbânzile sale, iar refrenul „mori ca să devii" e reluat triumfal, ca un imn al pământului, în ultimile sale cânturi funerare. Astfel apare din nou minții noastre în noua sa perspectivă figura din opera lui Rainer Maria Rilke.

G. Călinescu: Opera lui Mihail Eminescu

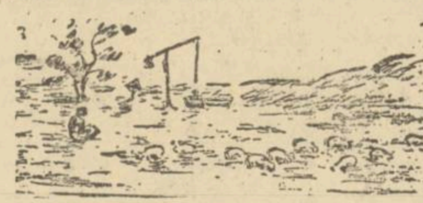
D. Pericle Martinescu rezumă judicios în „Societatea de mâine" cuprinsul celor două volume noi asupra lui Eminescu, date de curând publicității de d. G. Călinescu:

In sfârșit, ultimele două volume din vasta cercetare critică a d-lui G. Călinescu asupra operei lui Eminescu, au apărut în primăvara aceasta și cultura românească are astăzi opera de mult așteptată asupra celui mai mare poet al ei. Aceste ultime volume — IV și V — din „Opera" d-lui Călinescu erau cu cel mai viu interes așteptate, deoarece aici autorul își rezervă partea cea mai interesantă în cercetarea d-sale. După cercetarea preocupărilor filosofice din o-

G. CALINESCU

pera poetului și clasificarea dubletului dintre atitudinea teoretică și atitudinea practică — una invadată de pesimism, cealaltă alimentată de un robust optimism — și după încercarea temerară de a urmări isvoarele culturale și a defini cultura însăși a lui Eminescu, publicând apoi, în al doilea și al treilea volum, opera inedită a poetului, în prezentele volume, d. G. Călinescu trece la analiza propriu zisă a operei eminesciene. Cercetând *cadrul psihic* și *cadrul fizic*, ceeace rămâne în directă legătură cu filosofia teoretică și filosofia practică din primul volum, insistând pe urmă asupra technicei versului eminescian și a analizei poeziei sale, d. Călinescu trece la acel capitol final, Eminescu în timp și spațiu, încheindu-și vasta și impresionanta d-sale cercetare printr'o privire generală asupra lui Eminescu, punând în evidență valoarea sa eternă și universală.

O carte care a dat mult de vorbit

O asemenea carte este fără îndoială cartea lui *Henri de Montherlant*: „Jeunes Filles". In această carte sânt cinci personagii: Andrée, Solange, Thérèse, Costa și... Montherlant.

Imposibil de redus numărul personagiilor la patru, fiind că Montherlant nu consimte cu nici un preț să fie identificat cu Costa, la care nu consimte a recunoaște decât prea puțin din sufletul său. *Et bien lui en prend*, căci altfel ar fi luat buna săpuneală, pe care o dă Simonne Ratel și altele, în ancheta din *„Nouvelles Littéraires"* lui Costa. „Costa un mâle?! plutôt une coquette ou un collégien encore trop vert, très idiot, et somme toute *très pauvre*". Pe când Montherlant îl socoate drept „un libertin".

Citim în această carte scrisorile pe care le-a adresat din 1926 Septembrie, până în Iunie 1927, Thérèse Pantevin și Andrée Hacquebaut lui Pierre Costa, precum și răspunsurile acestuia dimpreună cu câteva bilete adresate de el unor confidenți.

Se găsesc de asemenea și câteva extrase dintr'un carnet și din caetul uneia din protejatele sale. Aceasta formează jumătatea romanului. Cealaltă jumătate cuprinde cucerirea Solangéi de către Costa, în care se înserează meditațiile asupra anunțurilor matrimoniale și asupra fericirii...

Costa seamănă cu Montherlant când își arată plăcerea de a-și da singur o dezmințire. De ex. când Costa zice: „Imi bat joc de omenire și iubesc femeile", Montherlant scrie: „nu aș semna niciodată partea întâia a acestei fraze", nezicând nimic relativ la cea de a doua.

Să fi iubind el în adevăr femeile?

In tot cazul le înțelege și există o probă pentru aceasta în cartea sa „Les jeunes Filles". Din răspunsurile femeilor la ancheta revistei „Nouvelles Littéraires" nu putem trage o concluzie... Cu bărbații însă e mai la largul său, mai ales după ce ne declară că „incoherența este trăsătura masculului" — Costa este o ilustrație vie în această privință risipind mojiciile și gentilețele, îndrumând spre paradis un suflet de femee, el care e un stricat și jumătate.

Principiul lui Montherlant că „natura nu iubește nimic mai mult decât confuzia" este aplicat în persoana lui Costa cu multă dărnicie.

Cu toate artificiile sale, cartea aceasta a lui Montherlant, este cea mai naturală, zice René Lalou.

Alain Rox: Tu seras seul

„Tu seras seul" e o carte bizară, o stranie confesiune, care tratează un subiect foarte desbătut în ultimii ani, de oarece în tot lungul celor patru sute de pagini e vorba de homosexualitate.

Noutatea care o aduce însă Alain Rox și ceiace-i dă lucrării o valoare psihologică excepțională e fără îndoială simplitatea cu care tratează subiectul, lipsa de dispreț față de banalitatea umană și lipsa de vanitate literară.

Eroul e un tânăr crescut în condițiuni excelente, fiul unor oameni din clasa mijlocie a Parisului. El ne expune cu luciditate educația sănătoasă primită în casa părintească și sensația pe care a avut-o ca adolescent, când și-a dat seama că-i altfel decât prietenii și colegii săi. Deasemenea, ne descrie dorința de-a învinge, vădita sa indiferență față de femei, diferitele experiențe, căsătoria urmată imediat de divorț, tristeța și desnădejdea sa.

Roland Terrier își descoperă adevărata fire tocmai la treizeci și doi de ani. Această lungă necunoaștere a lui însuși — prelungită de prejudecăți sociale, de respect pentru familie și de o anumită timiditate intelectuală — e minuțios analizată și cuprinde aproape jumătate din carte, formând partea cea mai bună și mai originală.

In adevăr, lucrarea e scrisă cu discernământ, sinceritate și în acelaș timp cu rară discreție. Eroul din „Tu seras seul" nu trădează nimic din acel exibiționism sentimental sau din îngâmfarea fiziologică, ci se mărginește cu înțelepciune la simpla literatură.

Autorul unei confesiuni de acest fel poate să ne miște; în orice caz are dreptul la stima sau chiar la simpatia noastră.

Partea a doua a cărții dovedește aceiași formă lipsită de echivoc; dar criticul Francis Ambrière crede că partea aceasta de cele mai multe ori va revolta pe cititorul „normal".

Roland Terrier își povestește aventurile și marea sa dragoste și e atâta asemănare în ceiace descrie el cu adevărata dragoste, încât fără voe ai impresia unui sacrilegiu.

De altfel, interesul intelectual al acestor pagini e mult redus, deoarece ele nu descriu faptul inversiunii în sine, ci felul și locul unde-și petrec existența acești anormali parizieni.

Cartea lui Alain Rox e foarte documentată și probabil unică. Ea va fi citită cu mult interes pentru calitățile sale de formă foarte corectă, — de toți doritorii de literatură bună.

Baia Mare

In revista „Cele trei Crișuri", d. Emil Isac publică o frumoasă poemă intitulată „Baia Mare":

Case mici, piețe curate, porți ovale;
In grădini copii mulți și iarbă de mătasă verde,
Se plimbă noaptea cerbii în ozonată vale,
Și 'n apa de munte inima pietrelor se pierde.

Turnul bisericii se'nalță ca un văduv bătrân,
Și rând de plopi cu mestecenii se salută.
Fetele poartă amintirile dragostelor în sân.
Porumbii albi pe streșini lung-lung se sărută.

O, s'a întors lumea din țâțâni.
Dar' aci nevinovată stă vremea în poartă.
A veșniciei apă se adună în fântâni,
Și de nuntă visează logodnica moartă.

Folklor

Revista „Satul" publică, la culegeri folklorice din Bihor, cântecul de mai jos:

Tu-ai crezut, bade, și crezi,
In oglindă când te vezi,
Că nu-i fecior să te 'ntreacă,
Nici fată să nu te placă.
Dar, bade, te-ai înșelat,
Căci mai sânt feciori în sat;
Și mai sânt, și s'or mai face,
Și-oiu iubi pe care-mi place.

Și-am auzit din bătrâni,
Că nu-i bun gardul de spini
Și drăguțul din vecini.
Gardu-i bun de scânduri late
Și drăguțul de departe.

Juliette Adam neo-elenistă

Juliette Adam s'a stins după ce viața i-a numărat nu mai puțin de o sută de ani, de par'c'ar fi ținut să fie tot atât de darnică față de ea, pe cât a fost de bună bunicuța în veacul ei de viață.

Incercând să evoci personalitatea marei dispărute nu știi căruia dintre atributele vieții ei să-i dai întâietate, tot așa după cum nu știi pe care dintre ele le-ai putea trece cu vederea, căci toată activitatea desfășurată de ea dela vârsta de douăzeci și doi de ani, când își face apariția în câmpul literelor, și până la adânci, prea adânci bătrânețe, a fost pusă în slujba celui mai ales ideal, pentru care a luptat ca romancieră, ca feministă, ca pacifistă.

Idealul romancierei Juliette Adam este idealul denumit de Jules Lemaitre idealul elenist. Ocupându-se de romanele Juliettei Lamber, în cartea I-a a studiilor și portretelor lui literare: „Les Contemporains" iată cum definește Jules Lemaître acest ideal.

„Elenismul este pentru oamenii de azi un vis de viață naturală și fericită, dominată de iubire și de căutarea frumuseții, a acelei frumuseți plastice, descătușate de orice grijă ultra-terestră. Acest vis, pe drept sau pe nedrept, trece a fi fost înfăptuit odinioară de Eleni. Cei din timpul lui Omer sau cei din timpul lui Pericle? Nu sânt toți de acord asupra acestei chestiuni; dar puțin importă."

Și mai departe:

„Elenismul presupune o concepție peste măsură de optimistă a lumii și a vieții. Este un vis care lasă să se'nțeleagă că pe pământ nu mai sânt suferințe fizice de care să te'ngrozești, nu mai sânt infirmități pentru care nu există vindecare, nu ne mai mor copiii pe care îi iubim, nu mai există nedreptatea monstruoasă a repartiției binelui și răului, nu mai dai de oameni perverși și răi care să formeze gloata aceea oarbă, brutală și mizerabilă".

Juliette Adam, a fost propagatoarea acestei fericiri eleniste pe pământul Franței, după cum tot Jules Lemaître o confirmă. „Nimeni n'a îmbrățișat acest vis grec cu mai multă ardoare, spune marele critic, nimeni nu l-a hrănit cu mai multă predilecție și nu l-a exprimat cu mai mult entuziasm, nimeni n'a dat mai bine acestei pietăți artistice aparența unui cult moral și a unei credințe directoare de viață, nimeni nu s'a amestecat cu mai multă bucurie în procesiunea Panateneelor, ca Juliette Lamber".

Cetiți romanul „Păgâna" și vă veți convinge că într'adevăr romanciera pe care Jules Lemaître o consacră ca neo-elenistă, a gândit, a simțit și a trăit ca un grec antic, a iubit și a admirat „arta, literatura și religia elenilor", a încercat să-și însușească „sufletul și viața unui Atenian din timpul lui Pericle", caracterizată prin desvoltarea cea mai firească în mijlocul naturii a animalului rațional, care este omul.

Să ascultăm câteva crâmpee din mărturisirea acestei păgâne: „Copil mic fiind, după câte mi-amintesc de demult, îmi părăseam camera când guvernanta ațipea, coboram în grădină și stăteam privind lung sub stele și sub lună la ceeace se petrecea în jurul meu în timpul nopții.

„Mă culcam în pajiște, pentru ca roua să mă îmbrace cu perlele ei, așa cum îmbracă iarba și florile. Am învățat să mă cațăr pe platani ca să dorm agățată de crengi, așa cum dorm păsărelele. Mă străduiam să surprind pictorul care, de dimineața până seara, face fragii lui roșii ca șofranul, pune puf pe piersici, brumărește prunele, scoate luciu merelor, coace strugurii cu alburiu sau cu negru, îngălbenește caisele.

„Nu știam nimic. Inteligența fructul copt al culturii celor cari ne înconjoară, este adeseaori, prin sofism și alte judecăți relative, în contradicție cu adevărul etern...

„Spiritul meu s'a format după natură...

„Ceeace a isbit mai mult imaginația mea a fost soarele. El mi-a părut expresia cea mai duioasă a celor divine, aceea care pregătește într'un mod desăvârșit germinațiunea ideii religioase în om.

„Mă îmbătam respirând flacăra astrului nemuritor, în ea căutam îmbrățișări; credeam că am găsit o ființă asemenea mie, dar mai arzătoare, pe care o găteam cu raze, pe care o personificam, cu care îmi împărțeam obișnuințele, sculându-mă și culcându-mă odată cu el, îndrăgostită de fața lui sclipitoare, desnădăjduită de disparițiile lui ca de lipsa unei ființe adorate. Soarele a fost prima mea pasiune, primul meu cult...

„Am isbutit să înțeleg cum țâșnește iarba din pământ, cum se formează floarea, cum crește fructul. Cântam în limba păsărilor. In mersul lor, astrele ieșeau în întâmpinarea mea, căci eram un nouraș în vânt, uscatul sub ploae, stânca de sub soare, peștele din apă...

„Vorbeam tuturor celor înconjurătoare, chiar și liniștii, chiar și pietrelor, și toate îmi vorbeau la rândul lor. Inţelegeam sufletul animalelor, așa cum își înțelege păstorul turma, vânătorul câinele și plugarul caii. Descopeream afinitățile dintre divinitate, om și natură ale fiecărui lucru, ale fiecărei forțe, ale fiecărei vietăți și gustam cu nesaț, fericirea unui acord perfect între ființă și mediul ei.

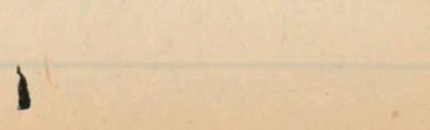
„Țăranii erau prietenii mei și mă înțelegeau, dar dintre ei mai ales bătrânii, pentrucă ei știau tot așa ca și mine, ceeace spun norii, ce cere pământul, la ce privesc stelele, de ce umblă luna, ce ne dăruește soarele.

„Ce sânt eu? Sânt o păgână. „Iată ceeace mă deosebește de celelalte femei".

Evocările acestea întrec sublimul, ceeace, de altfel, îl face și pe Jules Lemaître să spună: Opera aceasta este aproape în întregime o apoteoză a pământului sau a vieții pământești".

Eroii și eroinele Julietei Lamber trăesc cea mai desăvârșită fericire, în mijlocul celei mai splendide naturi. O fericire sănătoasă, ca și veacul de viață al romancierei, care pe drept cuvânt se poate numi, veacul unei adevărate inimi de femee.

GH. I. GEORGESCU

Insemnări și polemici

Bacalaureatul

In revista „Insemnări ieșene" unul dintre colaboratori, profesor de liceu semnează următoarele constatări făcute cu prilejul recentelor examene de bacalaureat :

„Din toate părțile țării au pornit rapoarte către ministerul instrucțiunii, arătându-se „dezastrul" bacalaureatului. Au reușit foarte puțini și încă și din aceștia, dacă profesorii ar fi fost mai pretențioși, unii ar fi trebuit să fie respinși.

S'au spus grozăvii. S'a spus că „strutul este un animal carnivor foarte rău care mușcă pe furiș; metamorfoza este un fel de broască care se face din ce în ce mai groasă; Luther a fost un general; avionului i se pune helice ca să sbârnâe; Victor Hugo a contribuit foarte mult la revoluția franceză; luna se stinge pe cer, dar în câteva săptămâni s'aprinde la loc până ajunge plină; Eminescu a iubit-o pe Rodica, fiindcă era foarte frumoasă și-i aducea apă rece cu cofița dela fântână; Oradea Mare a fost arătată în Polonia; silogismul nu prinde în România, fiindcă românul e patriot"... etc.

Și profesorul termină cu îngrijorătoarele rânduri:

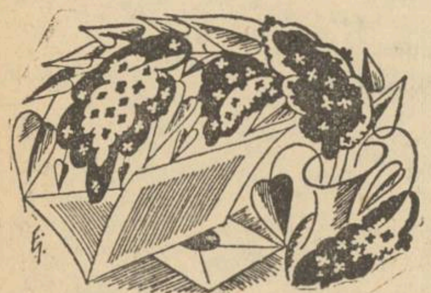
Așteptați: să vedeți cum se vor prezenta la bacalaureat seriile viitoare...

Centenarul lui Eugène Le Roy

Prietenii autorului operelor „Jacquon le Croyant" și „Moulin du Frau", vor sărbători centenarul lui Eugène Le Roy la Montiany-sur-Vézre.

Solemnitatea va fi patronată de d. Yvon Delbos, compatriot al sărbătoritului și posesorul unui rar exemplar din „L'année rustique", care a apărut în „Le petit Centre" pentru prima dată în foileton. Apoi a fost editată la Bergerac într'o sută cincizeci de exemplare într'o ediție necomercializată.

D. Yvon Delbos e un mare admirator al compatriotului său și a lucrat mult pentru gloria lui.

Anchetă

O anchetă cu mare răsunet a întreprins Georges Poupet în curierul său literar.

Redactorul pune curioasa întrebare dacă un autor are dreptul să utilizeze, în operele sale scrisorile pe care le primește.

Fiind consultat, un romancier celebru și-a exprimat părerea în felul următor:

— Chestiunea nu mă interesează, fiindcă nu risc să-mi găsesc scrisorile în operele confraților. In adevăr nu sânt cu nimeni în corespondență și asta nu din cauză că nu țin să-mi împărtășesc ideile, dar fiindcă sânt de părerea lui Théophile Gautier, care spunea că-i păcat să pierzi cu corespondența un timp, în care ai putea scrie cărți de literatură...

Bourdet la Comedia Franceză

Numirea lui Edouard Bourdet în postul de administrator la Comedia Franceză a fost primită cu vie satisfacție, în cercurile literare, în care autorul „Sexului slab" are nenumărați prieteni.

— Bourdet e Molière-ul vremii noastre! — spunea unul dintre fanaticii săi admiratori. In casa lui Molière va fi ca la el acasă; cu un singur regret pentru noi, anume că nu-și va putea reprezenta piesele. Va fi însă foarte mulțumit să poată monta piesele autorilor preferați: Bataille, Bernstein, Achard, Pagnol...

In felul acesta se poate spera ca prin intermediul noului administrator, să se împrospăteze repertoriul Comediei Franceze.

Marele premiu de literatură franceză

Pierre Camo, a obținut marele premiu de literatură franceză pentru culegerea sa „Poésies". *De mai bine de treizeci de ani poetul trăește la Tananriva, unde e magistrat la curtea indigenă. Opera sa a apărut în plachete:* „Le Livre des Regrets", „Cadences", „Héptaméron poetique". *Eșind la pensie se va retrage la moșia familiei sale (două sute cincizeci de hectare) „Mas Camo" pe care ei o stăpânesc de la 1601.*

PIERRE CAMO

Cunoscând în fond toate moravurile malgașe, el a descoperit fondul mistic al rassei imerinieне și i-a împrumutat visurile. Senzual, dar dominându-și senzualitatea prin iubirea universului și credința catolică în lumea de dincolo, Pierre Camo păstrează, în senzualitatea sa densă și grea, presentimentul sublimului.

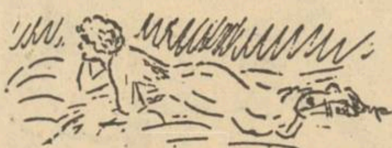
Poezia sa resfrânge melancolia, taina languroasă, care emană din persoana malgașilor, peisagiul Madagascarului cu profunda sa tăcere și singurătate, încadrând atât de straniu marile întâmplări ale lumii: viața, dragostea și moartea. Cu chipul său tăbăcit, calcinat de clima Madagascarului, cu buzele sale frânte și glasul răgușit discret, dar plin de dispreț pentru cei ce nu înțeleg și nu simt lucrurile de desăvârșită frumusețe din poezia unui Baudelaire, Villon sau Racine, Pierre Camo pare un Sarazin, căci el a creiat de asemeni, așa numita „La Chanterie d'Iarive" *cântăreți și dansatori de aci din Madagascar. Ținuta sa mândră este aceia a unui gentilom cu maniere și creștere bună. Are un adânc sentiment al naturii, adorând arborii și florile, precum și grădinile și fântânile strâns legate cu aventurile sufletului său. Melancolia care întovărășește plăcerea, sentimentul frumoaselor lucruri trecătoare, fac să se amestece o voluptate amară în versurile sale și să respire sub aparențele celei mai duioase fericiri parfumul morții și taina distrugerii.*

Știe să puie o trăsătură tăioasă în perfecția unui sonet, să înalțe tămâia unei ode, îi place burlescul, spiritul, gustă galanteria madrigalului, dar mai presus de toate prețuiește bogăția nebănuită a vieții, visarea și meditația adâncă pe malul unei ape.

Belles qui reposez au séjour des ténèbres
Votre cher souvenir chaque jour exalté,
Sous les linceuils de pourpre et les bijoux funebres
M'emplit encore de volupté!

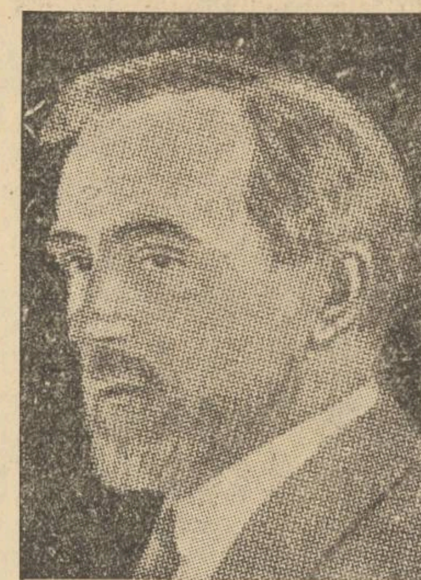
Que ces vers, que ces fleurs dont ma main nous décore
Soient comme la guirlande et le lien charmant
Qui, par delà la mort, vont nous unir encore
De pensée et de sentiment.

Et puissions-nous plus tard, dans la métamorphose,
Nous retrouver assis sous les hauts mytes bleus
Tout rajeunis, au coeur d'une autre ville rose
Et tout brûlants des mêmes feux!...

Societatea scriitorilor Elvețieni

A fost creată în 1912 și numără aproape trei sute de membri. Sânt reprezentate în ea cele patru regiuni limbistice. Poate e singura societate care grupează la un loc scriitori cu atâtea feluri de a se exprima. Aceasta explică poate de ce ea a aderat de la început la „Federația Internațională a Scriitorilor" *și fără nici o rezervă.*

FELIX MOESCHLIN

Sediul său este Zurich, centrul literar cel mai activ al Elveției germane. Elementul german este în mare majoritate. Totuși din nouă membri ai Consiliului, patru aparțin literaturii de limbă franceză. Prezidentul Felix Moeschlin, *este de drept din majoritate, adică German, vicepreședintele este Romand.*

Societatea își propune un dublu scop: să lucreze pentru propășirea și împrăștierea operelor literare în tot cuprinsul țării, al doilea să apere sub formele lor diverse, interesele profesionale ale scriitorilor.

In vederea acestui dublu scop, ea întreține un secretariat permanent, un birou de consultație juridică, alimentează un „fond de împrumut și avansuri". *Societatea avansează un fond unui membru pe care-l crede demn de acest ajutor spre a-i asigura viața pe timpul cât lucrează la o operă sau pentru a termina o operă începută. Insă de cele mai multe ori fondul acesta se întrebuințează spre a plăti editarea manuscriselor. De multe ori s'au publicat astfel opere prețioase, care altfel nu ar mai fi eșit la lumina publicității, Societatea uzează de drepturile autorului până se plătește suma avansată.*

O secțiune aparține autorilor dramatici, care au dus acum în urmă o campanie foarte activă pentru a se da preferințe, în reprezentare, pieselor naționale.

Posedă și un fond pentru traduceri, pentru a face să treacă dintr'o limbă în alta (din germană în franceză și viceversa) operele a căror valoare necontestabilă este vădită.

Apoi societatea scriitorilor percepe la Radiofonie, drepturile membrilor săi. De vre-o câțiva ani publică un mic periodic: „Muncitorul Intelectual".

Pe lângă taxele de înscriere și micile cotizații ale membrilor, se mai primește și o subvenție anuală de la Stat de douăzeci de mii franci aur. O parte din această subvenție este consacrată premiilor literare, pentru teatru, nuvelă, roman, esseuri și versuri.

Președintele asociației, d. Felix Moeschlin *este un scriitor viguros și fecund, un om energic, neobosit în activitatea sa pentru societate căreia i-a adus însemnate servicii.*

Confederația subvenționează de asemenea Societatea scriitorilor elvețieni, apoi mai sânt fonduri cantonale pentru literatură, la Berna, Bâle, Zuerich, un credit literar al municipiului la Zuerich. Sânt în această mică țară mulți care iubesc scriitorii și nu numai platonic.

Televiziune

Cu ocazia unui campionat internațional de șah, secția de televiziune a Rusiei Sovietice a organizat interesante ședințe de televiziune. Prima emisiune a avut loc în ziua sosirii participanților, campionii fiind prezentați publicului. S'au mai făcut emisiuni în ziua inaugurării și în ziua închiderii campionatului.

Inițiativa pare să fi fost foarte bine primită de public.

Intuiția câinilor

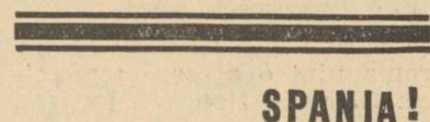
La conferința „Asociației medicale britanice", care s'a ținut de curând la Oxford, Sir Henry Holland, șeful spitalului de misionari din Queta, a făcut o interesantă comunicare asupra fenomenelor de intuiție, observate la câni, cu prilejul cutremurului de pământ, care a ruinat acest oraș.

Astfel, cânele unui ofițer și-a trezit stăpânul printr'un lătrat furios, cu 32 minute înaintea cataclismului, și l-a atras în grădină exact în clipa când s'a prăbușit casa. Doi alți câni au reușit, pe aceeaș cale, să-și scoată stăpânii din pat.

Această comunicare confirmă alte observații similare. Așa, de pildă, la Londra, o femee a ieșit din odaia unde dormea, în urma apelului cânelui ei. Cutreerând toată casa pentru a descoperi ceace ar fi putut să emoționeze într'un asemenea grad pe animal, și negăsind nimic, se reîntoarce în camera ei. Nu mică i-a fost însă mirarea, constatând că întreaga încăpere era plină de gaz aerian, din cauza spargerii unei conducte.

Există câni, care refuză să traverseze un pod șubred sau să se aventureze pe terenuri primejdioase. Se pare că organismul lor percep anumite vibrații de natură să-i alarmeze.

Unul din conducătorii „Societății pentru protecția animalelor" din Londra a semnalat cazul unui câne orb, aparținând unui cioban și care pentru prima oară, a refuzat să răspundă la chemarea stăpânului său, numai pentrucă era de față un inspector, chemat să împuște animalul. Câinele simțise din instinct pe dușman.

SPANIA!

Evoluția politicei interne a republicii spaniole

sub acest titlu a apărut un capitol documentat și de extremă actualitate în vo'umul cunoscut al

d-lui C. L. FLAVIAN

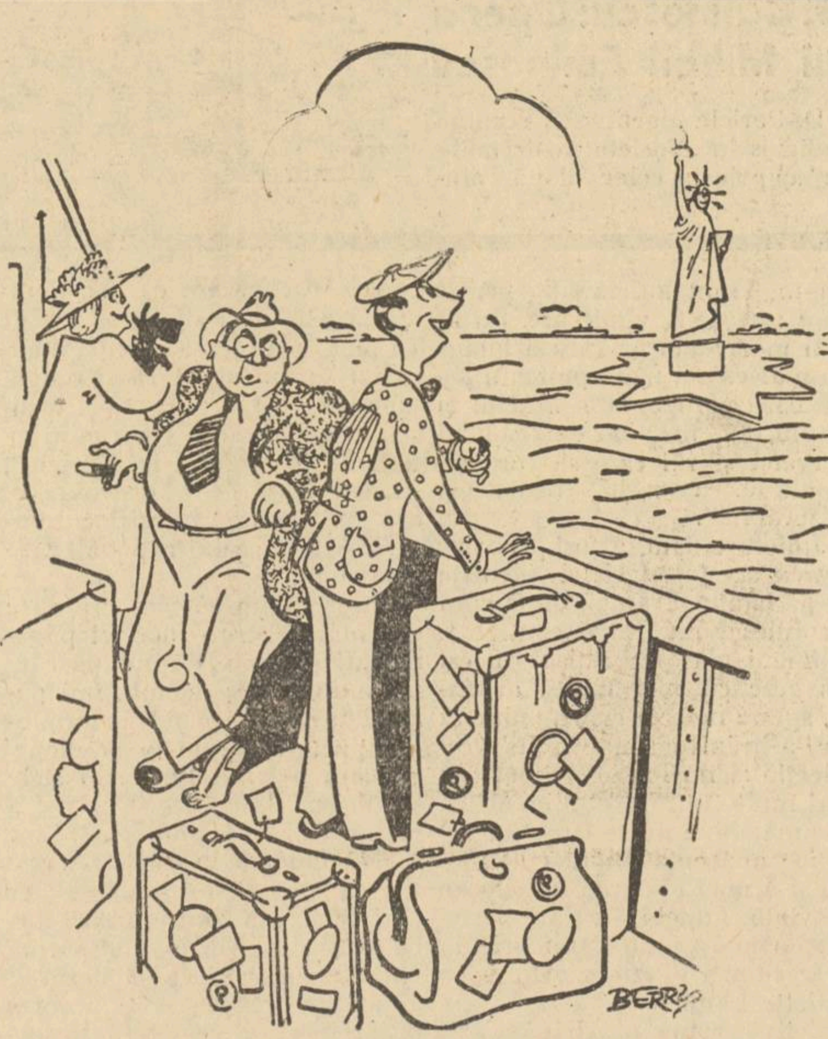
INTRE DEMOCRAȚIE ȘI DICTATURA

EDIȚIA II-a

Editura „Adeverul" 50 lei

— Lipsește o ghiulea!
— N'am mai găsit-o! O fi căzut în liniile inamicului...

— Simbolul Libertății ne urează bun venit!
— Mie nu! mă așteaptă nevastă-mea pe cheiu...

— Ciudat!... Ori inima dvs. nu mai bate,... ori mi-a stat ceasul!...

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

BIBL. „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — No. 824
Duminică 20 Septembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897–1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Arca lui Noe: Mircea Ionescu

de **Ionel Teodoreanu**

Trădarea Speranței Cucu de Mihăiță, nu era singura de la pensiunea Blöcher. Intr'o zi, spre surprinderea generală, inseparabila pereche Mircea Ionescu—Hans Müller se despărți.

Hans Müller era atât de deprins să-și încline capul când sosea la dejun și la masă, odată cu Mircea Ionescu, încât și-l inclină în fața scaunului gol.

Mircea Ionescu își mutase tacâmul la masa generalului Anibal Filimon și a lui Baby Rozeanu, devenind comeseanul lor. Și se vede că sufletul lui simțea remușcarea unei trădări, fiindcă dealungul mesei nu aruncase nici-o privire spre Hans Müller, evitându-l apoi sistematic, ca pe un fost prieten.

Până la războiul din 1916, Mircea Ionescu fusese un om normal, integrat ca o simplă unitate docilă în ordinea socială. Tatăl lui avea un magazin de ștofe în Lipscani. Media șapte obținută prin sârguință corectă, poate defini valoarea școlară a lui Mircea, adăugându-i-se și un nouă la purtare. Avea o singură meteahnă: o colită, așa o diagnosticaseră medicii, venită prin clasa șasea, care-i dăduse paloarea, afinându-i robusteța de până atunci. Colita îl predispusese la melancolie. Nimic grav însă. Iși continuase studiile cu aceiași corectă asiduitate, absolvind liceul și înscriindu-se la drept. Se vede însă că din cauza colitei, de câte ori se gândea la serviciul militar îi venea un fel de lene, de somn. Se amânase pentru studii, îndepărtând în viitor soluționarea acestei probleme care-l indispunea. Când sunase mobilizarea nu se gândise la moarte, ci numai la serviciul militar, devenind bolnav în pat. Retragerea în Moldova îl lăsase tot în pat. In pat își petrecuse timpul războiului, tatăl lui descurcându-se cu autoritățile germane prin intermediul unui misit. După războiu nu se prezentase la nici-o autoritate să-și aranjeze situația militară. Nimeni dealtfel nu-l supărase. Iși continuase studiile universitare tot corect, dar evitând cât mai mult contactul cu lumea. Nimeni nu știa că spaima intrase în el tocmai în ceasul când pacea aducea tuturora marele oftat de ușurare. Mircea Ionescu avea în permanență un frig în inimă. Discuțiile despre războiu îi dădeau un fel de paralizie a picioarelor, constrângându-l să nu poată pleca, să sufere ascultând evocarea luptelor. In astfel de situații obrajii lui aveau tenul gălbenării.

— Nu ți-e bine, domnule Ionescu? remarcau unii și alții.

— O criză de ficat.

Intr'adevăr, obsedantele discuții despre război, intrau deadreptul în ficat, ca și cum urechea n'ar fi fost decât o anexă receptivă a ficatului.

Cașin, Mărășești, Mărăști, Oituz, Valea Jiului, Turtucaia, — nimeni nu mai vedea altceva în harta României, decât tranșeele, tunurile, mitralierele, exantematecul, retragerile și victoriile războiului, acoperind România de cimitire.

Războiul nu plecase încă. Stăruia ca o urticarie, dând gesturi obsesive unei țări întregi.

Mircea Ionescu asculta mut, răstignit pe harta României întregite, sângerând prin toate localitățile istoriei. Era ca un lepros evadat, care mereu se teme să nu fie descoperit, prins și retrimis. Sufletul lui nu era decât o pândă. Mai rău decât un evreu într'o țară antisemită. Totul îl rănea, părându-i o aluzie și o amenințare deghizată la adresa lui. O necontenită stare de alarmă, cașicum ar fi trăit numai între sonerii și trâmbițe. Mintea lui evolua spre o subtilitate maladivă, învățându-l să se strecoare printre discuțiile despre război cu răspunsuri neutre, evazive, să sugereze, când începeau discuțiile primejdioase, gen: „In ce regiment al luptat?", alte direcții, devenind un perpetuu contrabandist cu inimă de epure.

Când suna cineva la ușa casei părintești devenea și mai palid, crezând că au venit să-l aresteze. Și noaptea visa sentinele, simțindu-se încătușat și prin somn. Prin astfel de visuri, somnul lui își făcea serviciul militar în închisori și Curți Marțiale. Cuvinte ca: „dezertor, nesupus, Cercul de Recrutare, Comânduirea Pieții, contumacie, Comisar Regal, etc...", — conțineau mai multe spaime decât Inchiziția pentru contemporanii ei.

Deși era nervos și irascibil, evita orice conflict, de teama unor investigații și denunțuri. Devenise atât de serviabil, atât de catifelat cu toată lumea, încât era simpatic tuturora. Nu refuza pe nimeni. Imprumuta bani, cărți, haine, făcea servicii, căutând să se pue bine cu toți, să apară ca cel mai inofensiv și de treabă om din univers. Să n'aibă nici-un dușman: aceasta era finalitatea efortului lui pâlpâitor de panici. Nu exprima nici-o părere, nici-o judecată, nici-un gând, susceptibil de-a contrazice pe cineva, cedând și în gând, numai ca să fie lăsat în pace. In politică, natural, nu se amesteca, politica însemnând pentru el exclusiv acțiunea de învrăjbire a oamenilor între ei, metodizarea ei.

Mircea Ionescu era inofensiv și la dispoziția oricui, ca o blanchetă de telegrame, ca o cutie de poștă.

Uneori visa că-i fată. Acesta era singurul moment de fericire, de respirație ușurată, căci numai atunci și numai așa scăpa de implacabilul destin al serviciului militar. Le invidia pe femei, dar numai din acest punct de vedere, și pe bătrâni, tot pentru acelaș motiv de ordin militar.

Din cauza blândeții lui de soră de caritate, de călugăriță, de fluture și de pluș de lustruit ghetele, — oamenii spuneau despre el ca despre fetele nemăritate: „Băiatul lui Ionescu". Devenise prototipul omului definit de expresia: „N'ar fi în stare să ucidă nici-o muscă". In schimb se ucidea pe el. Spaima cocea în el ca o colită psihică, făcându-l mereu să-și simtă sufletul și necontenit să și-l pipăe. Nu trăia. Pândea și se pândea, fiind prizonierul și sentinela obsesiei lui.

După război era curentă antiteza omagială într'un termen și depreciativă în celălalt, ambuscat — luptător pe front; îngrășat în dosul frontului — rănit pe front. Astfel se defineau oamenii între ei, aceștia fiind cei mai recenți dinți de șarpe ai frăției lor întru viață.

Dar pentru Mircea Ionescu și un ambuscat reprezenta un fel de eroism inaccesibil, devreme ce și ambuscatul își făcuse serviciul militar, fiind cu situația în regulă. Nici-un titlu, nici-o diplomă, nici-un rang nu-i apăreau mai de invidiat decât livretul serviciului militar și actul de demobilizare. Să-i fi oferit cineva să aleagă între scaunul de academician sau de ministru plenipotențiar și livretul militar, n'ar fi șovăit: fericit, ar fi apucat livretul militar, cheia raiului care-i orbea iadul.

Nu numai atât. Cunoștea mulți tineri din „contingentul" lui — altă mască chinezească a panicei, această militarizare a generației —, cu situația militară neregulată, omiși fraudulosi, dezertori în țară străină, nesupuși la încorporare. Dar vorbeau în gura mare despre aceasta, cum ai vorbi despre un guturai sau despre o nevralgie, c'o nepăsare fanfaroană, c'un optimism șmecher, c'o dezinvoltură laudativă. Ii invidia și-i admira. El tăcea, cu tot pământul adunat de-asupra secretului lui. N'ar fi suflat o vorbă nimănui, nici celui mai bun prieten. Dar se păzea de prieteni. Servea pe oricine, ca un chelner benevol și fanatic al tuturora, păzându-se însă de primejdia prieteșugului cu alții. Nici dragostea nu-l preocupa, rezolvând-o numai prin contactul fiziologic, cu precauțiuni farmaceutice, căci vedea în fiecare femee o boală posibilă. Se pustnicea în el, cu sufletul ca obrazul unui dezertor flămând, murdar, neras.

Adina Paula Moscu — Portret

Ar fi recurs la beție, căci alt leac împotriva lui însuși nu avea. Dar se temea și de beție, căci vinul desleagă limba secretelor.

Singura lui ambiție era să rămâe anonim, neobservat, invizibil, ca modestele vietăți mimetice. Se ștergea voluntar din marșul și din lupta ambițiilor sociale, deși cultura lui juridică i-ar fi înlesnit o carieră onorabilă și în magistratură și în avocatură. Dar și pentru avocatură, și pentru magistratură îi trebuia livretul militar, ca și pentru pașaport. Și chiar dacă s'ar fi încumetat ca alți cunoscuți să-și procure un livret, groaza denunțului posibil, oarecare complicități cu plăsmuitorul, certitudinea șantajului, spaima vigilențelor, curiozităților și investigațiilor provocate de publicitatea persoanei lui prin astfel de carière, l-ar fi împiedicat să se expue.

IONEL TEODOREANU

Obsesia militară luase caracterul unui sechestru cu sigilii permanente. Nimic din el nu-i mai aparținea.

Sub pretextul colitei, renunțase la orice activitate. Taciturn, dar oricând surâzător și aprobativ față de alții; retras, dar cu ușa deschisă oricui; nesupărat de nimeni, dar amenințat mereu, — deferent și cu vânzătorii din prăvălia tatălui său — denunțători posibili, — era socotit și compătimit ca un bolnav iremediabil, tenul lui promovând existența unui cancer. Poate că și era bolnav. In tot cazul, nici față de el însuși n'ar fi recunoscut că-i simulat, numai ca să nu-și suprime ultimul refugiu, suprema apărare: boala care-l făcea infirm, neom.

Cerșetor de milă, cu mâna întinsă spre el și spre toți ceilalți. Iepure devenit om recrutabil.

Fiecare plutonier, fiecare ofițer era pentru el ca un alt Rege, ca un alt Dumnezeu. Nu-i saluta pe toți, căci ar fi părut ciudat. Dar ca și acele lichele ale spaimei de Dumnezeu, care n'au credință, dar se tem de eventualitatea cereștei răzbunări, și care când trec pe lângă biserici își fac cruce cu limba sau cu mâna în buzunar, — Mircea Ionescu saluta mintal pe toți militarii, privindu-i cu ochi umili de câne râios.

•

— Mircea, știi că am să-ți aranjez situația militară, — îi spusese într'o zi tatăl său, jovial, sanghin, simplu negustor din Lipscani, fără să bănuiască ciclonul din sufletul lui Mircea.

Tatăl său era furnizor de ștofe al ministerului armatei. Găsise acolo un om de încredere care-i dăduse soluția, după o discuție calm și lung negustorească la o bodegă.

Mircea Ionescu luase un fel de calomel sufletesc. Nu dormise o săptămână, slăbind cu zece kilograme. Așa că medicii militari îl reformaseră cu conștiința împăcată, descoperind în el un fel de hartă bipedă a maladiilor.

Oftatul lui de după reformă, cu certificatul în mână, ar fi putut înprimăvăra și nisipul care acoperă pustia Saharei. Devenise deodată, prin explozie magică, un om fericit, așa cum Faust devine tânăr.

Fusese un an în străinătate, făcându-și convalescența militară. Se înapoiase în țară tot palid, dar cu burtă, hotărît să nu mai fie parazitul bugetului părintesc, să se înscrie în Barou. Se înscrisese. Dar nu practicase. Orișice luptă îl paraliza. Energia lui își pierduse mușchii virili, rămânând numai ca grăsimile femeești. Se mărginise deci să dea oarecare sfaturi și îndrumări juridice tatălui său, primind în schimb o leafă.

Deși cu certificatul de reformă în buzunar, spaima nu-i pierise complect, hrănită subteran tot de obsesii militare. Din când în când ziarele anunțau fraude cu reformele, cerând imperativ revizuiri stricte. Astfel de lecturi însemnau pentru Mircea Ionescu nopți de nesomn anxios, crispat, și vertiginos regres al kilogramelor care fugeau ca dintr'un sac spart. Așa că de fapt, o revizuire a reformaților l-ar fi găsit tot atât de complex inapt ca și comisiunea care-l reformase. Dar Mircea Ionescu avea surda conștiință necicatrizată a hatârului, a quasi-fraudei, — și spaima lui îl integra în categoria fraudulosilor, deși poate că starea sănătății l-ar fi disculpat.

Tot șters trăia, prăfuit, fără relief combativ în viața socială, tot gentil și serviabil până la dulcegărie și obsechiozitate cu toată lumea, evitând orișice conflict, discuție contradictorie sau ciocnire de idei. Pe stradă nu se înghesuia, la spectacole ceda locul oricui îl pretindea, nu se suia niciodată în automobilul strigat și de altul după ce-l oprise el, chiar dacă ploua torențial. Era un fel de om-strapontin, post-scriptum al celorlalți, codaș benevol. In fața lui Mircea Ionescu fiecare om făcea bine, avea dreptate, nu greșea, era perfect.

Discuțiile din ce în ce mai îndârjite pe care le provoca politica devenită antiteza haină „dreapta-stânga", îl găseau mut la mijloc, ca o căprioară ținând echilibrul scândurei pe-ale cărei capete ar hâcâi un tigru și ar urla un leu. Mircea Ionescu nu putea fi nici fascist, nici comunist. Dorea cu fervoare, implorând fără vorbe, ca toți oamenii să nu fie nici fasciști, nici comuniști. Să devie căprioare toți, sau femei, sau bătrâni, sau copii mici.

Dimpotrivă însă, și femeile și copiii și bătrânii deveneau tigri. Pământul ajungea să fie un azil de nebuni al urii. Oamenii turbau. In timp ce civilizația mecanică progresa vertiginos, oamenii se duceau cu noile viteze în sufletul cavernelor.

Antisemitismul, din ce în ce mai agresiv generalizat. Il înspăimânta. Nu numai că nu-l ura pe Evrei, dar simțea că panica obsesivă din el îl integra în rasa lor. Suferința lui solitară, teama lui de oameni, îl făcuse Evreu. Nu se putea urî. Nici nu-i putea disprețui. Antisemitismul practicat și subt acoperământul casei părintești, deschidea o altă gură de eșafod imaginației lui.

Scăpase de revizuire.

Dar iată că se ridica la orizont un nour și mai negru, învinețindu-i viața deajuns de întunecată: răsboiul.

In timp ce la Geneva, Liga Națiunilor cânta ca orchestra unui vapor de care se apropie ghețarul implacabil, popoarele se înarmau, zăngănindu-și cinic înnarmarea până atunci clandestină ca o fabrică de monede false.

Parcă uitase omenirea oroarea ultimului răsboi, realitatea experienței lui, acceptându-l principial pe cel nou, concepându-l ca pe ceva posibil.

Războiul însemna pentru Mircea Ionescu revizuirea severă a tuturor reformaților, certitudinea încorporării. Și ceiace fusese odinioară un fel de colită sufletească, devenea un cancer. Noaptea visa mobilizări, trezindu-se cu sudori reci, ud ca tuberculoșii, într'un frig sufletesc pentru care nu exista sobă, ca și pentru morți.

Totuși, spera, o speranță intensă ca un țipăt de groază că nu va fi război. Nu era posibil ca numai el să fie o excepție. Desigur că milioane de oameni sufereau la fel cu el, în secretul intimității lor, la gândul răsboiului. Dar aceste milioane erau oare tot atât de pasive ca și el? tot atât de inapte ca și el pentru războiul împoriva răsboiului? Se vede că da, de vreme ce înnarmările continuau, sleind bugetele, metalul lor de moarte devenind destinul omului care le făcuse astfel,

Nu se gândea social la Hitler și Mussolini, ci psihologic, prin gaura cheii lui sufletești. Doreau într'adevăr răsboiul? Iși punea sufletul lui în ființa lor, și spera că nu va fi război. Bravau, mințeau, se lăudau, amenințau, se înșelau unii pe alții, cercând să se intimideze. Jucau un pocker sinistru. Dar un om nu poate dori răsboiul. Oamenii și ei, se temeau de răsboi.

Treptat, Mircea Ionescu devenise sclavul ziarelor. Le cumpăra pe toate cu pasiune și oroare, ținându-le cu mâni mai îngrozite decât ale lui Lady Macbeth, răstignindu-și sufletul pe comentariile lor contradictorii, când alarmante, când optimiste. Pe cele alarmante le ura, dar le acorda credit mai mare decât celor optimiste pe care le bănuia că mint ca pe doctorii bolnavilor iremediabili. Cetea ceasuri dearândul, ziua și noaptea, neizbutind decât să-și agraveze nesiguranța, inflamându-și toate fibrele sufletului.

Răsboi? sau pace? Intrebări care erau răni convulsive pe toate hotarele sufletului. Pe stradă se uita cu mirare atinsă de straniu, la oamenii care trăiau cu certitudine și optimism cotidian, plimbându-se, râzând, construindu-și case, făcând contracte, care angajau viitorul, căsătorindu-se, făcând studii lungi, fiind tineri și bătrâni, bărbați și femei, total, pur și simplu, — cașicum n'ar fi trăit acoperiți de marea umbră.

„Fata ruunt" Titul unui articol cetit într'un ziar îl obseda ca murmurul unui cor antic. Curg destinele. Toate umbrele morții izvorau din aceste vorbe fioros de calme, inumane, ca o telegramă a morții colective.

Totuși oamenii trăiau pe stră-

Urmare în pag. 2-a

NOTA. — Fragment din romanul „Arca lui Noe".

în casele lor, la țară, în orașe. Cine știe? Poate că ei aveau dreptate. Ei erau „lumea" și „lumea" face răsboiul, nu Hitler sau Mussolini.

Dar Mussolini amenința, hipnotizând parcă pe italieni, făcându-i să uite că sânt oameni înainte de-a fi Romani, că trăesc pe rotundul pământ al lumii cu mormintele în subsol, că n'au decât o viață unică și o moarte unică în vecii vecilor, că se tem de moarte, că se tem de marele miracol al morții, de război, că-l urăsc ca orice om teafăr.

Mussolini era numele beției italiene. Hitler, numele beției germane. Fiecare țară era o crâșmă în care oamenii se îmbătau, crezând că-s Dumnezei. Și nimeni nu-i trezea.

Italia era pumnul lui Mussolini. Pumnul lui Mussolini era Italia Renașterii. Și pumnul cu tunuri, tankuri, care de asalt și avioane care imensificau în cer microbii, se ridica spre Abisinia, în timp ce Anglia, Franța, Germania, Rusia, America și Japonia, ridicau pe orizont spinări antidiluviene.

Venea o boală fără de leac. De câteva ori gândul sinuciderii apăruse lui Mircea Ionescu drept singurul antidot posibil. Nu știa dacă-i capabil să se suprime voluntar, dar știa că sinuciderea e singura ușă de salvare.

●

Așa îl găsise vara.

Se hotărîse brusc să plece din București, nu din cauza căldurilor. Dar nu mai putea suporta chinul ziarelor. Titlurile afișelor — din ce în ce mai dilatate, ca ochii halucinați, — uneori roșii ca semnalele de alarmă, îi dădeau un fel de prăbușiri în panică. Se repezea la chioșc cu mâni febrile și respirația tăiată, casicum ar fi zmuls o telegramă urgentă, cuprinzând cu toată întinderea ochilor paginile externe. In genere, titlurile erau mai alarmante și mai perfid lapidare decât textul comentator. Nu-și putea stăpâni explozia fricei, deși o aștepta mai dinainte, cu gestul sufletesc al urechilor astupate și al spinării ghemuite.

Cerca să ocolească afișele, să treacă pe lângă ele fără să le vadă, ca pe cerșetorii cu hârcă de mort, cei roși de sifilis. Nu putea. Il absorbeau hipnotic. Uneori se închidea în casă. Dar și acolo îl ajungeau glasurile de alarmă ale vânzătorilor de ziare. Când le auzea stridente, mintea lui nu mai era decât tumultul de copite al unei singure întrebări. Ce s'a întâmplat? Se îmbrăca în goană, ca în timpul unui foc, și fugea după vânzători, uneori descoperit, zmulgându-le ziarul din mână, cetindu-l chiar pe stradă, până ce se edifica: provizor. Căci nimic nu era sigur, nimic nu era clar. Pâlpâia nebunia peste tot și peste toate, alternând logica, sfidând previziunea, — pregătind parcă mereu pe om să privească stupid, cu ochii tâmpiți, absurdul care încălecase din nou pământul.

Nu mai putea suporta aceste cazne zilnice.

Plecase la Borsec, instalându-se tot la pensiunea Blöcher unde mai fusese și 'n alt an. Acolo sus, nu mai erau nici afișe de ziare, nici țipete de alarmă. Nu mai cetea ziare, dezintoxicându-se cu greu de drogele grafice ale spaimei, dar izbutind deocamdată să trăiască laoparte de ele.

„Fata ruunt".

Vâjâia deasupra lui săgeata destinului. Se ghemuia în el, cercând să uite. Nu vorbea cu nimeni. Vecinul lui de cameră și din sofragerie, Hans Müller, era un om taciturn și singuratec ca și el. Nu-l văzuse umblând cu ziare. Cetea numai cărți germane. Trăiau paralel, ținându-și o tovărășie mută, deprinzându-se unul cu altul, acceptându-se reciproc, fără să se incomodeze. Un zid de sticlă îi despărțea. Erau ca două submarine cu ferestre corespunzătoare, mergând alături pe sub apăsarea destinului, într'un fel de translucriditate adormitoare.

Viața de munte, fără de ziare, îi dăduse poftă de mâncare: mânca. Și poftă de somn, dar somnul intra mai greu decât mâncarea. Se resemnase, însă. In timpul nopții cetea cu încordare romane senzaționale, cercând să se îmbete de viteza palpitantă a acțiunii lor. Fuma mult: singura lui tovărășie. Degetele îi erau îngălbenite cu unghii cu tot, ca de iod.

Noii veniți îl alarmaseră. Se vede că și pe Hans Müller. Subt presiunea străinilor, printr'un tacit acord, se refugiaseră unul în fața altuia, la aceiași masă, după cum și odăile lor se sprijineau reciproc cu tăcerile și zgomotele familiare.

Știa că bătrânelul care ședea la masă cu o domnișoară — pe care o crezuse fata sau nepoata lui — era faimosul și temutul general Anibal Filimon. Vecinătatea acestui erou era un fel de dinamită pentru inima lui Mircea Ionescu. Il ocolea. Dar dacă se întâlneau față în față, Mircea Ionescu se dădea în lături, aplecat, ca în fața înmormântării unui erou național.

„Politicos om", gândise generalul. „Oare n'o fi luptat subt ordinele mele?"

Intr'o zi, generalul îl întâmpină zâmbitor.

— Domnule, te rog, n'ai fost cumva în timpul războiului subt comanda mea? Am impresia că te cunosc...

Mircea Ionescu — ochi de muribund, obraji de ceară, mâni de mort — îngăimase:

— N'am avut această cinste, domnule general. Dar vă știu și vă admir.

Se înclinase profund, ținând călcâiele lipite.

— Cum te numești, mă rog? îl întrebă generalul foarte amical.

— Mircea Ionescu, domnule general, avocat din Baroul Ilfov.

— Aha! Aha! Incântat de cunoștință, domnule avocat. La revedere.

Intâia oară în viața lui, Mircea Ionescu strânsese mâna unui general. De atunci îl salutase și mai profund, generalul răspunzându-i cu un gest amical. Mircea Ionescu era stăpânit de un gest sufletesc concomitent contradictor: un elan și un recul. Maladivă aversiune pentru general, dar și maladivă atracție. Posibilitatea de-a fi în raporturi amicale cu generalul Anibal Filimon căpăta pentru el și caracterul unei alianțe secrete cu armata.

Nici generalul Filimon, cu tot zâmbetul și tenul obrajilor săi de păpușică abea zbârcită, nu era prea roz sufletește. Agripina punea o umbră pe tenul jovialității actuale. Generalul se temea ca un școlar care fumează într'ascuns. Se temea să nu afle Agripina că „motănașul" ei stă singur la masă cu o nepoțică de ocazie. Din prima zi generalul căutase frunza de viță a unei terțe tovărășii, dar n'o descoperise, căci tinerii magistrați care dansau cu Baby, erau subt comanda consilierilor de curte la masa cărora aveau cinstea să mănânce. Crescut în cultul disciplinei și al ierarhiei, așa vedea generalul lucrurile, neconcepând că un sublocotenent juridic poate părăsi masa coloneilor săi.

De aceia, generalul își puse ochii pe Mircea Ionescu.

— Domnule avocat, domnul cu care stai la masă e prietenul matale?

— Vai de mine, domnule general se apărase Mircea Ionescu de prietenia cu *germanul* Müller, nici nu ne vorbim. El e Neamț, eu Român. Stăm alături din întâmplare, ca la vagon-restaurant.

— Așaa! se înveselise generalul. Sigur, și eu tot așa am devenit companionul gentilei duduițe... Atunci dăm voie să te invit la masa mea. Sper că n'ai să mă refuzi?

Mircea Ionescu să refuze pe generalul Anibal Filimon!

Astfel se înfăptui trădarea — „fata ruunt" — care lăsă singur pe Hans Müller, adunând la aceiași masă de vilegiatură, în jurul duduiței Rozeanu, optimismul răsboiului și neurastenia păcii.

IONEL TEODOREANU

Mărunte

Vizitați între 26 Septembrie și 11 Octombrie: ITALIA artistică: Veneția, Vicența, Verona, Milano, Monza, Pavia, Roma, Napoli, Capri, Pompei, Florența, cu întoarcerea pe Dunăre, după o oprire la Belgrad. Inscrieri, prospecte: Turism și Voiaj, Brezoianu 27 Tel. 4.55.48 și la revista Lumea turistică, M. Millo 9—11. Tel. 4.10.04.

POEȚII LIRICI AI ELLADEI

Costa Crystali

Un cântăreț al naturii — iată ce-a fost poetul Costa Crystali.

O singură strofă dintr'o poezie a poetului Costis Palamas, dedicată cântărețului naturii, este deajuns spre a resuma întreaga dar scurta viață a acestui poet liric:

Un blestemat al soartei...
naturii desmerdat

Da, pentrucă toată viața i-a fost plină de zbuciumări, un adevărat calvar, care l-a făcut să sufere, să îndure mizerii, să ducă în adâncul sufletului său zdruncinat nostalgia meleagurilor natale. *Desmierdat al naturii,* pentru că numai ea l-a făcut să uite dorul ascuns, suferințele îndurate; pentrucă în ea — în cântarea ei — găsea mângâierea, alinarea și odihna sufletească, beția de care avea nevoe ori decâteori îl cuprindea melancolia, având a înfrunta crunta realitate, lupta pentru viață, departe de ai săi.

Crystali este fiu al Epirului, născut din părinți aromâni, în pitorescul Syracu, în 1868. Era firesc, deci, ca sufletul acestui vultur al munților să fie pătruns de parfumul și imaginile naturii, gustând-o în toată goliciunea ei. Tot ce vedea în jurul său: munți acoperiți cu păduri feerice, căi străpunse de ape curgătoare, turme de oi zburdalnice; tot ce auzea în juru-i: tălăngi, cântece din fluer și privighetori; în sfârșit tot ce simțea în acest paradis al naturii, îl absorbea, îl înălța, îl transporta în alte lumi.

Incetul cu încetul însă, toate acestea au început să-i inunde sufletul, să-l îndemne spre o putere care îi dicta să cânte în versuri lirice tot ce vedea și simțea. Astfel s'a născut în el acel lirism fin ce-i caracterizează opera. Văzând tirania turcească, simțea în el pornirea spre libertate. A avut mult de suferit din partea Turcilor.

Sfârși școala primară în satul său natal, scoboară la Ianina spre a-și continua studiile la liceul „Zosimea". Incă din cea dintâi clipă a vieții de elev, Crystali trăia în lumea sa lăuntrică; își făurea visuri, se gândea că trebue să ajungă cântăreț mare. Toate colțurile albe din cărțile de școală le umplea cu fel de fel de schițe și cu versuri.

Citea și sorbea din tot sufletul cărțile și versurile lui Valaoritis și ale altor poeți lirici. Cu vremea însă, inima lui Crystali se vădi însetată după ceva mai bun, mai înalt, — după ce scrisese cele dintâi versuri. A vrut să creeze ceva care să întruchipeze aspirațiile naționale, dorurile și simțimintele epiroților și elenismului întreg. După lungi frământări sufletești, pe când trăia la Atena, a scris un lung poem liric intitulat „Umbrele Iadului", care a fost cea dintâi încercare „oficială". Unii dintre cunoscuții săi l-au descurajat; în schimb alții, care au văzut în aceste strofe adevărate urme de talent, l-au încurajat, dar totul s'a mărginit la un sprijin moral, pentrucă mizeriile vieții, lipsurile și zbuciumările sufletești au zdruncinat sănătatea poetului, ai cărui plămâni au fost roși cu vremea de tuberculoză.

Este adevărat că „Umbrele Iadului" nu au o valoare literară și artistică însemnată; sânt însă, destul de inspirate, deși în acest poem vom găsi influența cântecelor populare elene și chiar a lui Dante. In acest poem poetul a vrut să ne arate pedeapsa celor răi și răsplata celor buni în judecata celeilalte lumi. Alte cântece, cu caracter patriotic și național, au fost pricina persecutării poetului de către turci, care l-au considerat „vrăjmaș al patriei". Din această cauză a fost nevoit să se stabilească în Grecia liberă, adică în metropolă. Turcii însă, i-au pierdut urmele, dar tot l-au condamnat în absență la 25 ani de exil la Bagdad.

La Atena, tânărul poet a ajuns într'o epocă de nepăsare generală. Nimeni nu l-a băgat în seamă și n'a vrut să înțeleagă năzuințele acestui tânăr exilat. Incă de la sosirea sa la Atena, tânărul cântăreț s'a simțit străin printre ai săi și suferea de tot ce vedea în juru-i. Urmărea de aproape dihoniile politice și în reveriile sale se gândea la epoca din 1821, când se duceau altfel de lupte: pentru libertate și pentru dezrobire. A început să cânte acest trecut glorios în versuri curgătoare, disprețuind falsa civilizație.

Și-a dat seama însă, că nu putea trăi din literatură și cu atât mai puțin să-și continue studiile. A încercat să găsească o ocupație oarecare, numai să trăiască. S'a adresat cunoscuților săi: nimic. Vremea trecea, suferințele creșteau, mizeriile se înmulțeau și-i zdruncinau sufletul;foamea îl rodea. In cele din urmă însă, după multe chinuri, izbuti să fie angajat la o tipografie. Ce calvar, ce chin pentru acest vultur al munților... El. care era obicinuit să-și umple pieptul cu aerul ozonat al culmilor, se văzu acum în fața unui orizont închis. El, care visase să cânte toate frumusețile păstrate în fundul sufletului și să-și urmeze studiile spre a crea ceva măreț, sta acum închis între cele patru ziduri ale pivniței în care se afla tipografia, și lupta în această atmosferă înăbușitoare și infectă pentru o bucată de pâne... Ce chinuri! Ce deziluzii! Ce deprimare sufletească! Câtă nepăsare nu vedea din partea alor săi, care îi cunoșteau talentul, care îi simțeau frământările sufletești!

Focul lăuntric însă, acea flacără arzătoare de a vărsa în stihuri tot ceiace-l mistuia — singura mângâere sufletească în singurătatea în care se afla — nu s'a stins; dimpotrivă, s'a întărit și mai mult. Lucra la tipărirea creațiunilor altora, dar încetul cu încetul au început să fie publicate și versurile lui în colecțiune. Astfel, este introdus și cunoscut în cercurile literare din Capitală.

Doi ani dearândul a lucrat la această tipografie, dar în împrejurări care i-au zdruncinat sănătatea. Puțin timp în urmă, făcu cea dintâi hemoptizie — primul simptom al ftiziei. Dându-și seama că nu mai putea lucra la tipografie, scrisese o scrisoare la un cunoscut al său, director la revista „Evdoma", rugându-l să-l angajeze în redacție, în orice serviciu. Este caracteristic un fragment din această scrisoare, în care își descrie toată mizeria.

„...Din clipa în care am venit aci, în Capitală, fiind alungat de guvernul otoman, n'am putut să găsesc ocrotire din partea nimănui; nici măcar din partea guvernului nostru, spre a-mi continua studiile. Astfel, am încercat să găsesc orice fel de ocupațiune, numai spre a-mi câștiga pânea, care mi-a lipsit și ea de multe ori.

Trăesc foarte prost; nu-mi pot procura ceva cărți și reviste. Au trecut doi ani. Acuma însă, văd că am început să-mi *pierd ceiace aveam mai prețios: sănătatea.* Acuma muncesc zece ore pe zi. Dacă vreți, cred că puteți să mă angajați la redacția revistei, în orice serviciu".

In adevăr după puțin timp, a fost angajat la redacția revistei „Evdoma", având astfel prilejul și putința de a colabora la diferite publicațiuni. Cu timpul însă, simțea că puterile-i slăbesc din ce în ce.

Iată un alt fragment dintr'o scrisoare adresată unui prieten aflat la Corfu (Kerkira):

„...In ceiace privește sănătatea, dragă Mitro, nu știu ce să-ți spun: nici rău, dar nici bine nu mă simt. Am crezut că, plecând de la tipografie, mi-am scăpat sănătatea, dar vai! Mi s'a îmbunătățit, ce-i drept, starea materială, dar sănătatea de loc...

„...Vezi, dragă Mitro: *eu n'am fost născut ca să fiu nici comerciant, nici băcan, nici samsar, nici tipograf. Am fost născut să fiu poet.* Am vrut să cânt ceiace simte un poet, dar ce sânt eu de vină ? *Intreruperea studiilor are să mă zdruncine pentrucă* ele sânt hrana mea sufletească. Dorm puțin și citesc mult.

„Nu sânt dintre acei ce se descurajează repede. Am îndurat atâtea mizerii, dar nu trebue să ascund adevărul: văd în *față-mi prăpastia, moartea.*

„Aș fi vrut să-ți trimit prin această scrisoare o lacrimă, să o duci în patria mea, dar ochii-mi au secat. Urcă-te dragă Mitro, pe vre-o colină; aținteşte-ți ochii în lungul zării, zărește Epirul și strigă: *Măreț Epir, primește salutul unui fiu de-al tău".*

Mai târziu, tânărul poet a lucrat la căile ferate, continuând a colabora la diferite ziare și reviste, scriind poezii, mici nuvele și descrieri de călătorie.

Așa dar, iată pe Crystali ajungând a-și îndeplini o parte din năzuințele sufletești: a cântat așa cum a știut el frumusețile naturii adică o lume curat elenă, naturală. Ceiace caracterizează însă, întreaga operă literară a lui Crystali—din nenorocire redusă, pentrucă scurtă a fost și viața acestui poet liric — este tonul nostalgic, dorul ce-l smite pentru frumoasele locuri părăsite și pe care nu le poate vedea decât prin imaginație. Tot dorul acesta l-a vărsat în versurile din „Străinătate" și în alte poezii care au fost strânse în volum după moartea poetului. A vrut să se reîntoarcă acolo de unde a plecat, dar era prea târziu: ftizia îi rosese în întregime plămânii.

Simțind că străinătatea îi rodea sănătatea o blestema:

Fii blestemată mii de ori
Neagră străinătate...

și adăoga apoi:

Infernul de-ar avea cântări
Sau vreun surâs mormântul
Are și inima celui
Ce și-a lăsat pământul
In care s'a născut.

După ce descrie apoi dorul și nostalgia după cei de acasă, simțind că-i bolnav și că are să moară în străinătate, se vaită:

Când va sosi și ziua acea
Ca moartea să te strângă
La sânul ei, cine va veni
La capu-ți să te plângă ?

. . . .

Izbucnește în hohote de plâns însă, atunci când, dându-și seama că ftizia i-a ros plămânii, că nu se mai poate întoarce acolo de unde a plecat se adresează vulturului spre a-l lua cu el, să zboare împreună:

. . . .

Vreau.. Dar nu pot; aripi nu am
Și de nimic n'am parte
Deci, rogu-te mă poartă'n zări
Și du-mă sus, departe...

Vulturul însă, nu-l aude, dar nici nu-l poate purta pe aripile sale. Il lasă în străinătate, unde, sleit de puteri, moare departe de Epirul pe care l-a cântat cu atâta dragoste.

Astfel a murit, în 1894, cântărețul liric al Epirului, al Elladei, al naturii, poetul Costa Crystali.

NIC. PAPAHAGI

Actualități Științifice

ădurea atrage ploaia ?

Se admite în general că prezența unor păduri numeroase într'o anumită regiune determină ploi mai frecvente în această regiune. Dimpotrivă, despădurirea e considerată ca un factor de secetă. Chestiunea se pretează foarte greu la o verificare riguroasă, întrucât singurul criteriu rămâne esclusiv cel statistic.

Un specialist german, A. Meyer, a aprofundat în timpul din urmă această corelație între ploi și păduri, pe baza unui bogat material documentar. El ajunge astfel la concluzia surprinzătoare că pădurea nu exercită nici un fel de înrâurire asupra cantității de ploaie căzută pe pământ, — și nivelului apelor din regiune. Savantul german recunoaște că pădurea contribue într'o anumită măsură să acumuleze precipitările atmosferice, dar susține că această influență este insensibilă pentru isvoare și pâraie, întrucât durează cel mult o lună, adică, tocmai atât cât consumă pădurea pentru nevoile ei proprii.

Insulina și alcoolismul

Cercetările recente au arătat că insulina, remediul consacrat împotriva diabetului, exercită o sensibilă influență, nu numai asupra proporției de zahăr în sânge, ci și asupra conținutului de alcool din organism. In felul acesta, e lesne de înțeles că insulina poate înrăuri și fenomenele datorite intoxicației alcoolice. In cazul când corpul este deservit în mod normal cu insulină, zahărul din sânge nu influențează sensibil conținutul de alcool din organism. Injecțiile de insulină reduc însă, atât proporția de zahăr, cât și aceia de alcool în sânge. Când această proporție este excesivă, deosebirea atenuiază considerabil starea de vârtej, caracteristică beției, dar nu modifică reziduul de alcool. Rezultă de aci că proporția de alcool în sânge după o injecție de insulină, nu constitue în toate împrejurările un criteriu sigur de beție.

Tomatele și electricitatea

O serie de experiențe — făcute în timpul din urmă mai ales în Italia, Germania și Rusia — au dovedit influența incontestabilă, pe care curentul electric, razele hertziene foarte scurte și cele ultraviolete, o exercită asupra creșterii plantelor.

De curând, s'a realizat în Germania o nouă experiență edificativă în această direcție.

Intr'un tanc plan s'a făcut o cultură de tomate, folosinduse în acest scop pământ umplut cu o soluție nutritivă și de un cablu electric încălzitor. Această operație continuată timp de câteva luni, a dat rezultate remarcabile. Intr'adevăr, în curs de 8—9 luni s'au obținut adevărate recorduri de recolte. Tomatele au crescut în proporții uriașe. Rămâne ca oamenii de știință să încerce acum să lămurească acest fenomen, care deschide perspective nebănuite horticulturei.

Magnetopatia

Denumirea de „magnetopatie" se aplică unui fenomen considerat multă vreme ca aparținând domeniului așa ziselor științi oculte. E vorba de proprietatea curioasă a unor raze emanate din corpul omenesc de a „mumifica" anumite organisme de curând moarte.

Așa, de pildă, dacă o persoană înzestrată cu însușiri magnetopatice, ține câtva timp mâna întinsă asupra unei bucăți de carne proaspătă, carnea nu mai putrezește, ci se usucă. Nu de mult, s'a pomenit în presa mondială de cazul unui medic german din Lipsca, care ar fi reușit să mumifice pe această cale un peștișor, ce-i murise în aquarium-ul său.

Bactereologul german, profesorul Otto Rahn, dela Universitatea „Cornell", care studiază actualmente datele științifice ale acestei curioase probleme, a reușit, printr'o serie de experiențe sistematice, să pună în evidență efectele radiațiunilor emanate din mânile unor anumite persoane.

El a stabilit, între altele, că aceste radiațiuni se bucură de proprietatea de a distruge germenii drojdiei și anumite microorganisme. După părerea sa, efectul de mumificare al materiilor organice se explică tocmai prin distrugerea bacteriilor putrefacției, acțiune determinată de anumite radiații încă insuficient cunoscute ale corpului uman.

Materie solară pe pământ

Gazul helium își datorește numele său cuvântului „Helios" (soare); întrucât a fost descoperit pentru prima oară în spectrul soarelui, și abia după câteva decenii și în atmofera terestră.

Din recentele observațiuni făcute de specialiști, rezultă că din soare se abat incontinuu spre pământ cantități infime de helium.

Intr'adevăr, cercetându-se compoziția chimică a aerului din stratosferă, — atât prin baloanele conduse de piloți, cât și prin baloanele—sonde automate — s'a constatat că la o înălțime de 21 km. deasupra pământului, atmosfera cuprinde cu 8 la sută mai mult helium decât la suprafața solului. Intrucât această proporție apare considerabilă, se acreditează tot mai mult în știință ipoteza originii solare a acestui gaz.

Reclama luminoasă și somnul... plantelor.

Nu de mult țăranii japonezi s'au adresat cârmuirii nipone, cu o plângere din cele mai curioase. Oamenii afirmau nici mai mult, nici mai puțin decât că, din pricina reclamelor luminoase cu neon, ar fi suferit considerabile neajunsuri... recolta de orez, întrucât aceste reclame „nu lasă orezul să doarmă".

La prima vedere, s'ar părea că avem aface cu o superstiție grosolană, care nu are ce căuta în cadrul unei cronici științifice. In realitate însă, plângerea țăranilor japonezi are totuș un anumit temeiu serios.

Intr'adevăr, astăzi se știe că lumina exercită o influență sensibilă asupra desvoltării plantelor, întrucât, numai prin intervenția razelor luminoase, planta își fabrică din acid carbonic, zahărul și amidonul de care are nevoie pentru ca să se desvolte.

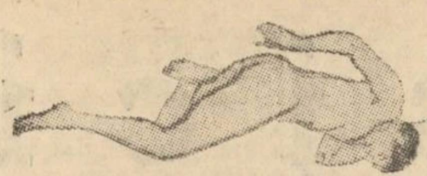
In institutele științifice din America această corelațiune a fost studiată în mod experimental. S'a încercat astfel să se verifice în ce măsură se poate utiliza în mod mai rațional energia plantei, expunând-o unor radiațiuni luminoase în timpul nopții, fie pentru a mări cantitatea de zahăr, fie pentru o eventuală stimulare a creșterii.

Rezultatul n'a corespuns însă așteptărilor. Dimpotrivă, plantele, supuse acestui tratament de „surmenaj nocturn", au fost stânjenite în desvoltarea lor normală.

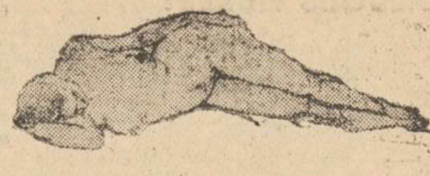
Iată de ce nu este exclus ca într'adevăr cultura orezului să fie vătămată prin influenta puternicelor radiațiuni nocturne ale lămpilor electrice cu neon.

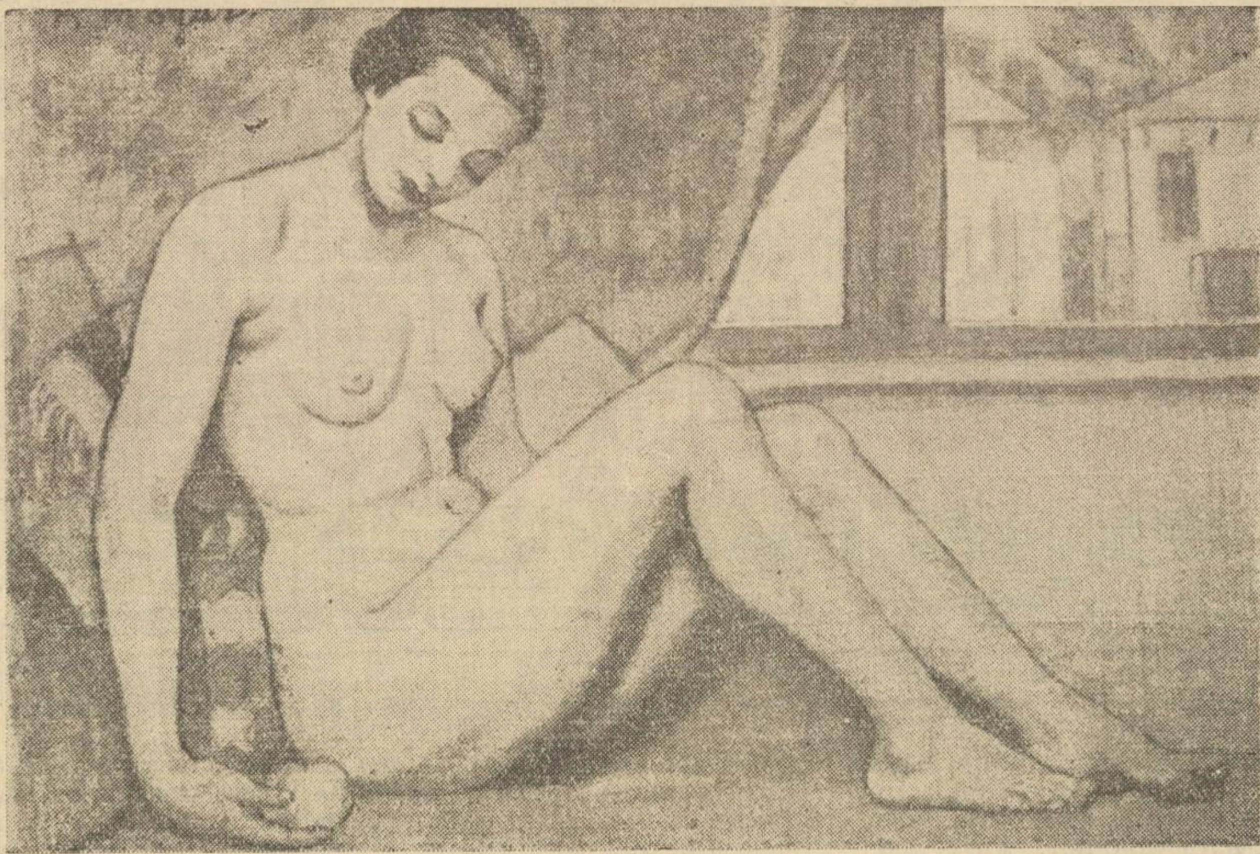
Ing. I. S.

BILL GAZON IN SPANIA. Neîntrecutul călător de optsprezece ani, în expedițiile sale, pline de aventuri, tot pe atât de îndrăznețe, pe cât de romantice, nimerește și pe meleagurile Spaniei, astăzi atât de însângerate de lupta dintre frați. Și, acolo, pe acel pământ atât de frământat de obuze și mitraliere, Bill Gazon are, la rându-i, o încăierare, pentru frumosul țel pe care-l urmărește. In volumul CĂLĂTORIILE SALE FANTASTICE este povestită, cu mult humor, trecerea sa prin Spania, de unde a putut scăpa numai grație unei pescărițe. Călătorii fantastice în America, America de Sud, Asia Orientală, etc., cu peste 60 ilustrațiuni în text. 3 volume mari a câte 600 pagini fiecare. Lei 20 volumul.

Irevocabil...

Odată cu capul! Nu mă mai împac! De data asta e definitiv.. Şi aşa a durat prea mult — adaugă Mircea Bogdan, subliniindu-şi cu energie hotărârea lui, pe când prietenul său Florin Grancea, îl asculta răbdător şi-şi manifesta scepticismul său printr'un permanent surâs neîncrezător. Era şi timpul să se sfârşească...

— De mult... D'aia ai rămas şi neavansat... Mi-a spus Dalacu. Dar tu... te cunosc prea bine... n'ai voinţă... te împaci iar.

— Am când vreau. Chiar prea multă voinţă. Apoi — toate merg până la un timp. La început te gândeşti femee!... minte scurtă, poale lungi... Copil răsfăţat... zglobiu — nu face să-ţi pui mintea... Dar pe urmă... Destul! Până aici, madam! Te dau dracului şi-mi văd de treabă... D'aia mi-am ras şi mustaţa... Până astăzi n'am făcut-o... dar acuma... pentru totdeauna. Nu mă interesează. E liberă să iubească pe cine-i place.

— Dacă poţi. Dar nu poţi — asta-i... orice ai face o iubeşti încă... Adu-ţi aminte de Claudiu... de amintirea patului conjugal... Tacitus.

— E o diferenţă. N'am fost căsătoriţi. Nu s'a făcut sudaţia.

— Dar nici nu s'a putut împrăştia farmecul. Farmec primejdios...

— Literatură. Mă rog... ce să mai discutăm? Tu — nu crezi.. dar acuma ai să vezi... Eu când iau o hotărîre, e luată... e definitiv. Ce dai din cap?

— Hotărîrile astea irevocabile nu-mi inspiră încredere. Sânt periculoase. Faptul că mereu trebue să le proclami, dovedeşte că n'au bază trainică.

— Au avut... alea din trecut. Că eram naiv. Acuma — granit. Să dai cu tunul. M'a făcut prea mult să sufăr.

— Şi o să mai suferi — pentrucă dragostea dacă te prinde în ghiare...

— Am iubit-o! Dragostea noastră se conjugă la trecut. Am iertat-o de destul de multe ori. Am lăsat-o să-şi facă mendrele... Dar acuma nu i-o mai trec cu vederea... Nu ştii ce să faci — bine... dar până într'o zi... Trebue să te hotărăşti într'un fel, sau altul.,. Ai cap, ce dracu!... Şi mă faci să sufăr, să nu ştiu pe ce lume mă aflu... Pe urmă şi alt motiv... s'apropie maturitatea. Când eşti tânăr — alta... ţi se trec toate... Dar, după un timp, se uită oamenii cu milă la tine... nu-ţi mai dă nici o consideraţie. Directorul meu.. bine... om fin... nu zice nimica— dar de când i-am descifrat anapoda nişte telegrame, a început să-mi controleze lucrările... şi dacă te simţi — nu-ţi trebue mai mult... e destul o măciucă la un car de oale. Imi distrug cariera...

— Recunosc, e grav... dar n'ai ce să-i faci. Dragostea — blestem, boală, nenorocire... zi-i cum vrei... e greu să te vindeci la comandă. Asta e aşa — dragoste la toartă... foc şi pârjol... Turbare — nu poţi trăi fără ea. Şi deodată — capul liber... eşti liber ca ciocârlia. Nici nu mai ştii cum o chiamă pe femeia pe care ai iubit-o.

— Drept! D'aia acuma când mi-e indiferentă — tae-mă bucăţele, frige-mă pe grătar... nu mă mai împac. Şi-a bătut joc de mine cât a vrut... dar — paharul s'a umplut... Nu mai merge cu indulgenţa de până acuma... să-i trec cu vederea nestatornicia... Când mi-aduc aminte, stau şi mă gândesc: — Cum am fost atât de idiot să-i tolerez atâtea?

— Nu eşti singurul!

— Aşa-i! Şi bărbatu-su! Şi ăla un măgar... Regele măgarilor!... Eu — calea-valea... 28 de ani... formaţiune romantică... se explică toate. Dar el — om în toată firea... 35 de ani... să fii de mult serios... Când colo... să te porţi ca un licean... ca un mucos... E prea din cale afară... Mare minune dacă nevastă-sa nu s'o fi molipsit dela el. Teoria mimetismului...

— Ai şi început să-i găseşti scuze. Acuma sânt sigur că n'o mai iubeşti.. că-i irevocabil...

— Lasă ironiile! Sânt prea eftine! Eu când spun o vorbă... e vorbă. Un timp — nu zic... sânt îngăduitor... Nu ştie ce să facă... I-e greu... nu se poate hotărî uşor într'un fel, sau altul... Dar pe urmă îţi ieşi din sărite şi ei pe nu în braţe. Şi dacă eu zic: nu... Tae-mă, spânzură-mă — nu mai revin... Aşa sânt eu...

— Poate...

— Sigur. Nu încape nici-o îndoială. De altfel, am suferit destul din ziua blestemată când am întâlnit-o. La o nuntă. Funest ceas, chiar dacă nu eşti direct în cauză. Avea dreptate misoghinul ăla care zicea că momentul cel mai afurisit din viaţa omului e nunta. D'aici pornesc toate nenorocirile. Treci pe sub cercuri de flori... cu muzică.. cu fast... ca să te ducă — să nu observi prăpastia spre care mergi căutând... Să te facă să uiţi realitatea... Că, în fapt, nu sânt flori... Cercuri de mărăcini... Cunună de spini... Furci caudine...

— Mai încet... se uită lumea la noi. Mai bine mai bea — să-ţi mai uiţi amarul.

Ciocniră. Mircea Bogdan, bău cu sete din pahar, — şi după ce-şi turnă alt pahar, continuă:

— Când mă gândesc ce idiot am fost, nici nu-mi vine să cred că eu am fost ăla. Mi s'a părut că văd o zână... o zeiţă... o primăvară înflorită şi înstelată... Cred c'am rămas cu gura căscată când am văzut-o... Simt şi acuma cum începuse să-mi zvâcnească inima... Şi m'au trecut nişte călduri! Şi-o ameţeală!...

— Cred! Că eşti timid! Şi inflamabil!

— Când o vezi — îţi explici orice nebunie! Că e frumoasă! Nespus de frumoasă! Inaltă... mlădioasă... şi un năsuc-mic!... Şi nişte ochi albaştri!... Şi un păr blond-soare!... Să-l mângâi.. să-l săruţi toată ziua. Când eşam pe stradă — toată lumea se uita după noi.,. şi ne zâmbea... că eram fericiţi— fericiţi ca doi copii care au tras la fit dela şcoală...

— Atunci — împacă-te.

— Niciodată! Mi-aduc aminte de ea — dar nu-i o crimă. Şi e drept să recunosc că-i frumoasă. Ca să fii detractor — e lesne... dar corect — nu. E mahalagesc. Ai iubit o femee — ai făcu toate prostiile pentru ea. Acuma — n'o mai iubeşti. Răzbună-te... calomniază... bârfeşte-o pe toate potecile ca o ţaţă... Nu poţi s'o faci dacă ai obraz... dacă eşti cavaler...

— Şi îndrăgostit până peste cap.

— Am fost. Acuma — mă judec cu răceală... cu stăpânire de sine — ca pe un străin. Ai făcut bine — nota zece. Rău — nu pot să te aprob. Imparţial, senin, olimpic. D'aia trebue să-i recunosc calităţile... că nu-i om care să n'aibă şi însuşiri... Grăuntele de aur!... Şi ea avea calităţi... multe... Distinsă... fantastă... delicată... suavă... Şi un trup! Venus din Millo! Doar mai suplu.... mai avântat.

— Mă rog — femeia iubită. Opera cristalizării.

— Imi pare rău, Chiar mă supăr. Nu mai sânt adolescent. Prima femee pe care o iubeşti — să nu-i găseşti pereche pe lume. Eu — am experienţă... şi vorbesc cu obiectivitate... şi am ochii deschişi... bine deschişi... Şi fără ochelarii iluziei — i-am spart de mult.

— Sânt invizibili... S'aşează pe ochii noştri fără să băgăm de seamă... Nici nu observăm că vedem totul altfel... Credem că lumea e mai măreaţă şi mai frumoasă... Când colo — noi am devenit alţii.

— Didactic! Şi n'ai dreptate— în cazul meu. Dar, ce mai încoace şi încolo? Când mi-a vorbit — să leşin... M'am fâstâcit ca o domnişoară de pension... pe vremuri. Nici nu ştiu ce i-am spus... ce mi-a- spus. Mi-amintesc numai surâsul ei ca un zbor de fluturi albi... Ce mai — mi s'a părut c'am apucat pe Dumnezeu de un picior... că sânt în al şaptelea cer... Că-i al meu cerul şi pământul. Mai târziu, când am aflat că-i în divorţ cu bărbatu-su — să mă ia dracu de bucurie. Am luat pe băeţii mei de la birou şi i-am făcut un chef de s'a dus pomina. Imi venea... aşa — să urlu... să sparg... să distrug... să îmrbrăţişez pe toată lumea... Ce mai — înebunisem de-a binelea. Nu te uita aşa la mine — nu mi-a mai rămas nimic de atunci.

Apoi a venit ziua cea mare. când... eh! S'o lăsăm încurcată! Ca'n rai! Nici nu ştiu când au trecut şase luni... Când am început să ne preparăm de nuntă. Imi lăsasem mustaţă... că asta-i mania ei — să port mustaţă. Zice că par mai bărbat, mai viril. Când... deodată... tranc... Se împacă cu bărbatu-su. Pe mine — să mă găsească toţi dracii... să m'apuce boala copiilor... De disperare — turbasem. Şi fel de fel de gânduri — să pun oraşului dinamită... să omor toate femeile... Ca un nou Jack Spintecătorul... dar mai grozav... mai demonic.

Alergam toată ziua şi toată noaptea pe la ea. Insă nici gând să mă primească. Parcă nu ne-am fi cunoscut niciodată. Ce să spun? Viaţa era un chin... o tragedie. La birou— numai greşeli, de se luase directorul de gânduri... Dar nici să-mi pese de astfel de fleacuri. Eu — alte preocupări... Şi mereu pe drumuri; doar-doar oi întâlni-o ca s'o conving să se întoarcă la mine. La prietenele ei, — iar mereu pe la uşă. Roagă-te... dă-le cadouri ca să pună o vorbă bună... Scrie-i scrisori peste scrisori. O avere m'au costat numai comisionarii şi prietenele ei.

Când aproape îmi luasem nădejdea — de începusem să mă obişnuesc cu gândul despărţirii — să mă liniştesc... hopa!... Vine o prietenă a ei la mine. Că Olga s'a certat cu bărbatu-su... Că şi-a dat seama că tot pe mine mă iubeşte mai mult... că-i pare rău ce-a făcut... Că s'a mutat la mamă-sa. Că i-ar părea bine să viu s'o văd.

Ce bucurie! Uriaşă! Am băut două sticle pe nerăsuflate. Apoi ia lăutari... umple maşina cu pachete şi ţin'te pânză să nu te rupi. Porunceşte lăutarilor să-i zică de mama focului... Dela capul străzii — mai vârtos. Trage-i la cântece de inimă albastră. Când ajungem — casa plină de invitaţi. Dau să mă urc sus... crezi c'am putut? De unde! Dar nu mi-a părut rău. Ea îmi ese înainte. Zâmbind şi ameninţându-mă cu degetul. Am luat-o în braţe — nici nu m'am gândit dacă sânt mate, sau nu geamurile. Am sărutat-o până când a început să mă doară... buzele... sufletul... poate c'am şi plâns amândoi... Şi Olga—mângâe-mă... roagă-mă să fiu cuminte până a doua zi când va veni la mine... An nou, viaţă nouă. Mi-a explicat de ce nu poate să mă primească în casă... pentru că n'am fi singuri şi nu ne-am simţi bine. Dar a doua zi — va fi a mea din nou şi de data asta pentru totdeauna...

Era iarnă grea — un ger de crăpau pietrele... Ingheţa arcuşul pe viori... dar eu... Când am auzit cuvântul „totdeauna”... cald... cald... de nu mai puteam să sufăr paltonul pe mine... Am luat lăutarii şi am plecat cu ei chiuind pe străzi. Noroc că era Revelionul.

Iar tot pământul era al meu. iar telefoane peste telefoane de la birou ca să-i aud glasul... Comandă-i rochii... cumpără-i bijuterii. Şi mereu petreceri şi plimbări... Mă mir şi acum de unde dracu am găsit atâţia idioţi ca să-mi împrumute banii pe care i-am cheltuit.

Mă gândeam — acuma când s'a convins că tot pe mine mă iubeşte mai mult... sigur că nici pomeneală să se mai împace cu bărbatu-su. Să-i fac tot ce-i place — să n'aibă nimic să regrete... să fie mereu frumoasă şi fericită.

Şi. deodată, iar — când nici să bănueşti măcar, se împacă cu bărbatu-su. Am crezut chiar că nu mai ies teafăr din încercarea asta... C'o să mă lovească damblaua... că n'o să-mi viu niciodată în fire. C'o să mă ia Aghiuţă. Noroc că soră-mea s'a mai îngrijit de mine... că bărbierul s'a ţinut scai după mine să mă bărbierească şi să mă tundă. Altfel aşi fi semănat cu unul din ocnaşii ăia romantici cu o clae de păr în cap şi pe faţă.

Iar alerg pe la prietene... iar comisionari... iar scrisori... dar răspuns — ioc.

Intr'o seară... nu sânt nici zece zile de atunci... mă duc la cinema... la Aro. Se juca un film prost... şi zic — Hai să-l văd... Poate mă tâmpesc... şi-o uit. Când intru în hall... ce crezi? O văd pe Olga... Mi s'au tăiat picioarele.... şi a început să joace hall-ul cu mine... Şi cald şi rece... m'am trezit lac de apă...

Mă duc la ea. Se face că nu mă vede — deşi văzusem că mă observase. Se făcuse ca hârtia de albă la faţă. M'apropii fericit de ea. Ii vorbesc. Numai ce-o aud:

— Pleacă! Pleacă! Să nu te mai văd în faţa ochilor!

Asta-i încă una— gândesc eu. Cine ştie cine o fi făcut vre-o intrigă de-mi vorbeşte ca şi când nu ne-am fi iubit.

Caut eu s'o descos... să mă lămurească. In loc să-mi răspundă, ea pleacă.

Es după ea. Olga grăbeşte pasul — eu după ea. Ii vorbesc — ea nici gând să-mi răspundă. Pe strada Jules Michelet, se opreşte brusc şi-mi spuse cu glas întărâtat, supărat:

— Lasă-mă.. mă compromiţi... Iar îmi faci netrai cu bărbatul meu.

Nici n'apucă să isprăvească şi de după colţ — de pe Pitar-Moşu... bărbatu-su. Cum mă vede — gata cu bastonul să mă lovească. Eu i-l smulg din mână... şi-i ard câteva. El — îmi face o vânătae la ochi şi-mi rupe pălăria. Mitocan — mă înjură. Ii mai trag vre-o două. Apoi — ne-am bătut ca chiorii. Pe înfundate. Parcă n'am fi fost oameni serioşi, civilizaţi, ci nişte haimanale.

Când ne-a trecut furia şi ne-am desmeticit, mă uit după Olga. Ia-o dacă ai de unde. Fugise.

Aflu că după bătaia noastră s'au certat furcă şi s'a dus iar la mă-sa. Bucură-te, băiete! Mă gândeam — acuma peste putinţă să se mai împace. Mă duc glonţ la Dragomir. Cumpără icre negre, batoc.... prăjituri.. trufandale.... cumpără şampanie... cumpără flori.,. Trei miare am făcut praf.... Pe urmă urcă-te în maşină şi haidem, băiete, să ne împăcăm. Când ajung acolo — bucurie. La fereastra ei lumină. Sun cu nerăbdare, fericit. Se stinge lumina şi la o ferestruică apare o toantă de servitoare. Că nu ştie unde-i coniţa tânără.,. că e numai coana mare... Fac scandal. Vine şi cotoroanţa de mamă-sa... că eu cred că din cauza mă-sii nu ne putem înţelege. Pentrucă n'am moşie ca gineri-su. Şi ea, la fel — că Olga, nu-i acasă... că s'o las în pace... c'am nenorocit-o... Că nu-mi dă voe să intru... că i-am mâncat zilele fetii...

Trec peste drum la prietena ei. Se vede c'am căzut într'un moment nepotrivit, că-mi face un hai, mamă-mamă!.... Ciufulită cum era, mi-era şi mai antipatică. Că s'a săturat până în gât de prostiile noastre... c'a mai văzut zmintiţi... dar ca noi, nu... că să ne ducem dracului cu pae pe spinare... Mă rog — un vocabular de maidan... de m'am mirat întotdeauna cum s'au putut împrieteni.

Atunci mi-a sărit şi mie ţandăra. Să le dai dracului de femei. Una — o descreerată... o zăpăcită. Alta — nerecunoscătoare, prost crescută... cu toate darurile făcute. Am luat batocul şi dă-l de perete... trufandalele — aruncă-le peste case... florile — calcă-le în picioare... sticlele de şampanie — trânteşte-le de caldarâm. Şoferul, săracul, a crezut că m'am ţicnit fără veste şi dă-i drumul la maşină. Nici astăzi nu l-am găsit ca să-i plătesc cursa... Hait! Ţine-mă Doamne! Toarnă-mi! Iute!

De ce ai pălit? O criză? Eşti tot o apă! De ce boală suferi?

Ea! Olga! Uite-o! La uşă! Alea două blonde. E cu tipesa aia cu pălărie de pai.

— Frumoasă femee... e drept. Dar — irevocabil... abia ai spus-o !

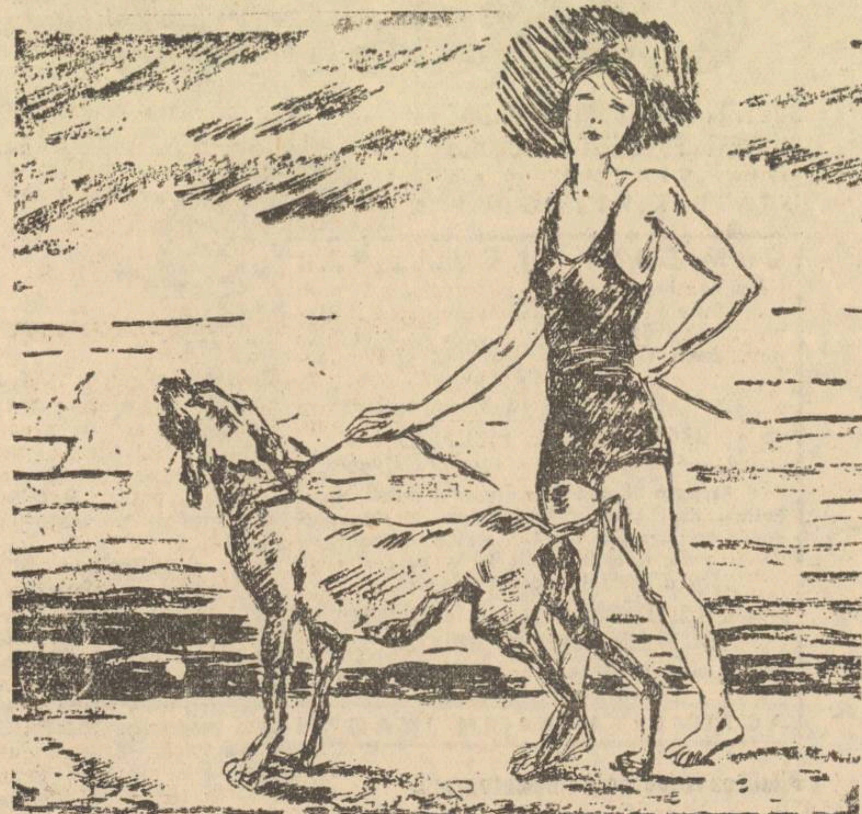
— Sigur! Irevocabil! Şi n'am mustaţă!... Doamne Sfinte !.... Dracu m'a pus? Să vezi ce-o să-mi facă! Na, că pleacă.

— N'o mai iubeşit! N'are ce să-ţi zică! Hei! Stai! Unde te duci?

— Să-i spui că-i definitiv... irevocabil — de data asta...

CONSTANTIN PELMUŞ

Din flautul de Jad

Traduceri din literatura chineză

SINGURĂ

Ca luna pe cerul albastru, sânt singură în odaia mea.
Am stins lampa. Plâng.
Plâng, fiindcă eşti departe de mine,
Şi fiindcă niciodată nu vei şti cât de mult te iubesc.

BUJORII SĂLBATECI

Bujorii sălbatici de pe coasta muntelui
Işi deschid corolele împurpurate.
Lângă cascada Ken-ho, pe unde nimeni nu trece,
Unul câte unul se scutură...

FLORILE DE SALCIE

Florile de salcie se-aseamănă cu fulgii de zăpadă.
Ca şi ei, ele n'au nici o ţintă;
Nu se 'ngrijesc unde vor cădea,
Se lasă 'n voia vântului care le poartă.

CÂNTEC DE BĂTAE

Au jurat că vor goni duşmanul fără frică de moarte;
Cinci mii de eroi dorm acum în ţărână!
Nimic decât nişte biete oase pe ţărmurile fluviului!
Şi soţiile lor, veşnic se gândesc la dânşii...

AL. T. STAMATIAD

ALDOUS HUXLEY

Parabole cu pisici

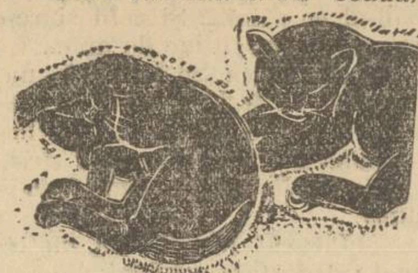

Am întâlnit, nu de mult, un tânăr care dorea să ajungă scriitor. Ştiind că eu făceam parte din breasla asta, m'a rugat să-i spun care e mijlocul cel mai bun ca să-şi împlinească visul. I-am explicat şi eu cum am putut mai bine. „Intâi şi întâi", i-am spus, „trebue să cumperi o grămadă de hârtie, o sticlă de cerneală şi un toc. După asta nu-ţi mai rămâne decât să scrii". Dar atâta nu era destul pentru tânărul meu prieten. Părea stăpânit de gândul că există vre-un fel de carte de bucate esoterică, plină de reţete literare, pe care e destul să le urmezi cu luare aminte ca să ajungi un Dickens, un Henry James, un Flaubert — „după gust", cum spun autorii reţetelor, când e vorba de a pune sare sau zahăr. N'aş vrea să-l las şi pe el să-şi arunce ochii pe această carte de bucate?

I-am spus că îmi pare rău, dar că (din nefericire — fiindcă de câte necazuri şi de câtă pierdere de timp ne-ar scuti!) nu văzusem niciodată astfel de carte. Bietul băiat părea dezamăgit grozav, încât, ca să-l mângâi, l-am sfătuit să se adreseze profesorilor de estetică literară dela vre-o Universitate renumită, fiindcă, de există cum-va o carte de bucate literare vrednică de încredere, apoi aceştia o au cu siguranţă. Dar nici asta n'a avut darul să-l mulţumească pe tânărul meu. Văzându-şi înşelată nădejdea că o să-i dau echivalentul literar al celei „O sută de feluri de a găti ouăle", sau al „Cărţii gospodinelor", începu să-mi ia interogatoriul cu privire la metodele mele de „a aduna material". Ţin un ziar sau un caet de însemnări? Imi aştern pe hârtie, într'un index alfabetic, gânduri şi fraze? Vizitez sistematic saloanele bogaţilor şi ale mondenilor? Sau, dimpotrivă, locuesc la ţară? Sau îmi petrec serile căutând „subiecte" în cârciumile dela periferie? Cred că e înţelept să vie în contact cu intelectuali? E bine pentru un romancier să încerce să dobândească o cultură generală, sau trebue să se mărginească să citească doar romane? Şi aşa mai departe. Am făcut tot ce am putut ca să răspund la întrebările acestea — fireşte, pe cât mai puţin compromiţător cu putinţă. Şi fiindcă tânărul tot nu părea mulţumit, am îndrăsnit să-i dau la urmă, gratuit, un sfat: „Prietene, dacă vrei să fii un romancier psiholog, şi să scrii despre fiinţele omeneşti, cel mai bun lucru e să creşti o pereche de pisici". Şi cu asta m'am despărţit de el.

Nădăjduesc, pentru binele lui, că mi-a urmat sfatul. Fiindcă era un sfat bun — rodul unei experienţe îndelungate şi al multor meditaţii. Dar mă tem că, fiind un tânăr cam nechibzuit, a râs doar, închipuindu-şi că e numai o glumă proastă, cum am râs şi eu nerozeşte acum mulţi ani, când un scriitor talentat şi simpatic, şi extraordinar ca om, mi-a spus că vrea să scrie un roman despre viaţa din Mayfair, aşa că tocmai pleacă în Indiile Apusene ca să adune material printre negri. Am râs atunci; dar acum văd că avea deplină dreptate. Oamenii primitivi — ca şi copii şi animalele — sânt întocmai ca nişte fiinţe civilizate, doar fără capac, ca să zicem aşa — fără capacul greu şi meşteşugit al educaţiei, al convenţiilor, al tradiţiilor de gândire şi simţire, sub care fiecare din noi îşi petrece viaţa. Acest înveliş poate fi foarte bine studiat în Mayfair, să zicem, sau în Passy, sau în Park Avenue (1). Dar ce se petrece sub capac în aceste cartiere lustruite şi elegante? Observaţia directă (afară de cazul când e cine-va înzestrat cu o intuiţie foarte pătrunzătoare), ne spune prea puţin, şi dacă nu ne putem închipui ce se petrece sub alte capace după ceiace vedem, prin introspecţie, privind sub al nostru, atunci lucrul cel mai bun e să luăm primul vapor spre Indiile Apusene, sau altminteri, cu mai puţină cheltuială, să petrecem câte-va dimineţi în grădina copiilor; sau iarăşi, cum i-am sugerat tânărului meu prieten literar, să cumpărăm o pereche de pisici.

Da, o pereche de pisici. De preferinţă siameze; fiindcă acestea sânt fără îndoială cele mai „omeneşti" dintre toate neamurile de pisici. Deasemenea şi cele mai ciudate şi, dacă nu cele mai frumoase, în orice caz cele mai isbitoare şi mai fantastice. Fiindcă, ce ochi turburători, albaştri deschis, scânteiază din masca de catifea neagră a feţii lor! Albe ca zăpada la naştere, trupurile li se întunecă treptat, până capătă o culoare de mulatru. Labele dinnainte le sânt înmănuşate aproape până la umăr, ca braţele lungi, îmbrăcate în piele de căprioară neagră, ale Yvettei Guilbert; peste picioarele dinapoi sânt întinşi bine ciorapii de mătase neagră cu care Felicien Rops îşi îmbrăca, atât de pervers şi indecent, nudurile sidefii. Cozile, când au cozi — şi aş sfătui totdeauna pe romancierul începător să cumpere varietatea cu coadă,

de vreme ce coada la pisici, e principalul organ pentru exprimarea emoţiei şi o pisică fără coadă e echivalentă cu un om mut — cozile sânt ca nişte şerpi negri la vârf, şi înzestrate, când trupul lâncezeşte într'o odihnă de sfinx, cu o viaţă proprie, spasmodică şi chinuită. Şi ce glasuri ciudate au pisicile acestea! Uneori ca plânsetul unui copil mic, alteori ca vaetul mieilor, alteori ca urletul chinuit şi furios al sufletelor blestemate. Alături de aceste făpturi fantastice, alte pisici, oricât de frumoase şi atrăgătoare, ajung să pară niţel cam nesărate.

Iar după ce şi-a cumpărat pisicile, nu-i mai rămâne viitorului romancier nimic alt de făcut, decât să le privească zi după zi, cum trăesc; să bage de seamă, să învete şi să mistue lecţiile despre firea omenească, pe care i le dau ele; şi la urmă — fiindcă din nenorocire, nevoia aceasta aprigă şi neplăcută se iveşte totdeauna — la urmă să-şi scrie cartea despre Mayfair, Passy sau Park Avenue, după cum e cazul.

Să luăm aminte la câte-va din aceste instructive parabole cu pisici, din care cercetătorul psihologiei omeneşti poate învăţa atât de mult. Vom începe — cum ar trebui să înceapă orice roman bun, în loc să sfârşească (ce absurditate!) — cu căsătoria. Căsătoria pisicilor siameze, cel puţin pe cât am băgat eu de seamă, e un eveniment neobişnuit de dramatic. Mai întâi, prezentarea ginerelui în faţa miresei sale (presupun că, după cum se întâmplă de obicei în lumea pisicilor, nu s'au mai văzut niciodată până în ziua nunţii) e semnalul unei lupte de o cruzime fără seamăn. Prima reacţie a tinerei pisici, faţă de avansurile viitorului soţ, e să sară la el ca să-i sfâşie beregata. Privind cum sboară blana şi ascultând pătrunzătoarele ţipete de furie şi ură, mulţumeşti lui Dumnezeu că nu le-a îngăduit ăstor demoni să crească mai mari. Incinse între făpturi mari cât oamenii, astfel de bătălii ar semăna moartea şi prăpădul pe o rază de sute de metri. Aşa cum stau lucrurile, eşti totuşi în stare, cu riscul câtor-va sgârieturi, să înhaţi combatanţii de ceafă, şi să-i târăşti, încă svârcolindu-se şi scuipând, departe unul de altul. Ce s'ar întâmpla dacă nouii căsătoriţi ar fi lăsaţi să se lupte înainte până la amarul sfârşit nu ştiu, şi nici n'am avut vreodată curiozitatea ştiinţifică sau tăria de caracter să caut să aflu. Bănuesc că, tocmai contrar celor întâmplate în familia lui Hamlet, bucatele pregătite pentru nuntă ar sluji curând pentru

praznicul de înmormântare. Eu am împiedecat totdeauna acest sfârşit tragic, închizând pur şi simplu pe mireasă, singură într'o odae, şi lăsând pe mire să lâncezească afară la uşe câte-va ore. Nu lâncezeşte în muţenie; dar multă vreme, afară de vre-un şuerat sau mormăit întâmplător, nu primeşte nici un răspuns la melancolicele-i vaere de dragoste. Când, în sfârşit, mireasa începe să răspundă pe un tot atât de dulce şi de dornic ca şi al lui, uşa poate fi deschisă. Mirele năvăleşte înăuntru şi este primit, nu cu dinţii şi ghiarele, ca mai înainte, ci cu toate dovezile de duioşie.

La prima ochire, s'ar părea că nu există, în acest specimen de purtare felină, nici un „mesaj" special pentru omenire. Dar aparenţele sânt înşelătoare; capacele sub care trăesc oamenii civilizaţi sânt atât de groase şi atât de îmbelşugat sculptate cu ornamente mitologice, încât e greu să recunoşti faptul, asupra căruia stărui atât de mult D. H. Lawrence, în romanele şi nuvelele lui, anume că e aproape totdeauna un amestec de ură în patima iubirii şi că foarte adesea fetele tinere simt (în ciuda sentimentelor şi chiar a dorinţelor lor) un adevărat desgust faţă de realitatea iubirii fizice. Ne acoperite de astfel de capace, pisicile dau pe faţă această taină de obicei întunecată, a firii omeneşti.

După ce a fost martor la o nuntă de pisici, nici un romancier tânăr nu se mai poate mulţumi cu minciunile şi banalităţile ce trec, în romanele obişnuite, drept descrieri de dragoste.

Timpul trece şi, după ce li s'a isprăvit luna de miere, pisicile încep să ne spună despre omenire lucruri pe care nici capacul civilizaţiei, din lumea oamenilor, nu le poate ascunde. Ne spun — ceiace, din păcate, ştiam dinainte — că soţii se plictisesc curând cu soţiile lor, mai ales când acestea sânt pe cale să aibă copii, sau când îi alăptează, că esenţa bărbăţiei e dragostea de aventură şi necredinţă; că hotărârile frumoase şi conştiinţele vinovate sânt simptomele psihologice ale acelei boli de care se molipsesc periodic aproape toţi bărbaţii între optsprezece şi şaizeci de ani — boala numită „a doua zi după acela"; şi că odată cu dispariţia bolii simptomele psihologice dispar şi ele, încât când ispita vine iar, conştiinţa e mută şi hotărârile frumoase nu înseamnă nimic. Nici un bărbat n'a îndrăsnit vre-odată să-şi manifeste plictiseala atât de neobrăzat ca un cotoi siamez, care cască prelung în faţa soţiei sale îndrăgostite. Nici un bărbat n'a îndrăsnit vre-odată să-şi proclame iubirile neîngăduite, atât de făţiş, ca acelaş cotoi, ce miorlăe pe coperişuri. Şi ce pocăit — un bărbat nu e niciodată atât de josnic — se întoarce a doua zi la culcuşul conjugal de lângă foc! Poţi măsura vinovăţia lui după felul cum i se lipesc de spinare urechile, şi după cât îi e de pleoştită coada. Şi când, după ce l-a mirosit şi i-a descoperit astfel trădarea, soţia lui, cum se întâmplă totdeauna în astfel de împrejurări, începe să-i sgârie faţa (încă dinainte brăzdată, ca obrajii unui student german, de urmele a o sută de dueluri), nici nu încearcă să se împotrivească; fiindcă, încredinţat el însuşi că a păcătuit, ştie că merită tot ce păţeşte.

Mi-e cu neputinţă, într'un spaţiu restrâns, să înşir toate adevărurile omeneşti pe care le poate desvălui sau întări o pereche de pisici. Voi cita doar încă una din numeroasele parabole cu pisici pe care le-a înregistrat memoria mea — o parabolă dramatizată care, prin pantomina-i caraghioasă mi-a înfăţişat limpede cea mai dureroasă însuşire a firii noastre omeneşti, şi anume singurătatea-i de neînvins. Imprejurările au fost următoarele: Pisica mea, ajunsă soţie respectabilă şi mamă de mai multe ori, străbătea una din trecătoarele-i faze de dragoste. Soţul ei, acum în floarea vârstei şi fălindu-se cu acea semeţie alene ce e caracteristică pentru bărbatul matur şi cuceritor, refuza să o ia în seamă. In zadar scotea ea miorlăiturile-i pline de dor, în zadar se plimba în sus şi în jos prin faţa lui, frecându-se voluptos, în trecere, de uşi şi de picioarele scaunelor, în zadar venea şi-i lingea faţa. El închidea ochii, căsca, îşi ferea capul în lături, sau, dacă ea ajungea prea stăruitoare, se ridica şi încet, cu un aer de demnitate şi de supărare, foarte jignitor, pleca măreţ de acolo. Când se ivea prilejul, fugea şi-şi petrecea următoarele douăzeci şi patru de ore pe acoperişuri.

Rămasă singură, soţia rătăcia nemângăiată prin casă, parcă în căutarea unei fericiri pierdute, miorlăind încet şi plângător, către sine însăşi, cu un glas şi într'un fel ce-ţi aminteau perfect pe Melisanda din opera lui Debussy. „Je ne suis pas heureuse ici", părea că zice ea. Şi bietul animal, ce e drept, nu era. Dar, ca surorile şi fraţii săi mai mari din lumea omenească, era nevoită să-şi îndure nefericirea în singurătate, neînţeleasă, nemângâiată. Căci, în ciuda graiului, în ciuda inteligenţei şi a intuiţiei, nu poţi niciodată să împărtăşeşti cu adevărat nimic, nimănui. Substanţa esenţială a oricărui gând şi simţământ rămâne necomunicabilă, încuiată în nepătrunsa tainiţă a sufletului şi trupului individual. Viaţa noastră e o condamnare la închisoare celulară perpetuă. Acest jalnic adevăr m'a copleşit pe când priveam pisica părăsită şi bolnavă de dragoste, ce rătăcea nenorocită prin odaia mea. „Je ne suis pas heureuse ici" mieuna ea într'una „je ne sui pas heureuse ici"! Şi coada-i neagră, expresivă, biciuia aerul cu un gest desnădăjduit. Dar de câte ori se smuncea ea, hop! de sub fotoliu, din dosul bibliotecii, de oriunde se nimerea să fie ascuns în clipa aceia, ţâşnea fiul unic (unicul adică, pe care nu-l lepădasem noi), sărea ca un tigru-jucărie nostim, cu ghiarele întinse către coada mişcătoare. Uneori n'o nimerea, alteori o prindea şi, apucând vârful ei între dinţi, se prefăcea cu o cruzime ridiculă că vrea să o sfâşie. Mama lui trebuia să o smuncească violent ca să i-o smulgă din gură. Atunci el se întorcea iar sub fotoliu şi încolăcindu-se pe jos, cu picioarele dinapoi tremurătoare, se pregătea să sară încă odată. Coada, coada tragică, gesticulând cu desnădejde, era pentru el cea mai irezistibilă jucărie. Răbdarea mamei era îngerească. Niciodată o dojană sau o încercare de pedeapsă; când copilul ajungea prea nesuferit, ea se ducea doar mai încolo; atâta tot. Şi în timpul acesta, neîntrerupt, ea miorlăia înainte, plângător, desnădăjduită. „Je ne suis pas heureuse ici, je ne sui pas heureuse ici". Ţi se rupea inima. Cu atât mai mult cu cât ghiduşiile pisoiului erau atât de caraghioase. S'ar fi zis că un măscărici se amesteca în plângerea Melisandei; nu răuvoitor, nici spiritual, fiindcă nu era nici urmă de intenţii răutăcioase în pantomina pisicului, ci numai şi numai lipsă de înţelegere. Fiecare din ei era singur, ispăşindu-şi pedeapsa de închisoare solitară pe viaţă. Nu era nici o comunicaţie dela o celulă la alta. Absolut nici o comunicaţie. Parabolele astea cu pisici sânt uneori nespus de deprimante.

Din englezeşte de M.

1) Cartiere din Londra, Paris şi New-York.

Radiofonice

NUMARUL AUDITORILOR DE RADIO IN BELGIA

Ultima statistică arată că în Belgia există 819.477 de posturi de recepţie. Socotind că fiecare familie belgiană este compusă din cel puţin 4 persoane, numărul auditorilor se poate evalua la aproape 3.300.000 de auditori, număr considerabil faţă de populaţie (Belgia are 7.650.000 de locuitori).

DIN PROGRAMUL TEATRULUI RADIOFONIC NORVEGIAN

Radiodifuziunea norvegiană şi-a publicat de curând repertoriul de iarnă al teatrulu radiofonic. Afară de piese originale, găsim în el „Pasiunea germană" de Eulinger, „Thomas Paine" de Hanns Johst. Din repertoriul clasic german se vor reprezenta „Egmont" de Goethe cu muzica de Beethoven, „Faust" şi „Kaballe und Liebe" de Schiller.

UN CONCURS PENTRU PIESE DE RADIO IN ITALIA

De curând, s'a organizat în Italia un concurs pentru piese de radio. S'au primit peste 500 de piese, dintre care au fost premiate cinci şi anume: „Plimbarea nocturnă" de Gasperini, „Stai! Cine-i acolo?" de Galvano, „Vis radiofonic" de Caballo, „Oglinda şi gândurile" de Silvestri şi „Trei oameni în spaţiu" de Manzini.

Pe lângă aceste piese, E. I. A. R. a decis să reţină încă 10 piese.

DESVOLTAREA RADIODIFUZIUNII IN POLONIA

După mărirea puterii posturilor din Lwow şi Vilno la 50 kw., se proectează construcţia unui post regional la Varşovia, care urmează să fie pus în funcţiune în iarna anului viitor. Deasemenea se proectează construcţia unei „case a radiofoniei" la Mokotow, lângă Varşovia.

UN NOU COD RADIOFONIC IN GERMANIA

In editura Junker et Dünnhaupt, Berlin, a apărut „Codul radiofoniei germane" de dr. H. G. Pridat-Guzatis. Codul conţine toate dispoziţiunile şi publicaţiile Camerei culturale şi ale Camerei radiofonice, — dispoziţiuni referitoare la radiofonie, la taxele de abonament şi la industria şi comerţul radiofonic din Germania.

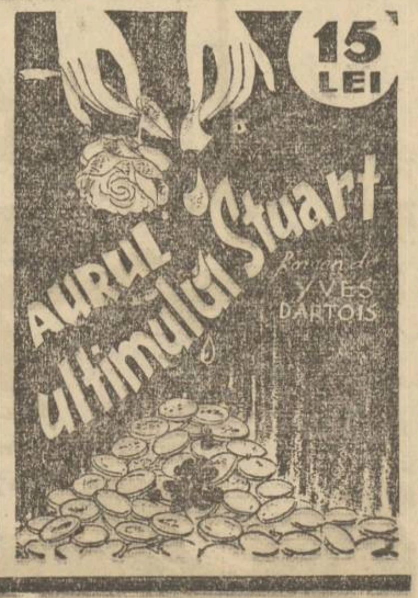
CRAINICE PENTRU TELEVIZIUNE

Radiofonia germană a hotărît să nu angajeze bărbaţi în postul de crainic la televiziune, ci să dea preferinţă „sexului frumos". In acest scop, a avut loc un concurs în timpul ultimei expoziţii de radio din Berlin. Deocamdată juriul nu s'a fixat încă asupra crainicelor găsite apte pentru acest serviciu.

NUMARUL AUDITORILOR DIN FRANŢA

După o statistică oficială, numărul auditorilor din Franţa a crescut, în lunile Iunie şi Iulie a. c., cu 21.000 de abonaţi noui. Numărul total al abonaţilor la radio a atins deci în Franţa, la 1 August 1936, cifra de 2.972.019. Interesantă este constatarea că, pe când în provincie numărul auditorilor a crescut în lunile Iunie şi Iulie cu 21.000, la Paris s'au înscris numai 44 de abonaţi noui.

A APARUT
MARELE PREMIU AL FRANŢEI PE 1936
p. ROMANUL DE AVENTURI
AZI la chioşcari şi librari

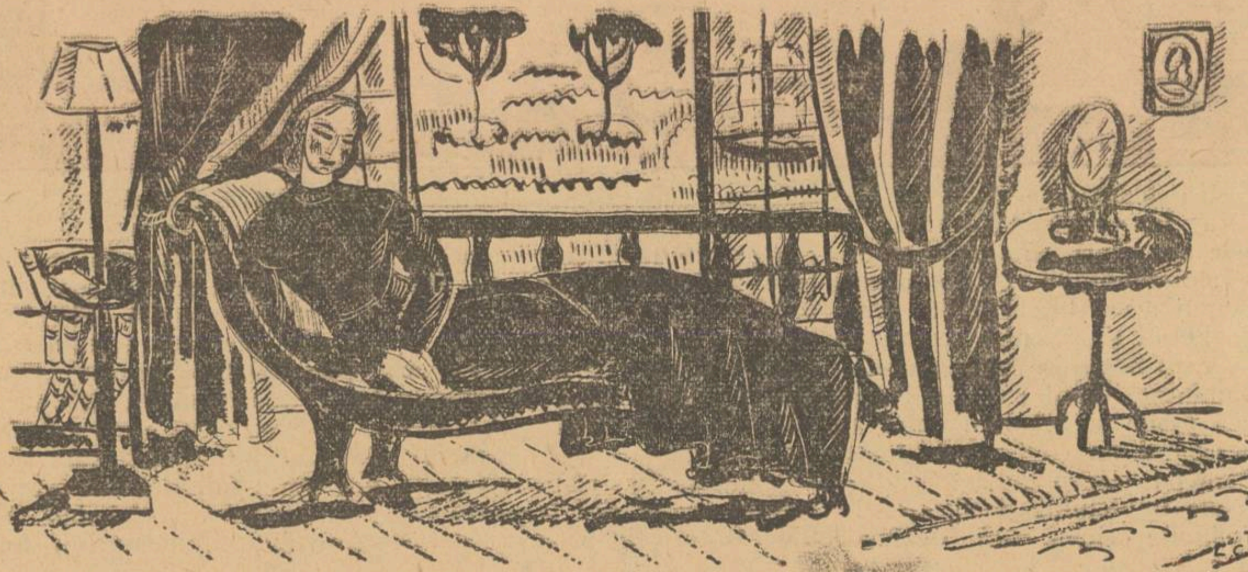
A apărut — No. 315
Cinema
SUNTEŢI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEŢI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică GRATUIT FOTOGRAFIA
CUM SUNT ŞI CUM... PAR
Un senzaţional reportaj care relatează cum se... „fabrică" o vedetă de cinema la Hollywood. Adevărata frumuseţe a Sylviei Sidney, Joan Crawford, Constance Bennett, Lupe Velez, etc.
UN TALENT PROMIŢĂTOR
ROCHELLE HUDSON
S'a găsit o „sosie" a lui Will Rogers
Jan Kiepura Paula Wessely, Marie Bell, Henri Rollan, Karl Ludwig Diehl, Paul Horbiger şi două noi descoperiri Luli von Hochenberg şi Rolf Wanka, apar în noile filme pe cari ni le va prezenta casa Davidescu
Britanic-Film ne anunţă o producţie selecţionată din ultimele realizări ale studiourilor londoneze
Interesante filme europene şi americane pe lista casei Trianon
ACTUALITATEA IN IMAGINI
PREŢUL 5 LEI
Bilete cu reducere la cinematografe!

Povestiri fără ţară

Statuia de aur

In ziua de 17 Maiu, ziua lui de naştere, poetul Domeningo fu declarat geniu naţional. Această recunoaştere oficială a unui talent excepţional avu loc în cadrul unor festivităţi cu adevărat impresionante. Delegaţi din toate unghiurile Pithaloniei participară la sărbătorire.

Dis de dimineaţă clopotele din Udt, capitala Pithaloniei, anunţară evenimentul. Gazetele apărură în format mărit, în culori.

Pe prima pagină se afla, cum era şi firesc, fotografia în diferite poziţii şi la vârste diferite a geniului naţional. Vitrinele tuturor librăriilor fură aranjate cu volumele reprezentând opera poetului Domeningo, toate împodobite cu panglică roşie şi verde, culorile naţionale.

La ora 10 jum. avu loc şedinţa solemnă a academiei regale pithaloneze, prezidată chiar de suveran, regele Alicon al VI-lea. Aula strălucea de fracuri, uniforme şi decoraţiuni. Singur, sărbătoritul, într'un veston negru, larg şi oarecum uzat, nu avea nici o decoraţie pe piept. Modest, stingherit era cu totul covârşit de această avalanşă admirativă. Şedinţa fu deschisă printr'o scurtă cuvântare a regelui Alicon.

Urmă apoi discursul preşedintelui secţiei filozofico-literare, care cercetă savant şi minuţios întreaga operă poetică a sărbătoritului.

Domeningo făcea ochi mari, miraţi de câte îi fu dat să audă. Se minuna pur şi simplu de înţelepciunea acestui savant. Il urmărea anevoie prin labirintul ştiinţificei sale conferinţe, deşi era vorba de dânsul. Il nedumirea un lucru. El ştia că atunci când cântase cerul, florile, sufletul Pithaloniei, nu fusese nici pe departe frământat de grave probleme, aşa cum pretindea savantul academician. Cântase spontan ca o mierlă, cerul, florile, iubirea. Albăstrimea înaltă îi pătrunse în priviri, în suflet şi din aburul acestei beţii se 'nfiripă „Poema albastră", poema cerului pithalonez. Tot astfel se petrecu cu „Florile", cu „Sbor şi raze" etc. Fireşte, poetul Domeningo, poetul suav al florilor, al cerului şi sufletului pithalonez, de azi încolo, geniu naţional nu întrerupea cât de cât docta conferinţă a academicianului. Era nedumerit, cum de se complică inutil lucruri care i se păreau nespus de fireşti, dar nu şi-ar fi permis cu nici un preţ vreo întrerupere. In general Domeningo, era cel mai tăcut şi mai modest individ din Pithalonia. Niciodată nu răspundea neîntrebat. Prin câte nu trecuse! Totuşi niciodată nu s'a plâns nimănui. Fireşte, dacă l'ar fi întrebat cineva, ar fi spus toate câte le suferise. Lumea îl lua drept un original, un bard autentic cu plete mari, când el în realitate n'avea bani de frizer. Singură Mira, inspiratoarea lui de douăzeci de ani, îl sâcâia cu întrebările şi cu pretenţiile ei, de altfel recunoştea singur, justificate. Răspunsurile n'o mulţumeau şi atunci îi spunea că-i incorigibil, că se hrăneşte cu iluzii şi mereu îl ameninţa cu despărţirea. El răbda, cum era obişnuit să rabde şi nu se văita nimănui de lipsurile prin care trecea. Dacă nu-l întreba nimeni?...

După discursul savantului academician care dură aproape două ore urmă încoronarea cu o cunună de lauri şi înmânarea pergamentului prin care era declarat geniu naţional. Era o clipă emoţionantă. Insuşi Suveranul Alicon al VI-lea era emoţionat când încunună pe poet. Preşedintele Academiei, profesorul Rupertus, în discursul său avu o frază fericită, care fu reprodusă în toate dările de seamă: „Regele Pithaloniei încoronează pe regele Poeziei". Cu discursul profesorului Rupertus, solemnitatea dela Academie luă sfârşit. La prânz fu un banchet de două sute de persoane oferit de Universitatea din Udt, cu care prilej rectorul universităţii informă geniul naţional că a fost numit doctor „honoris cauza". Trebuie să notăm aici că această numire îl impresionă pe Domeningo mai puţin, de cât banchetul oferit de Universitate şi unde avu ocazia să se înfrupte din toate bunătăţile, din vinul şi şampania excelentă.

După amiază la ora 5, municipalitatea din Udt sărbători la rândul ei pe poetul naţional. D'abia această manifestaţie căpătă un caracter unic de sărbătorire populară şi solemnă în acelaş timp. Primăria îi oferi cel mai desăvârşit omagiu ce se poate aduce cuiva: o statuie în parcul naţional. O statuie în viaţă. Iată un lucru pe care foarte, foarte puţini au avut prilejul să-l aibe. O satisfacţie unică. Să trăieşti şi să-ţi vezi chipul cioplit de o mână meşteră aşezat într'o piaţă sau într'o grădină publică. Din nou Suveranul fu acela, care descoperi statuia. Aceasta era o piesă de artă lucrată de marele sculptor pithalonez stabilit la Paris, Urdanoff. Domeningo era reprezentat cu o frunte inspirată, cu o aureolă în jurul capului.

Pentru ca timpul să nu-şi treacă patina lui pustiitoare peste chipul cioplit al bardului naţional, municipalitatea hotărî ca această statuie să fie acoperită cu un strat de aur. Listele de subscripţie lansate în acest scop adunaseră însă fonduri atât de însemnate încât, în cele din urmă se luă hotărîrea ca întreaga statuie să fie turnată din aur. In purpura amurgului, statuia de aur, bustul poetului Domeningo, strălucea ameţitor. Iarăşi fură rostite discursuri. Primarul Udt-ului, îi aduse omagiul capitalei şi-l încunoştiinţă că strada Rinocerului se va numi de acum încolo strada poetul Domeningo. Apoi pe un podium avu loc concertul filarmonicei, după care urmară recitări din opera sărbătoritului de către societari ai Teatrului Naţional. Intregul program al festivităţilor din acea zi fu retransmis în întreaga lume prin postul de radiodifuziune din Udt. Seara avu loc un nou banchet, cu şampanie, vinuri şi discursuri. In acea zi genul naţional Domeningo se culcă aproape beat.

•

La o lună şi jumătate de la această grandioasă sărbătorire se petrecu un fapt cu totul uluitor. Guardul municipal No. 923, care-şi făcea serviciul în parcul naţional aduse la cunoştinţa superiorilor săi că statuia poetului Domeningo dispăruse de pe soclu. Gazetele apărură în ediţii speciale lansând această senzaţională ştire. Nici furtul Giocondei din muzeul Louvre nu preocupă atâta opinia publică. Toată lumea nu comenta decât această întâmplare. Toţi se întrebau cum de s'a putut înfăptui acest furt şi cine putea fi autorul. Primele cercetări descoperiră în pământul moale din jurul soclului urmele unor ghete scâlciate. Deducţia logică era aceia că făptaşul trebuie să fie un om nevoiaş. Ministerul Instrucţiunei şi primăria generală, iniţiatoarea şi în acelaş timp propietara acestei statui, oferiră un premiu de 50 mii zunfi aceluia care va da indicaţiuni precise care să ducă la descoperirea hoţului.

Poetul Domeningo fu din nou prilejul unor mişcătoare manifestaţii de simpatie. Primi telegrame din toate părţile. Fiecare ţinea să-l încredinţeze că împărtăşeşte în totul durerea de a i se fi furat statuia. Fireşte, blocul de aur în sine merita o avere considerabilă. Dar încă lucrarea de artă a sculptorului Urdanoff. In cele din urmă dibuiră nişte urme care păreau a fi sigure, în istoricul oraş Carib. Carib era un oraş renumit prin universităţile sale şi prin nenumăraţii săi anticari.

Era chiar supranumit oraşul anticarilor. La unul dintre aceştia se descoperi o bucată de aur care la o cercetare serioasă se dovedi ca făcând parte din statuia de aur dispărută: era nasul poetului Domeningo. Anticarul Nevian fu adus la poliţie şi instruit după cele mai moderne şi ştiinţifice metode. In cele din urmă mărturisi că bucata de aur care s'a găsit în magazinul său şi care era nasul statuei reprezentând pe bardul naţional Domeningo i-a fost vândută de către un necunoscut pe un preţ cu totul ridicol. Când gramul de aur se vindea cu 120 zunfi el — plătise fără nici o tocmeală 30 zunfi gramul. Fireşte că preţul acesta îl ispitise, deşi îşi spunea că blocul de aur trebuie să fie de-o provenienţă dubioasă. Acela care-i vânduse aurul era un om destul de prost îmbrăcat, nebărbierit, cu privirea rătăcită pe care cu siguranţă că l'ar putea recunoaşte dac'ar avea ocazia să-l vadă.

Şi atunci la poliţia din Udt, fiindcă Nevian fusese adus spre cercetare în Capitală, în timp ce anticarul îşi făcea depoziţia în faţa magistratului instructor şi a comisarului însărcinat cu acest caz se produse un fapt mai uluitor decât toate câte ne fură dat să povestim aici.

Poetul Domeningo intrând pe uşă, Nevian rosti:

— Acesta-i individul care mi-a vândut aurul!

Cum era şi firesc această acuzaţie stârni rumoare. Cum, chiar Domeningo să fie hoţul? Să-şi fi furat el singur, propria-i statuie? De necrezut! Şi totuşi Domeningo, care în viaţa lui nu spusese câte are pe suflet fiindcă nu s'a gândit nimeni să-l întrebe şi şi să-l asculte, în faţa magistratului instructor, care nu mai contenea cu întrebările, făcu mărturisiri complete. Da, el furase într'o noapte statuia de aur din parcul naţional. I-a fost destul de anevoie fiindcă statuia era în deajuns de grea şi apoi parcul este până noaptea târziu, plin de lume. Totuşi cu multă strădanie, cu băgare de seamă izbutise să-şi fure statuia. Dece? Cum, dece? Pentru binecuvântatul motiv că geniul naţional al Pithaloniei murea literalmente de foame.

Vedeţi, într'adevăr i s'au adus onoruri unice, fusese sărbătorit ca nimeni altul, fusese declarat bard naţional, i s'au ţinut discursuri, a primit coroane de lauri, decoraţii, i s'au ridicat statui, dar absolut nimeni nu l'a întrebat dacă atunci când i-e foame are ce mânca. Şi atunci a furat. Şi-a furat propria-i statuie de aur pe care a vândut-o în bucăţi ca să aibă cu ce să se hrănească el şi Mira. Mai mult ea îl îndemnase să fure. Să fure e un fel de a vorbi, fiindcă socotise că statuia îi aparţine. Numai în urmă se dumirise că statuia aparţinea comunei şi nu lui... Acestea erau toate câte avea să spuie.

Magistratul şi comisarul ascultară jenaţi spovedania poetului Domeningo. Era într'adevăr impresionant. El, Domeningo geniul naţonal al Pithaloniei îşi furase propria-i statue ca să nu se stingă de foame... Dar „Dura lex, sed lex"! In faţa legilor poetul Domeningo era un infractor de rând. Şi 'n Pithalonia ca 'n puţine ţări din lume exista un foarte riguros respect al legilor.

Urmă un proces senzaţional, unic în analele judiciare ale omenirii. Veniră iar corespondenţi din toată lumea. Gazetele apărură iar în câteva ediţii zilnic, descriind cu bogăţie de amănunte fiecare fază a desbaterilor. Se făcură pariuri fabuloase, scontându-se soarta acuzatului. Cele mai mari rămăşaguri se ţineau pentru achitare.

Rezultatul fu însă altul.

Poetul Domeningo fu condamnat la şase luni închisoare şi un zunf despăgubiri civile către comuna Udt, ţinându-se seama de circumstanţele atenuante că-şi furase propria-i statue, pe care o socotise proprietatea lui. Fireşte că anticarul Nevian din Carib, tăinuitorul nasului de aur, fu achitat şi i se acordă şi o cincime din premiul instituit de municipalitatea Udt-ului...

ŞTEFAN TITA

Pagini din istoria medicinei

Cunoştinţele medicale ale Egiptenilor

Egiptul, sanctuarul misterios al civilizaţiei antice, ne oferă tipul cel mai perfect al medicinei încărcate de dogme şi de practice care au determinat progresul artei şi ştiinţei medicale.

„Egiptenii, — zice Bossuet în *Discours sur l'histoire naturelle*, — erau mari observatori ai naturii. Din cauza aceasta a progresat şi medicina".

Doctrina lor era însă pur teurgică; se deosebea de aspectul elin al medicinei, care îmbrăcase haină ştiinţifică.

E adevărat că filosofii şi medicii elini s'au adăpat la ştiinţa egipteană.

Egiptenii considerau pe Toth sau Zahuiti (confundare între două divinităţi lunare: Ibis şi Cynocephale) autorul medicinei. Clement din Alexandria, erudit şi savant părinte al bisericii, elevul lui Pantenus, celebrul filosof stoic din Sicilia, afirme că Moise a studiat medicina în Egipt: „*Eruditus est Moyses omni sapientia Aegiptiorum*" (Actor, 7, 22).

Tot Clement afirmă că Toth a scris 42 de cărţi şi că numai ultimele şase conţin învăţătura medicală. In ele se ocupă mai ales de anatomia corpului uman în general, de anatomia ochiului în special, de instrumentele chirurgicale cunoscute pe vremea sa, de bolile ginecologice şi de consecinţele lor.

Sprengel consideră această lucrare apocrifă, iar unii egiptologi o atribue sacerdoţilor egipteni. Nu-i de mirare, pentru că aceşti sacerdoţi erau şi medici şi neîntrecuţi îmbalsamatori de cadavre.

Citim în Geneza cap. L: „Şi Iosif ordonă vracilor să îmbălsămeze cadavrul părintelui său Iacob".

Ideia îmbălsămării are, fără îndoială, la bază un motiv religios. Este extrem de interesantă descrierea ce ne-o fac Diodor din Sicilia (Cartea I, cap. XCI) şi Herodot (cartea II. cap. LXXXVI—LXXXIX) asupra artei îmbălsămării egiptene. Spaţiul nu ne permite să reproducem textele respective.

Dezeimiris în *Dictionnaire historique de la médicine anc. et mod.* vol. I, art. Anatomie, afirmă:

„Arta îmbălsămării, atât de perfectă la Egiptenii vechi, nu dovedeşte în nici un fel că ei au avut noţiuni raţionale asupra organizaţiei animale. Ceva mai mult: dacă examinăm mai atent îmbălsămarea, igienică şi religioasă, avem dovada unei ignoranţe absurde a procedeelor anatomice. De altfel, veneraţia acestui popor petru morţi i-a oprit să facă investigaţii pe cadavre".

Herodot afirmă în scrierile sale că în Egipt medicina era specializată ca în vremea noastră: existau medici internişti, oculişti — mai ales — medici specializaţi în afecţiunile capului, alţii în acelea ale abdomenului, etc.

Numărul mare al medicilor se explică prin numărul foarte mare de preoţi şi prin faptul că medicina era exclusiv profesată de ei. Istoriografii greci afirmă că erau şi medici laici, dar prea puţini. Consultaţia se plătea. Banii serveau cultului. Diodor din Sicilia afirmă că bolnavii erau trataţi gratuit în timpul războiului şi în călătorii. Preoţii obligagator umblau în haine de pânză albă, îşi rădeau tot corpul şi se îmbăiau la fiecare trei zile. Această măsură era profilactică. Anatomia era studiată de Egipteni din vremuri foarte îndepărtate, dar ea n'a făcut nici un progres.

Diogene Laertius scrie că Egiptenii considerau animalele alcătuite din patru elemente. Corpul omenesc era considerat de Egipteni ca alcătuit din 36 de părţi sub protecţia unui zeu separat pentru fiecare parte. Zeii erau autorii sănătăţii şi boalelor. Aşa se explică şi noianul de superstiţii cu care este plină practica medicală egipteană.

Brugsch, bazat pe unele cercetări egiptologice mai noi, subliniază că Egiptenii erau foarte înapoiaţi în ceiace priveşte anatomia. Comparaţi cunoştinţele de anatomie ale lui Omer din Iliada şi Odiseia (vezi şi studiul meu) şi veţi vedea ce deosebire era între Elini şi Egipteni din acest punct de vedere.

Patologia egipteană e şi ea consecutivă unei teocraţii mistice. Medicii bazaţi pe observaţia că o alimentaţie defectuoasă e cauza multor boli, prescriau: vomitivele, purgativele, clismele.

Dacă ar fi să dăm crezare lui Pliniu şi Elian, Egiptenilor le-a venit ideia clistirelor observând obiceiul pasării Ibis şi a berzelor. Herodot afirmă că Egiptenii, probabil din cauza climei, erau foarte sănătoşi.

Acelaş autor (în cartea II, cap. CIV) scrie că Fenicienii şi Tirienii Palestinei, au învăţat circumcizia dela Egipteni.

In Egipt predominau două categorii de boli: bolile de ochi şi cele de piele. Această predispoziţie se explică prin căldura excesivă şi prin nisipul care abundă.

Faimosul papyrus descoperit de Ebers, conţine şi noţiuni despre boli de femei.

Astrologia, superstiţiile, misticismul, se pare că au oprit în desvoltare, la Egipteni, arta şi ştiinţa medicală.

Terapeutica era mai ales profilactică şi igienică: mese puţin copioase, abstinenţă pentru vin, clisme frecvente, etc.

Egiptenii cunoşteau: planta mercuriala annua, din familia Euforbiaceelor, tribul Crotoneelor, cu gust amar şi miros desagreabil, întrebuinţat şi acum în medicina populară, sub formă de clismă.

Deasemenea: Helleborus orientalis, plantă din fam. Ranunculaceelor, tribul Heleboreelor, întrebuinţat frecvent în cazuri de nebunie.

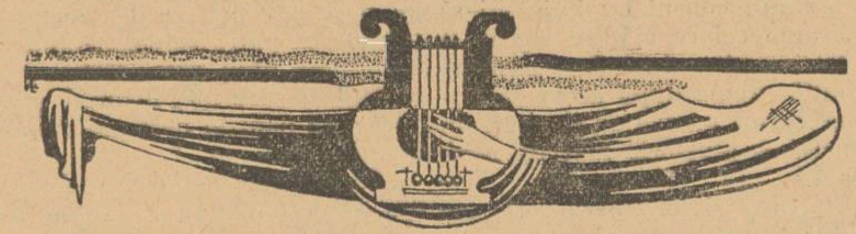
Egiptenii mai întrebuinţau un medicament în care ei aveau mare încredere. Diodor din Sicilia îl numea: „Antidot al mâniei şi supărării", iar un autor, Olaus Borrichius, crede că e vorba de un amestec de opiu şi stramoniu. Din arsenalul terapeutic destul de variat al Egiptenilor, nu prea mult deosebit de cel popular al multor popoare de azi, menţionăm: laptele de femee, vinul de palmier, oţetul, produsele de excreţie animală, care se luau însoţite de rugăciuni sau descântece.

Asistenţa divină era necesară şi în timpul preparării medicamentelor, spre a avea efectul necesar. Deaceia, ea era însoţită de diferite incantaţiuni religioase.

Fiecare parte a corpului omenesc avea un corespondent astrologic şi o plantă de leac. Cunoscându-se organul lezat, se recurgea la ajutorul astrologic şi la planta respectivă, care se dădea anume preparată, ca leac.

Dr. OD. APOSTOL

Caleidoscop

COMEMORAREA REGINEI ASTRID

Inregistrarea pe discuri este mijlocul cel mai bun pentru a trăi din nou clipele de bucurie sau de durere ale unei ţări.

In ziua de 29 August, ziua tristei aniversări a morţii reginei Astrid a Belgiei, postul din Bruxelles a comemorat această dată, difuzând o evocare radiofonică a înmormântării nefericitei regine, realizată cu ajutorul înregistrărilor făcute acum un ar

SFARŞITUL ORARIULUI DE VARĂ

In noaptea de 3 spre 4 Octombrie, ţările occidentale care au introdus orariul de vară revin la ora lor normală. Astfel, începând de la 4 Octombrie, orele din programele posturilor de emisiune din Anglia, Finlanda, Franţa, Belgia şi Luxemburg vor diferi faţă de ora noastră cu 2 ore.

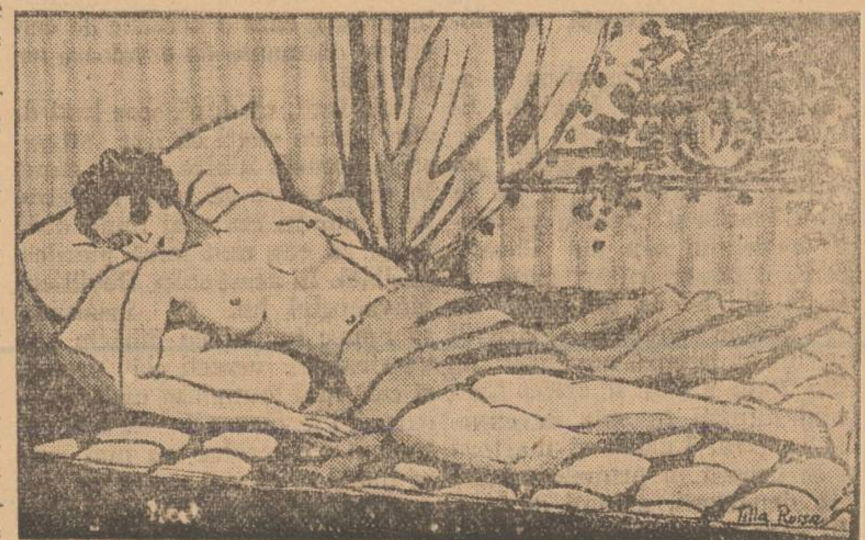
In ceiace priveşte ora normală olandeză, ea diferă de cea românească cu o oră şi 40 de minute.

RADIODIFUZIUNEA ITALIANĂ MĂREŞTE SALARIILE

Radiodifuziunea italiană a hotărît ca, începând dela 1 Septembrie a. c., salariile funcţionarilor care au un venit mai mare de 50 lire pe zi să fie mărite cu 8 la sută. Pentru această mărire a salariilor, societatea de difuziune italiană nu primeşte o participaţie mai mare din încasările taxelor de abonament, care nu vor fi mărite.

MARI CONCERTE SIMFONICE LA RADIO

Societatea de radiodifuziune engleză a hotărît să retransmită 15 mari concerte simfonice dirijate de mai mulţi şefi de orchestră celebri. Radiodifuziunea belgiană a hotărît deasemeni să retransmită cunoscutele concerte simfonice de Miercuri, iar radiodifuziunea germană va retransmite — în decursul acestei ierni — 20 de concerte simfonice, executate de Filarmonica din Berlin.

Viața sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

Nuntă cu bucluc

Lucien poseda bogății imense, era senator cu diurnă viageră, și pe lângă aceasta, mai era și fratele șefului statului. D-na J... nu trecuse cu vederea peste toate aceste calități ale noului ei amant. Lucien, de partea lui, fu atât de încântat de metresa lui de împrumut, încât nu voi să se mai despartă de ea. Și astfel, el luă cu el la Paris prețioasa lui cucerire. D-na J... fu instalată în Place du Corps-Législatif pentru a fi cât mai aproape de locuința lui. Se spunea chiar că, în urma stăruințelor pe care cei doi amanți le depuseseră pe lângă contele de Bour-Bus..., acesta le-ar fi acordat permisiunea să-și construiască prin apartamentul lui, singurul care îi despărțea pe cei doi amanți, o trecere care comunica din galeria tablourilor lui Lucien în dormitorul d-nei J...

Lucien îi promisese s'o ia de soție, dacă ea l-ar face să devină tatăl unui copil de sex masculin. Doamna depuse atâta râvnă ca să răspundă acestei cerințe, încât chiar înainte de soroc, lui Lucien îi veni pe lume un fiu care-i umplu inima de bucurie. Acum el nu mai putea da înapoi. Bunul și binevoitorul J... trase numai decât concluzii și înțelese că el trebuia să dispară de acum din arenă, ceiace și făcu. Unii afirmară că el murise, alții pretinseră că un divorț îl îndepărtase de soția sa. Adevărul este că J..., care nu știa să-i refuze nimic soției, deoarece ea îi adusese atâtea binefaceri, dispăruse deodată, pretextând un transport de mărfuri, și că plecase la Saint Domingue ca să-și caute norocul aici sau poate ca să organizeze pe aceste meleaguri traficul cu femei albe. El a murit, însă, puțin timp după aceia de niște friguri galbene.

Ori cum ar fi fost, cert este că d. Duquesnoy, primarul arondismentului al XII-lea, care lua adeseori masa la Lucien, fu rugat într'o bună zi să vină la locuința acestuia pe la orele opt seara cu registrele de stare civilă. Era vorba, se spunea, să-l unească în numele legii pe stăpânul casei cu domnișoara B..., fosta doamnă J...

Lucien era obiectul unei supravegheri oficiale. Tot ce se spunea sau ce se făcea la el acasă era știut la castel după o jumătate de oră. Astfel Napoleon fu pus numaidecât în curent cu tot ceiace avea să se petreacă aici. Mânia lui atinse culmea. El îi trimise d-lui Duquesnoy ordin formal ca nu cumva să celebreze vreo căsătorie fără ca în prealabil să fi ținut afișat timp de opt zile la ușa municipalității numele contractanților. Pe lângă aceasta, îi fu interzis în mod expres să facă vreo excepție pentru cineva, oricine ar fi acela, tot așa după cum îi fu interzis să scoată registrele din oficiul stării civile.

Neascultarea acestui ordin ar fi fost prea primejdioasă. D. Duquesnoy sosi într'adevăr acasă la Lucien la orele opt seara, după cum promise dar veselia protocolară pe care o arborează un ofițer de stare civilă în asemenea împrejurare, dispăruse depe fața lui. El avea dimpotrivă o înfățișare constrânsă și umilită. Totuși el nu voi să explice în fața asistenței care venise, motivul, care alarmase liniștea lui de până atunci. Lucien trecu cu el în cabinetul său, unde acesta îi puse sub ochi ordinul cel tiranic al fratelui lui. Primul consul îi interzisese cu desăvârșire această căsătorie.

Indârjirea lui Napoleon o ațâță pe aceia a lui Lucien. El trimise imediat la poștă să i se aducă toți caii disponibili, porunci să fie înhămați ai lui la toate trăsurile și expedie pe drumul castelului său du Plessis-Chamant gonaci călări care să aștepte din loc în loc, gata cu caii pentru schimb. Prietenii perechii își trecură cuvântul de ordin unul altuia și astfel banchetul nupțial fu gata de expediat la țară. Lucien și martorii lui se urcară în primele trăsuri și se depărtară, urmați de invitații care porniră pe măsură ce soseau caii dela poștă. La orele unsprezece noaptea toată nunta fusese transportată de la Paris la Plessis.

Parohul satului, care era totdată și ajutor de primar al comunii, fu chemat la miezul nopții la castel. El nu avu nimic de refuzat lui Lucien și se puse la dispoziția lui cu cea mai primitoare grație din lume. Astfel, în miez de noapte, el pronunță dubla căsătorie civilă și religioasă a lui Lucien cu noua lui mireasă. Iar după aceasta se 'ncinse un chef strașnic, urmat de un bal.

La întoarcerea lui la parohie, la orele șase dimineața, preotul rămase însă încremenit, când văzu că în fața casei lui era postată o diligență. Din ea coborî un ofițer însoțit de doi jandarmi. Acesta îl rugă pe preotul ajutor de primar să se urce în diligență și să-l urmeze. Spaima lui atinse culmea, când auzi că destinația diligenței era Parisul. El bulbucă ochii și mai mari când află că avea să fie prezentat la Tuileries. Ajuns aici el se pomeni deodată în fața consulului, căzând ca din cer și ne mai îndrăsnind să îngâne vreun cuvânt de scuză.

— Aha! va să zică, d-ta ești, zise Napoleon, acela care totdeodată, ofițer de stare civilă și preot, ai îndrăsnit să celebrezi căsătoria fratelui meu? Prin ce întâmplare exerciți d-ta două funcțiuni atât de streine una de alta?

— Fiind singurul din satul meu care știe să scrie binișor, bolborosi preotul, am fost ales să îndeplinesc funcțiunea de ajutor de primar, iar primarul aflându-se bolnav în acest moment, trebuia neapărat ca eu să îndeplinesc și funcțiunea de ofițer de stare civilă și să celebrez căsătoriile în numele lui. Apoi, mai pot face aceasta și în calitatea mea de preot.

— Și care a fost prețul bunevoinței d-tale? mai întrebă Napoleon insinuant.

— Eu n'am primit dela d. Lucien decât ceiace a binevoit să dăruiască săracilor din parohie.

— Ei, bine! aceasta e altceva, dar află că de azi înainte doresc să pui cruce funcțiunilor d-tale de ajutor de primar. Și după aceste cuvinte, el îi spuse că e liber să plece.

Primul consul nu îndrăsni să dărâme ceiace clădise legea și biserica, dar d-na J... tremură multă vreme după aceia de teamă că nu cumva să-și vadă distrusă o căsătorie atât de nevisată.

Lucien își idolatriza soția, cu toată proveniența ei deochiată. El o conducea în toate cercurile lui și la toate serbările. Pentru ea, el fu în stare să scoată chiar diamantele care înconjurau portretul pe care i-l făcuse cadou regele Spaniei. Acestea erau minunate, iar când ele fură văzute sclipind în egreta dela pălăria nouei cumnate a primului consul, tot Parisul rămase orbit.

Retragere strategică

Această armonie conjugală dură, însă, puțin timp, căci Lucien se îndrăgosti în curând de d-ra Mézeray, actriță la Théatre Français, o femee foarte frumoasă și foarte spirituală. Dar această cucerire nu fu chiar așa de ușoară, căci d-ra Mézeray n'ar fi voit un amant care să nu-i fi asigurat un viitor frumos. Lucien era prea amorezat de ea ca să mai fi stat la gânduri; el îi făcu cadou un palat măreț, al cărui contract fu încuiat într'o cutie de lemn de lămâi. El ținu să-și complecteze acest dar, adăogându-i un mobilier somptuos și cutii pline cu giuvaericale, printre care o pereche de cercei de diamante de o valoare nebănuită.

Iată însă, că după șase luni de zile Lucien simți că i se stinsese și această iubire și se gândi în mod serios să bată în retragere, dar în cea mai bună ordine și cu cea mai mică pierdere posibilă. In acest scop, Devilliers, giuvaergiul lui, fu însărcinat să apuce înapoi cu dibăcie giuvaericalele, cerceii cei prețioși și cele mai frumoase cadouri pe care el i le făcuse tinerei fete, sub pretext că acestea nu mai erau la modă și că era nevoe să i le prefacă. In acest timp, Lucien nu mai dădea pe la ea, iar Devilliers găsea întotdeauna câte un motiv ca să nu mai dea înapoi

ceeace luase dela ea. D-ra Mézeray începu să bănuiască, în cele din urmă, gândurile ascunse ale amantului ei. Ea alergă numai decât la cutia de lemn de lămâi și deschise contractul pe care neglijase mereu să-l examineze. Când colo, în loc să dea peste un act de donație, ea descoperi un contract de închiriere pe termen de doi ani și schița imobilului închiriat. Iși închipue oricine câtă deziluzie și câte suspine! In schimb Lucien i-a făcut, se spune, un oarecare cadou care nu intra între clauzele contractului, dar ea, ca să nu fie ingrată, îi făcuse, adaogă lumea unul asemănător. Orice s'ar spune despre această întâmplare, ceeace rămâne neîndoios este faptul că această aventură, adevărată sau falsă, a amuzat mult timp, în vremea aceea, saloanele Parisului, și că însuși Lucien râdea cu poftă, când își aducea aminte de ea.

O soră romană

Expediția dela Saint-Domingue avea să dea greș cu totul. Boala nimicise armata și, pe lângă aceasta, climatul înghițise alte două corpuri de trupă trimise în ajutor unul după altul.

Leclerc, împresurat în orașul Cap, desfășură toată energia, dar fu întrecut cu mult de Pauline, care a fost mai presus de orice laudă. Această femee, care până atunci nu se îndeletnicise decât cu luxul și cu cochetăriile, dădu dovezi în această împrejurare de cel mai bărbătesc curaj și de cel mai eroic avânt. Doamnele care o înconjurau, văzând că s'apropie pericolul, o sfătuiau să-și caute un refugiu pe bordul flotei, de oarece în oraș nu se putea găsi vreun adăpost. „Dumneavoastră puteți fugi, doamnelor, le răspunse ea prompt, nu sânteți sora lui Bonaparte". Dar, împotriva voinții ei, fu transportată pe bord într'un fel de lectică purtată de patru soldați. Alături în brațele unui grenadier, era copilul ei care tot drumul s'a jucat cu penișul dela coiful acestuia.

„Sora mea, a spus Napoleon, era predestinată să fie soția unui roman, căci era romană din creștet până 'n tălpi. Nu găseai la ea nici o virtute de femee".

Spre finele lui Ianuarie 1804, fură înserate în Monitor aceste rânduri laconice:

„Generalul Leclerc, cumnatul primului consul, a căzut mort la Saint Domingue. Cu această ocazie, se va lua doliu la castel".

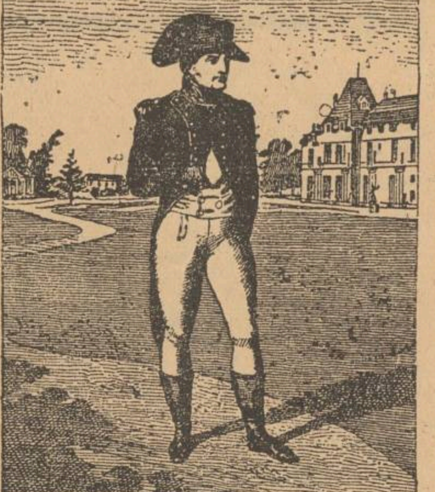
Câteva zile după aceia, Pauline ajunsese la Toulon, terminându-și carantina de până atunci. Părea de nemângâiat după moartea soțului ei. Ii aducea acum corpul îmbălsămat, însoțită fiind de fiul său. A doua zi, își luă drumul spre Paris cu generalul Lauriston, pe care primul consul i-l trimisese în întâmpinare. La sosirea ei în capitală, descinse la fratele său Joseph, care nu mai simți nevoia să se obosească s'o consoleze, căci se consolase singură și părea pe deplin resemnată.

Se paria la castel că nu se va împlini un an, și ea se va remărita. „Marile dureri, spunea un om al Tuileriilor, se aseamănă cu baloanele de săpun; ele se sparg cu atât mai repede cu cât sânt mai umflate".

O căsătorie fericită

In acest timp, Jerôme, care făcuse câteva curse pe mare se întorsese la Paris. Napoleon îi ordonase în mai multe rânduri să se dedice studiului matematicilor și geografiei pentru a deveni un bun marinar. Dar el, fără să bage în seamă aceste sfaturi, se lăsase în toată voia pasiunilor ce-l răcâiau. El locuia la Tuilerie, de unde oștergea în fiecare seară, ducându-se să frecventeze casele cele mai rău famate. Cântărețe, dansatoare, actrițe ale teatrelor mici, femei întreținute, toate erau pe placul lui și, cum plătea bine, nici una din ele nu-i scăpa. Sănătatea i se dusese pe gârlă și, pe lângă aceasta, în fiecare zi veneau fel de fel de plângeri la castel împotriva năsbâtiilor lui. Pentru a-l sustrage dela aceste dezordini, doamna Loetiția stărui pe lângă primul consul să-l trimeată într'o călătorie în America și rugămintea ei fu ascultată.

Astfel Jérôme luă drumul Americii, unde o conuscu pe nenorocita Patterson, cu care se căsători numai decât. Această domnișoară, tot atât de frumoasă cât și de virtuoasă, era fiica unui negustor bogat din New-York. Nici n'o văzuse bine, și Jerôme se îndrăgostise nebun de ea.

Dar virtutea acestei fete îi insuflă un respect, pe care el nu-l cunoscuse până atunci. Era pentru prima oară când Jerôme se simțea timid și rezervat în fața unei femei. La rândul său, ea împărtăși iubirea tânărului francez și nu se opuse câtuși de puțin când acesta se prezentă să-i ceară mâna dela tatăl ei. Renumele primului consul trecuse de mult timp peste mări și țări și nu-i era mai puțin cunoscut nici bogătașului american. Și astfel tatăl fetei, care nu putea privi o asemenea legătură decât ca o mare onoare pentru familia sa, își dete, fără a sta o clipă la gânduri, consimțământul său.

Primele luni ale acestei căsătorii se scurseră fără umbră de nor. Jerôme era cel mai fericit dintre soți, iar d-ra Patterson cea mai fericită dintre soții. Nașterea unui băiat veni să strângă și mai mult această legătură, care părea că trebue să fie veșnică.

Conspirații și disgrații

Cam în acelaș timp, în Franța se urzea o conspirație vastă, al cărei scop era răpirea sau asasinarea primului consul. Pichegru și Georges Cadoudal erau autorii ei. Cu această ocazie se compromise și Moreau, iar conspiratorii fură descoperiți și arestați. Pichegru se spânzură în închisoare, Georges Cadoudal fu executat, iar Moreau obținu permisiunea să se retragă în Statele Unite.

Tot pe-atunci, tânărul duce d'Enghien, ultimul vlăstar al familiei Condé, fu ridicat din teritoriul Bade, condus la Vincennes, acolo tradus în fața unui consiliu militar, condamnat la moarte și împușcat ca vinovat de a fi ridicat armele împotriva republicii, de a fi urzit intrigi cu Anglia și de a fi întreținut în Strasbourg înțelegeri secrete având de scop ocuparea acestui oraș.

Lucien îndrăsni să se ridice împotriva condamnării ducelui d'Enghien și contra purtării fratelui său față de Moreau. Napoleon află și-i făcu reproșuri violente.

„Domnule, îi răspunse acesta cu aceiași violență, oricare ar fi superioritatea pe care hazardul, cât și meritul v'o conferă asupra celor ce „Vă sânt apropiați, nu-i deloc cuviincios să-i faceți să V'o resimtă în orice moment. Din familia noastră, sânt singurul care nu tremură deloc, înaintea dv. Șiu bine aceasta și excepția îmi face onoare. Pentru tru a vă demonstra că eu nu sânt deloc făcut pentru a vă îndura disprețul, sânt gata să ies din sânul familiei dv. pentru a nu mai reintra niciodată. Dar, să nu uitați vreodată: nu sânteți decât fratele meu mai mare, și nicidecum stăpânul meu".

Napoleon răspunse: „Ei! bine, îmi bag mințile 'n cap". Și dete ordin să se asigure de el. Dar era prea târziu, Lucien părăsise Parisul și era în drum spre granițele Franței. Nu putea fi bănuit că-l prevenise decât Fouché, care de aceia fu disgrațiat. Napoleon, retrăgându-i portofoliul pe care-l deținea, îl numi guvernator general al statelor romane, unde, însă n'avea să se ducă.

Când Primul consul îi anunță această numire, Fouché îi răspunse cu un sânge rece și neturburat: „Ați găsit un pretext să mă exilați. Știu tot. Sânt destituit. Ieri la orele șase, ați băgat decretul meu de destituire în buzunarul drept al hainei, unde este și acum".

— Am deci spioni pretutindeni, reluă Napoleon.

— Da, și spre siguranța dv., răspunse Fouché și se retrase.

Niciodată el nu-i iertă lui Bonaparte acest act de rigoare. Așteptă mult timp, dar se răzbună ca omul care știa să aștepte.

Decadele dela Saint-Cloud

Audiențele dela Saint-Cloud începeau să devină numeroase și durau multe ore. Intâlneai aici, arhiepiscopi, generali, consilieri de stat, savanți, ambasadori, tribuni, artiști, regaliști, alături de republicani bătrâni, străini distinși, nobili, alături de oameni de rând.

Primul consul vorbea cu toată lumea, fără deosebire. Și aceasta îi profita din plin, căci numai astfel putea fi pus în curent cu toate afacerile particulare, ce se petreceau departe de zidurile palatului. De sigur că, din această mulțime, nu lipseau nici acei vizitatori care găseau în audiențe numai prilejuri fericite de a se insinua pe sub pielea primului consul, lingușitori caracteristici tuturor timpurilor și tuturor locurilor.

Apartamentele primului consul conduceau numaidecât în acelea ale Joséphinei, căreia i se prezentaseră încă de pe atunci multe doamne cu nume străine, printre care remarcai pe acelea ale doamnelor Zamoiska, Potoska, Castelfort, Dorset, Newcastle, Cholmondley, Dolgorouki, Galitzin, etc.

Numele cele mai de seamă ale Europei veneau să se 'ncline, la fiecare decadă, în fața consului și a soției sale. In zilele de 5, 10, 15, 20 și 25, Bonaparte avea la dejun douăzeci până la treizeci de persoane, care seara erau primite de Joséphine. De remarcat că acestea erau exact zilele tragerii loteriei Parisului. Ciudată apropiere!

In principiu, aceste reuniuni fură puțin numeroase la început, dar în cele din urmă își măriră numărul. Primul consul apărea în mijlocul lor deseori, iar soția sa invita cât mai multă lume. Totuși la Saint-Cloud nu mai domnea aceiași libertate ca la Malmaison. Zidurile Tuileriilor începuseră să transpire eticheta prin toți porii lor.

Amfitrioana din Abbeville

Tratatul dela Amiens nu fusese decât o momeală aruncată de Anglia, Franței. Războiul reîncepuse și trupele se înșirau pe câmpul dela Boulogne. Napoleon, venind să facă o vizită aici vechilor lui camarazi din Italia și Egipt, nu avu mai deloc cum să se amuze câteodată, când ar fi avut timp de aceasta. Bulonezele erau foarte frumoase, dar bărbații lor atât de geloși, că nu era cu putință să se apropie cineva de ele. In cele din urmă, sosiră câteva pariziene care alungară urâtul ce se lăsase pe câmpul de bătălie, iar pe urmele lor se înșirară frumuseți din Abbeville, Dunkerque, Amiens și ca prin minune, viața ofițerilor își schimbă cu totul fața.

Printre tinerele vizitatoare, figura o doamnă din Abbeville, doamna F..., o muzicantă excelentă, plină de tinerețe și de veselie. Generalul Soult, colonelul Joseph Bonaparte și câțiva alți ofițeri, se amorezară lulea de ea. Dar Joseph, grație lingușirii și înfățișării lui, fu în curând amantul preferat. Aceasta dădea serate în locuința ei din rue des Minimes, la primul etaj, deasupra locuinței unui tâmplar. Generalul Soult nu lipsea niciodată, cu toate că o nouă serată nu era de obicei pentru el decât un nou prilej de a-și pune la încercare gelozia de care dădea cele mai crude dovezi, cu toată iscusința doamnei de a-i ascunde preferința pe care ea i-o acorda lui Joseph.

Odată se duse aci și primul consul, incognito, deghizat în burghez, însoțit de Bertrand. Nimeni nu-i zări la intrarea lor în sală, căci atenția tuturor era absorbită de samovar. Masa verde era supraîncărcată de bani, punch-ul curgea șiroaie. Cei doi burghezi se retrăseseră modest într'un colț obscur al apartamentului. Gazda, observându-i, se îndreptă spre ei și-i invită la jocul de gaj, cu grația ei obișnuită.

Se râse cu hohote, căci în timp ce isteții își achitară cu îndemânare datoriile lor față de doamne, stângacii le dădeau gajuri. Bonaparte se număra printre aceștia din urmă. Somat în mai multe rânduri să execute sentința dată împotriva lui, își scotocea în zadar buzunarele, căci nu avea în ele decât o singură hârtie, care era o listă nominală a ofițerilor statului său major.

Doamna devenise stăruitoare și primul consul, care ținea să rămână până la urmă necunoscut, nu știa ce gaj să dea. In cele din urmă se lepădă de listă cu condițiunea, însă, ca să nu fie deschisă. D-na F... consimți la aceasta și se ținu de cuvânt.

Când sosi momentul ca gajurile să fie retrase, o pedeapsă destul de grea căzu asupra lui Napoleon. Era condamnat să facă pe portarul și să aleagă o doamnă care să întreprindă sub ochii lui călătoria spre Citera [1]. Primul consul își aținti ochii asupra gazdei și, ca un cavaler curtenitor, o alese pe d-na F... Dar, la rândul ei, aleasa și-l luă ca tovarăș de drum pe Joseph. Și amândoi porniră în călătorie spre Citera, pe sub ochii lui Bonaparte, care, încurcat cu totul de această aventură, se grăbi să ajungă mai repede la ușă cu credinciosul său Bertrand. Coborînd, ei intrară la portar, unde primul consul lăsă acest bilet pentru d-na F...

„Vă mulțumesc, doamnă, pentru binevoitoarea primire pe care mi-ați făcut-o. Dacă veți veni într'o zi în cortul meu de campanie, voi face și atunci pe portarul, dacă aceasta v'ar fi pe plac, dar de astă dată, nu voi mai lăsa deloc altora grija de a vă însoți în călătoria spre Citera.

Prim consul, Bonaparte."

Ca în o mie și una de nopți

Napoleon numit consul pe zece ani la 18 floréal și pe viață la 16 thermidor al anului al 10-lea, fu înălțat la tronul tuturor francezilor și salutat cu titlul de împărat la 15 Mai 1804. Joséphine, devenită împărăteasă, scria, câteva zile după aceia, prietenei sale doamna de Broc:

„Ah! scumpa mea prietenă, împărtășește bucuria mea! Am primit un pachet enorm din Martinica și multe noutăți dela mama. Imi spune că se bucură de cea mai perfectă sănătate, de care se bucura mai puțin în decembrie trecut. Ea nu știe deci nimic despre înălțarea mea, n'a aflat nimic despre aceasta și nici nu va afla mai devreme de luna februarie. Acela pe care-l însărcinez să-i aducă această veste, este cumnatul tău, cavalerul de Courteilles. Aci alăturată este scrisoarea prin care i-o anunț.

De altfel, locuitorii insulei n'au întârziat să-i aducă bunei mele mame omagiile strălucite, pe care ea ar fi avut tot dreptul să le ceară. S'a resimțit aceasta din iubirea și poate chiar din recunoștința lor. Simțimintele lor nu sânt aceiea ale unei puteri care le poruncește și tot ea le stinge. Ieșite din inimă, ele se adresează inimii și trăesc cât trăește ea.

Tot așa, sânt și sentimentele mele față de tine, pe care tu, meritându-le din plin, sufletul meu încearcă să ți le mărturisească. Te-am iubit în nenorocirile mele. In zilele mele de fericire, crede-mă că am rămas tot aceiași și că sânt gata să-ți dau dovezi că nu m'am schimbat câtuși de puțin."

Această scrisoare o conținea pe cea următoare, adresată de Joséphine mamei sale:

„Doamnei Tascher de la Pagerie, la Saint-Pierre (din Martinica).

Cetind cele O Mie și Una de Nopți, buna mea mamă, invidiam uneori situația somnambulului aceluia pe care halucinația îl făcuse calif și care nu se bucura de demnitatea lui de împrumut decât ca de un vis a cărei vrajă putea să se stingă odată cu trezirea lui din halucinație.

Dacă ți-aș spune că această situațiune a devenit a mea, m'ai crede, oare?

Dar dacă aș adăuga că sentimentele acelui fericit sânt acum ale mele?

D-l de Courteille, care-ți va remite această scrisoare, este însărcinat să-ți povestească evenimentele care au dus la înălțarea mea. Ele sânt și ți se vor părea mult timp de necrezut, și aceasta fiindcă le vei afla pe toate deodată, fără intermediul faptelor, al sentimentului și al timpului. Ceiace ți s'ar părea și mai de necrezut, poate, ar fi gândurile ascunse ale soțului meu.

Arzând încă din adolescență de dragostea de libertate pe care n'o putuse niciodată îndeplini, se văzu constrâns, împotriva lui, s'o schimbe îmbrățișând fantoma gloriei. Această fantomă, după el, l-a condus la realitatea puterii pe care o exercită (cine l-ar putea crede?) mai mult din resemnare, decât din bucurie.

Forța lucrurilor a trebuit să readucă sistemul monarhic, dar având ca bază o reprezentanță națională și mai ales influența opiniei publice. Mă opresc, de teamă, să mai continui aceste incursiuni politice, care ne plac atât de puțin. Imi este mult mai drag să mă ocup de revărsările unei inimi care te dorește și te iubește mult.

Cafeaua a ajuns în cea mai bună stare și ieri i-am servit din ea Impăratului, care o interzice ca om politic, dar care și-o permite ca băutor. Aceasta este, de altminteri, o neconsecvență la care numai tu l'ai putut abate, căci nimeni nu este mai mult decât el observatorul strict al propriilor lui decrete.

Aflu cu cea mai vie satisfacție că o duci bine cu sănătatea, ca și aceia ce ne sânt dragi.

In coletul pe care ți-l trimit și cu a cărei expediere este însărcinat vasul la Capricieuse, cred că nu am uitat pe nimeni. Mărește valoarea micilor mele cadouri, împărțindu-le după nevoi și după gusturi fiecăruia. Cât aș dori să-i adun împrejurul meu pe toți cei la care mă gândesc!

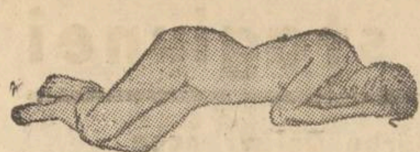
La revedere, buna mea mamă, căci nu m'aș putea hotărî vreodată să-ți zic adio. Mi se pare întotdeauna că o oarecare întâmplare, tot atât de fericită pe cât de neprevăzută, va apropia lumea locurilor tale de aceia în care trăesc eu. Acest singur gând e pentru fericirea mea mai prețios decât toate tronurile Europei.

Fiica ta iubitoare,
Joséphine."

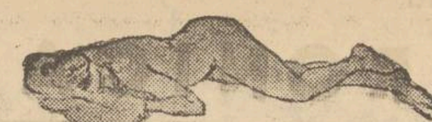
1) Călătorie simbolică spre țara iubirilor fericite.

Prelucrare de *G. I. Georgescu*

(Urmează)

Odată, în India

(Naraţiune romă)

In noaptea cu lună plină, zgripţii petreceau în jurul focurilor. Dinspre pădurea de cedri se auzea răcnetul tigrilor şi ţipătul panterelor. De departe le răspundeau elefanţii sălbateci. Numai flora indiană ce înconjura tabăra vorbea fără glas prin parfumul ei suav şi fermecătoarele culori.

Pe crengile salcâmilor stufoşi atârnau liane şi trandafiri căţărători. Vegetaţia luxurioasă şi deasă îmbâcsea aerul cu miresme ameţitoare, ca o uşiaşe seră. Lacul din apropiere era acoperit de lotuşi, iar flamingii cu solzi argintii săltau zburdalnic, încreţind undele în care se reflectau razele de lună. Capsulele florilor galbene de bumbac plesneau, dezvelind puful alb şi lânos. Din arborii cu coaja colilie se scurgea lichidul lăptos al cauciucului. Alături se legănau arbuştii de scorţişoare, piper şi enibahar, cardamomă şi susan. Nu lipseau nici tutunul, cafeaua, ceaiul şi macul dădător de opium.

In vale trăiau laolaltă bananul, portocalul, c o c o s u l, curmalul şi sago, la adăpostul şirurilor de abanoşi, sandali şi teaculi. Iasomia şi calinicea se împreunau ca două surori. Fluturii de noapte trec fâlfâind printre copaci, iar gâzele bâzâe ca sunetul unor coarde de ţimbal. De jur împrejur răsună glasul tainic al şesului imens. Apa tulbure-cenuşie a Djamiei se rostogoleşte vâjiind încet, spre Gangele sfânt.

Zgripţii petrec... Cei mai maturi îşi căsătoresc feciorii şi fetele la o nuntă comună. In cinstea mirenilor s'au sacrificat cincizeci de berbeci nebătuţi, fripţi la protape în vâlvătaia focurilor şi aromaţi cu măduvă de şago, cuişoare şi coaje de lâmâie. Nenumărate coşuri de portocale, mandarine, struguri şi banane, servesc ca desert.

Muzicanţii cântă din alăute, ţitere, naiuri şi flaute. Binecuvântarea sacramentală o dă chiar Razul (Voevodul) venit tocmai dela Simla, ca să onoreze laia de lângă Djamei.

Cupele cu cidru şi zeamă de sukhara (trestie de zahăr) se schimb mereu. In cinstea Răzului, zgripţii au organizat o vânătoare de tigri ce colcăesc în pădurea apropiată.

Două sute de vânători înarmaţi cu suliţi şi arcuri încep înconjurul pădurii din direcţia contrară vântului şi la lumina torţelor de răşină, strâng cercul. In faţa lor înaintează câinii mari ca nişte malaci care să înfrunte primul atac al fiarelor. Şi câţi-va tigri au fost ucişi, iar blănile lor dăruite Razului, dimpreună cu cele ale câinilor sfâşiaţi de aceste fiare feroce.

A doua zi, ospăţul începe din nou. Tot în cinstea Razului se ţine concursul de azvârliri cu suliţa, trageri cu arcurile şi ridicarea unei năframe din goana vijelioasă a cailor. Câştigătorii concursului vor face parte din garda personală a Razului.

Urmează sfatul şi şeful laei, ia cuvântul:

— Razule, de cinci ani sântem lăsaţi în pace. Nu ne mai atacă nici stanizii, nici belucizii, nici afganii. Din contră, acum doi ani, am atacat noi pe mongolii pripăşiţi pe câmpia Pendjabului de lângă râul Satlejul, răpindu-le caii, turmele şi corturile. Regii indieni ne lasă şi ei în pace, iar preoţii brahmului nu mai pretind să respectăm legea lui Manu, nici să cunoaştem Vedele. Sântem fericiţi, Razule. Pământul ne dă totul şi Soarele, Marele Zeu, ne ocroteşte. Avem vânat în pădure, peşte în râuri şi lacuri, păşune pentru caii şi caprele noastre. Cântăm, jucăm şi iubim. Poţi merge liniştit în lagărul tău dela Simla. Laia noastră ţi-a dat zece feciori din cei mai bravi pentru garda ta şi la orice chemare noi răspundem cu toţii, aşa cum am răspuns contra perşilor, tibetanilor şi turchestanilor. Al nostru este întreg ţinutul dintre izvoarele Gangelui şi Indului.

— Şi altceva nu vă mai trebue?

— Ce să ne mai trebue altceva?

Razul stă pe gânduri şi priveşte mai întâi spre miazănoapte, unde zăreşte munţii înalţi şi albi de zăpadă ai Himalaei, apoi spre apus unde dăinueşte marea cetate Delhi. In această cetate sânt ascunse atâtea bogăţii, atâtea fecioare cu pielea albă ca marmora; acolo este tronul de păuni în aur, diamantele, peruzelele şi rubinele printre care Kohinorul, — muntele de lumină — concentrat într'un superb diamant, mare cât un ou de găină.

Razul îşi face socoteala: — La chemarea mea treizeci de mii de luptători zgripţi se pot aduna în timp de trei săptămâni. Cu aceşti treizeci de mii de luptători, eu pot ataca Delhi prin surprindere, ocolind ţinuturile hinduşilor. Benoresul nu-l putea ataca, fiind oraşul sfânt al budhiştilor. Ar fi însemnat să provoace duşmănia a douăzeci de milioane de budhişti. Dar Delhi? O, Delhi e al brahmanilor, duşmanii neîmpăcaţi ai zgripţilor.

— Razule, nu mai spui nimic?

— Mă frământă un gând fraţii mei. Ce-aţi zice voi dacă am ataca Delhii?

—De ce să-l atacăm?

— Ca să cucerim aurul şi diamantele din marile palate de marmoră...

— Dar ce ne foloseşte nouă aurul şi diamantele din Delhi, când în ţinuturile noastre avem toate bogăţiile pământului?

— Dacă nu jefuim noi, vor jefui alţii.

— N'au decât să jefuiască. Noi nu pierdem nimic.

Razul tace, se scutură ca un vinovat şi spune:

— Aveţi dreptate! Noi sântem mai fericiţi cu corturile, caprele, caii şi carele noastre. Să jucăm şi să cântăm. Viaţa e a noastră. Haide mai bine să povestim. Cine ştie să spună o poveste adevărată?

Un flăcău se prezentă în faţa Razului şi spune:

— Razule, spun eu o poveste adevărată.

— S'o aud.

— Nu mă laud, Răzule, dar cred că sânt cel mai brav din toată laia noastră. Dacă mă pui la încercare mă iau la trântă cu ori care din lae, călăresc cel mai bine, ţintesc fără greş cu arcul şi mânuesc suliţa cu îndemânare, probă că sânt ales să fac parte din garda ta. Uite, aci în buzunarul meu larg, am înşirate pe sfoară treizeci de urechi, tăiate de la duşmanii cu care am luptat în atâtea încăerări.

— Este adevărat, fraţilor, ce spune acest tânăr?

— Adevărat, Razule.

— Acum spune mai departe, tinere.

— Am iubit o fată din neamul ragnizilor. Ea locuia pe malul celălalt al Gangelui, în localitatea Capilavastu. Pentru ea treceam în fiecare noapte Gangele cu pluta, mereu în pericol de a fi sfâşiat de crocodili. Dar ea mă despreţuia, îşi râdea de mine şi spunea că niciodată o fată din neamul ragnizilor, nu va lua de bărbat un zgripţ. Am răpit-o acum un an şi acum se adăposteşte în cortul meu. Nu m'am atins de ea. Ii spun însă mereu că o iubesc. O iubesc cum iubesc Soarele, câmpia şi izvorul, dar totuşi n'am întrebuinţat forţa ca să fie a mea. Şi dânsa, de două luni, a început să mă iubească, mângâindu-mi părul, sărutându-mă, cântându-mi balade din Vedele, îmbiindu-mă s'o strâng în braţe, să fie a mea cu trup şi suflet. Eu numai îi zâmbesc şi o mângăi ca pe un copil, fără să dau drumul patimei mele nebune. Sânt un virtuos, sau un prost?

— Nici una, nici alta... Dar cu ce dovedeşti că povestea ta este adevărată?

— S'o chem aci. Razule, să o întrebi şi să-i pui la încercare dragostea ei.

— Atunci fata să vie încoace.

Fata se prezentă, condusă de două prietene din lae.

Răzul o întrebă:

— Ragnizo, iubeşti tu pe acest flăcău?

— Il iubesc, Razule ca ochii din cap.

— Dar el te iubeşte?

— Nu ştiu.

— Dormi cu el într'un cort?

— Da.

— Şi el nu se apropie de tine ca să fii femeia lui?

—Ba da, se lasă mângâiat, îmi zâmbeşte, îmi spune că mă iubeşte, dar nu voeşte să fiu femeia lui... Sufăr, Răzule, sufăr cumplit. In lipsa lui plâng, mă zbucium. Chinurile trupului meu sânt mai mari ca cele ale sufletului. Il doresc, vreau să fie al meu cu totul... Degeaba mă îmbracă în mătase şi mă împodobeşte cu peruzele, când inima lui mi-e mai scumpă ca boabele de mărgăritar.

Razul, chemă lângă sine pe flăcău şi-l întrebă:

— Dacă o iubeşti, de ce nu vrei s'o faci femeia ta?

— Pentrucă m'a dispreţuit, pentrucă şi-a bătut joc mai întâi de mine şi a spus că o fată din neamul ragnizilor nici odată nu va lua de bărbat un zgripţ. Eu ca să-i dovedesc cât o iubesc de mult, îi respect dorinţa. E liberă să plece la părinţii săi.

Fata plânge, cade în genunchi şi se roagă de Raz.

— Razule, porunceşte-i să mă facă femeia lui, să mă iubească precum iubeşte un bărbat cu adevărat. Altfel mă omor!

Flăcăul, cu ochii crunţi, strigă:

— Ragnizo, eu te voiu duce la noapte în casa părinţilor tăi din Capilavastu şi mă voiu întoarce singur. Dacă ai să mă iubeşti înainte, noaptea următoare, vei scoborâ pe malul Gangelui şi vei aprinde pe rând trei torţe ca semn că mă doreşti. Eu voi veni cu pluta şi acolo, în camera ta, voiu fi bărbatul tău. Nu vreau să spui că te-am făcut femeia mea aci, într'un cort de laie, cu forţa sau impusă de împrejurări. Un zgripţ nu cerşeşte iubirea unei femei, fie ea chiar din neamul ragnizilor, nici nu forţează această iubire, ci o cucereşte... Razule, e adevărată povestea mea ?

— Flăcăule, tu ai dat o pildă măreaţă de mândrie. Amaru, Razul dinaintea mea, a fost mai slab ca tine, căci pentru o femee care a fost şi a altora şi-a ridicat singur viaţa. Vei face aşa cum ai spus.

Toţi zgripţii tac. Un cârd de păuni ţipă pe sus şi se îndreaptă către un lac. Cânii au simţit o panteră şi aleargă mirosind urma. Razul se scoală, strigă flăcăii aleşi pentru garda sa şi porunceşte:

— Noi plecăm! Tu, povestitorule, rămâi. Când te vei căsători cu ragniza să-mi trimeţi ştire la Simla, ca să viu să petrec la cununia ta. Voi, fraţilor, fiţi gata în orice moment căci nu se ştie ce se poate întâmpla curând. Se aude că perşii voesc să atace India sub comanda lui Darius Codomanul. Şi din păcate, India se lasă condusă de brahmani, în loc să se îngrijească de apărarea hotarelor sale.

— Noi ce vom face?

— Noi vom lupta alături de indieni, nu de dragul lui Toxil, împăratul Indiei, ci pentru apărarea propriei noastre libertăţi. Cu bine, fraţilor!

— Cu bine, Razule!

Acum, zgripţii, îşi leagă carele unele de altele, făcând cerc mare cu o singură eşire. In mijlocul cercului, sânt aşezate corturile, iar în ţarcuri sânt îngrămădite caprele. Se orânduesc străjiie şi se leagă caii de roţile căruţelor pe dinăuntru.

Laia doarme. In tăcerea nopţii se aud numai răcnetele tigrilor în depărtare şi ţipătul panterelor.

G. A. LĂZURICĂ

Cadoul

— Nu, nu... Aspasia e o femee fără inimă.

Nu trebuia să mă dea afară şi, mai ales, nu trebuia să-mi tragă palme...

— Palme, zici? Ţi-a tras palme?...

— Patru perechi, dragă...

— Nu mai spune, mă compătimi el şi-şi trase scaunul mai aproape, ascultându-mi cu interes spovedania.

— Un poet umorist a spus cândva într'un sonet cu o ironie voit caustică, următorul adevăr: *Amorul e un lucru foarte mare!* Are dreptate. Este un perfect cunoscător al oamenilor!

Eu însu-mi, şef-perceptor la a VI-a, subscriu din inimă la acest axiom. Şi eu sânt poet în orele libere dar... nu vreau să public 'prin reviste. In primul rând, unde trimiteam, ele îmi erau aruncate metodic la coş. Şi în al doilea rând, nu public pentrucă majoritatea concetăţenilor mei n'ar aprofunda cum se cuvine adâncimea stihurilor mele, ceea ce pe mine unul, mă face foarte nervos şi răsbunător. Sânt în stare să fac moarte de om pentru chestia asta! Ori, ori! Dar... să revenim la vechiul axiom. Da, amorul e un lucru foarte mare! Eu, încă din frageda copilărie iubeam. Iubeam armata. Visul meu era comanda unui escadron de jandarmi călări... Aşi fi dorit să fiu, dar n'am reuşit. Mi se cereau anume studii pe care eu le refuzasem în tinereţe, mai ales studiul Matematicei. Fui trântit la examenul de plutonier şi intrai în politica militantă. Refuzai un scaun de deputat în schimbul unui post de şef de percepţie. Aveam mână liberă şi timp berechet: putui astfel să-mi desvolt în voe aptitudinile literare. Publicai nu mai puţin de 4 volume de poesii. Frumos tipărite, dar... — vorba ceea! — m'au şi costat. Câte 28.000 de lei fiecare. Uite aţa, uite faţa! Păi, deh! poesia e o fecioară scumpă, o plantă rară, sau, cum spunea marele meu înaintaş: Amorul e un lucru foarte mare!

—Adevărat!, — întări amicul. Dar, chestia cu Aspasia... cu palmele...

— Un moment! Graţie stihurilor mele sentimentale, fui imediat primit în familiile de elită. Duduile mă priveau pe sub sprincene, admirativ, iar văduvele suspinau când treceam pe sub balcoane:

„Ah, perceptoraşul maichii, perceptor!'" Sau:

„Mânca-l-ar mama de poet, că tare-i mândru când trece cu catastifu subţioară..."

Aveam deci trecere, când o cunoscui pe Aspasia.

— A-ha, — zise amicul nerăbdător.

— După două luni de platonism poetic, mi-am zis: trebue să-i cumpăr un cadou Aspasiei, de ziua ei. Ii cumpăr o blană de ocazie, aşa, ca o suvenire plăcută.

— Moft, — mă sfătui un prieten dela Old-Motors Company. Aspasiei trebue să-i cumperi ceva mai luxos. Un automobil, sau cam aşa ceva...

— Bravos — aplaudai eu. Un automobil e şi el un lucru foarte mare.

— Cât costă?, — mă adresai a doua zi biroului Old Motors Company.

— 160.000 de lei, cu motor vibrant şi cu carburator funcţionând cu benzină albastră.

— Bun, — zisei. Trec mâne pe-aici.

Intre timp, un alt prieten mă sfătui:

— Ce-i trebue Aspasiei automobil? Dacă-i iei automobil, trebue să-i iei şi şofer. Dacă i-ai luat şofer, ştii cum sânt damele: pasionabile şi deh!... adulteru-i gata! Pentru Aspasia ta, n'ai al cadou mai nimerit, decât o diademă. O diademă de briliante cu trei diamante în mijloc iar pe delături safire şi rubine. Te costă o nimica toată: 420.000 lei. Dar, e o splendoare!... Amicul era bijutier.

— E'n regulă, trec mâne pe la magazin.

In onoarea Aspasiei dădui o masă prietenilor la Potou. Aci, un bun prieten, pot zice frate, arhitect, mă consilie:

— Dece să-i iei auto sau diademă? Ia-i ceva mai distins, aşa, ca să-i facă plăcere. Ia-i un apartament într'un blockhaus modern, şase camere, bae şi hall, 1.500.000 de lei. Ce Dumnezeu, merită Aspasia ta atenţia asta !...

Mă convinsesem aproape, dar la o serată alţii îmi spuseră net părerea lor:

— Nu fii fraier! Ia-i Aspasiei 100 de duzini de ciorapi Alegro No. 8017. E cel mai nimerit cadou.

Calculam, în dragostea mea fierbinte, că Aspasia merita acest lucru, mai ales că ideia îmi fusese sugerată de proprietarul unui magazin de ciorapi. La aperitiv, dădui peste un vechiu prieten care se [illegible] cumpărări de „partizi de mărfuri".

— Am eu pentru Aspasia ceva extra-şic. O partidă de mobile antice, aparţinând prinţului defunct al Lwow-ului. Pan Wenceslas Bilynsky. Ai 18 piese lucrate'n stuc şi velur la preţ de nimica: 28.000.

— S'a făcut. Trec mâne să le iau.

Dar a doua zi, un bun şi nepreţuit amic, Sachelarie de la Poştă, îmi reproşă:

— Să-ţi fie ruşine obrazului! Sânt informat că arunci banii pe nimicuri. Voi scrie familiei tale să te pue sub interdicţie! Am auzit tot. I-ai cumpărat Aspasiei un apartament, un auto, o blană şi 100 de duzini de ciorapi. Nu-i de demnitatea mea să-ţi mai întind mâna.

— Pardon, — protestai eu. Nu i-am dat încă nimic. Sânt abia în căutarea cadoului potrivit pentru iubirea ce mi-o poartă şi chiar aş vrea să lichidez această chestiune.

Acum, o paranteză...

— Ajungi dragă la chestia cu palmele...

— Un moment, c'ajung şi-acolo. Tu ai idee, cred, cum se întinde svonul. Ca halviţa. De unde să ştiu eu, că toţi prietenii care mă sfătuiseră ce anume cadou să-i iau, se şi duseseră pe la ea, care mai de care să-i ducă ştafeta:

— Coană Aspasio... Andronescu e nebun după d-ta! Sânt în tratative cu el pentr'o maşină „di granda".

Sau, altul, îi raporta aşa:

— Noroc şi'ntr'un ceas bun! Iţi place apartament cu faţa la soare sau cu veranda spre oraş? Alege cum vrei, că Andronescu plăteşte! Vrea să-ţi facă o surpriză de ziua matale.

Sau, ăl cu ciorapii:

— De aci încolo, coană Aspasio, regina ciorapilor îţi zic! Nici-o cucoană n'are 100 de duzini de ciorapi!

Ah, gura lumii...

Toate acestea ajungeau la urechile ei, evident, fără să ştiu eu, care încă mă minunam ca prostul, păcatele mele ,de felul drăgăstos al Aspasiei ce creştea din zi în zi. Ba'ntr'o seară, în boudoir-ul ei, mi-a zis aşa... pe dedeparte, dar destul de străveziu:

— Ai fi un soţ model pentru o văduvă, Andronescule. Eşti fin şi melancolic.

De unde să ştiu eu că ea fusese pusă la curent cu toate convorbirile mele particulare cu prietenii? Că.. de cumpărat un cadou, *aveam de gând* să-i cumpăr, că nu's zgârcit! Dar ceva, aşa, mai eftior, pentru ea!

— Dar ce eşti tu, miliardar?, continua Sachelarie. Şi ce-i dacă-i văduvă, e cu stea în frunte? Un poet care se respectă şi care-i şi perceptor pe deasupra, trebue să fie demn! Ii duci un cadou, nu zic ba, dar un cadou *poetic*. Un buchet de flori şi-o cutie cu rahat, sau 3-4 cataifuri.

Zis şi făcut. Achitai la cassă 230 lei şi, mândru, urcam scara Aspasiei mele. In salon, lume ca la ziua onomastică.

— Iată, — îi declamai poetic, — prinosul adoraţiei mele neprecupeţite, de ziua numelui tău. N'am mai apucat s'aud bine, căci florile deveniseră în mănuşiţele ei, un fel de mătură, cu care mă croia voiniceşte.

Cât despre cataifuri, toată crema mi se revărsă între ochi, năclăindu-mă...

— Ş'apoi?...

— Apoi... mi-a tras patru palme.

— Patru palme? se minună amicul.

— Patru palme zdravene... dar ştii... solide!

IULIU LAZĂR

CRONICA MODEI

Louis Latzarus a publicat o serie de articole destul de acre împotriva apucăturilor generaţiilor de după războiu în *„Nouvelles Littéraires"*.

Vorbind despre costumele sumare pe care le-au adoptat femeile la plajă şi bărbaţii în toate împrejurările vieţii, constată aci simptomele unui *„encanaillement"* universal. „S'a râs mult pe socoteala notarului în redingotă şi cravată albă".

Dar, zice el, acesta îmi apare azi ca un erou în felul său, care preferă demnitatea exterioară, şi disciplina şi se credea mai presus de confort. Citează apoi pe Bossuet, care, fiind surprins de o ploaie torenţială în fundul parcului, s'a lăsat udat până la piele ca să nu-şi piardă demnitatea episcopală fugind spre adăpost. Gentilomul de odinioară îşi făcea un punct de onoare să vină de la Paris la Calais, fără a atinge fundul caleştei. Ei bine, zice d. Latzarus, în vremurile noastre toată lumea se fereşte de sforţare şi dispreţuieşte părerea altora, ceiace se numea altă dată buna reputaţie.

Bărbatul care defilează la plajă, arătându-şi picioarele goale şi torsul păros, ca şi acel ce are oroare de gulerul scrobit şi de orice vestmânt greu de îmbrăcat, sânt dovezile unei absolute neputinţe de a suporta cea mai mică jenă.

De sigur, pesimistul filosof, când a făcut aceste reflecţii aspre, nu răsfoise nici un jurnal de modă feminină. Dacă nu ar fi văzut decât *dezabieurile*, „capoatele" de altă dată, care acum au devenit *robes de matin* şi cămăşile de noapte, care au devenit *robes de nuit*, şi încă ar trebui să retracteze diatribele nedrepte împotriva lipsei de „ţinută" a generaţiilor de azi.

Chiar haina cea mai sumară de noapte, aşa numitul *saut-de-lit*, de flanelă roz, se poartă cu o eşarpă centură de satin culoarea prunei, expresie a ultimei eleganţe.

Apoi ce imputare de *laisser aller* s'ar putea adresa unei rochii de casă comportând o tunică de satin multicolor cu alură persană, peste o jupă plisată, strânsă la talie cu o centură tot plisată în aceiaşi culoare cu jupa? Rochia de dimineaţă ia uneori alura unui mantou de seară, are aceiaşi tăetură şi aceiaşi lungime, cu mânecile montate cu creţuri sau cute, strânse jos la mână tot în creţuri, cu reveruri largi. Caldă, practică, de o ţinută atât de elegantă cât i-o îngădue materialul din care e făcută. Pentru cele luxoase şi cu dare de mână ea poate fi din duvetină culoarea violină, dar poate fi totuşi o rochie în care să putem primi nu numai furnizori, dar şi vreun mosafir neprevăzut, chiar când ar fi confecţionată dintr'un eftin şi frumos *velour de coton*.

Ca rochie de interior, cu care se pot primi vizite mai intime toată ziua, putem cita o rochie stil monahal, dar foarte inspirată din studioul de la Hollywood.

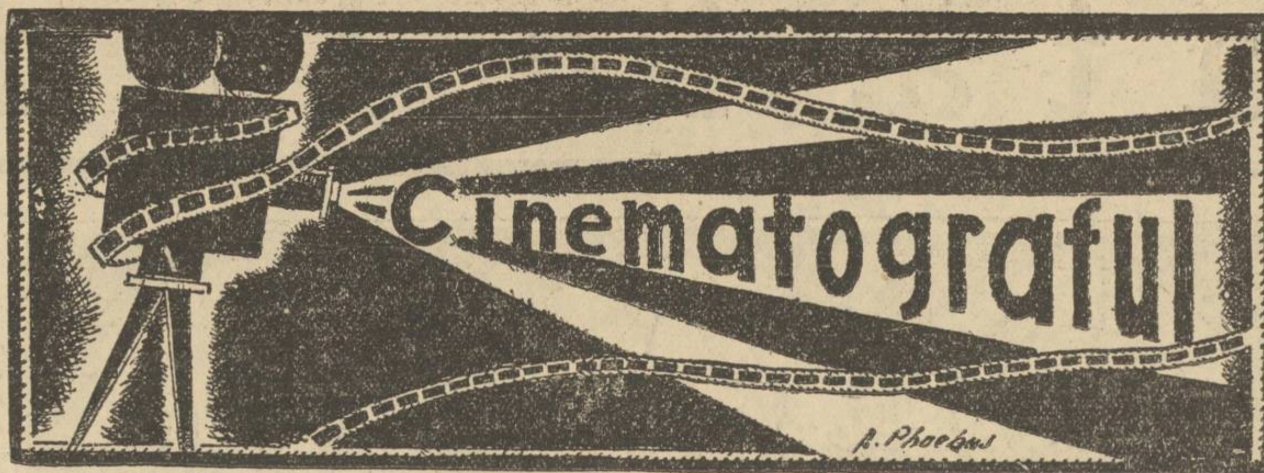
Rochia e lărgită în faţă cu creţuri, are mânecile în formă de pagodă, purtând o centură din şnur gros, ca funia franciscanilor. O putem face din velur moale şi luminos sau din crep albène în culoarea foarte nouă a albastrului iacintei.

Cât despre „rochiile de noapte", numai faptul că li se zice „rochii" în loc de cămăşi, ar fi trebuit să convingă pe d. Latzarus că oroarea de jenă sau lenea de se pune în ţinută, împiedică pe femeia de azi de a se îmbrăca pe plajă în costumul de baie al bunicelor, cu pantalonaşii până subt genunchi şi crinolină, cu boneta pe cap până peste urechi!..

Plătci în cerculeţe şi antredeuri de valanciennă, încrustaţii de dantelă fină, mâneci balon (seara, căci dimineaţa nu am putea spune a ce vor semăna), centuri cu capete lungi din catifea, tăetură foarte apropiată de acea a rochiei simple de stradă cu decolteul carré sau în V. Extrem de plăcut este faptul că s'a revenit din nou la linouri, care sânt proaspete şi dau impresia de curat, pot fi spălate în orice minut, aerate şi uscate la soare fără nicio grijă că se vor decolora.

Cât despre moda masculină, s'ar părea că modeliştii au prevăzut reflecţiile puţin amabile ale filosofului asupra picioarelor goale şi păroase. Septembre nu va mai contempla *slips*-uri pentru bae sau short pentru plajă la bărbaţi la Biarritz, Saint Jean de Luz etc.

Pantalonii balneari le-au luat locul. Şicul stă în alegerea materialului şi a culorii. Ori cât ne-ar îndemna inima nu vom alege desigur pantalonii din aşa zisa şcoală Concarneau, din *toile a voile* cu tonuri roşietice, care ajung până la roş *étrusque*. Şic cu adevărat sânt pantalonii balneari şcoala St. Tropez, *bleumarine*, largi jos şi de preferinţă *à pont*.

Jurnal românesc

Adevărata definiţie a patriotismului este aceasta:

Un sentiment cu caracter practic şi ocazional, care apare, scurt, provocat de un fapt actual şi precis, şi care în cuvinte revine la exclamaţia:

Ce bine, îmi pare că sânt... (de pildă) român!

Exemplu: călătoriţi într'un tren care nu miroase urât şi soseşte la timp. Sau: cetiţi un volum de Arghezi. Sau: intraţi la cinema Aro ori Scala. Sau: Constataţi, lupă o lungă şedere la cutare pensiune din cutare orăşel de munte, că a fost tot timpul camera caldă şi servitorul politicos. Sau...

Dar să revenim la cinematograf. Am reamintit toate acestea pentru că din nou am avut un prilej de a-mi aduce aminte cu plăcere că sânt român. Prilejul se numeşte ultimul jurnal sonor românesc, acel care reproduce

vizita Suveranului la Mamaia. Nici cele mai reuşite fotografii ale jurnalului Fox sau Paramount nu întrec pe acestea, luate de iscusitul nostru operator, d. Posmantir. Excelenţa tehnică se poate vedea mai ales la apă şi haine — căci undele şi stofele sânt ca un fel de măsurători de frumuseţe fotografică. Marea, când e bine fotografiată, înfăţişează nişte efecte de lumină şi umbră, de alb şi negru cu infinite nuanţe intermediare de gri, care-s mai frumoase decât cele din natură căci, deşi-s aceleaşi, se prezintă totuşi aci oarecum mai pure; fotografia are misterioasa proprietate de a îngroşa efectele prin eliminarea — ca tot atâţia paraziţi — a altor efecte vizuale care ar fi complicat spectacolul. Ochiul dumitale şi ochiul obiectivului nu văd la fel. Fotografia schimbă puţin realitatea — fireşte, tot în sensul acestei realităţi, pe care însă o exagerează şi o simplifică; o înfrumuseţează — când fotografia e bună, şi o urâţeşte când fotografia e proastă. Oamenii apar fie ca semi zei fie ca puşcăriaşi; apa are ceva paradiziac când fotografia e bună şi seamănă cu o cloacă infectă când operatorul e prost.

Cât despre haine, ele măsoară facultatea aparatului de a înregistra, microscopic, detaliile. Observaţi ce frumos şi distinct se văd desenele rezultate din ţesătură la costumele domnilor stele de la Hollywood.

In jurnalul cel nou al d-lui Posmantir aplicarea acestor două procedee de verificare au dovedit că putem avea actualităţi cinematografice româneşti de o calitate technică exact tot aşa de bună ca şi aceia din Franţa sau America.

Păcat că jurnalul românesc este cam monoton: şi cam oficial — monoton pentru că e oficial, căci e totdeauna vorba de o solemnitate de inaugurare. S'ar putea începe — aparatele d-lui Posmantir şi abilitatea d-sale technică sânt suficiente pentru asta — s'ar putea începe alcătuirea de filme scurte (300 m.) cu subiect turistic şi mai ales etnografic. Imi amintesc de filmele făcute — cu mijloace mult mai reduse — de către echipele regale studenţeşti ale d-lui profesor Dimitrie Gusti, filme cu subiect de folklor românesc, prodigios de interesante — deşi mute. Aud că d. Posmantir va lucra în curând la un asemenea documentar etnografic pentru d. D. Gusti, directorul Fundaţiei Regale Principele Carol. Sânt sigur că această producţie — dacă va fi realizată cu îngrijirea pe care am remarcat-o la ultimul jurnal sonor românesc — şi dacă va fi „regisată" — pentru conţinut — de echipele d-lui Gusti care acum au o însemnată experienţă (sânt la al treilea al lor film) — această producţie va constitui, sigur, o marfă de export pentru cultura românească.

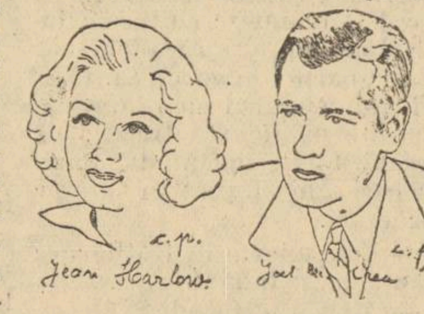
Ţiganii

In legătură cu asemenea filme de „documentare sociologică" trebue să semnalăm unul cu totul remarcabil care rulează în acest moment. El ne înfăţişează viaţa Ţiganilor nomazi din Rusia şi încercările acelor maniaci ai propagandei şi convertirii care sânt bolşevicii de a face din oacheşii noştri amici nişte agricultori sedentari. Ni se arată rezistenţa acestora şi şireteniile celorlalţi pentru a realiza o asemenea reformă. Prilej de a scoate în relief contrastul dintre cele două mentalităţi, oglindit în gesturi, atitudini, expresii fizionomice, apoi embleme permanente ca: moravuri, costume, danturi, obiceiuri, felul de a se angaja moralmente faţă de altul, felul de a iubi, de a se certa, de a se bate...

Semnalez, tocmai în această ordine de idei, un duel între doi ţigani, duel după legea ţigănească". Foarte interesant. Cu ce credeţi că se bat? Cu sabia? buzduganul? cuţitul? pistolul? Nu. Luptă dreaptă, fără arme? Iarăşi nu. Intrecere convenţională la fugă, înnot, aruncarea cât mai departe a unui obiect? Nu. Nimic din toate astea. Este un duel cu biciul; cu un harapnic din acelea perverse, făcut din cozi infernal combinate ca să provoace cel mai ascuţit fel de durere. Foarte curios, şi foarte simptomatic pentru psihologia ţiganului. Mai întâi asta denotă firea lui totodată crudă, totuşi, în ultima analiză, nesanghinară. Ţiganului îi place să „ciordească", dar nu să ucidă. Duelul cu biciul provoacă durere cel puţin egală cât şi cu paloşul sau cu glonţul; în schimb... ustură şi trece.

Dar mai e ceva, încă şi mai caracteristic pentru psihologia ţigănească. Fie că-s robi la alte popoare, fie că-s independenţi, biciul joacă în viaţa lor un rol important şi din nefericire foarte frequent. Or, biciul este un instrument de sancţionare. De aci sistemul său unilateral de funcţionare. Cineva biciueşte, şi altcineva primeşte loviturile. Reciprocitatea este absurdă. Nu se poate concepe un rob biciuindu-şi stăpânul, sau un impricinat flagelând pe judecător. Ş'apoi chiar de ar fi aşa, asta ar însemna răscoală, răscoală împotriva injustiţiei, împotriva autorităţii constituite. In cazul acesta, reciprocitatea biciuirii tot nu este simultană, ci succesivă. Intâi a lovit stăpânul. Pe urmă, mult mai târziu, posterior unui eveniment grav — căci e vorba de nu mai puţin decât o revoluţie — pune mâna şi asupritul pe harapnic şi arde pe asupritor.

In duelul pe care ni-l oferă filmul „Ţiganii" ni se arată cum funcţiunea, în mod normal unilaterală, a biciului, devine funcţiune bilaterală, şi simultan bilaterală. Acelaş individ, în acelaş moment, croeşte şi încasează. Foarte interesantă această denaturare de funcţiune. Biciul, în technologia omenească, n'are niciodată un asemenea aspect de mutualitate. Niciodată. Cu excepţia duelului „după legea ţigănească". Indărătul acestei — în aparenţă anodine — particularităţi de folklor, avem viziunea dramatică a mii şi milioane de oameni care au suferit şi gândit la fel, care pe când stăteau cu mânile legate şi spinările goale aşteptând să cadă şfichiul usturător peste trupurile lor zbârlite de spaimă şi de aşteptare; în acele momente, în scurtele răgazuri dintre două plesnituri de curea, ne închipuim cum în mintea acestor nenorociţi încolţea, ca o revanşă teoretică, imaginea unui altfel de biciu, mai echitabil, un biciu cu drepturi

pentru ambele părţi, un biciu cu caracter synalugmatic, cu şanse egale şi fără trişerie. Este ceva foarte tragic în această idee paradoxală de a face din knut, emblemă a despotismului şi abuzului, de a face din el un simbol de „fair play"... O idee bizară, nostimă, absurdă şi în acelaş timp înduioşătoare, — într'un cuvânt, şi fără nici-un sens peiorativ, o idee... ţigănească.

Duelul de harapnice dintre Iudko şi Bulibaşa, are prin el însuşi ceva dramatic şi spectaculos, cu ale sale lovituri largi, traiectorii majestoase, mişcări de ferire pline de avânt, plesnituri răsunătoare, etc., etc. Dar afară de asta, din primul moment când spectatorul află ce mijloc ciudat de luptă prescrie legea ţigănească, el este subit mirat, amuzat, şi pătruns de simpatie pentru această idee caraghioasă, dar profund etică de a da caracter contractual la ceiace a fost totdeauna şi este încă şi azi simbolul tipic al abuzului unilateral de putere şi al laşităţii loviturilor fără ripostă.

Ceva iar foarte nostim este episodul tinerei ţigănci care plânge după ce a cântat. Un june rus o întreabă ce supărare a făcut-o să plângă. Ea atunci îşi întrerupe hohotele şi, printre lacrimi, îi explică: „N'am nici-o supărare. Dar cântecul. Era d'ăl cu lacrimi" (de hăl cu plâns, am zice pe româneşte).

Psihologia ţigănească are un haz de o savuroasă originalitate.

In babilonia de naţii a imperiului rusesc—bazat pe distinţiile opace de clasă socială—caracterul ţigănesc şi-a conservat mai tare pitorescul său etnic. Iată de ce documentarul de lung metraj „Ţiganii" este deosebit de interesant.

D. I. SUCHIANU

Deschiderea stagiunei

„Apus de soare" de Barbu Delavrancea la Teatrul Naţional

Teatrul Naţional îşi păstrează cu stricteţe credinţa într'o datină bine stabilită. Aşa dar, iată că anul acesta, tot caşi până acuma, prima noastră scenă îşi deschide porţile cu o piesă din marele repertoriu românesc.

Lirismul dramatic al producţiunii lui Barbu Delavrancea a reînviat pe scena Teatrului Naţional cu tot fastul şi cu tot alaiul cuvenit unei deschideri oficiale de sezon.

Dramele lui Barbu Delavrancea nu pot fi aşezate în galeria capodoperelor literaturii noastre teatrale. Ele abundă în pasagii unde naivitatea se împleteşte cu superficialul. Totuşi, ele găsesc şi astăzi — după treizeci de ani — acelaşi ecou răsunător în public, graţie elanului şi entuziasmului cu care au fost concepute şi realizate. O puternică sevă de naţionalism se revarsă cu o astfel de generozitate din toată opera lui Barbu Delavrancea, încât nimeni nu poate rămânea insensibil faţă de un avânt atât de sincer şi atât de brutal.

Un lirism desăvârşit predomină tot teatrul lui Barbu Delavrancea. Graţie unui vocabular ce împerechiază cuvintele cu o bogăţie de imagini din cele mai pitoreşti, lirismul acesta transformă adeseori teatrul lui Delavrancea într'un adevărat poem dramatic. Poezia lui rămâne însă pe un plan terestru astfel că drama lui Delavrancea nu se poate înălţa până la transfigurare, autorul neîmprumutând nici un element din domeniul fantasticului.

Cu alte cuvinte această dramă ce vrea să fie poetică, rămâne realistă. Contruit deci pe o temă de poem dramatic, teatrul lui Delavrancea se realizează pe un plan realist, iar din toată poezia pe care creatorul a vrut s'o răspândească în jurul operei sale, nu a rămas decât un lirism deseori simplu, de multe ori naiv, dar întotdeauna pornit din sinceritate.

Aci trebue căutat punctul nevralgic în dramaturgia lui Barbu Delavrancea. Şi dacă astăzi, teatrul lui nu moare, aceasta se datoreşte întâi unui element de curiozitate.

„Luceafărul", „Viforul sau „Apus de soare" sânt drame care constituesc documente extrem de interesante pentru a dezlega evoluţia teatrului românesc. Ele sânt în acelaş timp un serios examen pentru un actor care-şi încearcă posibilităţile sale de creaţiune într'o adaptare autohtonă. Ele nu pot fi însă trecute în domeniul clasicismului românesc, întrucât realizarea lor de ansamblu este imperfectă.

Totuşi, Barbu Delavrancea avea simţul teatrului, şi s'a arătat un iscusit mânuitor al artei de a construi o piesă. Dacă am considera doar izvorul subiectelor sale şi aceasta ar fi deajuns, pentru a ne da seama de concepţia sa creatoare. Istoria reprezintă pentru arta dramatică, un material bogat şi care se încadrează perfect în însăşi esenţa teatrului, de a nu se ocupa de o acţiune decât în punctul ei culminant.

Din îmbinarea zilelor ce se scurg cu un ritm monoton şi cadenţat, istoria şlefuindu-se în contact cu timpul, nu păstrează pentru posteritate decât fapte excepţionale, gesturi eroice sau vieţi care esă din comun. Nimic dar mai logic ca istoria să servească teatrul atât de bine.

„Apus de soare" închee trilogia pe care Barbu Delavrancea a închinat-o vieţii lui Ştefan cel Mare. Domnia aceasta încununată cu succese, bogată în războae şi în fapte eroice, învăluită într'o atmosferă de grandoare, avea să servească cu prisosinţă imaginaţia entuziastă a poetului Barbu Delevrancea.

In „Apus de soare", Ştefan ne apare în ultimele luni ale vieţii lui glorioase. Albit de timpuri şi de războae, încovoiat subt povara a 47 ani de domnie, Ştefan cel Mare ne este redat de Barbu Delavrancea sub aspectul unui bătrân energic şi totuşi blând. Poetul a insistat în special în conturarea caracterului, asupra omului şi nu asupra eroului. Această „umanizare" a personajului, ne poate da o idee exactă de nivelul terestru al dramei, care nu se înalţă prin transfigurare până la o apoteoză. Şi e probabil că Barbu Delavrancea nu a dorit acest lucru, dar influenţa teatrului naturalist din acea epocă (scena cu doctorii din ultimul act, este de cea mai pură esenţă naturalistă), şi principiile lui Alexandru Davilla în formaţiunea dramei româneşti, au avut aceste repercusiuni ce au slăbit nivelul general al operei. Pentrucă nu tiradele lungi şi copleşite de superlative, nici naraţiunile patetice pot contura semnificaţia unei drame, ci numai caracterizarea personagiilor.

Ştefan îşi simte sfârşitul apropiat. Pentru liniştea lui sufletească şi pentru binele Moldovei vrea să înscăuneze din chiar timpul vieţii lui pe Bogdan la tronul Moldovei. Intors dintr'o campanie în Pocuţia, unde rana ce o căpătase la Războeni, se înrăutăţeşte, Ştefan adună boerii şi-l proclamă pe Bogdan, Domn al Moldovei. O parte din boerime în cap cu paharnicul Ulea se răzvrăteşte în contra acestei deciziuni şi profită de boala lui Ştefan, pentru a aţâţa poporul în contra lui Bogdan. Dar într'o ultimă încordare, faţă cu moartea pe care o simte apropiată, Ştefan sare din patu-i de suferinţă, ucide pe boerul răzvrătit şi moare în braţele lui Bogdan care este aclamat domn de către popor.

Tema e dramatică şi se realizează scenic cu mult dinamism. Dar din întreaga piesă, sfârşitul ultimului act este singurul moment de poem dramatic, de transfigurare. Acest final realizat pe un ton schimbat, rămâne cea mai bună parte din „Apus de soare".

GH. NENIŞIOR

Actorii

Teatrul Naţional şi-a deschis stagiunea cu un spectacol îngrijit.

Atât distribuţia, cât şi interpretarea — individual şi în ansamblu — s'au făcut în cele mai bune condiţiuni.

Rolul lui Ştefan cel Mare a fost interpretat de d. G. Calboreanu, care a unit — în eroul său — latura umană cu cea grandios legendară.

Dela impresionanta duioşie din scenele familiale, d-sa a trecut la accente de vitejie reţinută. N'a depăşit niciodată măsura, N'a căzut nici în familiaritate, nici în grandilocvenţă.

Rolul a fost construit unitar, cu originalitate. Am avut în faţă o fiinţă vie — cu toate părţile artificiale din text, pe care actorul sau le-a umanizat, sau ni le-a strecurat cu abilitate pe dinainte fără să le simţim prea mult falsitatea.

Rolul „Ştefan cel Mare" este o creaţie de maturitate a d-lui Calboreanu, care se situiază în galeria artiştilor noştri de rangul întâiu.

D-na Sorana Ţapu, cu omenie şi distincţie, a jucat rolul Doamnei Maria — care a ştiut să fie lângă soţul ei mai mult femee iubitoare, decât retor patriotic. D-sa a pus în rol suflet. A jucat cald. A avut demnitate şi prestanţă.

Am simţit regretul că o vedem atât de rar la rampă. De ce? S'a pus în grevă.

Ne-au reţinut atenţia creaţiile d-lui Antonescu şi a d-nei Victoria Mierlescu.

Dintre debutanţi s'a remarcat d-ra Eugenia Popovici, care, în rolul Oanei, a dovedit un variat şi fin temperament dramatic. „Oana" reprezintă pentru d-sa o consacrare.

Decorurile şi costumele pline de pitoresc.

Domnii, în platoşele plastroanelor scrobite, şi doamnele — care şi-au atârnat de gât, în faţă, un fel de simulacru de rochii — n'au regretat că unii s'au îmbrăcat şi altele s'au desbrăcat pentru premiera dela Teatrul Naţional.

M. S.

Libertatea literaturii*

Literatura de imaginaţie s'a bucurat întotdeauna de libertate. Chiar sub vechiul regim francez când tipărirea unei cărţi era supusă unei aprobări din partea cenzurii regale, literatura de imaginaţie se putea desvolta fără obstacole. Cenzura putea să oprească „Scrisorile filosofice" ale lui Voltaire, dar n'avea cuvânt când era vorba de „Gil Blas" al lui Le Sage sau de romanele cinice ale lui Restif dela Bretonne. Foarte rar se întâmpla ca o operă literară să fie prohibită pentru imoralitatea ei. „Gil Blas" de exemplu, s'ar putea numi romanul tâlhăriei. Nu întorci o pagină fără ca să nu dai peste descrierea unei pungăşii, a unei înşelătorii sau a unei hoţii la drumul mare. Eroul, Gil Blas, pornit în viaţă cu naivitate şi bună credinţă, face o serie de experienţe desastruoase atât pentru punga lui cât şi pentru simţul lui moral, molipsindu-se în cele din urmă dela lumea conruptă în mijlocul căreia trăeşte.

Care este moralitatea acestui roman? Una singură, şi care s'ar putea formula cam aşa: In viaţă sentimentele frumoase sânt luate în batjocură, numai interesul conduce totul şi cine e sincer, desinteresat şi cinstit este repede dat la o pare şi învins în lupta pentru existenţă. Aceasta este învăţătura care se desprinde din una din cele mai preţuite opere ale literaturii clasice. Totuş, nimeni nu s'a gândit vreodată să acuze pe Le Sage de imoralitate şi să ceară prohibirea lui „Gil Blas".

In mintea tuturor, literatura de imaginaţie a apărut întotdeauna învestită cu privilegii şi cu drepturi, uneori chiar foarte întinse. In epocile de opresiune politică, literatura a fost singura putinţă de exprimare a sentimentelor nepermise şi a adevărurilor oprite. Sub haina ficţiunii puteau trece multe constatări crude şi multe îndemnuri curajoase. E destul să pomenim de rolul pe care l-a jucat fabula în vremurile de regim absolutist. Literatura devenea astfel pentru oamenii doritori de o schimbare, un prilej de destindere, un îndemn şi o nădejde. Cu râsul ei naiv şi uneori atât de amar, fabula desarma chiar cea mai necruţătoare cenzură. Dar privilegiile de care se bucura literatura apar şi mai evidente când ne gândim la satira ciclopeană a lui Rabelais. Vestitul „Gargantua et Pantagruel" ascunde sub enorma-i bufonerie o critică amară a societăţii franceze din prima jumătate a secolului al XVI-lea. Sub aparenţe foarte străvezii Rabelais atacă biserica, magistratura, universitatea şi toate instituţiile Franţei de pe atunci, în care se lăfăiau mediocritatea, venalitatea şi înşelătoria.

Mulţi comentatori au văzut chiar în uriaşul Gargantua caricatura regelui Francisc I. Dar libertatea apare şi mai mare când ne gândim la stilul lui Rabelais. Autorul lui „Gargantua" nu se sfieşte să numească lucrurile cu numele lor adevărat. Pentru Rabelais tot ce e natural e şi moral. Nu-i este ruşine să exclame admirativ cândl uriaşa Gargamelle soţia lui Grandgousier şi mama lui Gargantua abia mai poate sufla după ce a mâncat zdravăn la un ospăţ: „O belle matière fécale qui devait boursouffler en elle! Imaginile scatologice abundă şi aproape nu e pagină în care să nu fie o pornografie. Ce s'ar face oare un traducător român al lui Rabelais, nevoit să transpună fraze ca aceia de mai sus şi altele încă şi mai categorice cu expresii ca „mascher merde", „rataconniculer", „corchier" şi „barytonner du cul"? Dacă s'ar încumeta să traducă cu oarecare fidelitate, cu siguranţă că s'ar găsi oameni care să-l acuze că săvârşeşte un atentat la pudoarea limbii româneşti.

Vechiul regim francez va fi avut el multe păcate; fără îndoială, însă, că cel mai mic din toate a fost acela al cenzurii literare. Cenzura regală din acele vremuri putea să fie aspră şi nedreaptă: dar cel puţin nu era ridiculă. Putea să condamne o carte pentru ideile ei, dar nu pentru stilul ei indecent sau pentru imoralitatea ei. In istoria morală a secolului al XIX-lea, unele din pasagiile cele mai ruşinoase sânt desigur acuzaţiile de atentat la bunele moravuri pe care le-au suferit Flaubert şi Baudelaire, cu prilejul a două capo d'opere cum sânt „Madame Bovary" şi „Les Fleurs du Mal".

Prigoana, sub pretext de moralitate a literaturii de imaginaţie apare mai puternică tocmai în epoci, de mai mare conrupţie socială. Se începe în chip făţarnic cu purificarea literaturii, atunci când ar trebui să se înceapă cu purificarea altor domenii. Sânt alte grădini de plivit, mai vaste şi mai vitale. Cred oare moralizatorii noştri că prin purificarea literaturii societatea românească se va purifica şi ea? Ca să creadă aceasta le-ar trebui ori furia mistică a lui Savonarola ori sincera indignare a lui Juvenal. Dar le lipsesc deopotrivă şi una şi alta.

Nu. Literatura nu merită „nici această prea mare cinste, nici această ruşine". Cinste prea mare i se face când i se atribue un rol covârşitor atât în propagarea binelui cât şi în răspândirea răului. Cei mai mulţi dintre oameni nu consideră literatura de imaginaţie decât ceiace este într'adevăr în adâncul firii ei, adică un joc şi o odihnă, o evadare din real şi o uitare a eu-lui propriu. Aici nicio cenzură şi nicio predică nu poate avea efect. Fiecare merge către ceiace îl îndeamnă temperamentul, gustul şi educaţia pe care le are. Iar acestea nu se pot îndruma în nici un caz prin măsuri prohibitive ci prin exemple. Ori ce altă măsură în această privinţă nu este decât o diversiune ipocrită.

AL. PHILIPPIDE

Ruşinea care se aduce literaturii de imaginaţie prin aplicarea de constrângeri moralizatoare nici nu mai are nevoie să fie dovedită. Ea sare imediat în ochii oricărui om de bună credinţă. Este o infamie inutilă, pentrucă înseamnă degradarea celei mai desinteresate activităţi omeneşti, care este liberul joc al închipuirii şi al visului.

AL. PHILIPPIDE

* v. „Adevărul Literar" din 6 Septembrie 1936.

Cărţi şi Reviste

Therry Maulnier: Mythes socialistes

Este o culegere de articole asupra mişcărilor ce au agitat opinia publică acum în urmă, scrise de un elev inteligent al lui Maurras.

El analizează în aceste articole părerile lui Alain, Lacretelle, André Gide, etc.

Face apoi să reiasă că marele resort al Marxismului actual este tocmai acel idealism, pe care Marx îl lăsase la o parte, spre a construi un socialism ştiinţific. Ajunge la concluzia că până în cele din urmă se constată că Marx face apel la clasa mijlocie burgheză şi nu la proletari şi afirmă că toate profeţiile marxiste au fost dezminţite de evenimente, care nu au vrut să se supună sistematizării sale istorice prea rigide.

Ideia principală a cărţii însă, este că scriitorii oscilează veşnic între o atitudine pur intelectuală, prin care se izolează de societate şi o supunere, sau mai bine zis o abdicare a inteligenţii faţă de un partid politic: castrare sau prostituţie, aceştia ar fi cei doi poli ai alternativei pentru scriitorii contimporani.

Inteligenţa nu le serveşte nici într'un caz, nici în altul, pentru a se călăuzi în realitate.

Orice mitologie presupune o religie, deci, i se poate răspunde lui Maulnier, orice critică s'ar adresa socialismului, nu i se poate tăgădui o credinţă. „*Socialistul poate avea spiritul cel mai pozitiv din lume, aceasta nu-l va împiedica de a crede în posibilitatea de a reclădi lumea pe câteva idei elementare de justiţie.* Pentru realizarea unui astfel de ideal s'au asociat câţiva scriitori mari din toate ţările lumii.

Ultima carte a lui John-Dos-Passos

Cărţile de călătorie sânt de obiceiu plicticoase şi goale, fie că au pretenţii literare, fie că se numesc reportagii.

Se putea însă ca autorul lui *Manhattan-Transfer*, să cadă în asemenea banalitate ?

Este şi în Sur toute la Terre aceiaşi mişcare şi culoare, acelaş simţ ascuţit şi precis, poetic şi realist de care dă dovada John Dos Passos, aci ca şi în tot ce scrie.

Mijloacele sale de realizare sânt atât de simple, directe şi pline de francheţă, încât avem impresia că nu se vor putea întrebuinţa decât într'o literatură viitoare de către alţii, afară de el.

Mai presus de orice, sânt mărturii cinstite şi pline de viaţă.

Das Wort

După dispariţia hebdomadarelor „Neue deutsche Bläter" şi „Die Sammlung", în jurul cărora se grupaseră cei mai valoroşi scriitori germani refugiaţi, şi totodată cei mai reprezentativi scriitori ai Germaniei de după războ, — iată azi o nouă revistă literară, purtând sugestivul titlu: „Das Wort". In cuvântul introductiv, Hugo Huppert ne lămureşte că „niciodată o revistă n'a avut mai puţin nevoe de motivarea apariţiei ei, ca „Das Wort"; căci niciodată, reprezentanţii fireşti ai unei mari literaturi n'au fost puşi în situaţia în care sânt puşi cei mai mulţi dintre scriitorii germani contimporani, ba chiar mulţi clasici germani. Tradusă în toate limbile lumii, martoră un sfert de veac la cele mai dramatice frământări sociale şi individuale, de peste trei ani în exil, — această literatură atât de năpăstuită şi-a avut editurile ei, dar n'a avut nici o revistă.. Inainte de instituirea celui de al treilea Reich, cărţile unui Thomas Mann, Heinrich Mann, Remarque, Feuchtwanger, Arnold Zweig, Ştefan Zweig, au atins ediţii cu mult superioare lui „Mein Kampf". Atât timp cât poporul german a mai putut alege în libertate, el s'a pronunţat de partea civilizaţiei şi pentru limba germană, împotriva barbariei şi bâlbâielei".

„Când naţional-socialiştii au ajuns la putere, au stâlcit limba în comunicatele lor, tot astfel după cum a stâlcit trupurile Germanilor în lagărele de concentrare. Pe scriitori i-au alungat din graniţele Reichului. Au impus maselor, prin presiuni şi represalii, jargonul cărţii „Mein Kampf". Au desfiinţat din cărţile de şcoală cuvintele lui Goethe şi Heine şi le-au înlocuit cu gângăvelile lui Hitler şi Goebbels.

Au uitat însă că cuvântul nu cunoaşte graniţe. Şi cum adevăratul cuvânt german nu poate vieţui în interiorul graniţelor celui de al treilea Reich, cei chemaţi îl păzesc şi îl cultivă în afara graniţelor. Când cei care l-au barbarizat vor fi înlăturaţi, poporul german va primi înapoi, curată şi limpede, o moştenire bine păzită".

Din cuprinsul primului număr al revistei „Das Wort" menţionăm fragmentul de roman „Atacul asupra insulei Wyst" de *Bodo Ukse*, a cărui acţiune se petrece în sânul trupelor naţional-socialiste germane; „Schipper Schammes" de *Arnold Zweig*; „Melancholie" — povestea unui om sfârşit — de *Oskar Maria Graf* şi „Flüchtlinge" de *Hans Marchwitza*. Eseuri substanţiale semnează *Stefan Zweig*: O conştiinţă împotriva constrângerii; *Rudolf Olden*: G. B. Shaw, cu prilejul celor optzeci de ani dela naşterea sa; *Ludwig Marcuse: Cazul humanismului; Alfred Kurella: Omul*, creatorul lui însuşi.

Critici, recenzii şi notiţe completează materialul beletristic.

„Das Wort" merită cu prisosinţă încurajarea cetitorilor de limbă germană, care au numai de câştigat depe urma bogăţiei de gândire a fruntaşilor scrisului german, de dincolo de fruntariile celui de al treilea Reich.

Ad. B.

Cronica sportivă

In general un match de football este o luptă ale cărei peripeţii trebuesc trăite, nu citite. Nimic mai fad, mai necomunicativ şi lipsit de orice căldură, decât descrierea unei „faze" în limbajul şi vocabularul technic-sportiv. Rareori un match prezintă în desfăşurarea lui ceva memorabil sau demn de comentat.

Partida care s'a jucat Duminică între A.M.E.F.A. şi Venus e departe de a fi memorabilă, dar merită a fi puţin comentată căci ilustrează cum nu se poate mai bine ce lucru delicat şi greu de dozat este tactica ce trebue adoptată într'un anumit joc cu un anumit adversar.

Manifestând o indiscutabilă superioritate teritorială la care trebue adăugat, e drept, un tot aşa de indiscutabil nenoroc, Venus nu a putut face decât match nul, renunţând astfel la conducerea plutonului primei noastre divizii. Dacă în prima repriză s'au produs unele încercări ofensive ale arădenilor, care de altfel au deschis scorul, în a doua repriză însă, echilibrul a fost permanent rupt, exclusiv în favoarea bucureştenilor. Jocul era total desfigurat, una din echipe atacând fără încetare iar cealaltă retrasă într'o defensivă feroce şi desnădăjduită a cărui singur merit era corectitudinea, iar justificarea ei, rezultatul. Venus merita victoria şi a luptat enorm ca s'o câştige, A.M.E.F.A. s'a apărat eroic şi a meritat să nu piardă, dar rezultatul atâtor bune intenţii şi sforţări meritorii, a fost un match dacă nu chiar plicticos, în orice caz lipsit de tot ceiace face farmecul şi interesul unui joc bine echilibrat.

Pentru mulţi spectatori explicaţia lucrului stă în tactica greşită pe care au adoptat-o venusiştii în a doua repriză a matchului; de obicei o tactică greşită este la rândul ei explicată printr'o lipsă oarecare: de viteză, de precizie, de legătură; de astădată tactica practicată de învingătorii prezumptivi a păcătuit prin exces; exces de violenţă ofensivă şi exces de dominare teritorială. In repriza a doua Venus a jucat aproape neîntrerupt pe terenul adversarilor. Eroarea aceasta a făcut cu neputinţă desfăşurarea unei acţiuni mai clar concepute iar pe de altă parte a congestionat poarta lui Saa[illegible]wsky. Cu o înaintare nervoasă şi poartă blocată de o echipă întreagă nu se pot marca puncte şi e păcat că Venus nu a realizat acest lucru în cursul matchului căci poate l'ar fi câştigat; şi totuşi a avut ocazia să constate că se înşeală, căci cea mai favorabilă ocazie de marcat s'a produs pentru bucureşteni tocmai după ce terenul se decongestionase în urma unei acţiuni ofensive a A.M.E.F.-ei.

Iată dar un perfect exemplu de tactică greşită prin exces. Apărarea de nepătruns a oaspeţilor a fost trezită, creată s'ar putea spune, de presiunea neîntreruptă a atacului. Spiritul jocului, care cere în primul rând echilibrul echipelor s'a răzbunat şi n'a tolerat să fie în matchul acesta nici învinşi, nici învingători.

Despre jucători nu se poate spune mare lucru; cu tot spiritul lor ofensiv, venusiştii nu au făcut jocul lor hotărât cu care sântem obişnuiţi. Singurul care a făcut excepţie, este Iordăchescu a cărui intervenţii au fost totdeauna sigure; ceilalţi s'au arătat şovăitori şi nici n'au pus în jocul lor acel mic supliment de viteză care face să încline balanţa. Inaintarea începea deseori frumos câte o acţiune pentru a o termina greşit; mai întotdeauna se trăgea la poartă dela distanţe mult prea mari, greşeală care se agrava şi prin împrejurarea că Sepi se mişca foarte greoi, dribla mult şi uşura astfel sarcina apărării.

Mijlocaşii n'au fost nici ei la înălţime; în loc de a împinge jocul înainte, se mulţumeau cu schimburi laterale, agrementate cu diverse „figuri" vesele datorite lui Eisenbeisser. In fine apărarea, leneşă şi ea; de altfel nici n'a prea avut mult de lucru.

La A.M.E.F.A. locul întâi se cuvine portarului care s'a dovedit a fi un jucător de excepţională valoare, evidenţiindu-se de restul echipei care a făcut un joc de strictă defensivă. Siguri Prasssler şi Parnecky au salvat aparenţele schiţând de formă unele atacuri. Considerată în bloc însă, echipa arădeană a făcut dovada unei tenacităţi excepţionale şi a unei voinţe de a nu fi învinsă care a exasperat pe susţinătorii fanatici ai Venus-ului.

Oricum, bucureştenii meritau să învingă şi dacă din excesul lor, de ofensică ca şi din excesul de defensivă al oaspeţilor nu a rezultat o altă categorie de excese păgubitoare jocului, lucrul se datoreşte d-lui Gr. Russu, care a arbitrat cu obiectivitate şi cu mult tact un match foarte greu.

GRIMAN

Cronica literară

RAMIRO O T.Z, Manualetto rumeno.

Lumea universitară şi publicul cititor îşi aduc aminte mereu cu plăcere de d. Ramiro Ortiz, fost profesor la Facultatea de litere din Bucureşti şi care ne-a părăsit acum câţiva ani spre a ocupa o catedră de filologie romanică la Padova. Oricât gestul este psihologiceşte îndreptăţit, părerea noastră de rău este încă vie, doarece d. Ramiro Ortiz era de mai mult de două decenii amestecat în viaţa noastră culturală. E drept că întors în patrie dânsul a continuat să cultive ţara de adopţiune şi micul manual de limbă română pe care ni-l înfăţişează astăzi este o bună dovadă. Totuşi plecarea d-lui Ortiz este o pierdere şi poate că, cu mai multă stăruinţă ar fi fost înduplecat să rămână. Oricâtă propagandă românească ar face iubitul meu profesor la Padova, rezultatele ei sânt menite să rămână multă vreme precare. România va pătrunde în conştinţa occidentală brusc, odată cu sporirea potenţei ei politice şi culturale, nicidecum prin mica propagandă. Occidentalul este astăzi ocupat de treburile lui, puţin cam prea plin de mândrie. încât va trebui să treacă puţin timp până ce noţiunea de orient să-şi câştige dreapta ei valoare. Indrăznesc a crede, şi nu vreau să supăr pe nimeni, că dacă din punctul de vedere al vieţii civile suferim de o vădită inferioritate faţă de occident, de o dureroasă inferioritate uneori, din punct de vedere cultural sântem, proporţional, într'o remarcabilă tensiune. Occidentul cultural e blazat şi în decadenţă. Civilizaţia Occidentului e grandioasă prin legea inerţiei, a noastră e mizeră prin lipsă de timp suficient de desfăşurare. Tocmai de aceia intelectualul, conştient de locul prost pe care îl ocupă, are o sensibilitate mai acută, un complex sufletesc mai proaspăt. Şi apoi viaţa noastră politică nu va fi multă vreme aşa de absorbitoare încât o altă mândrie să întunece pe aceia strict culturală. Stând în România, d. Ramiro Ortiz făcea acest serviciu remarcabil tinerimii universitare de a o întreţine într'o permanentă bucurie de muncă şi într'o vastă perspectivă europeană. Un francez ar fi fost plin de literatura lui naţională şi ar fi simţit o datorie de a o răspândi şi aici după toate regulile pedagogiei franceze.

D. Ortiz, nu. Cu o cultură literară uriaşă, cu o curiozitate şi o simpatie şi mai remarcabile, dânsul înfăţişa toate cu aceiaşi căldură. Literatura franceză o cunoştea până la cei din urmă moderni, pe cea română în toate ascunzişurile. In România d. Ramiro Ortiz putea să mai exercite multă vreme o binefăcătoare înrâurire prin marele lui spirit comparativ. In Italia, cu toate onorabilele sale sforţări, va întâmpina, cred, greutăţi. In primul rând din cauza puţinătăţii studenţilor şi din a adaptabilităţii lor reduse la limbile străine. D. Ortiz însuşi mărturiseşte că sânt mulţi aceia „înclinaţi să socotească limba română o limbă aproape imposibil de învăţat." In orice caz munca d-lui Ortiz este cu atât mai plină de merit şi desigur că nimic bun nu rămâne fără urmări oricât de îndepărtate.

Manualetul cuprinde întâiu de toate, pentru uzul studenţilor italieni, câteva texte, în genere bine alese. Mă feresc de a face vreo observaţie în privinţa scriitorilor contimporani, spre a nu supăra pe nimeni. Eu aş fi făcut poate altfel. In orice caz d. Ortiz n'a alterat adevărul în liniile lui generale. La Eminescu îmi îngădui însă o observaţie. *Somnoroase păsărele* este o poezie destul de mediocră şi de altfel imitată din nemţeşte. Cât despre *Intre păsări*, publicată de Bogdan-Duică, e de-adreptul ridicolă. Nu acesta este Eminescu. Primul contact al unui străin cu un poet este hotărâtor şi cu greu mai poţi convinge pe cineva că cel care a scris o poezie cu două păsărele care stau în cuib „cioc în cioc" e un poet mare. Toată lumea ştie cât de bine informat este d. Ortiz în istoria şi în literatura noastră.

Introducerea istorică şi gramaticală este admirabilă. Recomand iubitului meu profesor pentru o ediţie viitoare unele rectificări. De pildă când Christian Schesaeus vorbeşte în poemul lui latin despre Valahul murdar, îmbrăcat în piei păroase, mâncând lapte şi caş, nu se poate lua în serios această tipică bârfeală hungarică şi trage concluzia că şi în secolul al XVIII Românii din Ungaria trăiau în „stato primitivo". In fond acestea sânt veştmintele şi alimentele oricărui păstor. Documentul nu e document, ci diatribă. Cred că sânt în sentimentul tuturor intelectualilor cu oarecare pricepere în treburile noastre literare declarând că Nicu Gane nu era „novelliere elegante", ci un plictisitor amator. Intrucât priveşte *Madona cu trandafiri* a d-lui G. M. Zamfirescu, fără a angaja pe nimeni, sânt de părere că e o inepţie.

Intrucât priveşte partea filologică, temeinică, se cere o anume prudenţă în expunere, pentru a nu lăsa să se strecoare idei greşite. D. Ortiz povesteşte că Spengler i-a spus într'o seară cum că pentru el nu importa atât faptul că Românii sânt latini cât împrejurarea că ei vor să fie latini. De aci rezultă că dovada latinităţii noastre nu e făcută, latinitatea rămânând doar o simpatică idee fixă a Românilor. D. Ortiz numeşte asta exageraţiune, dar găseşte totuşi oarecare adevăr în spusele lui Spengler. După arătarea numeroaselor înrâuriri străine în limba română, impresia studentului poate să fie una cu totul împotriva adevărului, deşi d. Ortiz n'a gândit aceasta: anume că latinitatea noastră e de o calitate secundară. Noi Românii nu mai ţinem acum atât de mult să fim latini, cât ţinem să fim români. In nici un caz adevărul nu-l putem altera. Fapt indiscutabil este că limba pe care o vorbim este o limbă romanică dintre cele mai autentice.

Lucrul părea de mult un loc comun şi ni se pare puţin util să-l punem la îndoială. Studentul trebue să ştie că arătarea elementelor străine din limba română e o operaţie analitică a filologului, nicidecum o dozare a latinităţii noastre. Limbă neoromanică cu rădăcini exclusiv latine nu există. Luaţi limba franceză, limba italiană şi veţi vedea din orice dicţionar cantitatea de elemente străine. *Bitter, bistecca, bargello, balla, balsamo, bailamme, caracca, chepì, diga, fandònia, giardino, arringa, etc., etc.*, ce sânt toate astea în italieneşte decât elemente străine? La noi latiniştii au crezut totuşi în himera unei limbi neolatine absolute.

A venit apoi şcoala pozitivistă care punând lucrurile la punct a afectat un soiu de pesimism şi a exagerat asupra elementelor slave. Adevărul este că limba română este o limbă neolatină ca oricare alta cu o bază de rădăcini latine şi cu un procent de elemente străine. Aşadar Românii nu sânt de aceia care numai vor să fie latini, cum credea Spengler, ci sânt latini deabinelea, în sensul continuităţii linguistice, zicând *pâine* şi *maioneză* aşa cum italienii zis *pane* şi *bistecca*, amestecând rădăcinile latine cu neologismele. Dar unor studenţi începători trebue să li se explice cu băgare de seamă şi valoarea unor elemente străine şi desigur d. Ortiz o va face.

Intr'o limbă sânt elemente fundamentale care exprimă gândirea unui popor şi elemente secundare care-i exprimă numai

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Prud'homme

In volumul său „Vie a Paris pendant la Révolution" pe care moartea nu i-a îngăduit să-l termine, Georges Lenotre, a lăsat pagini de un interes extraordinar asupra specialistului în defăimare, invectivă și calomnie, care a fost Louis Marie Prud'homme.

La o epocă în care Mirabeau era în plină popularitate și poporul din Paris, încă sub influența tradițiilor, era credincios dinastiei și familiei regale, Prud'homme și-a început campania împotriva lui Ludowic al XVI-lea și a Mariei Antoaneta, care-i imputa de pe atunci nebuniile dela Trianon și luxul insolent de la curte.

Originar din Lyon, el venise la Paris în 1782 și-și făcuse planul să întemeeze și să conducă un jurnal, deși era analfabet. Cu două zile înainte de luarea Bastiliei, apăru primul număr din „Révolutions de Paris", a cărui fascicolă, de aproximativ cincizeci de pagini, ajunse la tirajul extraordinar de două sute de mii de exemplare. Se poate ușor vedea, de aci, ce operație financiară avantajoasă a fost această foiță a unui sans culotte.

In fiecare săptămână „Omul plătit cu douăzeci și cinci de milioane" era batjocorit, i se scotea pe nas acest formidabil „salar" (era vorba de lista civilă a Regelui), îngrămădind astfel, zi cu zi ura sălbatică în sufletul mulțimii.

După moartea lui Mirabeau, Prud'homme cerea sus și tare desființarea monarhiei:

„Considerând, — spunea el, — că tronul împietrește inima celui ce se așează în el, oricât de omenos ar fi, și că orice coroană comprimă și ingustează spiritul cel mai bine organizat, Națiunea va anula pentru veșnicie titlurile de rege, regină, prinț, care nu vor mai avea de aci înainte nici un înțeles în limba franceză".

Diapazonul ziarului său se ridica din ce în ce. Furoarea demoniacă a pamfletarului a ajuns la culme după fuga neizbutită a familiei regale și arestarea de la Varenne. El specula în profitul său toate aceste evenimente. Proza sa la adresa familiei regale devenise de-o nemaipomenită mărșăvie. Tronul Franței era un „coteț pentru porci". Mariei Antoaneta i se adresa în felul următor: „N'ai venit în cetatea noastră decât pentru a zdrobi, sub roțile carului tău, pe nenorociții de locuitori.

Masacrarea Parisului trebuia să fie bucuria triumfului tău. Dar acum îngălbenești. Tremuri pentru sângele tău. N'avea nici o grijă, el nu va murdări pământul Franței. Călăul tău e în inima ta!" (Pe atunci nu îndrăznea încă să se gândească la uciderea regelui). Cât despre „Capet", „a dezertat, și-a părăsit postul ca un laș și un scelerat".

Nimic nu ilustrează mai bine pe acest defăimător în adevărata sa lașitate, decât sfârșitul său în 1914, la revenirea Burbonilor După atâtea insulte grosolane, el nu se sfiește să ridice imnuri de slavă celor la asasinarea cărora a contribuit atâta, după ce i-a târît prin toate noroaiele. In adevăr, el dă la lumină în deplină liniște a conștiinței, un volum mare și gros „Histoire de la vie privée et politique, du vertueux Louis XVI" și, ceiace întrece marginile oricărei îndrăzneli, o „Histoire générale et impartiale des erreurs, des fautes et des crimes commis pendant la Révolution"!...

Două filme

Două filme americane. Americane deși unu din ele e producție engleză. Dar regisorul și toți actorii sânt americani. (Myriam Hopkins, Merle Oberon, Joe Mac Cree, etc.) Acesta din urmă se numește „These three" adică „cei-trei" (titlul românesc: „Infamia") și este unul din cele mai bune filme de vre-o câțiva ani încoace.

Cellalt, se numește „Wife versus secretary" („Soție contra secretară"), (Clark Gable, Mirna Loy, Jean Harlow).

După cum se vede, s'a lansat moda filmelor cu vedete-brelan. Până acuma stelele erau dispuse în binom: un He-star și o Shestar. In curând vom avea un film cu cadril de „leading-parts". Pe urmă vor veni quintete, sextete... Este efectul inflației. La Hollywood e supraproducție de prime roluri. Și atunci, pentru a împedeca șomajul, se împarte celebritatea în bucăți.

O piesă engleză

Subiectul dramei lui T. S. Eliot „Asasinatul din catedrală", este simplu și frumos. E vorba de omorârea sfântului Thomas Becket, lordul cancelar al Angliei, Archiepiscop de Canterbury, sub Henric al II-lea Plantagenetul, cel mai popular dintre sfinții englezi.

Piesa, căci este o piesă, nu un roman, are două părți, tăiate prin predica sfântului archiepiscop. Ea începe la întoarcerea lui Becket în Canterbury și se termină cu moartea sa. Un cor întovărășește acțiunea cu comentarii profetice și cuvinte înțelepte. Piesa e scrisă în versuri libere, alcătuind o prozodie foarte personală, cu care publicul este obișnuit.

Se știe că T. S. Eliot s'a convertit la catolicism după faimoasa prefață a eseului său asupra lui Lancelot Andrews.

Dar temperamentul lui Eliot nu-i deloc pasionat, inspirat și clocotitor cum au fost alții. El, fie că scrie cântecul desnădăjduia din „Terre Caste" fie că scrie ca slujitorul clar văzător al unei cauze supraomenești, rămâne acelaș condiționat al unei forme chinuite a inteligenței, care operează prin juxtapuneri restrictive într'un timp — personal și abstract totodată — la abolirea duratei. Adică un fel de joc al spiritului în spirit.

Opera sa ultimă ne apare ca o lucrare a unui poet prea inteligent spre a se adapta necesităților pasiunei dramatice, dar destul de stăpân pe o retorică dramatică pentru a uimi și a antrena admirația spectatorilor. Astfel, corul, preoții, Thomas el însuși, se exprimă cu o luciditate uimitoare, totuși grea de opresiunea care pune stăpânire pe sufletul unui om superior, care se găsește pentru prima dată în fața destinului său adevărat.

Ideia centrală care se desprinde din această dramă, ar fi antagonismul dintre Rău și Bine, voit de Dumnezeu pentru ca să realizeze odată pentru totdeauna unitatea indestructibilă între Dumnezeu și creatura sa, prin Redempțiune.

Acțiunea de grație declamată la sfârșit de cor, în versuri ample ce amintesc pe Claudel, proclamă acest adevăr, făcând act de credință și umilitate în același timp, așa cum cere adevăratul creștinism ferbinte.

Ritmul poemului este diversificat spre a se potrivi diversităților intelectuale și emoționale a conținutului. Dar e mai simplu și mai puțin zguduitor decât în Terre Gaste sau Sweeny. E mai simplu și cu intenții mai directe; într'un cuvânt, o înveșmântare mai clasică, în aparență cel puțin.

civilizația. Acestea de obiceiu sânt internaționale și fluctuabile. Italienii zic *Yogurt* și *Krauti* (iaurt, varză acră). Ar fi greșit să socotim aceste vorbe ca elemente străine intrate în limbă. Ele stau mai totdeauna la periferia graiului și sânt mai de grabă niște adaptări ale unor vorbe internaționale. Viața militară, viața politică, sportivă și cinematografică au astfel de vocabule cu adaptări în toate limbile. Prin urmare nu găsesc potrivit să se zică cum că *polcovnic* și *acadea* sânt dovezi de înrâurire străină, ele sânt numai momente linguistice de contact internațional. D. Ortiz afirmă (luând prea mult în serios o anume teorie falsă a d-lui Lovinescu) că Românii încep să evite slavismele și să adopte neologisme de origină franceză. Aceasta nu e adevărat. Un român cult care își dă seama că limba lui e un tot organic nu are de ce evita slavismele, așa de puține în fond. Neologismele nu le adoptă ca să latinizeze o limbă destulă de latină ci ca să urmeze progresul ideilor europene care, cu adaptările naționale de care vorbeam, se exprimă într'o limbă internațională. Și în acest sens cred că se greșește când se spune că noi introducem franțuzisme. Poate că punctul de plecare este limba franceză, neologismele noastre sânt totdeauna echivalente și cu elemente italiene, spaniole, etc. D. Ortiz găsește urît franțuzismul *chiloți*. Nu zic altfel. Dar italienii zic *culottine*. E un termen de modă internațională, pe care nu-l poate evita nicio nație. Ridicol ar fi dacă dintr'un fals purism l-am traduce cu... *nădragi*. Neologismele noastre reprezintă înaintarea ideilor și într'un fel adaptarea noastră la cele mai vechi și sânt luate din toate limbile deodată. De ce adică *venerabil* vine dela fr. *vénérable* și nu dela it. *venerabile*. Legea lui Heliade este doar cunoscută. In fond noi prin l. franceză sau italiană (însă după forma italiană) redeșteptăm vocabulele latine încât ar fi mai bine să zicem că neologismele noastre sânt în genere de origină latină, și că reprezintă vocabularul intelectual european puțin întârziat.

Urăm *manualului* d-lui Ortiz cel mai deplin succes și asigurăm pe studenții săi că niciun Român nu putea face o operă mai bine informată și mai obiectivă.

G. CĂLINESCU

Prizoniera din Madrid

Nu-i vorba de vre-un epizod senzațional din crudul războiu civil actual din Spania, ci de regina Maria Luiza de Orléans.

MARIA LUIZA D'ORLÉANS

Pe aceasta nu trebue însă să o confundăm cu Marie Anne de Bavaria-Neuburg, soția aceluiași Carol al doilea pe care a luat-o în căsătorie după moartea Mariei Luiza și pe care a pus-o în scenă Victor Hugo, în Ruy-Blas. Aceasta nu era simpatică și a fost detestată de Spanioli.

Maria Luiza era o tânără încântătoare. Semăna cu mamă-sa, Madame Henriette d'Angleterre. Aceiași gură mică, terminată în două gropițe, aceiași culoare „nosette" a ochilor, aceleași trăsături fine și spirituale, într'un oval delicios. Avea o carnație trandafirie, delicată și dinți strălucitori de albi. Tot atât de veselă, poate mai surâzătoare decât mamă-sa, — a cărei viață fără grijă și fără prevedere, s'a curmat atât de brusc și de tragic și a inspirat cuvinte atât de teribile lui Bossuet.

In cartea asupra ei, scrisă de Gabriel d'Aubarède, episodul cel mai încântător este acela din călătoria sa, de la Henday la Madrid, cu un frumos cavaler din escortă, pe care l-ar fi chemat, nume predestinat, marchizul Saint Charmant.

In special place scena în care nepoata lui Ludovic al XIV-lea și gentilomul stau plecați asupra unui izvor cu capetele lipite unul de altul. Generosul cavaler, ce fusese provocat până dincolo de limita îngăduită unei prințese, se apleacă și sărută gura frumoasă în imaginea oglindită în apă.

Carol al II-lea, soțul, spre care călătorea cu acest romantic cavaler, nu avea nicio calitate care să atragă pe o prințesă trăită la Versailles.

La palatul din Esquirial eticheta era neîndurată, mai ales pentru regină, supusă la tot felul de restricțiuni, care de care mai absurde.

Gabriel d'Aubarède în cartea sa „La Prisonnière de Madrid" redă magistral atmosfera de îngrozitoare apăsare a supravegherii de fiece minut la care era osândită tânăra și încântătoarea regină. Distracțiile, după splendorile sărbătorilor de la Versailles, au fost: serbarea oferită la urcarea ei pe tron, arderea pe rug a unor vrăjitoare, a câtorva eretici și eretice, sub ochii bietei Maria-Luiza, în aplauzele nobililor și ale poporului. Se înțelege, au fost și destule curse de tauri. Protocolul nu era încă cizelat, regulele nu erau fixate, cum au fost cu câtva timp înainte de Goya.

Alt capitol foarte interesant din această carte, este descrierea scenelor dezgustătoare a flagelațiilor din Vinerea sfântă.

In seara procesiunii, îndrăgostiții se întâlneau în capele și biserici, dedându-se la adevărate baccanale. Cei mai delicați, mai rafinați, se prezentau la fereastra iubitei, îmbrăcați într'o cămașe lungă, cu gluga care le masca fața și le lăsa gol tot spatele. Apoi, înmănușați, își loveau spatele cu un ciocan.

„Curaj, încă puțină suferință și îndrăgostitul poate fi sigur că frumoasa va veni în persoană și-i va săruta rănile în clipa în care va socoti penitența suficientă. Iar după aceia se vor putea abandona, în toată seninătatea sufletească, deliciilor păcatului mortal, expiat dinainte".

Nu îndrăznește mintea să se gândească ce se va fi petrecând acolo în aceste vremuri de carnagiu ale războiului civil...

Povestirea lui Aubarède se termină cu scena clasică, în care Carol al II-lea deschizând racla Mariei-Luiza, după zece ani, îi strânge în brațe cadavrul, zicând „O, Regina mea, Regina mea, așteaptă puțin, peste un an voi veni să-ți țin tovărășie", — și în adevăr după un an a murit și Carol al II-lea.

Cronica mizantropului

Spirit constructiv

Am trecut deunăzi pe la mânăstirea Plumbuita și m'am oprit o clipă și'n ograda ei. In treacăt fie zis, când un ochiu cultivat la linia înaltei civilizații cade peste priveliștea noastră rurală, totuși pitorească subt raportul sălbatic al naturii, rămâne rușinat, demoralizat. In România, oricâte iluzii ne-am face, nu este nici cea mai mică urmă de civilizație. Spiritul architectonic lipsește cu desăvârșire și casa sau gardul murdăresc câmpul în loc să-l desvolte.

Mânăstirea Plumbuita e monument istoric și se vede că o mână îngrijită a căutat să o apere. Dar în ce stil tătăresc? O sârmă ghimpată văruită împrejmuește anume porțiuni înverzite. Se poate închipui o imaginație estetică mai barbară decât aceia care iscodește sârma văruită? Asta te scârbește dela început, te umilește și te face inapt de a mai contempla monumentul istoric. Un zid primitiv de bolovani ar fi fost mai nemerit. In biserică, și moda mi se pare generalizată în toată zona periferică, s'a așezat o sobă de teracotă. Cine a făcut isprava asta balcanică trebue să fie foarte mândru. El își va zice că a introdus în biserică un element de lux. Ticăloșie! Subt zidurile afumate cu picturi bune de ctitori și sfinți soba stă ca nuca'n perete. Și e mare ca o magherniță și ocupă un sfert din bisericuță.

In curtea mânăstirii sânt vestigiile unei construcții cu mare tindă pe frumoase coloane. Probabil archondaricul mânăstirii. O inscripție recomandă respectarea monumentului pe care se afla totuși o colecție remarcabilă de excremente naționale. E un curios metod acesta de a păstra un monument. Aici nu e vorba de Coloseu, de un monument inutilizabil azi vasăzică și chiar imposibil de continuat. E vorba de o mică construcție din atât de puținele câte mai rezistă la noi dintr'o vreme când nu se construia în zidărie. Cel mai bun mijloc de a o păstra este de a o reface pentru utilitatea actuală. Pe o zidărie așa de groasă se poate foarte ușor reface ipotetic toată clădirea în stilul ei original, încadrându-se în ea ruina și așezându-se acolo de pildă școala primară sau tipografia pe care o vedem alături într'un fel de cocină de porci.

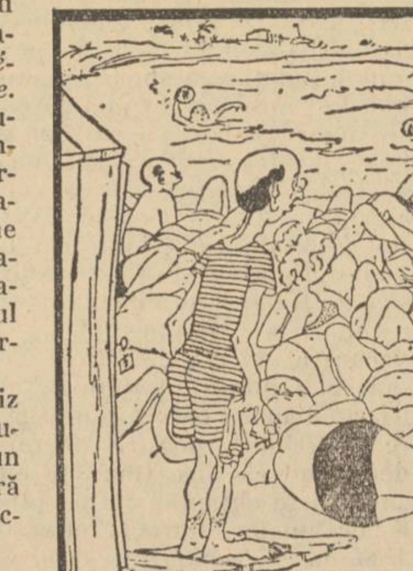
In ograda mânăstirii mai este ceva foarte însemnat. S'au găsit osemintele unor ostași ai lui Matei Basarab și s'a gândit cineva să le facă un soiu de mausoleu. Mai bine nu făcea nimic. Urîtă, sinistră invenție. Intr'un fel de troacă pentru vite se vede un geam prost. Subt ele se zăresc niște coșciuge proaste. Mormânt țigănesc. Imprejmuirea este făcută cu beton sau zidărie îngrozitor cimentată. Ar fi costat oare mai mult dacă se făcea un zid de cărămidă roșie, lustruită, și o edicolă asemănătoare cu elemente stilistice din chiar biserica alăturată? Zic cărămidă roșie ca să înlătur anume cheltueli. Totul te întristează și te rușinează.

ARISTARC

MOARTEA POMPIERULUI

— Și care a fost cuvântul lui din urmă?
— Mă sting...

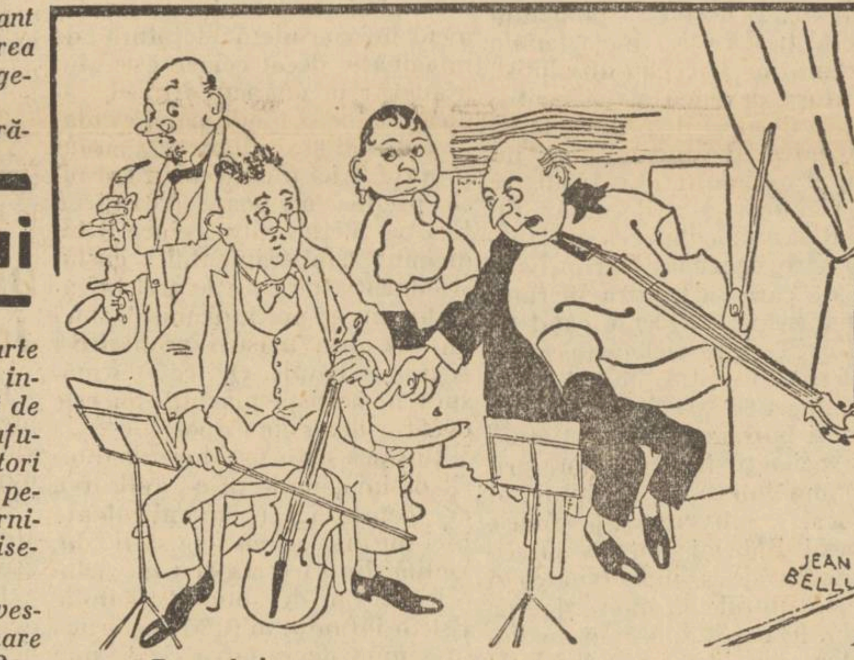

— Și eu care aș fi vrut să mă scald...

MAGAZINUL DE HAINE VECHI

— Ia costumul ăsta... îți vine bine.
— Da... Atât numai: pantalonul mă cam jenează subsuoară...

— Dar asta-i a mea...

— N'am nemerit-o pe nevastă-mea. Te rog arestează-mă cât mai repede.

Cele mai complecte programe de radio pe unde scurte, mijlocii și lungi.
Cele mai interesante montaje de recepție
Cele mai practice sfaturi pentru amatori
Cele mai noui și mai interesante actualități din lumea radiofonică.
Cele mai obiective comentarii ale programelor.
Cele mai frumoase ilustrații la heliogravură,
le găsiți numai în excelenta revistă
„RADIO" (Adevĕrul)
Radiofonie—Televiziune—Știință pentru Toți

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XV — Seria II — No. 825
Duminică 27 Septembrie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în ţară
10 Lei exemplarul în străinătate

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Aniversarea Astrei

Duminică 20 Septembrie s'a întrunit la Blaj Adunarea generală a „Asociaţiunii Transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român" *(Astra)*, spre a sărbători a 75-a aniversare dela întemeere. Reamintim aci câteva date menite să împrospăteze împrejurările în care s'a desăvârşit constituirea acestei asociaţii.

●

In ziua de 10 Mai 1860, un grup de intelectuali români din Transilvania, în frunte cu Alexandru Sterca Şuluţiu, arhiepiscop şi mitropolit al Albei-Iulii, şi cu episcopul Andrei Şaguna, au adresat „Inaltei Locotiinţe crăiasco-regeşti transilvane" următoarea *„rogăminte a mai multor bărbaţi fruntaşi ai naţiunii noastre pentru a se da voia la ţinerea unei adunări consultatoare în privinţa înfiinţării unei asociaţiuni pentru literatura şi cultura poporului român":*

Inalta c. c. Locotiinţia!

Semnalul timpului nostru e progrseul! Staturi, naţiuni, rivalizează laolaltă în năzuiala după progres adecă spre înaintarea fericirei universale, prin desvoltarea puterilor lor spirituale şi materiale, prin înflorirea agriculturei a industriei, şi nu suferă nici o îndoială că fundamentul întâiu al înflorirei fiecărui stat este cultivarea morală şi luminarea poporului şi buna starea lui prin astea condiţionată.

Cunoştinţa aceasta s'a trezit şi la Românii din patria aceasta: pentru aceia ei nu doresc nimic mai tare, decât posibilitatea, de a putea dovedi aceasta în fapte, ca prin aceia să fie părtaşi luminării şi culturii moderne. Drept aceia umilit- subscrişii, pătrunşi de această convingere generală a naţiunii noastre şi de simţul de datorinţă a fiecărui cetăţean, după puteri a contribui spre înaintarea culturei poporale, spre promovarea industriei şi a agriculturei şi spre, de acestea atârnătoare fericire a statului — ca credincioşi sudiţi şi servi ai Maiestăţii Sale apostolice preagraţiosului nostru Domn şi Impărat, s'au simţit chemaţi a cugeta despre mijloacele, prin care, — de şi barem parţial, s'ar putea ajunge amintitul scop al luminării poporului, şi au devenit la aceia convingere tare, că acel scop mai sigur se poate ajunge prin întrebuinţarea simbolului preagraţiosului nostru Domn şi Impărat „Viribus unitis", adecă prin înfiinţarea unei reuniuni, a cărei chemare să fie lăţirea culturii populare şi înaintarea literaturii cu puteri unite.

„Fiindcă înfiinţând reuniune îndată la începutul ei are debiinţa de un program, de nişte statute, — şi aceste pregătiri numai într'o adunare de mai mulţi membrii ai inteligintiei noastre s'ar putea întâmpla: aşa umilit-subscrişii cugetă, că previn tocmai intenţiunilor binevoitoare ale înaltului c. r. Regim, înaltucărui aşa de tare jace la inimă înaintarea posibile a culturii poporului, — când au aşternut înaltei c. r. Locotiinţe umilita rogare, ca Inaltu aceea să binevoiască a da licenţia spre ţinerea unei adunări consultătoare aici în Sibiu pentru scopul sus atins.

Decisiunea înaltă, ce va să se aducă, să se îndure c. r. Locotiinţa a o îndrepta către episcopul cel împreună subscris Andrei Barone de Şaguna.

Intru stimă profundă suntem
Ai înaltei c. r. Locotiinţe
cei mai umiliţi servi
Al. St. Siuluţiu.
arhiepiscop şi mitropolit
al Albei Iuliei
A. Baron de Siaguna
Sibiu în 10 Maiu, 1860.

(Urmează iscăliturile a 180 de intelectuali)

ACTELE

privitóre la

Urdirea si infiintiarea Asociatiunei Transilvane pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu,

date
IN TIPARIU
de
Insasi Asociatiunea.

Sibiiu,
in Tipografi'a diecesana
1862.

Guvernul nu putea vedea însă cu ochi buni această iniţiativă a Românilor. Răspunsul Prezidiului Locotenenţei — adresat lui Andrei Şaguna şi iscălit de Prinţul Guvernator Lichtenstein — cu data de 12 Iulie 1860, deşi curtenitor, nu este tocmai favorabil. Guvernatorul amână autorizarea întrunirii, invocând legile austriace, cerând prezentarea în prealabil a statutelor asociaţiei „măcar şi numai în schiţe generale", şi adăogând: *„eu nu ţiu de concesibilă înfiinţarea acestei reuniuni esclusiv-naţională, cu atât mai puţin aş fi în stare a-mi da învoiala, când reuniunea respectivă şi-ar însuşi în construirea sa astfel de forme şi instituţiuni, — unde în speţie şi ţine şi titlul pre care va să-l poarte, — care o ar califica de o asociaţiune, ce s'ar despărţi de celelalte naţionalităţi conlocuitoare într'un mod ostensibil şi ar servi tendinţelor esclusiv-naţionale".*

Fără a se lăsa demoralizat de acest răspuns, Şaguna trimite, în ziua de 6 Decembrie a aceluiaş an, o nouă cerere, însoţită de un proect al statutelor cu „umilita rugare" de a-l supune spre aprobare Impăratului Austriei.

In sfârşit, adunarea consultativă este încuviinţată printr'o adresă a Guvernatorului, din 31 Ianuarie 1861. Şaguna convoacă îndată, printr'o invitaţie publicată în „Gazeta Transilvaniei" pe toţi semnatarii petiţiei din 10 Mai 1860, la o conferinţă, care se ţine în Casele Seminariale de la Sibiu şi care durează 3 zile, începând la 9 Martie 1861. In cele trei şedinţe ale ei, se elaborează Statutele societăţii, prelucrate de o comisie specială, după cele patru proecte prezentate de Andrei Şaguna, Gheorghe Bariţ, Timoteiu Cipariu şi Ion Puşcariu. Statutele sânt discutate şi votate apoi în şedinţă plenară.

Se stabileşte şi numele Asociaţiei, — cel de astăzi.

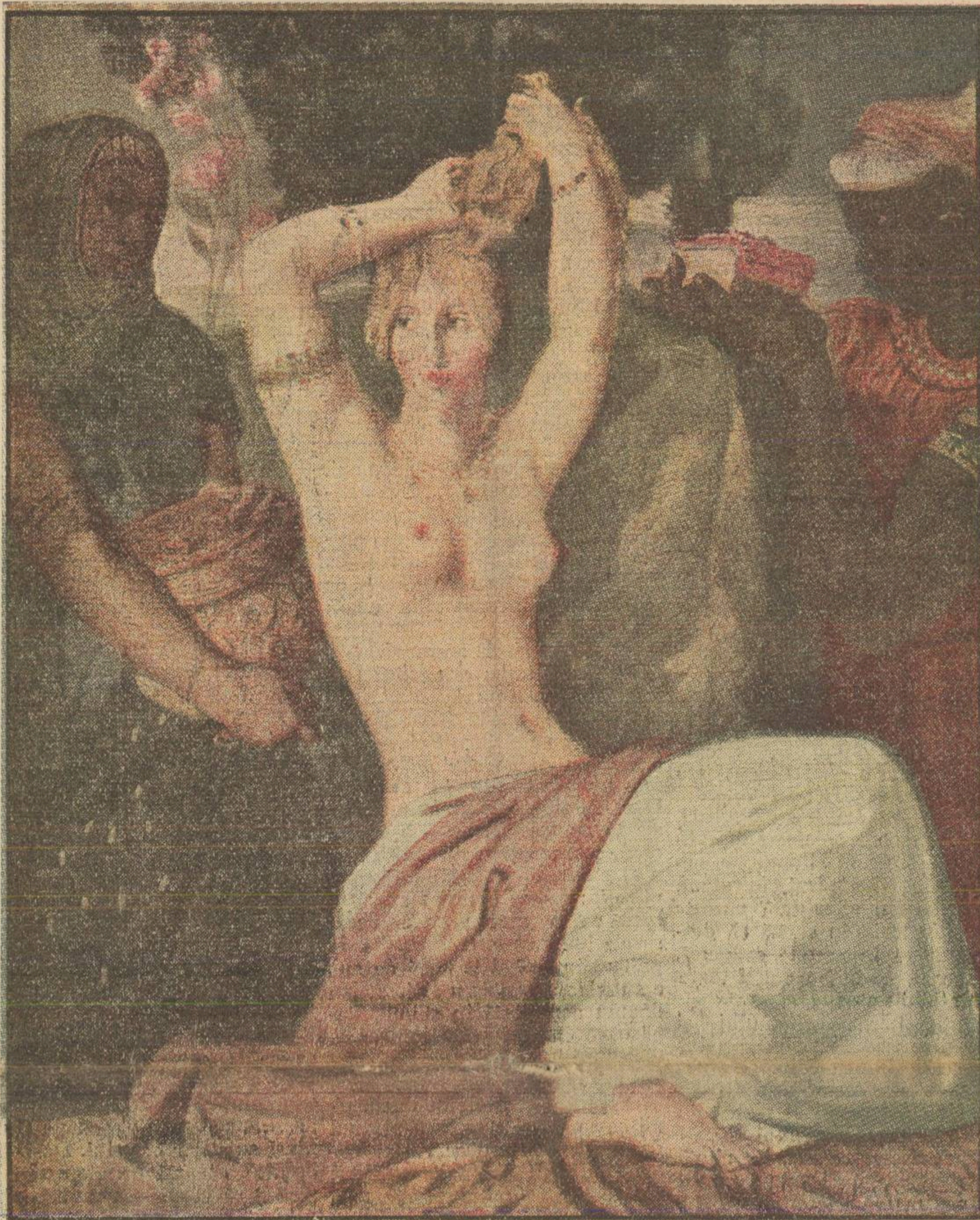
După închiderea conferinţei, Şaguna, — căruia i s'a încredinţat şi mai departe, până la prima adunare generală, conducerea provizorie a afacerilor asociaţiei, — continuă demersurile pe lângă autorităţi, cerând printr'o nouă adresă (din 28 Martie 1861) aprobarea statutelor.

Stăruinţele lui sânt, în sfârşit, încoronate de succes. Impăratul Austriei autorizează înfiinţarea Asociaţiei, în Septembrie 1861, — acum 75 de ani!

Prima Adunare Generală a Astrei se ţine tot în casele Seminarului din Sibiu, în ziua de 23 Octombrie 1861. Andrei Şaguna este ales preşedinte, Timoteiu Cipariu primeşte demnitatea de vice-preşedinte, iar Gheorghe Bariţ — de secretar primar.

Intemeerea Asociaţiei trezeşte ecouri de simpatie în toată ţara. Din Muntenia şi Moldova sosesc adeziuni şi donaţii. Printre „membrii onorari" se numără o

Urmare în pag. 2-a

Th. Chasseriau — Compoziţie

Din „Jurnalul" lui Jules Renard

Pentru tineri. Am să vă spun un adevăr care vă va fi poate neplăcut, căci voi căutaţi numai noutatea. Adevărul acesta e că nu îmbătrânim. In ce priveşte inima, sântem înţeleşi: lucrul se ştia, din dragoste. Ei bine, pentru spirit e acelaş lucru. Nu înţelegi mai mult din viaţă la patruzeci de ani decât la douăzeci, dar o ştim şi o mărturisim. Asta înseamnă tinereţe.

●

Inţeleg viaţa din ce în ce mai puţin şi o iubesc din ce în ce mai mult.

●

Marinette, văzând cu câtă uşurinţă trec dela o proastă la o bună dispoziţie, îmi spune:

— Tu eşti doi.

●

Experienţa: un dar folositor care nu serveşte la nimic.

●

La ce bun să te deplasezi?

Dela o oarecare înălţime a visului, vezi totul.

●

Ca să ai visuri uşoare, adormi cu ochii plini de lună.

●

Elogiu funebru. Cât a trăit, i-ar fi fost deajuns jumătate din acest elogiu.

●

O femee frumoasă poate avea urechea mai puţin delicată decât gura. Poate auzi grosolănii: nu trebue însă să le spună.

●

Ca să ne istorisim micile necazuri, sântem în stare să uităm până şi indiferenţa noastră faţă de a celorlalţi.

●

Cine n'a ştiut niciodată să se mărginească, n'a ştiut niciodată să admire.

●

Poil de Carotte. *Ori cum, n'am îndrăznit să scriu totul. Următorul lucru nu l-am spus: D. Lepic trimite pe Roşcovanul să întrebe pe d-na Lepic dacă ar voi să divorţeze, şi primirea pe care i-o face d-na Lepic. Ce scenă!.*

●

Un popă scund predicând: o vrabie la marginea unui jgheab.

●

Trebue să fii discret când vorbeşti de fericirea ta. S'o arăţi ca şi când ţi-ai mărturisi un furt.

JULES RENARD

A vorbi în public. Nu e nevoie să gândeşti ce spui, dar trebue să te gândeşti la ce spui, — şi e mai greu.

●

Nu sânt sincer, şi nu sânt chiar în momentul în care vă spun că nu sânt.

●

O! vechiturile! Scrisorile vechi, hainele vechi, lucruri vechi de care nu vrei să te debarasezi! Cât de bine a înţeles Natura că, în fiecare an, trebue să-şi schimbe frunzele, florile, fructele şi legumele şi să facă gunoişte din amintirile unui an!

●

Sânt în stare să fac o faptă bună mai degrabă decât să am sentimente bune.

●

Fericire — înseamnă să fii fericit; nu să faci pe alţii să creadă că eşti.

●

Invidios din când în când, n'am avut niciodată răbdarea să devin ambiţios.

●

Fals sinistru: ca un bătrân care aprinde focul într'o pădure ca să-şi facă ciorba.

●

O fată trece pe canal. Din barca lor, marinarii o cheamă:

— Vino să mâncăm împreună!

Fata răspunde, cu o veselie calmă, că nu are timp.

Seara, toate acestea sânt frumoase ca tot ce orânduieşte natura cu arborii ei, cu apa, vremea liniştită şi glasurile omeneşti. Totul e o infinită voluptate.

●

Am convingerea că eu, leneşul, voiu muri foarte bătrân şi într'o activitate febrilă.

●

Dacă am fi ceva mai severi cu prietenii noştri, nu ne-ar mai părea atât de vrednici de dispreţ când ne devin duşmani.

●

Soarele se deşteaptă înaintea mea; în schimb eu mă culc după el; sântem chit.

●

Dumnezeu, modest, nu îndrăzneşte să se laude că a creat lumea.

Trad de L. Sb.

Câteva amintiri despre Constantin Botez

Se împlinesc, în ziua de 28 Sept., şase luni dela plecarea din lume a profesorului Const. Botez, prietenul a cărui amintire stărue încă, neştirbită, în sufletele celor care l-au cunoscut. Pentru ceilalţi— pentru cei mulţi — plecarea lui a însemnat un nume mai puţin pe lume. Pentru noi, prietenii lui — o durere mai mult.

Obişnuiţi să-l vedem adeseori între noi, să-i auzim glasul mângâetor — cu rezonanţe de bas profund în clipele de mare emoţie — nu ne putem deprinde cu lipsa acelei rare şi calde prietenii, pe care ne-o acordase, şi pe care o consideram ca pe-un dar de preţ al vieţii. Era în Constantin Botez o putere de fascinare, blajină dar cu atât mai pătrunzătoare, care te cucerea încetul cu încetul, subjugându-*te complect şi definitiv voinţei lui. Avea ceiace Francezii numesc* „charme", acel farmec nelămurit, insesizabil, care convinge fără argumente şi cucereşte fără luptă. Poate pentrucă, sub neînvinsa-i modestie, ghiceai de la prima vedere, dela cele dintâi cuvinte, comoara de gând şi de suflet, pe care o purta — povară —dealungul vieţii. Poate pentrucă ştia să pună în fiecare gest, în cea mai neînsemnată intonaţie a glasului, gingăşia şi dulceaţa feminină a inimii, acea bunătate înţelegătoare şi activă, care alină şi vindecă, dăruindu-se. Nu ştiu...

Rătăcind însă prin „grădina amintirilor", căutând să aleg, dintre toate câteva — pe cele mai dragi — mă simt copleşit, neputincios sub mulţimea lor. Ar trebui să le înşir pe toate. Ar trebui, pentru acei care nu l-au cunoscut să las să cadă, pe aceste pagini, toate petalele acelei flori rare, care a fost sufletul prietenului meu. Dar aceasta l-ar supăra, poate, în lumea lui — ca o neiertată şi crudă indiscreţie.

Cum aş putea, măcar, reda farmecul subtil, irezistibil, care ne făcea să uităm ceasurile, ascultându-l? Din capul orei, pe care o prezida cu o încântătoare bonhomie, cuvântul lui vibra— cald şi bogat, subjugător — împletind amintiri şi glume, dăruind zâmbete şi gânduri noi, deschizând orizonturi. Il ascultam vrăjiţi. Il stârneam la vorbă, contrazicându-l înadins. Nu se supăra niciodată. Zâmbea cu bunătate şi ne răspundea cu argumente, cărora nu se putea rezista.

Sau, ne dezarma cu o glumă: Mi-aduc aminte că odată, venind vorba de vânătoare — patima lui — unul dintre noi l-a întrebat:

— Bine, admit că vânătoarea e un sport sănătos, interesant, etc. Ceiace nu înţeleg însă, e cum poate un om într'adevăr *bun,* să ucidă astfel? Căci, în definitiv, a vâna, înseamnă a ucide cu sânge rece — cu premeditare!

— Vedeţi, ne răspunse el atunci, zâmbind — la vânătoare se întâmplă după cum a spus Jules Renard: „sântem în legitimă apărare — fiindcă vânatul fuge!"..

Cu mulţi ani în urmă, pe vremea când îi eram încă elev la unul din liceele din Iaşi, „Domnul Botez" practica regulat acest sport. Era pentru el o evadare, o zi de odihnă sufletească şi de regenerare fizică. Se întorcea la catedră înviorat, întinerit parcă. glasu-i era mai cald, şi pe fruntе-i stăruia încă lumina câmpiilor, a orizonturilor largi — a libertăţii.

Atunci orele de clasă căpătau o viaţă nouă si. sub resfrângerea vibraţiei lui interioare, deveneau clipe. Inghiţeam vorbele latineşti, cu uşurinţa cu care am fi învăţat versuri. Şi toate celelalte „obiecte" ni se păreau anoste, pe lângă sublimele „Răsboae Galice", transformate — prin taina unui filtru miraculos şi necunoscut — într'un poem melodios şi limpede, ca însăşi tinereţea!

Dar „Domnul Botez" ştia să fie şi sever.

Alături de clasa noastră — a „celor mari" — era cl. III-a, cea mai neastâmpărată şi mai sgomotoasă din toată şcoala. Erau de pomină „recreaţiile" lor — iar când se întâmpla să aibă câte-o „oră liberă", frenezia bucuriei lor nu mai cunoştea margini. Bietul pedagog, neputincios, năucit, alerga să ceară ajutorul-iluzoriu şi efemer — al primului profesor întâlnit pe culoar. Uneori intervenea „Direcţia" şi pedepsele plouau — dar exuberanţa micilor sălbateci nu putea fi ţinută în frâu multă vreme.

Pentru noi, gălăgia de alături era un chin, mai ales când se întâmpla să avem, tocmai atunci, vreunul din obiectele mai... complicate: chimia ori matematica. Şi aşa nu prea străluceam la ele — dar atunci, distraţi de sgomot, ne împotmoleam în formule şi'n „ceiace era de demonstrat", ca armatele duşmane în mlaştinele ruseşti... Dacă întotdeauna era, sau nu, sgomotul de vină... asta e altă poveste. Noi, bineînţeles, dădeam întotdeauna vina pe el...

Odată însă, s'a întâmplat ca în timpul unei asemenea „ore libere" a clasei a III-a, noi, dincoace, să avem latina. Domnul Botez era nervos. Scandalul dealături îl indigna. Iar noi, zăpăciţi, ne încurcam în labirintul frazelor, şi nu mai eram în stare să ieşim la un capăt.

Domnul Botez a răbdat cât a răbdat. Până ce, scos din sărite, s'a ridicat şi, brusc, a deschis uşa care ne despărţea de infernul de alături. Grav şi sever, i-a ameninţat:

— De ce nu vă astâmpăraţi? Să ştiţi că am să vă pedepsesc *aspru!*

Dar, în timp ce micuţii, intimidaţi, amuţiseră, Domnul Botez, închizând uşa şi revenind la locul lui, surîse îngăduitor.

— Copii, ce ştiu ei: se joacă!...

A fost, atunci, cea dintâi „oră liberă" liniştită a clasei a treia, celebră în toată şcoala pentru nebuniile ei. Mai târziu, întrebând pe unul din ei, prin ce minune tăcuseră o oră întreagă, el mi-a răspuns, simplu:

— Ne-a fost ruşine de *el!...*

Prieten intim, în tinereţe, cu Panait Cerna, C. Botez, ne povestea, adeseori, amintiri din viaţa nefericitului poet; regreta uitarea, în care a fost îngropat pe nedrept, autorul atâtor poezii de autentică valoare. Pe patul de moarte, Cerna l-a chemat — voia să-l mai vadă, pentru ultima oară, şi numai pe el. Dar când C. Botez, înştiinţat telegrafic, a sosit — era prea târziu. Cerna murise, cu numele lui — al singurului său prieten — pe buze.

Cu toate necazurile prin care a trecut, cu tot războiul, ale cărui grozăvii şi nebunie deslănţuită, le-a văzut foarte de aproape — C. Botez şi-a păstrat, contrar generaţiei post-belice, simţul măsurii şi al nuanţei, acea *delicateţă în judecată şi în* expriмare, care-l distingeau, din primul moment, de comunul oamenilor. El nu avea nevoe de „senzaţii tari" ca să vibreze, după cum nu avea nevoe să strige,

Urmare în pag. 2-a

ca să se facă ascultat. Poate deaceea, unul din tinerii literați de astăzi, vorbind despre el, a spus:

— „Nu cred, că e suficient de evoluat"...

Această reflecție se referea la preferințele literare și artistice ale lui Const. Botez, care, și în această privință, rămăsese credincios idealului său de armonie și puritate clasică, altoit pe un fond puternic de romantism înăscut — și care nu înțelegea să „evolueze" în sensul modern, *decadent*, al cuvântului. Criteriile esteticei lui rămăseseră aceleași, dictate de un gust infaibil și fin, căruia-i repugnau, în primul rând, vulgaritatea și excesul. Iubea versul plin și cald, pornit dintr'un sentiment adevărat și profund omenesc. Știa să aprecieze și armonia „artei pure", — elaborată „la rece" după formula lui Valéry — atunci când *arta* era într'adevăr *pură*. Se împăca însă greu, cu absența „celei de-a patra dimensiuni" care e sufletul — și care singură dă lucrurilor adâncime și viață. Trăia retras, între maldărele-i de cărți, citind, scriind, gândind într'o lume a lui, clădită pe cu totul alt plan, decât acela al lumii în care majoritatea oamenilor se sbat și mor. Evoluat pe planul acelei lumi superioare și hermetice, Constantin Botez dețituale, un grad, la care puținora le e dat să ajungă. Sever cu el nea, în ierarhia valorilor spiriînsuși, a scris puțin — în schimb la el, procesul interior de autoperfecționare progresivă și continuă, n'a încetat nici o clipă.

Și dacă, în unele privințe, teoriile „moderne" îi repugnau — în schimb, în ceiace privește evoluția lui sufletească, literară și spirituală, C. Botez a *realizat*, mai mult poate decât oricare altul, preceptul biblic, lapidar enunțat de Gide: „Suivre sa pente — mais en montant".

DAN VIOREANU

RADIOFONICE

Inovații... profane

In localitatea Isford din Anglia, s'a clădit o biserică ce se distinge printr'o curioasă inovație: clopotul a fost înlocuit printr'un fonograf electric, care-i cheamă pe credincioși la îndatoririle lor religioase, cântându-le discuri cu clopote celebre, difuzate în tot satul cu ajutorul unor megafoane puternice.

Conducătorii modernei comunități din Isford își propun deasemeni să recurgă la cuceririle tehnicei, pentru a pune la dispoziția enoriașilor predicile celor mai celebre „vedete" ale bisericii, între altele și pe acelea ale episcopului de Winchester.

Radio și poliția

Scotland Yard, prefectura poliției din Londra, lucrează la instalarea unui post central care va asigura toate comunicațiile radiotelefonice cu posturile polițienești fixe și mobile, pe o rază de 80 km. în jurul Londrei.

Televiziunea în Anglia

Agențiile engleze aduc la cunoștință că, în luna Octombrie a anului curent, va avea loc inaugurarea oficială a stațiunii de televiziune din Londra.

Radiofonia americană și războiul civil din Spania

Dela începerea actualului răsboiu civil din Spania, cele două societăți mai importante de radiodifuziune ale Americei, N. B. C. (National Broadcasting Company) și C. B. S. (Columbia Broadcasting System), transmit frecvente relațiuni de pe cele două fronturi.

Informațiunile traversează Atlanticul prin mijlocirea transmițătorului pe unde scurte al Societății Națiunilor, dela Prangins.

Transmisiunile dela Salsburg

Salzburgul bate recordul transmisiunilor radiofonice! In timpul recentelor concerte, 20 de state au făcut de acolo 104 transmisiuni.

Interesant este faptul că și țări care n'au luat încă până acum parte la transmisiunile internaționale, s'au înscris de data aceasta printre națiunile care au retransmis programele festive din orașul lui Mozart.

Numărul auditorilor în Islanda

Islanda numără astăzi aproximativ 20.000 de instalații de recepție radiofonică, constituind astfel, față de cei 110.000 de locuitori ai săi, una din țările cu cea mai mare densitate radiofonică.

Parlamentul islandez a autorizat de curând ridicarea puterii postului dela Reykjavik la 100 Kw.

Radiofonia în Grecia

Grecia este singura țară care nu posedă instalații radiofonice. Actualmente se studiază un proect care va fi realizat în curând. Proectul prevede patru posturi de emisiune; unul de 100 Kw, la Atena, unul de 10 Kw. la Salonic, al treilea la Corfu și al patrulea — un post pe unde scurte — aproape de Atena.

Stațiunile vor fi construite în cursul anului 1937.

Radiofonia — causa nebuniei

Chestiunea a fost pusă de experții medicali ai Americii, care au constatat că numărul cazurilor de demență a sporit paralel cu desvoltarea radiofoniei.

Se pare într'adevăr, că dincolo de Atlantic se face abuz de emisiuni subt orice formă și că întrebuințarea fără măsură a formulelor de publicitate contribue la nevropatizarea auditorilor.

Radiofonia în lupta contra incendiilor de păduri

Am arătat, acum câtva timp, cum au înțeles Statele Unite lupta împotriva incendiilor de păduri — cu ajutorul unor avioane echipate cu aparate de radio, care supraveghează zi și noapte întinderile mari de păduri.

Franța, care suferă și ea de acest flagel, mai cu seamă în regiunile din Sudul ei, — în ținutul Bouches de-Rhône de pildă, unde și anul acesta au fost numeroase incendii de păduri, — a organizat la rândul ei un serviciu de transmisiuni între 6 posturi de veghe, instalate pe vârfurile cele mai degajate.

Fiecare post are la dispoziția sa o lunetă montată pe un cadran, care permite determinarea direcției incendiului. Posturile radiofonice de observație transmit știrea la Marseille-Jetée, de unde se anunță direcțiunea Apelor și a pădurilor, care la rândul ei, previne jandarmeria, pe pompierii sectorului și trupa garnizoanei celei mai apropiate.

Pana miraculoasă

Patronul unui mic garaj din Rusia, situat în apropiere de Arhanghelsk, era de câtva timp vizitat de o mulțime de automobiliști, ale căror mașini refuzau subit să mai înainteze, cam la 500 m. depărtare de garaj. După examinarea automobilului, nedescoperind absolut nimic, mecanicul le remorca până la garajul lui, unde n'avea decât să apese pe butonul de pornire și motorul pornea îndată, spre satisfacția șoferului grăbit, care-i dădea un bun bacșiș.

Prevenite de aceste numeroase pane ce se produceau mereu în acelaș loc, autoritățile au delegat câțiva experți cu cercetarea cazului. Aceștia, după un examen serios, au descoperit că solul conține în locul acela o cantitate importantă de fier magnetic care, imobilizând magnetourile automobilelor, le oprește pe loc.

Experții n'au căzut încă de acord asupra măsurilor de luat pentru a remedia această farsă a naturii. Până atunci, traseul drumului a fost modificat, ocolindu-se locul cu pricina, iar bietul mecanic e dezolat că cifra afacerilor lui va scădea!

Actualități Științifice

Cereale noi prin încrucișări

Institutele de cercetări agronomice — în special cele din Rusia și Germania — se străduesc în timpul din urmă, nu numai să îmbunătățească randamentul producției agricole; ci merg și mai departe căutând să creeze, fie posibilități de aclimatizare a unei flore în ținuturi ce-i erau inaccesibile până acum, fie chiar noui specii vegetale, adaptabile unor condițiuni particulare.

Semnalăm în această direcție o experiență interesantă, realizată de curând la Institutul agronomic din Omsk (Siberia Occidentală), de către un tânăr savant sovietic. Prin încrucișarea grâului și a buruianei, cunoscută sub numele de pir, el a reușit să obțină o nouă specie de cereale, ce poate fi cultivată și în regiunile cu un climat mai rece, cum ar fi de pildă Siberia și țările nordice.

Intr'adevăr, după cum se știe, grâul nu crește în aceste regiuni, din cauza frigului excesiv, care nu-i permite o durată suficientă de desvoltare. In schimb una din puținele plante, caracterizată printr'o rezistență deosebită în aceste condițiuni climaterice nefavorabile, este pirul, buruiana socotită ca o adevărată pacoste de cultivatori din cauză că desvoltându-se în mod exagerat, invadează și înăbușe mai toate plantațiunile vecine.

Grație încrucișării gâului și pirului se realizează un produs mixt, care se bucură de avantagiile ambelor plante: valoarea nutritivă a grâului și rezistența la frig și secetă a pirului.

Noua specie astfel rezultată poate fi folosită, asemenea grâului, pentru fabricarea pâinii, iar recolta ei rezistă câțiva ani la ger.

Pe de altă parte, la recenta expoziție științifică din Berlin, a fost prezentată, între alte atracțiuni interesante, un produs nou de încrucișare între grâu și secară, realizat la celebrul Institut agronomic din Müncheberg. Noua cereală, care se deosebește fundamental de produsele similare, beneficiază de calitățile caracteristice ale grâului și ale secarei, fiind totuși superioară celor două componente.

Acelaș institut german a reușit să cultive o nouă plantă oleaginoasă, care furnizează un extras de ulei, cantitativ mult superior inului și rapiței. Deasemenea, institutul din Müncheberg e pe cale să creeze, — tot prin procedee analoage — o plantă textilă, capabilă să înlocuiască cu succes bumbacul.

Impulsul acestor străduințe se datoresc în primul rând tendinței de organizare a unei economii autarhice, în al treilea Reich.

Cerul este roșu?

Se știe că nebuloasa spirală, cunoscută sub denumirea de „Calea Laptelui", nu este în definitiv decât una din insulele nenumărate ce presară oceanul cosmic. Fiecare din aceste „insule" cuprinde sute de mii de stele, asemănătoare cu cele din „Calea Laptelui". Telescoapele uriașe, realizate în timpul din urmă, ne permit să discernăm în cuprinsul cerului câteva milioane de asemenea nebuloase. Pentru un ochiu ultrasensibil tot cerul ar trebui să apară în cursul nopții luminat pe un fond sclipitor, alcătuit din mulțimea continuă a nebuloaselor spirale îndepărtate.

Cercetându-se de curând culoarea luminii emanată din nebuloase, s'a constatat că ochiul ultrasensibil — de care am pomenit — ar vedea cerul colorat în roșu închis. Mai mult de jumătate din radiațiunile, care străbat spațiul universal, sânt chiar infraroșii.

Raze mai rapide ca lumina

Fizica modernă admite că viteza luminii, — care după cum se știe — este de 300.000 de km. pe secundă, reprezintă o viteză maximă în natură. Această afirmație este însă astăzi controversată, întrucât se pare că recordul luminii a fost depășit de razele cosmice.

Intr'adevăr, un astronom amator american Peltier, din statul Ohio — cunoscut prin faptul că a descoperit de curând o nouă cometă, a observat acum pe cer prezența unei stele noui, pe care a botezat-o „Nova Lacertae". In realitate această stea nu este decât urma luminoasă a unei exploziuni astrale, intervenită acum vreo 2000 de ani și care a ajuns abia acum până la noi.

Până aici nimic anormal.

Un fapt curios este însă că, imediat ce astronomul american a anunțat această descoperire, savanții au mărturisit că au observat cu patru săptămâni înainte un aflux de raze cosmice. Dacă aceste raze își aveau obârșia în „nouile" stele — așa cum cred numeroși specialiști — n'ar exista decât o singură explicație: razele cosmice au străbătut cursa mai repede decât razele luminoase. O diferență de patru săptămâni la 2000 de ani, e suficientă pentru a sdruncina dogma acreditată în știință, după care viteza luminii reprezintă o limită superioară a vitezelor realizate în natură.

Impotriva acestei concluzii, unii savanți obiectează că afluxul de raze cosmice observat ar putea fi datorit unei alte explozii centrale, a cărei lumină ne-a parvenit cu 18 luni mai devreme, dela steaua „Nova Hercules".

Lucrul nu e neprobabil, întrucât această stea și-a făcut apariția în aceiaș regiune a cerului ca și steaua descoperită de Peltier.

Pe de altă parte, e posibil ca lumina care atinge viteza maximă în sistemul nostru solar, să se propage cu o viteză mai mică în spațiul interstelar, unde întâmpină aceleași condițiuni.

In orice caz, razele cosmice reprezintă un concurent serios al undelor luminoase, în ceiace privește viteza de deplasare în univers.

Digestia și spiritui

Fiecare știm, din experiență, că după un prânz foarte copios, ne simțim greoi fizicește și cuprinși de un soiu de toropeală intelectuală, cu totul nefavorabilă activității intense cerebrale.

Un medic american, doctorul Donald Laird, ne dă în această privință o serie de preciziuni interesante. El pornește de la premiza că senzația de toropeală, ce urmează unui ospăț mai bogat, este datorită slăbirii circulației sângelui în creer, întrucât sângele este atras în tubul digestiv, unde are de săvârșit o muncă considerabilă. Savantul yankeu afirmă că, pentru a favoriza desvoltarea facultăților intelectuale, trebue să adoptăm o atitudine, în care presiunea sângelui în celulele cenușii din creer, să fie cea mai mare posibilă.

In acest scop, el propune, de exemplu, că atunci când sântem așezați, să ținem picioarele la un nivel superior capului. Deși neestetică, această poziție a dat — pe cât se pare, — rezultate surprinzător de bune.

ING. I. S.

Aniversarea „Astrei"

Continuare din pag. 1-a

sumă de intelectuali români din afara Transilvaniei: Aron Florian, pe atunci profesor de retorică la București, Simeon Bărnuțiu, profesor de drept la Iași, Principele Brâncovan Bibescu, Ion Maiorescu, Eudoxiu Hurmuzaki, etc., etc.

Activitatea de atunci și de mai târziu a „Astrei" e deajuns de cunoscută.

●

Duminică, „Astra", și-a serbat trei sferturi de veac de existență.

Au luat parte, alături de Suveran, conducătorii celor mai de seamă așezăminte culturale ale țării.

In cuvântările rostite de d-nii Iuliu Moldovanu, dr. Angelescu, prof. D. Gusti, I. Lupaș, Șt. Pop, Al. Lapedatu, precum și în cuvântul autorizat al șefilor bisericilor ardelene, s'a arătat rostul național și activitatea culturală desfășurată de „Astra" în cei 75 de ani de atentă observare și îndrumare a spiritului românesc către năzuințele sale firești.

Suveranul a încheiat solemnitatea cu un cuvânt de recunoaștere și de laudă pentru ceiace s'a făcut până azi și cu un îndemn de îmbărbătare pentru desăvârșirea în viitor a misiunii „Astrei".

H. Bl.

CRONICA MODEI

Marile case de croitorie din Paris și-au spus cuvântul. Colecțiile de iarnă au început să fie expuse. Dar până'n ultimul moment ușile au fost închise, ca într'un templu în care „marii preoți creiau, și marile zeițe elaborau sfintele taine..."

Prezentarea unei colecții seamănă cu oficiarea unui cult, misterios în riturile sale ca și în scopurile pe care le urmărește.

Iată cum e inaugurată această ceremonie ciudată: Pașii se înăbușe în covoare groase, vânzătoarele sânt grave, luminile— argintate ca la teatru, ca să dea maximum de vizibilitate, dar și atmosferă. In culise, stăpânii sânt urmați cu șoapte respectuoase. Jerbe enorme de gladiole își trimit săgețile spre plafoanele stucate, spre balustradele unor scări solemne, care odinioară duceau spre locașurile cine știe cărei familii nobile, a vreunei prințese de sânge sau a unei altețe răposate. Un lux neînchipuit de perdele albe, de scaune albe, de coloane și oglinzi. Cortegiul manechinelor se desfășoară, făcând să treacă pe sub ochii spectatorilor grația unor corpuri perfecte, flexibile, cum au fost, în omenire numai femeile din rassele purtătore de amfore.

Abondența modelelor, profuziunea stofelor, varietatea lor uimitoare, totul le amețește,,, Roșul este la loc de cinste, de la roșul numit *Danger*, până la roșul stins numit *Chateau neuf du Pape*. Se va purta un verde nou zis *Bruyère* și un galben zis *Genêt*.

Țesuturile sânt încrustate cu blănuri, cu motive imprimate decorative: capete de bou mexican, animale preistorice, capete de șerpi, de berbec și, parcă prevăzând că tânărul și talentatul romancier român *Ionel Teodoreanu* va scoate un roman *„Arca lui Noe"*, au reprodus-o... ca motiv ilustrativ pe stofele la modă...

Iar din aceste stofe extraordinare, în care domină pasiunea generalizată pentru jerseuri și gustul pentru cașmirul polynezian, se fac rochii impresionante, gen „Ambassadrice", rochii de sirene cu solzi de jeuri, sau vărgate, ca hainele dragomanilor de pe peronul Continentalului, alături de visarea simbolizată de rochiile trenante din nuselină de mătase neagră.

Fracul, cu batista de linon *à la Brummel*, cusută într'un buzunar spre spate, a luat locul taiorului de miezul nopții. Se poartă, deasemeni, jachetele din pene negre. Jupele scurte plisate *soleil*, mânecile în „gigou de miel", deci ceva mai mici decât cele în *gigou* de vițel ce s'au purtat până în prezent, dolmanul tivit cu astrahan, un gust pronunțat pentru Baiazid, pentru dervișii și emirii din toată istoria orientului. Un câmp de inspirație atât de larg abia-l satisfac inspirațiile din istorie, pe lângă care se adaugă cele din bâlciuri cu toată strălucirea lor factice de aur fals.

Moda vrea să facă din femei îmblânzitoare de lei, amazoane pe cai de lemn, vedete din Hollywood, baiadere din Egipt. Creatoarele și creatorii modelelor nu-și bat capul cu mișcările de revoltă ale spectatorilor în fața unor modele prea îndrăznețe, căci știu că până la urmă, le vor impune lumii noastre, atât de lipsită de orice credință, și gata să primească chiar grotescul modei spre a-și afirma independența sufletească.

Astfel s'a impus tirania unor dictatori și dictatoare ale modei, ca *Alix*, măruntă și delicată, cu gesturi înfrigurate, care de mai multe sezoane imprimă modei o alură din ce în ce mai îndrăzneață și mai accelerată. Trebue să amintim că ea este aceia care a impus acum doi ani mânecile enorme, și cu toată revolta întâlnită pretutindeni, a modificat prin aceasta linia întreagă a rochiilor.

Fantazia și excentritatea a întrecut orice limită în moda pălăriilor. De mult am renunțat, e drept, a privi pălăria ca „un couvre-chef". Cum să îmbrace capul o bonetă frigiană, drapată și întoarsă în toate felurile, sau acele așa zise pălării cu calotă chinuită și conică, îndreptată spre cer ? Ce să mai zicem despre forma numită în glumă tiroleză ? Tiroleză ?! Poate pentru că ia adesea forma munților din Tirol, iar nu forma inocentă a pălăriei simplilor păstori.

Dar nu numai forma pălăriilor e surprinzătoare și mai mult „comică"' decât „conică", ci și garnitura. Pe unele pălării vedem apărând capete de animale sau ...coronițe de flori. Altele seamănă cu toca lui Gengis-Khan. Altele sânt garnisite cu egrete în formă de *jet d'eau*, sau de torsade ca acelea din păr de cal, cum poartă războinicii druzi, dar modernizate printr'o rezilă ca aceia a fetițelor de școală din secolul trecut. Altele sânt formate din trei pânițe puse una peste alta. Iar când modistele nu mai știu ce să inventeze, după ce au întrebuințat paradise, „vânat sburător" și au dat iureș printre aripile tuturor păsărelelor din lume, — rup bande de feutru, sucește puternic bucăți de catifea, făcând cocarde și benzi în care nu știi ce să admiri în afară de spiritul invenției.

Nici mânușile nu au fost cruțate de furia aceasta de inovare. Se observă mânuși cu ghiare, unghii, vine și chiar cu liniile mânei.

Eșarfele sânt persane ; pentru coafura de seară se poartă diademe de velur.

Iată moda pe care ne-a prezentat-o colecțiile din August. Femeilor cu bun simț, acelora cărora le place ca o haină să le stea bine, să le pună în valoare frumusețea sau să le îndulcească defectele fizice, iar nu să fie la modă cu orice preț, femeilor care sânt oameni și nu paiațe, nu le putem da decât un sfat: să aștepte luna Octombrie, când se alege grâul din neghină... „Așteptați și nu perdeți nădejdea" este o zicătoare bretonă, pe care o repetăm după alții, și noi cititoarelor noastre .Până atunci, scoateți de prin dulapuri și cutii pălăriile vechi, dați-le câte un pumn zdravăn în fund, căci înălțimea de acum poate să nu fie decât o inflație trecătoare.

Incă două vorbe pentru acelea care nu au pierdut contactul cu viața reală și nu au scăpat balonul imaginației în haosul lumii.

Dacă rochiile sau hainele s'au mototolit, fie în dulap, fie în geamantan luați o cârpă curată și le umeziți, apoi atârnați-le pe umerași, la aer.

Cât despre rufăria fină și elegantă despre care am vorbit în cronica trecută, spălați-o cu multă grijă. Piesele se spală una câte una în apă călduță, cu spumă de săpun. Se clătesc în multe, multe ape călduțe. In apa cea din urmă adăugăm puțin săpun. Le presăm, dar nu le sucim ca să le stoarcem și aceasta este o recomandație foarte importantă. Le întindem apoi pe o masă acoperită cu ceva curat și le dăm forma lor. Rezultatul e surprinzător și procedeul a fost experimentat.

O loțiune care, se zice, păstrează tinerețea: 60 gr. alcool, 30 gr. apă de roză, 16 gr. migdale pisate, 10 gr. gumă arabică pulverizată, 10 gr. smirnă pulverizată, 5 gr. cuișoare.

Pentru mâni: o fricțiune de glicerină pe mânile ude.

BITRIX

Stârşit de an

Azi a fost o zi de bucurie adevărată în viaţa mea. Nu ştiu de ce chiar de dimineaţă — cu tot norul care întrista această zi de Iunie — simţeam o nădejde ascunsă, prevestitoare de soare, de tinereţă...

Azi a fost prima zi de examen în cariera mea de dăscăliţă. Pentru ziua aceasta am muncit un an întreg şi n'am cârtit împotriva gerului de iarnă, nici împotriva suferinţei mele, care m'a amărât de când mi-am dat seama de mine în lumea aceasta.

Pentru ziua aceasta m'am străduit. Oare? Pentru o zi care putea fi ca toate celelalte, dacă nu te-aş fi purtat pe tine în gând.

Vezi ce mărturisire? Te-am purtat în gând şi în inimă trei ani de-a-rândul, de când întâmplarea a vrut să ne întâlnim atât de fugar.

Pentru tine a fost doar o tovărăşie de patru ore dela Braşov la Sibiu. Mă duceam atunci, la începutul lunei Iunie, să-mi văd mătuşa, la care mi-am petrecut vacanţele anilor de liceu şi universitate. Era pentru mine o mamă bună şi înţelegătoare, care m'a crescut şi m'a mângâiat dela vârsta de şase ani, de când tata s'a căsătorit, după moartea mamei.

Nici nu ştiu de ce venisem în Bucureşti la studii, eu, pe care sănătatea nu o hărăzise unei munci intense. Dar şi viaţa searbădă m'a înfricoşat întotdeauna şi mi-am dat seama de timpuriu că numai munca mă poate izbăvi din tristeţea în care-mi împleteam anii şi că ocupaţia zilnică mă va face să uit că şchioapăt de piciorul stâng şi că mă doare

Aşa uitam că n'am putut să alerg după fluturi şi n'am putut să mă sbenghiu cu ceilalţi copii, când eram mică. Şi tot aşa uitam că acum trebue să fug de lume, pentrucă infirmitatea mă face stângace şi plictisitoare.

...Atunci, la începutul vacanţei, mă întorceam să-mi pregătesc licenţa pe vară. Studiam pe Petrino, duiosul poet al Bucovinei. Il alesesem între subiectele date de profesorul de literatură română, pentru că viaţa şi opera sa răspundeau unor afinităţi sufleteşti.

Mă văd şi acum cu o intuiţie vie, surprinzător de vie după trei ani... Am schimbat trenul la Braşov şi m'am urcat în personalul de Sibiu. Era ticsit de lume, de viligiaturişti în deosebi şi hamalul, căutând zadarnic cu ochii un colţ liber, mi-a lăsat cele două valize pe coridor.

După plecarea trenului, călătoream ca un paznic lângă bagajul meu şi mă munciam să-mi ţiu echilibrul în atâta înghesuială.

La a doua staţie, controlorul îmi atrase atenţia că valizele încurcau drumul. Cu oricâtă caznă, se cădea să le trag mai la o parte.

Le-am apucat cu greu de mâner, trăgându-le.

Din dreptul compartimentului, pe care era scris sus II 321, ştiu că ai răsărit tu, cu privire bună şi zâmbet prietenos.

— Imi dai voe, domnişoară?

N'am răspuns nimic, deoarece mă emoţionasem, după obiceiul meu. Mi-ai luat valizele, aşezându-le în compartiment sus, la dreapta.

Te-ai întors către mine, cu acelaşi zâmbet bun:

— Te rog şezi, domnişoară! Poftim, aici e locul meu şi vom putea sta amândoi, dacă domnul e bun să se dea mai spre stânga.

Călătorul acesta era gras, chel şi cu haine albe de panama. La rugămintea ta, îşi strânse ziarele şi revistele şi ne aşezarăm.

Nu mi-ai mai spus nimic, dar eu te urmăream, pe când răsfoiai o revistă străină. Poate mi-ai ghicit gândul şi mi-ai oferit-o. Primeam cu plăcere explicaţiile tale. Mi-aduc aminte că mi-ai atras atenţia asupra unui tablou, reprezentând pe Esenin, celebrul poet rus, fostul soţ al vestitei şi nefericitei dansatoare Isadora Duncan. Mă minunam de gustul artistic şi fineţea aprecierilor tale. Arta a fost totdeauna una din slăbiciunile mele. Mă entuziasmam şi priviam cu luare aminte la liniile armonioase ale unei măreţe biserici ruseşti. Nu ştiu cum s'a făcut că ţi-am urmărit mâna pe desen. M'a impresionat albeaţa degetelor subţiri. Atunci am ridicat privirea spre tine şi într'o clipă am pătruns seninul ochilor tăi albaştri ca marea. Păreau fără fund, cu lumini potolite.

Ochii sânt o mare enigmă în viaţa noastră şi poate că şi tu ai gândit aşa, când, într'un târziu, după ce te-ai mirat că o făptură mică ca mine pregăteşte licenţa şi că studiază un poet care a atras-o pentru suferinţele lui, ai adăugat:

— Ochii d-tale d-ră, mărturisesc că simţi adânc ce spui.

Ai rostit vorbele cu atâta siguranţă în glas, încât te-am crezut îndată. Mă simţiam bine, ascultându-te vorbind şi mă uitam cu mulţumire că prindeau şi ceilalţi din jur ce spuneai. Chiar şi doamna în vârstă, din colţul opus, uitase să mai moţăe şi zâmbea în semn de încuviinţare. Mie îmi stăruia în suflet o rază nouă de lumină. Mă gândeam că ţi-au plăcut ochii mei, negri, mari şi umezi, ca cei de căprioară. Era un sentiment nou şi nu crezusem că ar putea încolţi în inima mea, fiindcă învăţasem să renunţ la aşa ceva. Mărturisesc că nu m'am ruşinat să gândesc aiurea, pe când tu-mi vorbeai de „Lumina ochilor", o nuvelă a lui Rabindranath Tagore.

Femeile trăesc cu amintirea, păstrând-o ani de-a-rândul şi poate toată viaţa în inima lor.

Eram alintată de gânduri noi, frumoase şi pribege, când mi-ai spus că eşti doctor şi intenţionezi să pleci în toamnă în coloniile franceze, în Sudanul frances. Nu din spirit de aventură, ci pentrucă socoteai să poţi fi de folos.

Mi s'a strâns sufletul ca un ghem şi într'o clipă m'a săgetat un fior rece, gândind că imensitatea îndepărtărei numi va mai îngădui să te văd vreodată. Poate că nu era la locul lui gândul acesta, dar e firesc ca fericirea să ne aţâţe în suflet dorul de stăpânire veşnică a clipei, care fuge. De unde era să bănueşti ce gândia făptura şchioapă de lângă tine, care-ţi inspirase milă? Atunci îmi trecu prin minte că e cea mai mare fericire faptul de a ne putea ascunde tainele gândurilor, căci n'ai ştiut ce hotărâre am luat, când mi-ai spus:

— D-ta, care înţelegi atât de adânc sentimentele poeţilor, ai fi o minunată educatoare pentru sufletele tinere, care trebue să priceapă şi să iubească frumosul.

Ştii? Atunci mi-am hotărât cariera de astăzi, deşi nu-mi trecuse prin gând aceasta nici odată, pentrucă nu mă vedeam într'o clasă, unde profesorul trebue să fie un om întreg şi sănătos.

Deşteptaseşi în mine dorul de viaţă şi de acţiune utilă. Trebuia să trăesc pentru o bucurie deplină, care mă aştepta undeva.

Şi acum, după aceşti trei ani, mă văd în clipa când ţi-am strâns mâna, la despărţire. Aşi fi vrut să te sărut, fiindcă m'ai învăţat să simt şi să doresc fericirea ascunsă acolo, în lumea ochilor tăi albaştri ca marea.

De atunci, zi cu zi, am căutat să împlinesc ce mi-ai spus şi m'am străduit să fiu profesoara iubită de astăzi.

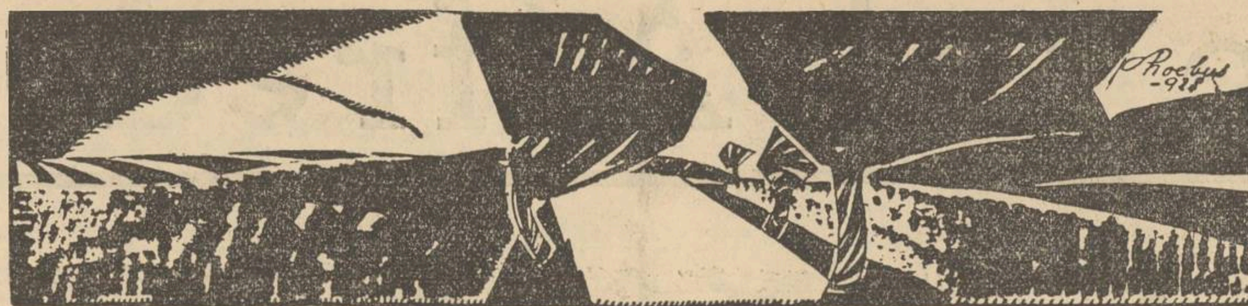
M'am întors dela examenul clasei a doua cu un buchet de tuberoze şi trandafiri albi.

Parfumul lor puternic şi distins mi-a prilejuit observaţii: o colegă mi-a mărturisit zâmbind că-şi aminteşte de logodna ei; iar o alta, o franţuzoaică îmbătrânită între străini, a suspinat, pentrucă parfumul tuberozelor i-a amintit de pierderea tatălui său.

In viaţă, fiecare dintre noi retrăeşte în răstimpuri amintirea momentelor de fericire şi durere.

Eu trăesc acum clipe de bucurie curată şi strâng florile din glastră, sărutându-le pentru tine, care eşti departe.

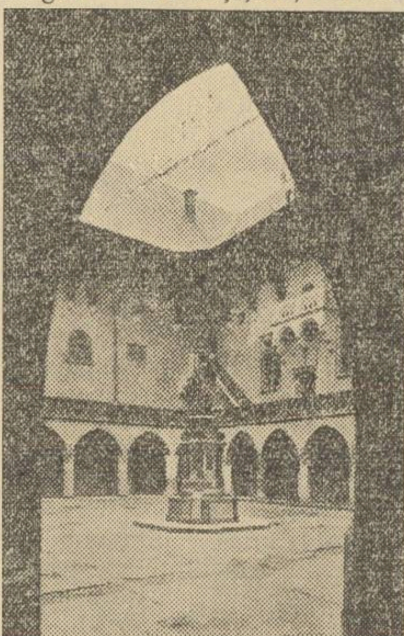
M. I. DUMITRESCU

In oraşul Iagellonilor

Cercetările mele în legătură cu Hasdeii şi cu studiul limbii polone, m'au adus în vechea şi romantica cetate a Cracoviei, legendarul centru al civilizaţiei polone.

Orăşelul încântător, curat şi plin de verdeaţă, cu bisericile vechi şi castelele sale, are ceva asemănător cu Nuerenbergul — ca înfăţişare, cu Heidelbergul — ca viaţă şi atmosferă studenţească, şi cu Florenţa — ca artă.

MONUMENTUL LUI KOPERNIK

Bisericile sânt dominate de vestita catedrală gotică Sf-ta Maria, cu renumitul ei altar de lemn, din sec XV-lea, o capodoperă a lui Veit Stoss (sau Witt Stwosz cum îi zic Polonii) acest Donatello al Nordului,— o lucrare plină de dramatism în expresia figurilor sculptate.

Dintr'un turn al bisericii, înconjurat de o coroană de aur, un gornist dă la fiecare oră semnalul de alarmă, o melodie din sec. XV-lea, pe care o întrerupe brusc la o anumită notă. După legendă acest semnal fusese întrerupt de o săgeată a Tătarilor. Gornistul a fost omorît, totuşi Cracovia a a fost salvată. De atunci, în amintirea acestei fapte vitejeşti ani de-a-rândul, la fiecare oră se cântă aceiaşi melodie şi se întrerupe în acelaş loc.

Biserica are două turnuri, dintre care unul e mult mai mare decât celălalt.

Şi de această împrejurare e legată legenda care spune că doi fraţi lucrând la turnuri, nu le-au făcut deopotrivă de mari şi atunci, cel care construise turnul cel mic l-a omorît pe frate-său, care-l întrecuse. Ca amintire a acestei crime, cuţitul cu care a fost înfăptuit omorul a fost atârnat în faţa bisericii, la poarta pieţii celei vechi, acoperite („sukiennice", cum i se zice în limba polonă), care şi ea este o capodoperă de artă gotică din acelaş secol.

In afară de monumentele gotice construite de Germani, o bogată artă a renaşterii şi a barocului umple celelalte biserici şi castele, dintre care castelul Wawel, reşedinţa şi Panteonul regilor poloni, e cunoscut prin aşa numită „Kaplica Zygmuntowska" (capela regelui Sigismund), lucrată la începutul secolului al XVI-lea de meşterii italieni Francesco din Florenţa, Bartolomeo Berecci şi Giovanni Cini în felul capelei Medicisilor din Florenţa.

Aceşti artişti, împreună cu alţii, veniţi din Italia, alcătuiau o întreagă colonie italiană în Polonia, pe care au împodobit-o cu biserici, castele şi monumente de toată frumuseţa.

Cracovia e plină şi de artă naţională mai târzie. In splendide muzee, alături de Rafael, Leonardo da Vinci, Rembrandt şi alţi maeştri ai Apusului, strălucesc tablouri ale pictorilor poloni de prima mână, dintre care mai ales vestitul Jan Matejko atrage atenţia prin romantismul zguduitor al operelor sale, înfăţişând scene din trecutul Poloniei.

Dar atracţia cea mai puternică a Cracoviei, a acestei „civitas universitatis", o reprezintă Universitatea Iagellonilor (fondată la 1364) cu biblioteca ei, superb aranjată şi plasată în edificiul principal (aşa numit „collegium magnum") al vechii Universităţi.

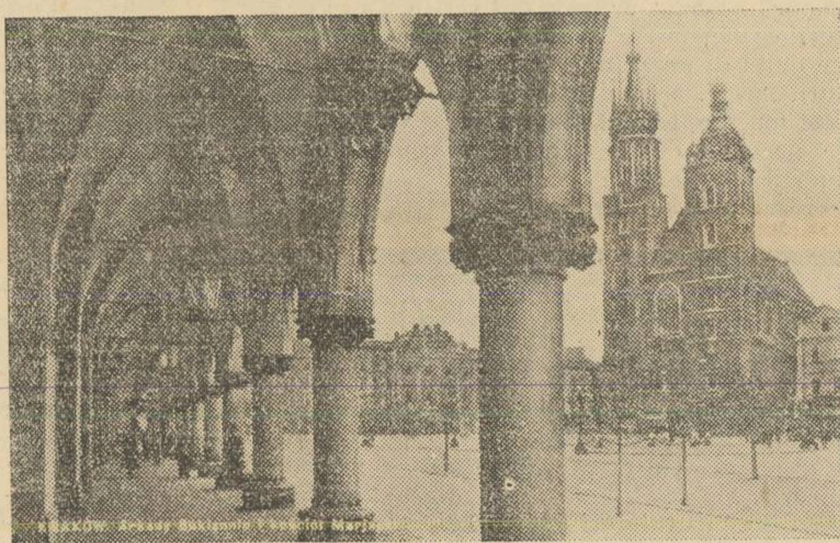
Aci a studiat Copernic, a cărui statue se ridică în mijlocul curţii gotice, curte de o frumuseţe nespusă şi de o armonie perfectă.

Aci trebue să fi trăit şi bunicul lui B. P. Haşdeu, Tadeusz, când studia la Cracovia, iar mai târziu cu evlavie s'a oprit, gândindu-se la el, nepotul său, când a fost trimis la 1861 la Cracovia în misiune ştiinţifică.

Universitatea actuală este mutată în edificiul nou, construit şi el după stil gotic, înconjurat de o grădină care înconjoară toată partea veche a oraşului în forma unui cerc ca la Nuerenberg.

Aci, în sălile Universităţii noui, s'au organizat cursuri de vară pentru străinii doritori să se perfecţioneze în cunoaşterea limbii şi civilizaţiei polone, cursuri conduse de cei mai buni profesori specialişti din ţară.

Străinii, veniţi aci din toate părţile lumii, sânt primiţi cum

VEDERE DIN CRACOVIA

nu se poate mai bine, cea mai mare parte dintre ei fiind bursierii Statului polon. Fetele sânt repartizate în căminul de studente „Jednosé", băeţii la „Imca". Pretutindeni o primire caldă, o atenţie deosebită, o delicateţe caracteristică poporului polon.

Directorul cursurilor, decanul Universităţii din Cracovia, profesorul R. Dyboski [1]) şi asistenta lui, distinsa doctoră M. Potkaniowska, sânt gazdele acestei mari familii, care se numeşte „Kursy Wakacvsne" (cursurile de vară).

Găsesc timp pentru orice biet student, stau de vorbă cu fiecare în parte şi la orice cerere răspund îndată cu cea mai mare solicitudine.

Astfel, când am întrebat numai, când aş putea să cercetez arhivele Universităţii, închise pentru vacanţa de vară, directorul, cu toate că se pregătea să plece, a fost rugat să vie special pentru mine la Universitate, pentru a-mi putea da lămuririle de care aveam nevoe.

Cursurile de vară dela Cracovia ţin o lună. Ele cuprind prelegerile profesorilor despre istoria, literatura şi arta polonă şi studiul limbii polone cu două specialiste, din care una, doctora S. Korwin-Piotrowska, autoarea cărţii „Balzac et le monde slave", premiată de Academia Franceză, lectoră de limba polonă la **Ecole des langues orientales vivantes** din Paris, a venit special pentru cursuri din Franţa.

In orele libere dintre cursuri se vizitează muzeele sub conducerea şi explicaţiile amănunţite ale profesorului de artă polonă dela Universitatea din Cracovia, K. Estreicher, iar în zilele de sărbătoare se organizează escursii în împrejurimile oraşului, ca de pildă la salinele dela Wieliczka, cele mai mari din lume.

In acest timp de o lună, două ceaiuri (herbatki) sânt oferite cursiştilor de către ospitaliera direcţie a cursurilor pentru o mai bună cunoaştere a elevilor.

Se povesteşte cu mare haz un caz de anul trecut, când un Român şi un Japonez s'au împrietenit, înţelegându-se în limba polonă. Toţi sânt egali în timpul cursurilor. Nu se face nici-o distincţie între atâtea naţiuni!

Lumea se împrieteneşte şi încetul cu încetul, după cuvântările profesorilor, încep alocuţiunile timide ale elevilor, tot în limba polonă, cu greşeli de limbă de care nimeni nu râde, şi cu tot entuziasmul, care, fără ajutorul vinului, (nu se obişnueşte la o „herbatka") găseşte răsunet puternic în inimile tuturora.

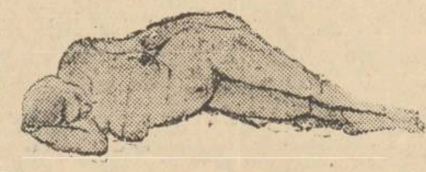
La ultima „herbatka", după cuvântările reciproce, o surpriză plăcută îi aştepta pe cursişti: s'a oferit fiecăruia câte un album artistic cu vederi din Cracovia, în amintirea lunii petrecute acolo atât de bine!

ALTARUL BISERICII WITA STWOSZA

Din Cracovia, cursiştii au plecat cu profesorii lor pentru încă două săptămâni la Warşovia, iar cei care, neputându-i urma din cauza lucrărilor urgente, s'au întors în România, păstrează în suflet dorinţa fierbinte să revadă ţara care, pe lângă materialul bogat oferit cercetătorilor, pe lângă plăcerile estetice dăruite din belşug, încălzeşte, cu primirea ospitalieră, inima vizitatorilor făcându-i să uite asperităţile vieţii din zilele noastre.

E. D.

1) Care a cedat mai târziu locul profesorului de ist. lit. polone din Varşovia, I. Krzyzanowski.

Cocheta

(Fragment de scrisoare)

„Vorbele tale, Jeana, îmi sună şi acum în minte, cu accentul lor de dureroasă indignare: Şi tu te-ai lăsat influenţată de moravurile contimporane! Eşti o cochetă fără suflet şi tu! Cum poţi să-l uiţi pe Radu?" Să-l uit pe Radu ?! Ar însemna să uit o parte din propria-mi fiinţă şi poate cea mai bună! Sentimentul care ne uneşte are rădăcini adânci în sufletele noastre şi el nu poate fi atât de uşor distrus. Ne leagă atâţi ani de bucurii şi necazuri, atâtea amintiri luminoase sau întunecate, atâtea clipe trăite alături. Radu a fost primul bărbat care m'a făcut să înţeleg ce e iubirea şi mi se pare că sufletul şi corpul meu îi aparţin şi numai el poate hotărâ de soarta lor. Iar eu sânt pentru el femeea care-i cunoaşte şi-i iartă slăbiciunile, admirându-i marile-i calităţi. I-am devenit atât de necesară, încât şi în cele mai mici lucruri îmi cere sfatul. Cu toate titlurile şi gloria lui, Radu a rămas un copil! Dar — ce vrei? Anii trec şi timpul îşi lasă urmele-i adânci pe obrazul nostru".

...„Acum câteva săptămâni, într'un apus de soare primăvăratec, traversam împreună Cişmigiul. In aerul călduţ plutea mireasma liliacului înflorit. Comentam ultima piesă jucată la Naţional şi, ca deobiceiu, făceam aceiaşi plăcută constatare: identitate perfectă între gusturile şi părerile noastre. Mă rezemasem de braţul lui şi, ritmându-mi pasul după mersu-i domol, aveam impresia că formăm un singur corp, o singură fiinţă. Atunci trecu pe lângă noi o fată, o adevărată fată tânără! Inaltă, sveltă, fragedă, cu bucle blonde resfirate de vânt, cu ochi limpezi de copil. In rochia-i de voal alb, părea petala unei flori adusă din înălţimi, de vântul serii de primăvară. Radu se opri în loc şi privirile lui avură o strălucire de entuziasm, pe care demult, demult nu i-am mai văzut-o! Fără voe mi-am retras mâna de sub braţul lui. El a tresărit, m'a privit o clipă parcă ar fi vrut să-mi ceară ertare; eu, ruşinată, încurcată, nemulţumită de mine am cercat să reiau convorbirea întreruptă, dar contactul sufletesc dintre noi încetase. Şi numai peste câteva zile ne-am putut regăsi".

...„Când am primit invitaţia ta, pentru serata la care ţineai să figurăm, am ezitat, mărturisesc, şi fără stăruinţa lui Radu ,eri aş fi rămas acasă spre a termina romanul lui Huxley. N'am iubit niciodată petrecerile zgomotoase. Deci cam în silă m'am strecurat aseară în salonul tău arhiplin, unde predomina tineretul. Chemat de câteva cunoştiinţe, Radu m'a părăsit curând. M'am apropiat curioasă de un grup tineresc, care discuta zgomotos, parcă n'ar mai fi fost nimeni în juru-le. Privirile-mi urmăreau mai ales cele câteva fete din grup — toate drăguţe şi pline de frăgezime. O infinită tristeţe îmi apăsase sufletul.

...„Am fost şi eu tânără, nu-i prea multă vreme de atunci! Dar tinereţa mi se părea cel mai banal lucru din lume. Imi înfundam, grăbită, părul subt bască, îmi aruncam pardesiul pe umeri şi alergam la cursuri sau în sălile tăcutelor biblioteci. Când vreun bărbat mă privea mai lung, mă simţeam insultată şi nici prin gând nu-mi trecea să-mi analizez, în faţa oglinzii, forma taliei sau a picioarelor! Iubirea lui Radu pentru mine n'a avut nimic comun cu aceste atribute fizice — cel puţin aşa am crezut eu pe atunci! Azi rămân tot mai des în faţa oglinzii, privind cu strângere de inimă la cutele ce mi se adâncesc subt ochi! Şi va veni o zi — pe care o simt aproape — când nici fardul nu-mi va mai ajuta, când privirile bărbaţilor nu mă vor mai jigni, prin stăruinţa lor...

...„Să vrei să păstrezi ceiace-ţi mai rămâne dintr'o comoară, al cărei preţ îl înţelegi abea acum, când ultimile resturi îţi alunecă din mâni..."

...„Dece s'a apropiat Octav de mine — căci aşa se numeşte tânărul cu care am „cochetat" — spre revolta ta — aseară. Desigur mă fardasem cu mai multă artă şi rochia aceia nouă îmi da un aer mai tineresc — sau ştiu eu ce alt motiv l-a atras. La început, cuvintele lui înflăcărate şi îndrăzneţe mă amuzau. Dar pe nesimţite ele mi-au atins o coardă ascunsă a sufletului şi vibraţia ei m'a emoţionat. Băiatul acela mă credea de vârsta lui, îmi reda, entuziasmat, tinereţa pe care n'o mai am! Glasul lui mi se părea o melodie primăvăratecă !

...„Nu ţi s'a întâmplat vreodată ca, aflându-te în camera ta, în care te simţi bine deobiceiu, să deschizi fereastra. Afară găseşti deodată o lume nouă, adusă peste noapte, de primăvară. Cerul senin, lumina lui caldă, plină de neînţelese făgădueli, te face să-ţi pară deodată întunecoasă şi tristă odăiţa dragă. Priceşti în sus cu dorul de a te pierde în infinitul albastru, caşi vulturul din zare. Rămâi o clipă cu sufletul greu, cu ochii pierduţi în depărtări — oftezi apoi, închizi fereastra şi te reîntorci în camera, de care te leagă viaţa adevărată şi de care nu te plângi!...

...„In faţa noastră — pe când vorbeam cu Octav — se afla o fetiţă, a cărei priviri urmăreau cu furie abea stăpânită, stăruinţile tânărului meu adorator. Aş fi vrut să-i prind în mâni căpuşorul ei cu bucle sălbatece şi să-i mângâi obrajii fără fard, şoptindu-i: „Haide, plângi varsă-ţi necazul, copil frumos! La vârsta ta lacrimile nu urâţesc! Iţi sânt recunoscătoare că mă consideri rivala ta! Eu poate, îmi trăesc ultima seară de tinereţă; tu ai atâţia ani înaintea ta!"

„La plecare, Octav mi-a ajutat să mă îmbrac, apoi mi-a strâns mânile şoptindu-mi pătimaş: „Vii? Nu-i aşa? In strada Batiştei, stau la mansardă, dar să vezi ce privelişte am spre oraş! Vom lua ceaiul împreună; am să-ţi arăt biblioteca, vom petrece de minune! Te aştept la ora cinci!"

...„Şi azi e acel „mâine", iar ceasornicul din faţa măsuţei pe care îţi scriu aceste rânduri, arată ora 5. La o fereastră de mansardă, un cap cu păr zburlit şi obrajii netezi, se apleacă nerăbdător spre stradă, apoi priveşte tot mai enervat ceasornicul dela mână. In camera mică, lucrurile au fost aranjate cu grijă, samovarul cântă domol, iar lângă oglindă buchetul de trandafiri a început să se ofilească... Târziu, după ce va blestema toate femeile din lume, după ce va filozofa asupra netemeiniciei sentimentelor umane — îndrăgostitul meu copil va coborâ în fugă scările şi, în faţa primei femei frumoase, întâlnită în stradă, mă va uita şi-şi va uita durerea!

...„Şi totuşi, gândul meu a fost acolo, în cămăruţa de mansardă — gândul meu care are astăzi numai 20 de ani! El a urcat răzând scările şi fără să treacă prin faţa oglinzii din vestibul, a intrat încrezător, în camera unde sânt aşteptată. Rezemaţi de fereastră vom privi alături oraşul luminat de razele apusului; vom discuta literatură şi filozofie şi, dacă printre vorbe, sărutările vor face pauze — ele nu vor fi urmate nici de remuşcări, nici de lacrimi"...

...„Dar, e târziu, dragă Jeana, şi în camera de alături se aude zgomot. S'a trezit, desigur, Radu. Mă duc să-i pregătesc ceaiul. Sânt îngrijorată în privinţa sănătăţii lui. Nu se simte, de aseară, bine. Probabil că a răcit; era curent în salonul vostru. Dealtfel de câtva timp îmi pare schimbat, slăbit. Munceşte prea mult. O! Cum aş vrea să-i îndepărtez orice durere, prietenului acesta bun şi drag, a cărei tovărăşie îmi va lumina drumul ce-l mai am de făcut în viaţă!

LUCREŢIA DĂSCĂLESCU

Din ideile lui Alfred de Vigny

Alfred de Vigny, un mare senior al poeziei, acel care a voit să pună baze solide unei noui religii, a onoarei, a fost un feudal în toată puterea cuvântului, un feudal al gândirii şi al literaturii. In mişcătorul său „Journal d'un poète" ne-a lăsat nişte însemnări, un fel de ziar însă de idei nu de fapte, cu ajutorul căruia putem reconstitui perfect complexa şi aristocratica personalitate a celui ce a apoteozat cu atâta lumină, solitudinea şi neajunsurile celebrităţii în „Moïse". Toate aceste note formează un aspru rechizitoriu adresat mediocrităţii în literatură şi în politică. Toată viaţa sa, pe care D-zeu nu i-a dat-o de loc fericită, a fost covârşitor şi dureros impresionat de atotputernicia mediocrităţii şi tragedia sufletească a apologistului solitudinii îmbracă formele eternului omenesc.

Indrăzneţ în idei pe alocurea, „Le Journal d'un poète" posedă pasagii extrem de interesante prin paradoxele pe care le desvoltă. Acest om născut să stăpânească, dar prea târziu, într'o vreme când cei din clasa sa nu mai stăpâneau decât firimiturile trecutului, Alfred de Vigny ne reprezintă un demn dublu sfârşit de rasă: două familii mari şi-au unit ultimele licăriri de rezistenţă şi de viaţă în acel care a fost cel mai celebru din ei, aceluia care a cântat imperiul spiritul pur. Dublu sfârşit de rasă: al familiilor de Vigny şi Braudin. Alfred de Vigny înainte de toate şi-a dat seama de neantul care aşteaptă pe fiecare odată cu primul ţipăt, în camera de suferinţă a mamei sale şi-al primului act al glorioasei raze de soare contra pupilei sale.

Dacă a considerat multe lucruri cu totul altfel decât majoritatea semenilor întru cugetare, nu trebue s'o punem pe seama orgoliului, ci mai ales ca o consecinţă a conştiinţei sale de a fi fost ultima verigă între toţi ai lui depe timpurile lui Richelieu şi pământul cotropit de stăpânitorii adesea nedemni ai Franţei. Izolarea departe de a-i fi asprit sufletul, din contră l-a făcut şi mai accesibil nefericirii omeneşti.

In rândurile de faţă vom cerceta câteva din ideile paradoxale ale lui A. de Vigny asupra imprimeriei şi presei.

După A. de Vigny, cei vechi au avut marele avantaj de a nu fi cunoscut imprimeria. Oricât de ciudată ar fi părerea aceasta, ne spune el, această recunoştinţă defavorabilă repeziciunei propagandei ideilor şi conservării lor, era absolut favorabilă însă purificării gustului şi selecţionării capo d'operelor. Manuscrisele fiind atât de rare, operele erau studiate mai minuţios şi în plus, numai cele alese atrăgeau atenţia; Demostene de ex. afirmă că el însuş l-a copiat pe Tucidides de cinci ori fiindcă i-a plăcut. In mod logic cititorii dădeau atenţie numai scrierilor cu criterii bogate de artă şi contele de Vigny ne spune într'o expresie pitorească: „Cititorii alegeau ce era mai frumos pentru a-l multiplica. Aceste prea frumoase albine nu se aşezau pe florile frumoase; tot restul era dispreţuit şi cred prea puţin bine despre ceiace nu ne-a ajuns până în zilele noastre". Cititorii vremurilor devenIră deci şi mai pretenţioşi şi nu mai copiau de cât ceiace le plăcea şi era demn de reprodus, judecând după gustul rafinat al vremurilor; poeţii deasemenea erau nevoiţi să lase pe seama publicului numai ceiace putea trece drept artă adevărată. Apoi gustul public atât de bine format de viaţa forumului, dădu scriitorilor antici severitatea aceia curagioasă cu care se deprinseseră şi mai ales sentimentul utilităţii operelor lor. Exemplele următoare sânt foarte interesante: „Virgil poate că a scris şi satire, acel Sicut vos non vobis, ne permite să credem. Juvenal fără îndoială că şi-a îngăduit plăcerea cândva să compuie şi versuri de dragoste şi idile, dar primul n'a dat la lumina zilei decât Eglogele şi Georgicele, Eneida fără voie şi neperfectă în ochii săi proprii. Juvenal n'a lăsat decât Satirele; puritatea trăsăturilor lui Virgil şi severitatea lui Juvenal ar fi fost alterate prin amestec". Mai departe A. de Vigny încheе aceste rânduri fugare sfătuind publicul contimporan să execute el însuş rolul censorului copist al antichităţii. Imprimeria din ziua de astăzi a făcut ca tot cu aceiaşi literă să se tipărească scriitorii geniali şi cei lipsiţi de ori ce umbră de talent. Cititorii sânt în imposibilitate de a alege, lipsind acea selecţionare automată din antichitate, şi sânt forţaţi acum să citească totul. Gustul nu trebue pervertit căci se perverteşte atunci însăşi natura omenească. Citează şi cazul lui Plato care înainte de a fi scris operele sale filosofice, scrisese nişte tragedii, însă apoi le-a ars „preferând să fie mare într'o singură direcţie decât dublu şi trunchiat".

Paradoxul acesta ni-l prezintă de altfel pe A. de Vigny în conflict şi cu una din ideile sale favorite, anume cu indiferenţa sa faţă de mulţime. N'a dispreţuit suveran mulţimea acest aristocrat, cum a făcut André Gide de exemplu: „Simpathiser avec la foule c'est dechoir", însă faţă de mulţime n'a vibrat decât o singură coardă a sufletului său complex, şi anume mila. Dar mulţimea ceia la care se gândea cu regrete poetul, erau acei liberi cetăţeni ai cetăţilor grece şi romane, aristocraţii precum şi păstorii lui Teocrit şi toate acele complicate forme ale vieţii antice. Din toate reiese mai sigur o lipsă totală de orientare a masselor contimporane pentru a nu vorbi chiar de incapacitatea lor, mai ales după experienţele dureroase ale Franţei de după 1789.

Inţelegem uşor oroarea pe care o simţea aristocratul A. de Vigny faţă de promiscuitatea literară; îl jignea numai faptul de a fi imprimat cu aceleaşi caractere ca şi atâtea scrieri insipide. Marele senior ce a fost o viaţă întreagă, plină de griji, ar fi voit să fie un fel de aed antic şi el care a avut toată viaţa nostalgia donjuanilor castelelor ce au aparţinut odată familiei sale, ar fi fost fericit atunci când la răspântii şi la fântâne cu nimfe un popor luminat i-ar fi recitat versurile sale, tăiate în marmoră de dalta sa răsvrătită contra naturii însăşi. Numai atunci ar fi fost mulţumit când măreţele sale accente de revoltă contra morţii şi suferinţei omeneşti, ar fi fost auzite şi nu citite.

Etica şi estetica acestui mare desamăgit care a ştiut însă să fie desamăgit fără a fi un Saint-Simon, religia desamăgiţilor în genere, şi-a găsit însă un ultim refugiu în castelul de fildeş dela Maine Giraud...

Faţă de presă, ideile feudalului conte de Vigny sânt şi mai distrugătoare. Nu trebue să uităm că ziarul este foaia pe care imprimeria o multiplică rapid în zeci de mii de exemplare, o cucerire a timpurilor moderne, unica hrană intelectuală a celor mai mulţi, mai ales a burghezilor, tocmai acelora cărora nobilul senior nu le adresa cuvântul deşi le-a înţeles durerile. Presa după dânsul este pur şi simplu: „o gură care este forţată să fie mereu deschisă şi care este nevoită să vorbească o vecinicie. De aci vine faptul că ea vorbeşte de o mie de ori mai mult de cât are de spus, şi că adesea devaghează şi chiar extravaghează. La fel ca şi cum un orator, fie el chiar Demostene, ar fi nevoit să vorbească fără întrerupere tot anul". Nu numai că presa ajunge la a nu mai fi în stare să spune nimic, dar distruge şi ceiace a mai rămas din arta pe care cu adevărat numai anticii au ştiut să o menţie. Necesităţile presei crează şi o lucratură anumită, rapidă şi deci săracă, pentru îndestularea acestui nou Moloch modern, incompatibil cu demnitatea unui scriitor. Nu ne este greu să descoperim în A. de Vigny duşmanul presei, pe A. de Vigny un contemptor al burgeziei, clasă socială ridicată pe ruinele vechei nobleţi franceze şi adesea utilizată de însăşi monarhii francezi ca un tampon contra nobilimii, începând dela timpurile tragice ale unui Richelieu, de când nobilimea încătuşată a început să-şi lase capetele şi pe eşafoadele florilor de crin, ca un Cinq-Mars. Burghezia înfloritoare ne-a adus şi o presă puternică. Cu mult simţ al realităţii, A. de Vigny ne dă o imagine pe alocurea însă denaturată a burgheziei, aşezându-se alături de Gustave Flaubert, colecţionarul josniciilor şi mediocrităţii burgheze, începând cu nenorocitul Cinq Mars care şi-a pierdut capul de dragul mai mult al ochilor frumoşi ai ducesei de Mantua şi sfârşind cu Chatterton, a căutat să arate micnicia burgheziei faţă de spiritul pur şi de eroism. Iată un tablou unde redă o plastică icoană a burghezului francez reflectată prin oglinda presei cotidiene care-i cerşeşte sprijinul printr'o flaterie continuă: „Burghezul din Paris este un rege care posedă în fiecare dimineaţă la deşteptare, un amic care-i enumeră douăzeci de victorii. Nu este nevoit să-l poftească la masă, îl face să tacă sau îi dă cuvântul după voia sa şi acest prieten docil îi place cu cât mai mult este oglinda sufletului său şi-i spune în fiecare zi opinia sa în termeni ceva mai potriviţi decum s'ar fi exprimat el însuşi; lipseşte-l de acest prieten, i-se va părea că lumea se opreşte, acest prieten, acest oracol, acest parazit puţin costisitor este ziarul său".

Presa, instituţie democratică prin excelenţă, nu putea să-l încânte niciodată pe olimpicul cântăreţ al nobilei şi etericei Dne de Coigny, în temniţă, din sfâşietorul Stello; apoi prea multă apologie a crimei au făcut şi ziariştii întreţinători ai spiritului burghez de atunci.

Contele de Vigny, aristocrat al selecţiunii nu numai al sângelui, ar fi dorit să se retragă undeva departe de oameni, între câţiva aleşi. Ne-o spune în accente lirice şi când ne gândim că s'a retras în adevăr dar fără să aibă lângă el aleşii despre care ne vorbeşte, fără voie ne aducem aminte şi despre ideia neantului care l'a obsedat până la moarte: „Oh! fuir! fuir les hommes et se retirer parmi quelques elus, elus entre mille milliers de mille!". Acesta i-a fost visul deşi tot el a susţinut că nu există om care să aibă dreptul de a dispreţui pe altul.

După ce în „Chatterton" ne-a arătat printr'o maximă elegantă că „oamenii de imaginaţie sânt crucificaţi vecinic, sarcasmul şi mizeria fiind cuiele crucii lor", ajunge la o dureroasă concluzie pentru toţi gânditorii. Ce pot fi în realitate toţi cei ce caută să deie omenirii nişte forme mai complicate de gândire decât nişte eterni Don Quichoţi? Sântem şi mai ridicol să ne considerăm eroii drept giganţi şi când colo nu sânt decât aceleaşi mori de vânt, în aripele cărora se sfarmă lăncile spiritului nostru". Pentru a scrie cugetări asupra unui subiect oarecare, noi sântem forţaţi de a începe prin a ne minţi pe noi înşine figurându-ne cum că, ceva există, şi creind o fantomă pentru a adora sau a profana, a o mări sau a o distruge".

Adică Neantul tuturor cugetătorilor şi înobilatorilor formelor de existenţă omenească.

In câteva versuri, dedicate micuţei nou născute contesă de Clerambоult, ne vorbeşte de începutul de viaţă din trupul cel firav, cu accente suave, dar neantul îl copleşeşte şi după leagănul micuţei, îl obsedează viziunea sinistră a sicriului cu care va fi redată pământului, la vremea ei, ea care acum îşi psalmodiază plânsetele-i de neobicinuită încă în viaţa pământească.

Aceasta a fost tragedia vieţii contelui de Vigny. Tot ce a crezut că există pentru dânsul, în realitate n'a existat. A crezut nu numai în ceiace credeau cugetătorii mari ca şi dânsul, dar şi în ceiace atrăgea şi pe alţi muncitori. A crezut în Dumnezeu, în Dragoste, în Glorie, în Recunoştinţă şi toate au trecut prin îndoială până la neant. Toate s'au prăbuşit, căci a văzut că până şi fiul lui D-zeu a fost părăsit de tatăl său. A rămas totuş ceva peste care neantul nu poate trece, a rămas Dumnezeul ideilor pe care rotativa nu-l poate compromite.

Le vrai Dieu, le Dieu fort est le Dieu des idées.
Sur nos fronts ou le germe est jeté par le sort.
Répandons le Savoir en fecondes ondées;
Puis, recueillant le fruit tel que de l'âme il sort,
Tout empreint du parfum des saintes solitudes,
Jetons l'oeuvre à la mer, la mer des multitudes;
— Dieu la prendra du doigt pour la conduire au port.

(La Bouteille a la Mer)

Şi aşa a şi făcut seniorul poet, care a învăţat pe oameni să sufere cu demnitate şi puţinii aleşi în mijlocul cărora ar fi dorit cu atâta ardoare să trăiască, năzuiesc să mai prindă butelia aruncată în mare şi pe care Dumnezeu tot o mai îndreaptă spre un port.

AUREL GEORGE STINO

EUGEN URBANSKI DE NIECZUJA

O serie de expoziţii în România au avut darul să facă cunoscut pe pictorul *Eugen Urbanski de Nieczuja.*

Cernăuţean de origină, d. Urbanski a absolvit academiile de pictură din Cracovia şi Varşovia.

potrivită frumuseţii feminine pe care o fixează pe pânză.

In 1930, la o expoziţie internaţională din Paris, d. Urbanski a obţinut un nou premiu de valoare cu compoziţia „Concert în pădure".

De-atunci şi până astăzi, pic-

E. URBANSKI: Spălătoresc la Prut.

In Varşovia la o expoziţie a salonului de pictură, i-a fost premiată compoziţia „Regina Jadwiga". Cu drept cuvânt „Kurjer Warschawski" l-a numit atunci pe d. Urbanski „jongler al paletei şi pictor al soarelui".

Iar cunoscutul poet polon Kouczynski a dedicat volumul său de poeme „poetului culorii".

Reîntors în patrie, d. Urbanski, a acordat mai multă atenţie portretismului.

Din seria portretiştilor de talent, el se apropie mult de Bela Laslo, deşi nu-i elev al acestuia. Frumuseţea feminină e artistic scoasă în evidenţă şi portretul e un veritabil poem, o odă în culori.

Iubitor pasionat al naturii şi al soarelui, pictorul portretist, găseşte întotdeauna ambianţa torul cernăuţean făcu cunoştinţa ţării întregi. Expoziţiile sale din Cernăuţi, Vatra Dornei, Braşov, Sibiu, Târgul Mureş, Cluj, Galaţi, Timişoara, Brăila, Băile Herculane şi în Decembrie 1935 din Bucureşti au înregistrat tot atâtea succese şi triumfuri.

Dintre portretele sale cele mai reuşite cităm: portretul Principesei Elisabeta din 1925, portretul d-nei Arciszewski soţia ministrului Poloniei, portretul d-nei Kunzel-Jijersky soţia ministrului Cehoslovaciei şi portretele doamnelor Perieţeanu, Raţiu, Florescu şi d-na general Văitoianu, mama soţiei d-lui ministru Franasovici.

In ce priveşte peisagiul şi compoziţia, reproducerea de mai sus pledează dela sine: originalitate şi fineţă desăvârşită.

DELACR.

Mărunte

In programul de cunoaştere a regiunilor pitoreşti ale ţării, revista „Lumea turistică" organizează între 26 şi 28 Septembrie o excursie în Delta Dunării şi la Vâlcov.

Inscrieri şi informaţiuni str. Const. Mille 9 şi str. Brezoianu 27.

BILL GAZON IN SPANIA. Neîntrecutul călător de optsprezece ani, în expediţiile sale, pline de aventuri, tot pe atât de îndrăzneţe, pe cât de romantice, nimereşte şi pe meleagurile Spaniei, astăzi atât de însângerate de lupta dintre fraţi. Şi, acolo, pe acel pământ atât de frământat de obuze şi mitraliere, Bill Gazon are, la rândul-i, o încăierare, pentru frumosul ţel pe care-l urmăreşte. In volumul CĂLĂTORIILE SALE FANTASTICE este povestită, cu mult humor, trecerea sa prin Spania, de unde a putut scăpa numai graţie unei pescăriţe. Călătorii fantastice în America, America de Sud, Asia Orientală, etc., cu peste 60 ilustraţiuni în text. 3 volume mari a câte 600 pagini fiecare. Lei 20 volumul.

INTELECTUALI ŞI INSTITUŢII!!
Pentru a fi siguri că nu vă va scăpa nimic din tot ce publică ziarele şi revistele din ţară şi **străinătate** asupra subiectelor cari formează preocuparea dv., adresaţi-vă agenţiei

„SERVICIUL GAZETELOR"
Bucureşti I, Calea Victoriei 29, telefoane 3.71.50 şi 3. 16.15
care citeşte şi decupează cele 1400 publicaţii din România, iar prin intermediul a 102 agenţii similare din lumea întreagă primeşte tăeturi din toate publicaţiile străine cu privire la orice subiect dorit de clienţii săi.
Cereţi, chiar azi, telefonic, o probă gratuită de o săptămână.

O ZI DE VACANŢĂ

„Realitatea Ilustrată" institue un mare concurs pentru tineret

PREMII 5.000 LEI

In dorinţa de-a stimula talentul reportericesc al tineretului nostru „Realitatea Ilustrată" institue un nou şi interesant concurs.
Tinerii din întreaga ţară, cari doresc să participe la acest concurs, vor trebui să prezinte o lucrare cu subiectul „*Cea mai frumoasă zi de vacanţă*". Fiecare lucrare va trebui să fie povestirea unui întâmplări cu fapte precise. Desigur că dacă acţiunea va fi povestită într'o frumoasă formă literară, concurentul respectiv va avea mai multe şanse de reuşită. Cele mai bune trei lucrări, vor fi premiate.
Juriul care va selecţiona cele mai bune lucrări, va fi alcătuit dintr'o serie de scriitori de seamă.

Citiţi condiţiunile de participare, in ultimul număr al revistei „REALITATEA IlUSTRATĂ".

MAEŞTRII SCRISULUI ŞI-AU DAT INTÂLNIRE ÎN „NOUA COLECŢIE DE NUVELE"

Cititorii ce literatura bună, captivanta şi interesantă găsesc pentru suma de ***20 lei*** un volum de 320 pagini, format mare, frumos broşat cu copertă cartonată, tipărită în culori, la heliogravură, cuprinzând o serie de ***10 nuvele alese*** din autori mondiali ilustri

OPERELE LITERARE
APĂRUTE IN EDITURA „ADEVERUL"

M. S. Regina Maria — Povestea vieţii mele Vol. I, II, III; Regine incoronate Vol. I, II
Prinţesa Martha Bibescu — Dest. Lordului Thomson
M. Sadoveanu — Aventurile Şahului; — Locul unde nu s'a întâmplat nimic
Eugen Herovanu Prof. Univers. — Oraşul amintirilor
Const. Stere. — In preajma revoluţiei Vol. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII
H. Papadat Bengescu — Logodnicul; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1936
Al. T. Stamatiad — Pagini din Baudelaire; — Peisagii sentimentale; Premiul Academiei Române pe 1936
M. Celarianu — Polca pe furate; — Marele premiu Regele Carol II al S. S. R. pe 1935
M. Sorbul. — Mângâierile panterii
N. Iorga — Istoria Literaturii Române Vol. I, II
Liviu Rebreanu — Răscoala — Jar
E. Lovinescu — Mite; — Bălăuca
General C. Manolache — Destăinuirile Col. Mihu. — Sfânta Dreptate.
Const. Graur — Cu privire la Franz Ferdinand
Radu Rosetti — Vechituri
Corneliu Moldovanu — Cântarea Cântărilor
T. Teodorescu-Branişte — Băiatul Popii
Victor Ion Popa — Sfârlează cu fofează
Ion Sân-Giorgiu — Lirica lui Goethe

De vânzare la toate librăriile din ţară.

Cereţi Catalogul General al cărţilor literare apărute în Editura „Adevărul" s. a. Bucureşti. Str. Const. Mille 5-9

Literatura Universală

PANTELIMON ROMANOV

O slujbă extraordinară

Milițianul Ivan Mitrohin, dela secția 65-a, care venise în post dela o petrecere din casa cumnatei sale, stătea într'un gang rezemat de o ușă.

— Cel mai prost lucru e să bei bere după vudcă, se gândea el. Te cuprinde toropeala, ți se împăenjenesc ochii.

Deodată, sângele îi îngheță în vine: spre el veneau doi monștri în patru labe. Mergeau foarte ciudat, căutând, pe semne, sá țină mijlocul străzii; dar, ca și cum erau împinși de o forță necunoscută, se loveau mereu de bordura trotuarului, unde erau nămeți de zăpadă.

Mitrohin scoase revolverul, dar își aduse aminte că dacă e necuratul, arma tot nu-i va fi de nici un folos. Pe urmă, își spuse că nici n'are drept să creadă în existența necuratului.

Cei doi monștri se apropiau, însă. Ii veni gândul că sânt niște urși scăpați dela grădina zoologică.

Mitrohin se ascunse în fundul gangului. Urșii ajunseră în dreptul lui, și el auzi vorbele:

— Bine am mai gustat azi! spuse un urs.

— Oh... răspunse celalt și vru să mai adoge ceva, dar dădu numai din labă și continuă drumul.

Mitrochin se apropie timid de ei:

— Cetățeni, opriți-vă spuse el, tăindu-le calea.

Le spuse cetățeni pe ghicite, dar erau, în adevăr, doi cetățeni necunoscuți, care mergeau în patru labe

— Dece nu mergeți cum trebue ?

— Am încercat în toate felurile, spuse unul din ei, ridicând capul. Apoi își îndreptă căciula, care i se lăsase peste ochi și spuse, împleticind cuvintele:

— La început am mers cum trebue, dar am căzut și ne-am rănit.

Celalt adăogă:

— Parcă te ține necuratul pe loc. Am stat într'o fundătură mai bine de o jumătate de oră. Abia am putut să eșim.

— Trebue să vă duc la secție, spuse Mitrohin. Vă dăm în judecată. Umblați în patru labe!

— Ciudat om mai ești! Să fii d-ta în locul nostru, ai merge la fel.

— Și ce meserie aveți?

— Sântem degustători.

— Cum ?

— Uite așa. Tot n'ai să pricepi.

— Atunci mergeți cu mine. De unde veniți?

— Dela serviciu.

— Ce serviciu, dacă sânteți în așa hal?

— Păi d'aia sântem beți, că venim dela serviciu.

— Ia lasă vorba! Dă-mi mâna să te ajut la mers.

— Adică vrei să merg în trei labe?

— Trebue să mergi cu picioarele, ca toți cetățenii republicii, spuse sever milițianul.

El mergea înainte, spunându-și încă odată, că după vudcă nu-i bine să bei bere.

— Ei! strigă unul din arestați. Ia vezi pe unde calci! Ce naiba cauți în nămeți? Ți-e mică strada ?

— Ce nămeți? răspunse milițianul scuturând zăpada din mâneca mantalei, căci intrase în adevăr, cu o mână într'un troian. Nu-i nici un nămete aici. Dar, cum de v'ați îmbătat în halul ăsta? adăogă el, căutând să meargă pe lângă ziduri.

— Am făcut ore suplimentare.

Când sosiră la secție, milițianul intră în biroul comisarului de serviciu și raportă:

— Am adus niște bețivi.

— Iar bețivi? Fir'ar ai dracului, le-aș trage o sfântă de bătae! Ce sânt?

— Dracu știe, ce sânt... Doar după vorbă am priceput că sânt oameni.

— Adă-i încoace.

Când intrară arestații, plini de zăpadă, cu căciulile căzute peste ochi, pe care tot încercau să le îndrepte, comisarul îi privi dela biurou, pe deasupra ochelarilor, și-i întrebă:

— Ce profesie aveți?

— Sântem degustători, răspunse unul din ei.

— De unde veniți?

— Dela serviciu.

— Dela care serviciu?

— Dela depozit.

— Vasăzică v'ați îmbătat în timpul serviciului?

— Da, dar n'am băut degeaba.

— Dece veniți așa târziu?

— Am făcut ore suplimentare.

— Dar dece v'ați îmbătat? întrebă comisarul omorînd cu mâna un gândac, care eșise dintr'un teanc de hârtii și voise să traverseze masa.

— De aceia ne-am îmbătat, că am făcut ore suplimentare.

— Ințelege-i dacă poți, spuse milițianul.

Comisarul se propti de speteaza scaunului:

— Și în ce constă serviciul vostru?

— Gustăm vinurile și le clasificăm. Care sânt mai bune, care mai proaste...

Milițianul și comisarul schimbară o privire semnificativă:

— La naiba! Vasăzică în asta constă serviciul vostru? Și cum le gustați?

— Iată așa: ne clătim gura ș'apoi scuipăm vinul.

— Scuipați vinul? întrebă comisarul.

— De sigur.

— Asta înseamnă să-ți bați joc de oameni, spuse milițianul. Să-i pui să-și clătească gura ș'apoi să scuipe vinul. Eu n'aș scuipa pentru nimic în lume. Iar voi scuipați?

— După cum se 'ntâmplă... Câteodată nu scuipăm. Dar dacă guști diferite sorturi, tot te-'mbeți.

— Ca și cum ai bea bere după vudcă, replică milițianul.

— In fiecare seară sânteți în starea asta? întrebă comisarul.

— Nu, numai când facem ore suplimentare.

— Și le faceți când doriți?

— Dacă e lucru, dece nu?

— Eu n'aș lipsi nici o zi dela așa serviciu, spuse milițianul.

— Ședeți, dece stați în picioare? spuse comisarul. Ia te-uită, domnule, ce slujbă! Am primit ordin să arestăm pe bețivi. Mergeați în patru labe, și ar fi trebuit să vă băgăm la răcoare. Iar voi, de fapt, erați în exercițiul funcțiunii.

— Dar ce se 'ntâmplă, dacă nu scuipi vinul pe care l-ai luat în gură? se interesă milițianul.

— Atunci nici în patru labe nu vii acasă.

— Halal de așa serviciu!

— Ei, dormiți la noi, ori să vă dăm pe cineva să vă conducă acasă?

— Nu, o să 'nimerim singuri.

— Mâine lucrați de dimineață?

— Da, de dimineață.

Când arestații, ținându-se unul de altul și proptindu-se de părete, eșeau din biurou, comisarul și milițianul îi priviră din urmă. Apoi comisarul strigă?

— N'aveți cumva un post vacant?

— Nu, e plin la noi.

Milițianul își scărpină ceafa și, eșind după cei doi cetățeni în stradă, îi întrebă:

— Dar acasă nu dați de lucru?

ARCADIE AVERCENCO

Un nou milionar

Curios: L-am întâlnit pe acest om de trei ori în două zile, și era doar un străin, în timp ce există oameni pe care îi iubești și cu care ai vrea să te întâlnești, dar nu-i vezi cu anii...

Intâia oară l-am întâlnit la un mare bijutier, unde alegeam un ac de cravată. „Acest om" (nici azi nu știu cum îl chiamă) stătea lângă tejghea, se clătina și, suspinând cu tristețe, își închidea și-și deschidea splendida șubă, cu guler de castor.

Dar d-voastră, în definitiv, ce ați dori? îl întrebă vânzătorul, răbdător.

— Să cumpăr d'astea... niște pietre prețioase.

— Care anume?

— Uite, astea albe sânt briliante?

— Da.

— Atunci să iau niște briliante. Pe urmă, aș mai lua niște pietre albastre.., roșii... dar galbene nu aveți?

— Avem topaze.

— Sânt scumpe?

— Nu, eftine.

— Atunci nu iau. Briliantele sânt cele mai scumpe? Cum se vând: cu bucata?

— Nu, la cântar.

— Dă-mi vre-o jumătate de funt. *)

— Vedeți, d-le, așa nu se poate. Briliantele se vând cu Caratul.

— Cum?

— Cu caratul.

— Vai, ce plicticos ești! Nu înțeleg ce spui. Dă-mi mai bine cu bucata.

— Să vă arăt montate?

— Ce-i mai șic?

— Dacă sânt montate, puteți să le purtați, iar dacă sânt *izolate*, le țineți în casă.

— Atunci dă-mi montate.

— Doriți să vă arăt un colier?

— Bine... E scump?

— 120.000.

— Așa da! Asta-i? Dar dece are numai pietre albe? Aș vrea să fie și ceva verde.

— Atunci poftiți altul, cu smaragde.

— E simpatic, dar cum am să-l port?

— Mă iertați, dar asta nu e pentru bărbați, ci pentru doamne. Dacă-l dăruiți doamnei...

Necunoscutul închise pe jumătate un ochi:

— Ciudat om mai ești și d-ta! Dar dacă nu sânt însurat?

— De... făcu vânzătorul, alungând printr'o încordare a voinței, expresia desnădejdii de pe fața sa. Vasăzică, ați dori să alegeți ceva pentru dv. personal?

— Firește! Dar d-ta ce ai crezut?

— Atunci luați un inel.

— Și cât costă inelul?

— Depinde. Uitați-vă aici: care vă place?

— Asta, albastru cât costă?

— 2.500.

— Lucru de nimic! Dă-mi ceva la 150—200.000.

— Luați-l pe-acesta cu briliante. E o raritate. Costă 17.500.

— Dar mai scumpe n'aveți?

— Nu. Puteți, însă, să vă luați trei!

— Să știi că ai dreptate! Impachetează-le. Crezi că sânt destul de șic?

— Vai, domnule!

— Iartă-mă dar la astea nu mă pricep. La hârtii, însă, mă descurc de minune.

— La hârtii de Stat?

— Ce Stat! La hârtie de tipar, de scris, de impachetat. Poftim banii! Trimite-mi inelele cu băiatul. Doar n'o să mă car cu fleacurile astea! Sau, mai bine, să mi le pun pe degete. Ce pietroae! N'o să cadă?

— Se poate, domnule?

— Dacă ar cădea piatra, ce aș mai face eu cu inelul? In loc de piatră, o gaură. Ar fi ca o fereastră cu geamul spart. Bună ziua!

In aceiași seară, l-am întâlnit într'un magazin de mobilă.

— Ascultă, se enerva el. Ințelege-mă: dacă mi-ai spune: vreau să am cea mai bună hârtie, ți-aș răspunde: asta-i cea mai bună. Iar d-ta nu-mi spui drept, ce-i bine și ce nu. Spui că această garnitură de salon e de trandafir, iar aceia e în stil Ludovic? Ei, care-i mai bună?

— Care vă place...

— Dar care-i mai scumpă?

— De trandafir. Costă 37.200.

— Bine, atunci împachetați-mi-o. Pe urmă, ce „odăi" mai aveți?

— Birou, dormitor, sufragerie, antreu...

— Și numai atât?

— Mai avem budoar.

— Ei, sânt șase, iar eu am zece odăi! Cu ce să le mobilez?

— Cine o să mai stea cu d-voastră?

— Eu singur!

— De! Puteți să vă faceți o bibliotecă.

— Șapte! Și pe urmă?

Puteți să faceți o odae în stil rusesc. Pe urmă... mai faceți un biurou. Unul de lucru, altul... așa.

Amândoi se priveau ca niște nerozi și se chinuiau să gândească.

— S'au făcut nouă. Dar în a zecea odae ce să pun?

— Intr'a zecea?... Inchiriați-o. Ce o să faceți singur în zece odăi? Vă ajung și nouă. Dacă o să închiriați, și d-voastră o să vă fie mai vesel.

— Asta-i o idee. Aș vrea ca odaia aceasta să fie mobilată „în stil".

— In ce stil, domnule?

— Intr'un stil frumos. Alege d-ta singur. Of! Acuma socotește: cât face?

●

Adouazi, spre mirarea mea și a lui (începuse să se deprindă cu figura mea), l-am întâlnit la o expoziție de pictură.

S'a postat în spatele meu, s'a uitat peste umărul meu la pictura în fața căreia stăteam eu și m'a întrebat:

— E frumos?

— Tabloul? Așa și așa. Prea puțin aer.

— Da! N'ai ce să respiri. Iar eu eram gata să-l cumpăr. Vedeam că vă uitați la el de mai multă vreme, și am crezut că e frumos. Am mai cumpărat trei.

— Care?

— Acelea lângă care stă lume. Mi-am spus așa: tablourile lângă care e lume, nu pot să nu fie frumoase.

Am luat un aer serios:

— Și câte persoane trebue să stea în fața unei picturi ca s'o cumperi?

— Cel puțin zece, mi-a răspuns el, tot atât de serios. Cel puțin. Dacă sânt trei, cinci, șase, nu mai e acelaș lucru.

— Ești un om cu judecată.

— Da, dar există multe lucruri la care nu mă pricep. Sânt, însă, deștept din naștere. Știți cum mi-am cumpărat automobilul? Doar nu mă pricep la mașini... Intru într'un magazin, mă plimb. Văd că un domn și-a ales o mașină... a examinat-o, a lăudat-o, s'a tocmit, și când a vrut s'o achite, îi spun: „Cedați-mi-o mie, vă dau 500 ruble peste preț"... S'a mirat, dar mi-a cedat-o. Era un domn foarte bun.

— Ai probabil multe parale?

— Vai, domnule, nici să nu mai vorbiți de ele! M'am plictisit de bani! Ce, plecați? Poftiți, să vă duc cu mașina mea.. Doriți să faceți o plimbare? Atunci mergem pe jos...

Luându-mă de braț, domnul mergea alături de mine, privindu-mă slugarnic în ochi...

—— Vă rog să-mi spuneți, domnule, e șic să ai cai?

— Foarte șic.

— Ar trebui să-mi iau și cai. Știți ceva? Cumpărați d-voastră un cal și o trăsură... Și pe urmă mi le revindeți mie. D-voastră o să câștigați, iar eu o să fiu liniștit.

— Nu mă ocup eu cu astfel de afaceri.

— Ce rău îmi pare! La cine v'ați uitat?

— A trecut o doamnă. Era frumoasă.

— Serios? Era frumoasă?

— Foarte frumoasă, picantă!

— Ascultați-mă, dacă mi-aș lua-o de metresă?

— Dece tocmai pe ea?

— Vedeți, eu nu mă pricep deloc la astea, iar d-voastră spuneți că-i frumoasă. Atunci s'o iau de metresă, ei?

— Stai, domnule, dar dacă e o femee cumsecade?

— Ii cer scuze. Mare nenorocire! Cât să-i ofer, cum credeți?

— Zău, nu știu.

— Ii ofer 3.000 pe lună, dracu s'o ia...

El ajunse pe doamna, merse alături de ea... Pe fața doamnei se puteau citi succesiv: indignarea, mirare, rușinea, neîncrederea, șovăiala și, însfârșit, fericirea îi lumină frumosul chip.

Negustorul de hârtie găsi lucrul cel mai necesar pentru viața sa pustie.

Atunci m'am gândit:

‚Acum vei învăța să cumperi briliante cu rost, să alegi mobile frumoase; vei avea cai, și nu unul, ci 21, iar înaintea picturilor tale se vor opri nu zeci, ci sute de inși. Atunci vei începe să înțelegi rostul în toate... Dar, când să ajungi să înțelegi pedeantregul toate acestea, nu vei mai putea avea nici picturi, nici cai, nici briliante, pentrucă există dreptate pe pământ și pentrucă s'a spus: „Din pământ ești făcut și în pământ te vei întoarce".

Din rusește de AZOR

*) Măsură de greutate în Rusia țaristă, Un funt avea aproximativ 400 grame.

Alain Fournier

Le Grand Meaulnes *al cărui autor* Alain Fournier, *mort în floarea tinereții, a rămas patronul generațiilor de după război, este aventura a doi adolescenți și în această calitate autorul a fost stăpânit foarte puternic de influența lui Dickens, a lui Kipling, a lui Stevenson și a lui Thomas Hardy, marele romancier victorian.*

In anul 1906, încă tânăr licean, plecând în Anglia, scrie familiei sale, printre alte impresii de călătorie: „Incep să simt Anglia, î n felul meu: aceasta constă în a vedea pe fermierul englez, pe nevastă-sa și un little darling, *în tot ce am citit asupra Angliei.*

Cel care a scris: „Crezul meu în artă: copilăria, ajunge să o redai fără nici un fel de puerilitate cu profunzimea ei care atinge misterul", — despre David Copperfield scrie: „A fi în stare să mlădiezi lumea ca să intre în dimensiunile creerului unui băețaș și nimic mai mult, e un lucru pe care nu-l poate realiza decât un mare artist, un mare poet, poate un mare filosof".

In cele ce scrie prietenilor săi, cărora le expune planurile literare, prevestește „Le Grand Meaulnes", cartea care va însemna inaugurarea unei ere noi în literatura franceză de după război: epoca romanului poetic. In scrisoarea de care-i vorba, Alain Fournier explică cum pricepe el romanul: sau în forma lui Dickens, sau a lui Goncourt, sau a lui Laforgue. Dickens, spune el, ne dă lumea unui băețaș și ne face să o vedem prin ochii lui, fără a avea aerul de a interveni. Pentru Goncourt fabulația este secundară, ea îi permite numai să-și exprime părerile și mai ales senzațiile. Cât despre Laforgue, în „Moralités légendaires", el este autorul, personagiul și cititorul romanului său.

Alain Fournier își dă seama că trebue să-și creeze propria sa expresiune. El încă nu a părăsit poezia, deși nu mai crede în ea, dar se simte atras spre roman fără să-și dea seama clar. Ar vrea să fie un fel de biograf-poet, cum a încercat și la noi d. Ionel Teodoreanu, dar nu știe în ce măsură poezia și romanul se vor doza în cartea sa.

Kipling, cu elanul său de generozitate, cu suflul de eroism, a fost chemat, mai mult de cât oricare, să exalte natura leală și viguroasă a adolescenților. El a fost destul de citit în jurul lui 1906 de tineretul francez, în traduceri.

Alain Fournier spune despre Capitaines Courageux *(Marinarii fără frică): „Biciuială de vânt de mare, sorbit cu toată puterea plămânilor".*

După recomandarea unui profesor dela liceul Lakanal, el citește povestirile lui Kipling, în care nu găsim decât humor, născociri și fantezie, cu darul acela cu care știe el și în povestirile cu animale, să îmbine arta, realul și miraculosul. Alain Fournier simte adânc și vibrant subtilitățile lui Kipling, mai ales în atitudinea sa sentimentală; acea rezervă în exprimarea durerii și a patimii, a cărei pudoare ar putea trece drept nesimțire și pe care Alain Fournier o socoate mijlocul cel mai eficace pentru a mișca sufletul nostru în adâncime.

Tocmai în clipa în care-i gata să scrie „Grand Meaulnes" și să-l trateze ca pe un roman de aventură, Alain Fournier citește „Insula Comorii" de Stevenson. Prin „Marinarii curagioși" el venise în contact, în oarecare măsură, cu romanul de aventură. Stevenson l-a încântat, iar influența lui se constată în simplicitatea stilului din „Grand Meaulnes", precum și în felul viu de a prezenta personagiile în acțiune, de a reda faptele, fără să neglijeze atmosfera.

Cine știe ce ar fi dat geniul tânăr pe care l-a răpus moartea, dacă ar fi ajuns la maturitate și cum s'ar fi combinat toate aceste admirații și influențe din lecturile primei sale tinereți.

MAXIME

La câțiva kilometri departe de Pământ, se aude încă murmurul plânsetelor noastre.

●

In fiecare dimineață, când te trezești, ar trebui să spui: „Văd, aud, mă mișc, nu sufăr. Slavă Domnului! Viața-i frumoasă".

●

Un om poate spune: „Nu voi strânge niciodată avere, fiindcă nu-mi stă în caracter să fiu bogat".

●

Iisus Cristos avea mult talent.

●

Nu mai am alte tristeți decât aceia pe care mi-o imprimă un cântec la pian.

●

Sânt ca un vânător care n'ar mai voi să tragă decât lovituri sigure și care se îndoiește de dibăcia lui.

●

Adunarea meditativă a copacilor prezidați de lună

●

Groaza pe care o am de minciună mi-a ucis imaginația.

●

Poți face totul dacă ai viață. Dar, mai întâi, cum să ai voință?

●

Aceste note sânt ruga mea de fiecare zi.

●

Și eu am bruște schimbări de timp și lungi perioade de secetă.

O muscă intră prin toate ferestrele deschise și iese fără ca cineva să fi înțeles ce știre a adus.

●

Vaca: un butoi cu două coarne.

●

Roata norocului, pentru mine, e luna.

●

Sânt un om sensibil pe care viața îl rănește sau îl bucură. N'am sângele rece al observatorului indiferent.

●

Luna, regina umbrelor.

●

Rabelais e vesel: n'are spirit.

●

Cer imens. Niciodată norii nu-l vor putea acoperi.

●

Ciupercile ies cu umbrelele lor, prea târziu.

●

Dumnezeu. Incă unul care se crede nemuritor!

●

Teatru. Autorul către critic:

— Mai bine ai scrie piese bune.

— Și d-ta la fel, îi răspunde criticul.

●

Teatru. Vor nu numai complimente, dar pretind să și spunem ceiace gândim.

●

Câți actori par naturali, fiind că n'au nici un talent!

●

Dau impresia că duc o viață armonioasă — și n'am făcut aproape nimic din câte voiam să fac.

●

Ne creăm dușmani, ca și când prietini am avea.

Viaţa sentimentală necunoscută a lui Napoleon Bonaparte

După înălţarea lui Napoleon şi a Joséphinei, veni rândul celor apropiaţi ai lor. Joseph fu numit mare elector, Louis mare generalism, Murat mare amiral, Eugène arhicancelar de stat.

In decembrie următor, papa Piu al VII-lea veni la Paris să ungă cu mirul împărătesc pe Napoleon şi Joséphine. Ceremonia avu loc la 2 ale lunii. La 20 sosi doamna Loetitia care descinse la palatul lui Lucien, absentul fără termen. D-l Clary, cumnatul lui Joseph, fusese trimis în întâmpinarea ei.

La 23 apăru doica împăratului. Napoleon dorise ca această femee bună să-i fie prezentată cu toate onorurile Curţii. Impărăteasa Joséphine îi dărui diamante şi un şal minunat, iar după aceea, o puse să-i povestească toate particularităţile copilăriei lui Bonaparte. Napoleon râse cu lacrimi, când auzi din gura doicii cuvintele schimonosite pe care el corsicanul mititel de altădată se străduise să le'ngâne pe vremuri în limba franceză. Acum înţelegea cu atât mai mult farmecul acestor cuvinte desfigurate şi râdea singur, căci ea nu cunoştea un cuvânt franţuzesc. Doica era foarte pioasă şi voia neapărat să primească binecuvântarea papei şi să-i sărute picioarele. Impăratul îi înlesni această favoare, lăudând-o pentru bunele ei sentimente. Zărindu-l pe sfântul părinte, ea căzu la pământ cu faţa 'n jos. Ii fură acordate indulgenţe atât pentru ea cât şi pentru familie şi, plecând din Paris, putu să se bucure că n'avea deloc mânile goale.

Lectoarea Impărătesei

Odată îndeplinită şi procedura ungerii de către papă, care fusese o furtună mai mult în ascensiunea lui, Napoleon îşi avu desigur şi după aceasta, ca şi sub consulat, îndeletnicirile lui amoroase. Dar acum, mai mult decât atunci avu grijă să le ascundă publicului şi mai ales împărătesei. Joséphine era, într'adevăr, geloasă şi ghicea adeseori ceiace împăratul se străduia să-i ascundă mai mult. El continua s'o primească la Paris, după ce o cunoscuse la Genua, pe doamna Gazani, o femee minunată, pe care o numi lectoare a împărătesei, cu toate că cetea foarte rău franceza. Bărbatul ei, care era general intendant, fusese trimis, din precauţiune, în departamentul Eure.

Intr'o zi când Napoleon avea un rendez-vous cu ea în apartamentele mici, ordonă lui Constant să răspundă tuturor celor ce s'ar fi prezentat în audienţă, fără nicio excepţie, că el lucra cu unul dintre miniştrii săi. Ministrul acesta, care, înţelegeţi, era Doamna Gazani, obişnuia să se strecoare secret până acolo, prin mica scară neagră. Dar, de astă dată, ea deabia ajunsese lângă împărat, şi Joséphine îşi făcuse apariţia pe neaşteptate şi-l chemă pe Constant. Valetul de cameră se prezentă şi spuse împărătesei că stăpânul său lucra cu un ministru şi că interzisese cu desăvârşire să intre cineva la el, oricine ar fi fost. Joséphine insistă, dar Constant nu cedă nici în ruptul capului. O jumătate de oră după aceia, reveni din nou, dar tot atât de zadarnic ca şi de prima dată. A doua zi de dimineaţă, Joséphine îi spuse lui Constant că împăratul îi mărturisise totul în timpul nopţii. Lui Constant nu-i veni să creadă această revelaţie şi bine făcu, căci într'adevăr nu era decât o stratagemă a împărătesei. Aceasta-i fu confirmată de însuşi împăratul, care nici nu se gândise să facă o asemenea mărturisire Joséphinei.

Legătura aceasta nu fu în toi decât timp de aproape un an de zile. După aceia, întâlnirile deveniră mai rare, iar dela divorţul Joséphin-ei încetaseră aproape cu totul. Doamna Gazani obţinuse să fie prezentată la curte ceiace nicio lectoare nu îndrăsnise să ceară vreodată până atunci.

Doamna de Rémusat, soţia prefectului palatului şi doamnă din suita Joséphinei, o văzu într'o noapte pe această fiinţă bună isbucnind în lacrimi şi plângând. „Este oare vreo soţie mai nenorocită de cât mine ? zicea ea. Sânt sigură că în această clipă este culcat cu o femee. Să luăm o lumânare şi să mergem să ascultăm."

Doamna de Rémusat se strădui în zadar s'o întoarcă dela acest proiect. Impărăteasa insistă şi mai mult şi trebuiră să plece să facă investigaţia. Sosită înaintea uşii, doamna de companie merse să întoarcă butonul, dar deodată pătrunse la urechile ei un sforăit asurzitor. Surprinsă, ea fugi, lăsând-o pe Joséphine fără lumânare. Aceasta o ajunse din urmă râzând cu hohote şi-i spuse că nu trebuia să se sperie, căci acela care sforăia de obicei în dosul uşii, unde stătea întins, era mamelucul Rustan, cu gâtlejul lui adânc.

Şi astfel bănuiala împărătesei se opri dincoace de uşa dormitorului soţului său, căci dac'ar fi trecut dincolo, cine ştie?

De atunci, împăratul îşi dădu de obicei întâlnirile afară din castel şi le consacra de preferinţă căsuţa care i-o închiriase Constant în Allée des Veuves.

Alte escapade

Intr'o seară, aproape de miezul nopţii, Napoleon porunci să-i vină servitorul lui credincios, îi ceru un frac negru şi un joben, şi dispuse să fie urmat de el şi de Murat. Luară o trăsură închisă şi Cesar, vizitiul favorit, se sui pe capră şi fu însărcinat să-i conducă. Impăratul porunci să oprească într'o stradă din foburgul Saint-Honoré, descinse singur, bătu la o uşă, intră şi dispăru deodată, fără ca cineva să fi îndrăznit să-l urmeze. In acest timp orele treceau şi Napoleon nu mai reapărea. Suita începu să se nelinişteească şi să fie roasă de mii de bănueli şi de gânduri sinistre. Murat nu mai avea răbdare. Tocmai sărise jos şi se pregătea să pună mâna pe clopoţelul dela uşă, când apăru şi împăratul şi li se adresă pe un ton liniştit: „Vă văd prea nelinişţiţi şi n'ar trebui, căci nu mă tem nicăeri de nimic. S'o ştiţi, odată pentru totdeauna, eu sânt pretutindeni la mine acasă".

De altfel, aceste ieşiri erau puţin frecvente. Rareori împăratul incredinţa comisioane de dragoste lui Constant sau oamenilor săi de încredere. Adeseori vizitatori obişnuiţi ai castelului îi vorbeau de femei frumoase. Adeseori chiar Constant, solicitat de doamne frumoase, transmitea mesagiile lor împăratului, dar răspunsul lui era aproape întotdeauna un refuz categoric.

Intr'o zi, totuşi, generalul L.... îi vorbi despre o domnişoară fermecătoare, a cărei mamă ţinea o casă de joc şi care dorea să-i fie prezentată. Impăratul o primi o singură dată şi câtva timp după aceea, îi găsi ocazie s'o mărite cu un om de o situaţie mulţumitoare. Se scurseră câteva luni şi tânăra aceasta îi veni din nou în minte. O rechemă, dar ea refuză să mai vină. Napoleon aţâţat, insistă, dar aceasta respinse orice; rugăminţi, oferte, ameninţări, toate fură zadarnice. Impăratului îi plăcea să povestească această întâmplare, lăudând-o din toată inima pe doamna D... „E mai virtuoasă decât douăzeci de lăudăroase pe care le-aş putea înşira fără ca să-mi scape vreuna."

Un copil din flori

In această epocă, doamna Murat avea ca lectoare, o domnişoară de şaptesprezece ani, înaltă, sveltă, binefăcută. Era domnişoara E... L... o ţigăncuşă vioae şi cochetă, ai cărei ochi negri de toată frumuseţea îl captivaseră cu totul pe Napoleon. Mari seniori şi seniorine dela curte se însărcinară cu diplomaţia acestei afaceri. Propunerile fură acceptate, dar nu fără greutate. Perspectiva aceasta îi surâdea tinerei eroine, dar ea ţinea tot atât de mult la virtutea şi la reputaţia ei.

In cele din urmă se hotărî să vină la castel, dar în cel mai strict secret şi rar de tot, şi nu stătea decât două sau trei ore. Aceasta n'o împiedică, însă, să rămână însărcinată, ceiace o făcu să despereze la culme, la început, şi să ameninţe că-şi va curma viaţa.

Impăratul fu pus în cunoştinţă despre aceasta şi, fără a mai sta la gânduri, puse să i se închirieze un palat în rue Chantereine. Aici ea dădu naştere unui băiat frumos, investit încă din leagăn cu titlul de conte şi cu o rentă de treizeci de mii de franci. Pruncul fu încredinţat doamnei L..., doica lui Achille Murat, care îl îngriji timp de trei sau patru ani. După aceasta, d-l M...., secretarul particular al împăratului, fu însărcinat să vegheze la educaţia copilului, care nu-i fu redat mamei decât după întoarcerea împăratului din Insula Elba.

Legătura împăratului cu d-ra L... nu dură mult timp. Intr'o zi ea sosi cu mama ei la Fointainebleau unde era curtea. Se urcă în apartamentele împăratului şi ceru să-i fie anunţată. Dar, contrar aşteptărilor ei, Napoleon fu foarte nemulţumit de această vizită neaşteptată şi chiar îi interzise domnişoarei L... să mai revină fără permisiunea lui. Impăratul iubea copilul. Când Constant i-l aducea adeseori, Napoleon îl copleşia cu dulciuri şi râdea de răspunsurile lui spirituale. Acest băiat, un altul de care vom vorbi mai târziu şi apoi regele Romei, sânt singurii copii pe care i-a avut împăratul. Fete n'a avut niciuna şi mai bine a fost aşa, căci nu le-ar fi iubit niciodată.

Despre cei din jur

Napoleon ţinea să fie pus în curent cu toate anecdotele scandaloase ce se învârteau împrejurul persoanelor dela curtea sa şi-i plăcea mai ales să ia în zeflemea bărbaţii ale căror soţii erau eroinele vreunei aventuri. Astfel putu să afle toate dedesupturile unei intrigi ce-o privea pe ducesa de B...

— Ei bine, duce, îi spuse el într'o zi soţului acesteia, soţia d-tale are într'adevăr un amant?

— Ştiu, Sire.

— Cine v'a spus?

— Ea însăşi şi iată de ce nu cred aceasta.

— O! femeile, femeile! exclamă Napoleon puţin revoltat şi lovindu-se cu palma de frunte.

Impăratul, care culegea toate informaţiile acestea dela ducele de R..., ţinu, ca la rândul, său, să-i comunice acestuia răspunsurile bărbatului. Ducele de R..., care ţinea ca informaţiile servite să nu-i fie deloc contrazise, dădu de astă dată amănunte şi mai ample.

— In cutare zi, la cutare oră, ducesa s'a dat jos din trăsură la Champs-Elysées. Aici s'a plimbat puţin pe sub copaci şi apoi a dispărut printr'o portiţă ce-i fusese lăsată întredeschisă. Era aşteptată în casa vecină de un aghiotant al generalului S...

— Ştiam, răspunse împăratul, dar ceiace d-ta ai trecut poate cu vederea este faptul că ea a fost urmată acolo de o altă doamnă care-ţi este o rudă foarte apropiată. Aceasta venea acolo ca să-l vadă pe generalul aghiotantului.

Mai târziu, chiar Napoleon fu gelos pe acelaş general, şi, pentru a se debasa de el se spune că l'ar fi trimis întro misiune la Constantinopole. Incepuse să bănuiască că acesta încerca să-i facă curte Josephine-ei, căci băgase de seamă că dela o vreme prea o copleşia cu mai multă atenţie şi mai multă delicateţă decât arătase până atunci de obiceiu faţă de soţia suveranului său.

Rochii decoltate

Doamnele purtau pe atunci rochii foarte decoltate. Intr'o seară, când împărăteasa se distra făcând o partidă de joc cu unele dintre doamnele palatului, mai mulţi şambelani şi vreo cinci sau şase generali, stăteau în picioare în spatele doamnelor şi luau parte la joc, pariind sau punând jumătate-iumătate cu ele. Mareşalul Jourdan, jucător destul de renumit, îşi trecu braţul pe deasupra umărului doamnei mareşal Serrurier, ca să ia depe masă o grămadă de piese de douzeci de franci, pe care, le câştigase făcând un pariu. Retrăgându-şi mâna, el lăsă să cadă aproape jumătate din ele în sânul şi după gâtul doamnei Serrurier, care-i zise râzând: „Mă luaţi, oare, domnule, drept mitologica Danae" [1]) Şi se ridică pentru a se scutura şi a face să cadă această ploae de aur. Impărăteasa pretinse că jumătate din câştigul mareşalului Jourdan rămăsese prin ascunzişurile rochiei doamnei mareşal Serrurier, cu toată operaţia de scuturare a acesteia.

Doamna Serrurier, obosită, sau mai curând impacientată de acest accident, care o făcuse să piardă o lovitură de joc, îşi reluă locul adresându-se mareşalului: „Ştiţi, domnule, că se dă un termen de douăzeci şi patru de ore pentru plata datoriilor dela joc. Veţi binevoi, deci, să m'aşteptaţi până mâine dimi-

neaţă". Şi-şi continuă liniştită partida.

Intr'adevăr, seara, desbrăcându-se, regăsi câteva piese de douăzeci de franci, care, fiindu-i trimise dimineaţa mareşalului Jourdan, acesta le făcu cadou servitorului care le adusese. Doamna Serrurier era o fiinţă bună, şi se remarca prin plăcerea ei după distracţii, prin dragostea ei după joc, prin dulcegăriile ca şi prin răspunsurile, tot atât de prompte cât de spirituale.

Modistele Impărătesei

Impărăteasa voia ca doamnele Despeaux şi Corot, cele două modiste ale sale, să fie introduse la ea, oricând acestea ar fi avut să-i ofere ceva nou. Impăratul, de partea sa, interzise în mod expres ca ele să fie lăsate să intre în marile apartamente şi mai ales le interzise staţionarea, aceasta era expresia sa, pe culoare sau în saloanele de serviciu.

Cu toate acestea, împăratul o întâlni într'o zi pe d-ra Despeaux, escortată de două aghiotante de-ale ei, nişte fete foarte frumoase care, doborîte de povara cutiilor, aşteptau de o jumătate de oră ca împărăteasa să iasă din bae. La vederea împăratului, d-ra Despeaux căută să se ascundă în spatele persoanelor care se găseau în aceiaş încăpere, dar el merse drept spre ea şi-i spuse pe un ton aspru. „Doamnă, nu este aici locul d-voastră trebue s'o ştiţi odată. Duceţi-vă în camerele femeilor împărătesei!"

La dejun, Napoleon nu se putu abţine să nu-i spună Joséphine-ei: „Dacă te încăpăţânezi să mai laşi să coboare vânzătoarele tale de zorzoane în apartamentele unde ofiţerii mei se ţin după ele şi le îndrugă toate prostiile, te previn că voi sfârşi prin a mă supăra numaidecât".

Joséphine îi promise că nu se va mai întâmpla, dar acelaş lucru îl făcuse până atunci de cel puţin o sută de ori. A doua zi, Abbro, Nourtier şi domnişoara Noël erau în galeria cea mare lângă cutiile cu rochi.

Admiterea modistelor în interiorul castelului fu o curată nenorocire pentru punga bărbaţilor. De aici rezultau o mulţime de certuri familiare şi datorii, care îl făceau pe împărat să tune şi să fulgere. Impărăteasa era acuzată de a fi prima cauză a ruinii acestor doamne, ceiace o făcea să răspundă că le va plăti ea datoriile, dar, vai, toate chinurile din lume o cuprindeau, numai când se gândea să şi le plătească pe ale sale. Antrenată de acest lux covârşitor, de această dezordine, de această nepăsare de risipă caracteristică creolelor, îi era cu neputinţă să-şi fixeze cifra conturilor sale, căci era datoare în vecii vecilor. De aici certuri continue cu împăratul. Creditorii şi conturile nu-i dădură pace până nici în insula Elba.

„Joséphine, spunea Napoleon la Sfânta Elena, ar fi putut strânge între cincizeci şaizeci de milioane de franci, dar în casa ei găseai veşnic aceiaş risipă, care era supliciul meu".

Intr'o zi, celebrul modist Leroi îndrăzni să se plângă lui Napoleon pentru puţinii bani pe care acesta-i dăduse Joséphine-ei. Impăratul îl doborî cu o privire.

Acelaş artist avea o singură fiică: d-ra Adèle Ronneau, născută înainte de căsătoria legitimă, dar care fusese recunoscută după aceasta. Impărăteasa, care simţea o deosebită plăcere să facă pe alţii fericiţi, se gândi s'o mărite cu Henri Lucas. Acesta era fiul agentului contabil al institutului şi ocupa un post de conservator la „Jardin des Plantes". Pe lângă aceasta, se mai înrudea şi cu Buffon, fiind chiar fiu natural al savantului, ceiace-l făcea să se simtă tare mândru. Şi într'adevăr, chiar era un pui de savant.

D-ra Adèla, de cealaltă parte, cu ochii ei mari şi negri, era o făptură încântătoare. Vorbea trei limbi şi dansa ca un fulg. Logodnicul său era nebun după ea.

In ziua nunţii, palatul Boutin fu reînoit într'un lux orbitor de vechiu fermier-general *. Leroi se gândi că nu putea conduce perechea la municipalitate într'o simplă trăsură de piatră şi de aceia îndrăzni să ceară împărătesei una dintre trăsurile ei poleite cu aur. Impărăteasa care nu ştia să-i refuze nimic lui Leroi, i-o oferi, dar primul maestru de călărie al curţii, care, conform ceremonialului, trebuia să însoţească întotdeauna trăsura călare aduse la cunoştinţa împăratului acest proect.

Napoleon auzind, nu-şi putu opri indignarea şi riposta: Ei bine! dar acest nesăbuit de Leroi, îşi bate joc de mine? Să meargă în haraba de piatră, dacă-i place. Nu-i pot tolera să-şi plimbe manechinele lui în trăsurile mele". Şi astfel Leroi puse cruce acestui gust deplasat şi fu silit să meargă într'o birje, căci nu avea altceva decât o gabrioletă pentru uzul lui personal.

Toaleta împărătesei era pentru împărat un subiect veşnic de critică. Intr'o zi, îi reproşă faţă de toate doamnele ei, că introdusese în Franţa mai multe mode decât zilele anului. „E destul de mult, adăogă el, că îţi plătesc datoriile tale. De ce să fiu obligat să dau neîncetat şi aghiotanţilor mei gratificaţii cu care să astupe gura modistelor care împănează lumea că soţiile aghiotanţilor le datorează bani?"

Adesea tachina folosinţa rujului şi a făinilor, care nu lipseau din toaleta împărătesei şi cu care, spunea el, nu s'ar putea obişnui niciodată. Intr'o seară, ducându-se la teatrul l'Opera, ea pusese mai mult fard ca de obiceiu. Napoleon, observând-o, o sfătui ironic să mai adaoge: „Haide, mai pune, pune mereu, până deasupra ochilor. Şi când te gândeşti că astăzi doamna a folosit mai puţină făină ca de obiceiu". Şi zicând aceasta, i-o recomandă pe o doamnă de onoare, căreia-i spusese cu două zile mai înainte: „Doamnă, pentruce oare nu faceţi uz de ruj. S'ar spune că astfel aţi trezi mai multe pofte". Napoleon era astfel nedrept uneori, şi aceasta din cauza dispoziţiei morale în care se găsea.

Ca să se ocupe neîncetat de toaleta femeilor, aceasta era o manie cu totul particulară la un om ca el însărcinat cu conducerea destinelor nu numai ale Franţei, dar ale întregei Europe. Intr'o zi de recepţii împărăteasa trebuia să apară în cercul invitaţilor într'o rochie lamée care, însă, nu-i plăcea lui. Ei, bine, mania aceasta l-a dus până acolo, că a lăsat să se verse pe rochia împărătesei o călimară cu cerneală, numai şi numai ca s'o silească să-şi schimbe toaleta.

Când era el la Paris, doamnele dela curte nu făceau altceva decât se îmbrăcau şi se desbrăcau. N'apucau să-şi ia toaleta de dimineaţă, şi trebuiau s'o schimbe cu aceia de zi ca, în cele din urmă, s'o schimbe şi pe aceasta cu cea de seară. Dacă vreuneia din ele i se întâmpla să se prezinte cu aceiaş rochie cu care fusese remarcată în ajun, el o privea încruntând din sprincene şi-i zicea pe un ton retezat: „Doamnă, dar nu mai aveţi decât această rochie ? Nu-i puteţi spune soţului dv. să vă cumpere o alta ?" Şi-i întorcea spatele numai decât.

Foarte adesea se supăra şi atunci când doamnele dela palat apăreau îmbrăcate în ştofe streine.

Când voia să afle adevăratul preţ a mătăsurilor pe care le întrebuinţa împărăteasa, aceasta pentru a-i fi pe plac îi spunea :

„Aceasta vine dela Lyon, aceasta dela St. Quentin, etc.". Toate erau din mătăsăriile Franţei. Napoleon care se vedea înşelat astfel cu cea mai frumoasă graţie din lume, îşi freca mânile şi râdea, căci ştia că cea mai mare parte a rochiilor albe ale Joséphine-ei erau din cea mai frumoasă mătase de India.

Intr'o zi, la dejun, Napoleon intră mâniat la culme. Poruncise să fie confiscate la frontiera Belgiei şi arse fără milă o mulţime de mărfuri englezeşti, printre care şi nişte percaluri minunate destinate împărătesei. Văzând-o că se frământa de câtva timp că nu primeşte nicio noutate despre comenzile ei, îi spuse în sfârşit:

„Joséphine, cea mai mare mâhnire sau cea mai mare pedeapsă pe care un bărbat i-o poate da soţiei sale, este aceia de a-i confisca pălăriile, rochiile şi zorzoanele ei. De astă dată te voi ierta şi chiar voi face să-ţi fie înapoiate câteva lăzi care au scăpat de distrugere, căci află că eu sânt acela care am făcut să fie oprite în port ceeace tu numeşti comenzile tale.

Dar cu o condiţie, şi anume aceia că, dacă se va mai întâmpla aceasta odată, voiu porunci să fie arestaţi, judecaţi şi împuşcaţi toţi cei care se vor face vinovaţi de un asemenea delict de a fi pe placul tău! Nici o milă pentru contrabandişti! Ei sânt ruina statului. Oricât ai fi de împărăteasă, nu eşti deloc deasupra legilor. Vreau dimpotrivă ca tu să fii aceia care să dai exemplu".

Câteva zile după aceia o întâlni pe d-ra Despeaux în salonul împărătesei, etalând o toaletă în mijlocul doamnelor dela palat. Impăratul explodă ca o bombă în mijlocul areopagului femenin, adresându-se d-rei Despeaux: „Iar d-ta! Dar gândeşte-te odată, doamnă, că mă ruinezi atât pe mine cât şi pe bărbaţii acestor doamne, că ne duci familiile la mizerie". După aceasta o apucă de mână sgâlţâind-o şi o dete singur pe uşă afară.

Nu trecuseră însă decât două zile şi trecând prin galerie pentru a se duce la liturghie, împăratul zări o femee care cocheta în mijlocul ofiţerilor săi.

Era tot d-ra Despeaux.

— Ce mai cauţi?

— Sire, aştept ordinele împărătesei.

—Tot aici! şi îţi interzisesem în mod expres aceasta.

După aceasta, împăratul ieşi furios din galerie, îndreptându-se spre capela palatului. Odată liturghia terminată, reveni şi bătu la uşa camerei de serviciu.

— Duroc e aici?

— Nu, sire.

— Să fie căutat imediat. Il aştept eu.

Acesta fu căutat în grabă la locuinţa lui, dar nu era nici acolo. Fu căutat în tot palatul, dar nu fu găsit nicăeri. In cele din urmă, aflară că ieşise din castel înainte de liturghie.

Impăratul începu să-şi piardă răbdarea. Se întoarse din nou la uşa camerei de serviciu ca să afle dacă Duroc sosise.

— Sire, îl aşteptăm.

— Unde este el oare ascuns astăzi? Dar Savary este aici?

— Da, sire.

— Să vină el.

Savary se prezentă. „O vânzătoare de mode, spuse împăratul, s'a strecurat astăzi în marea galerie a castelului, în dispreţul ordinelor mele. A pretins că ar fi chemat-o împărăteasa, dar nu-i adevărat. Trebue să fie tot aici. Du-te, Savary. Să se sfârşească odată aceasta... aresteaz-o şi condu-o la închisoarea Bicêtre."

Savary plecă să execute ordinele stăpânului său. O căută pretutindeni pe d-ra Despeaux, dar n'o găsi nicăieri.

In acest timp, sosise şi Duroc şi fusese introdus la împărat. Acesta-i repetă şi lui ordinele pe care i le dăduse lui Savary.

— Sire, zise Duroc, îmi permite maestatea voastră să...?

— Ascultă, fă ceiace ţi-am ordonat, îi tăe Napoleon vorba.

— Dar, Sire...

— Ascultă! N'am nevoie de sfaturi. Ştiu ce fac.

Şi Duroc trebui să renunţe şi să plece. Intâlnindu-l pe Savary în încăperea cameristelor, încercă să-l înduplece s'a facă scăpată pe d-ra Despeaux.

— Nu, zău, n'aş face asta niciodată, răspunse tăios Savary.

— Dar dacă ea ţi-a luat-o înainte? căută Duroc să-l deruteze.

— Sânt sigur că nu. Este aici. Am dat ordin să se închidă toate grilele şi să nu fie nimeni lăsat să iasă din castel. Toată lumea este consemnată şi trebue s'o descopăr neapărat, pecetlui Savary cu toată convingerea.

— Dar e o femee, gândeşte-te! Impăratul era într'un moment de rea dispoziţie, continuă Duroc pe un ton din ce în ce mai îmbietor.

— Tocmai de-aceia vreau să profit şi eu. Lasă-mă să nu fiu nici eu deloc indulgent cu d-ra Despeaux, după cum n'ai fi nici tu cu Leroi, căci după cum te-a ruinat el pe time, tot aşa m'a ruinat şi ea pe mine. Toate apăreau îmbrăcate în ştofe streine.
cestea au un termen şi ziua aceasta a sosit. Mi s'a ivit ocazia să mă răzbun şi ţiu să profit de ea, termină Savary pe un ton hotărît.

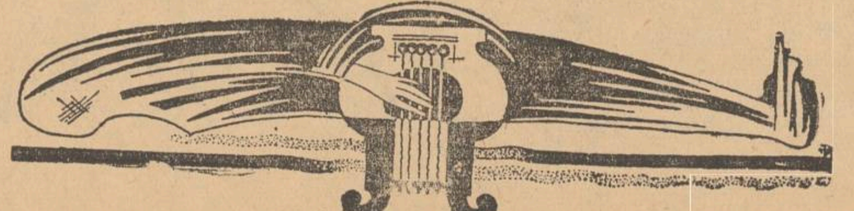
Insoţit de o duzină de ofiţeri, Savaray îşi continuă după aceia cercetările cu o perseverenţă care n'avea să-i fie lipsită de roade. Şi într'adevăr, urcându-se în cele din urmă la d-ra Aubert, una dintre cameristele împărătesei, o descoperi pe d-ra Despeaux.

Prelucrare de *G. I. Georgescu*

(Urmează)

1) Aluzie la ploaia de aur ii care s'a metamorfozat Zeus pentru a pătrunde în turnul de aur unde Danae fusese închisă de tatăl ei, pentru a preveni nenorocirea pe care i-o

*) Nume ce se dădea altă dată celor cărora li se concesiona încasarea impozitelor.

Păcate, la conac

Pe cărările parcului alunecă tăcut după amiezile bronzate ale toamnei. Soarele se prelinge sfârşit pe geamurile albăstrii ale marchizei şi pe ferestrele îmbrăţişate de zorele târzii ale căror flori se înclină a desnădejde spre paliditatea storurilor adormite, mângâe zadarnic penumbra tânjitoare a celor doi brazi care străjuie scara de piatră: o fluturare înzâmbită, care uneori întovărăşeşte împietrirea, învăluie buchetele castanilor, innorează singurătatea trandafirilor galbeni şi, dincolo de conac, înăbuşe parcă sclipirile care se târăsc pe frânturile iazului secătuit. Departe sufletul toamnei se învăluie în limpezimile reculese ale piscurilor de munte.

Seara se stârneşte un nor greoiu de praf şi prinde să meargă anevoios dealungul şoselei, înspre fermă. Din valul acesta mohorât se desluşeşte pasul clătinat şi trudnic al vacilor dela curte. Ochii lor mari, blajini şi iertători lăcrimează.

In ceasul înserării, oamenii întorşi dela muncă mişună surd în împrejurimile conacului. In grădiniţa cu arome catifelate şi veştede, în parcul cu umbră fluidă şi în crina ale cărei poteci şerpuesc în frânturi din ce în ce mai şterse, printre arinii bătrâni, până departe la poalele dealului, aerul amorţit se crispează uneori, gemând.

Petre, grădinarul bătrân, după ce a sfârşit de udat florile, se duce să se odihnească pe o buturugă de lângă portiţa de mesteacăn. E îngândurat şi se încruntă la răstimpuri. Vorbele sgomotoase şi râsul cuiva îl fac să se încrunte. Priveşte îndelung spre cuşca unde doarme, sleit de bătrâneţe, Micado, cânele curţii — surd şi aproape fără dinţi.

Cânele acesta cu mersul împleticit a început de câtava vreme să urle noaptea. Urlă a moarte şi a pustiu. De mai multe ori grădinarul a vrut să-l împuşte, dar Mihuţ l-a oprit: îi era milă de bietul Micado care-l întovărăşia la jocuri, la plimbări adolescente şi la vânătoare.

De îndată ce noaptea năvăleşte de pretutindeni cuibărindu-se în pâlcuri grele prin tufişurile conacului, vânturi ţâşnitoare şi reci cutreeră sbucnind în goluri şi răsfirându-se prin ramurile brazilor şi prin desişurile ariniştei. Când noaptea e fără nori, o lumină albicioasă plutind în înălţimi ca o pulbere măruntă şi subţire, topeşte puzderia umedă a stelelor. De undeva, din fundul parcului, de după dealul cu creasta împădurită care închide zarea ca o cetate neagră cu ziduri crenelate şi abrupte, se prelinge pe tot cerul reflexul difuz, spectral, al pătrarului de lună, care se oglindeşte în albastrul ceţos al văzduhului.

Seara, după masă, ieşiau în curte toţi ai casei, afară de bunica Elise care, cu ochelarii trecuţi după urechi, citea în camera ei romane franţuzeşti la lumina învăluită a unei lămpi cu abajur verde.

Rămâneau acolo mult timp — câteodată până aproape de miezul nopţii stând pe bănci de răcoare umede sau plimbându-se pe aleile parcului şi ale ariniştei.

Decând venise sora lor Sanda, Mihuţ şi Radu se ascundeau unul de altul, după ea ca după un stâlp. Dar ea se desprindea din preajma lor luând pe Valia de braţ şi hoinărind cu ea.

— Iţi iau nevasta, Radule.

Ii plăcea să cuprindă mijlocul cumnatei sale şi în desiş s'o sărute prelung, cu mângâeri şerpuitoare. Sărutul şi şerpii erau, întorşi aidoma.

Când rămâneau singuri, Radu şi Mihuţ vorbiau potolit la răstimpuri egale, baricadându-se cu grijă după lucruri incolore şi netezi.

Deobicei Radu intra în casă cel dintâiu, Obosit, cu nervii încordaţi, se arăta totdeauna dornic de odihnă. Era concentrat, vorbia rar şi căuta cu tot dinadinsul singurătatea.

Mihuţ, la rândul lui, se simţea răvăşit de nelinişti, care îl făceau să fie închis, bănuitor şi tăcut. O turburare nelămurită îl cotropise mai cu seamă după venirea sorei sale. Parcă Sanda era pricina sbuciumului. Dece le-ar fi indispus Sanda? Ea era bună şi sglobie. Când vorbia cu el — şi vorbia atât de des — avea un surâs care alterna cu strălucirea — umezită de o tristeţă febrilă — a ochilor ei cu irisuri cenuşii, umbrite de gene lungi şi negre. Nu zâmbea niciodată aşa, când sta de vorbă cu Radu.

Intr'o seară, când se plimba cu Mihuţ prin parc, i-a suflat cald lângă obraz, după ce râsese mult:

— Ce bine era, când eram mică!

— Dar dece era aşa de bine? o iscodi el.

— Uite aşa!... Tu n'ai nostalgia copilăriei?... Vrei să-ţi spun dece era bine?

— Spune.

Fiindcă atunci...

Se opri, şovăind. Apoi încercă să râdă, cu privirea plecată.

— Vrei să-ţi spun? Dar să-mi făgădueşti că... n'ai să te superi şi, mai ales, că n'o să râzi de mine. Da?

— Ei da, spune.

— Ştii, când eram mică, tu te jucai cu mine şi mă iubiai, când veniam în vacanţă aici... ţi-aduci aminte cum alergai după mine să mă prinzi?... Şi când mă prindeai sau când vorbiai cu Radu sau cu mama, eu cu o oglinjoară îţi trimeteam soarele în ochi. Odată te-ai supărat pe mine şi ai vrut să mă baţi. Alteori îţi aruncam de sus pe cartea pe care citeai când stăteai jos, lângă balcon, hârtioare răsucite în care scriam: „Mihuţ iubeşte pe Ada dar ea nici gând. Sic!" şi tu te necăjeai şi alergai după mine să mă prinzi şi eu fugiam, şi când mă prindeai...

Tăcu aşteptând parcă un îndemn care s'o ajute să-şi desprindă din suflet o mare taină.

— Ei şi când te prindeam?

— Ai uitat, nu-i aşa?... Câteodată mă luai de urechi... O, cât îmi plăcea!... sau mă ciupeai de obraz... uneori tare... mă durea... Mă luai în braţe şi eu mă ghemuiam, mă făceam mică în braţele tale, îmi luai capul şi eu deabia mă stăpâneam să nu ţip, tremuram... şi tu mă sărutai.

Se opri puţin. Apoi urmă cu glasul mai sigur:

— Atunci eram o nebună şi, fiindcă ştiam că mă iubeşti, nu mi-era niciodată teamă de tine, ca acum.

El o privi câtva timp, fără să înţeleagă. Pe urmă, luminat de zâmbet, îi cuprinse cu o mână talia.

— Ei cum, de asta? Prin urmare de asta?... Fiindcă nu te mai sărut, nu-i aşa?... tu ai crezut că nu te mai iubesc. Aşa-i? Şi ce înconjur, câte vorbe întortochiate până să-mi spui! Bine, dragă Sanda, cum să te mai sărut, şi să mă joc cu tine acum ca altădată, când erai mică? Acum eşti doamnă, mă rog, nu mai merge să te-alint. Aşa e că am dreptate?

Şi râzând, el o sărută de două ori pe obraz.

Sanda vibră toată. Cuprinzând pe Mihuţ cu amândouă mânile de gât, i se lăsă în braţe şi îl sărută scurt şi iute pe gură, pe obraji, pe ochi. Buzele şi răsuflarea îi dogoriau. Dintr'o svâcnitură ea se desprinse din braţul lui şi începu să alerge înapoi înspre casă.

Un'te duci?... Sando!...

Ea smuci portiţa de mesteacăn, străbătu într'o clipă curtea şi pieri în întunecimea brazilor de lângă verandă.

Mihuţ rămase multă vreme nedumerit. Apoi gânduri ascunse în tainiţe vechi sbucniră năvalnic la lumină, fugind ca nălucile.

O vede pe Sanda de patrusprezece ani, elevă de liceu, vara la moşie. Il priveşte cu drag totdeauna. Câteodată, când îi întâlneşte privirea, un val subţire de sânge i se urcă până la tâmplele sidefate şi la umbrele viorii din jurul ochilor. Sau, când vorbeşte cu el, buzele îi tremură, un râs nestăpânit îi scutura umerii, iar când se întâmplă să vină altcineva lângă ei, ea pleacă la câmp, rătăceşte în pădure. Toţi ai casei spuneau că Sanda iubeşte pe Mihuţ mai mult decât pe ceilalţi.

Firea ei ciudată era pusă în sarcina unei eredităţi materne încărcată de sbucium nervos. Era fiica din a doua căsnicie a tatălui lor. Suferise intens, când murise mama ei la Viena, într'un sanatoriu. Lui Mihuţ îi luci acum o veche amintire. Ii spusese odată Radu că tatăl lor se chinuise în îndoiala că Sanda nu era a lui. Amândoi băeţii au privit pe mama Sandei ca pe o vinovată şi pe o străină. Mihuţ care era mai vârstnic cu cinci ani decât sora sa, o iubia într'adevăr mult, mai ales după ce rămăsese orfană.

Intr'o vară când Sanda îşi pregătea examenul de clasa a şaptea la un internat din Bucureşti, Radu a primit la moşie o telegramă prin care direcţia şcoalei îl chema imediat, fiindcă Sanda se îmbolnăvise greu, pe neaşteptate. Din pricina unor mustrări aspre, ea a căzut jos, într'un leşin din care nu s'a mai putut deştepta. Patru zile dearândul a dormit fără să-şi recapete un moment conştiinţa „Un caz clinic neobişnuit" remarcase medicul.

In interiorul ca o floare străvezie cu miros amar al unei camere albe de sanatoriu, dormia adânc, cu faţa uneori înfiorată, cu vinele gâtului reliefate albătriu sub paloarea pielei, cu globurile ochilor învăluite ca într'o umbră — sub observaţia nedumerită şi atentă a medicului neurolog. Când a deschis ochii turburi, cu pleoape grele şi îngândurate — după patru zile de letargie — Mihuţ era lângă ea. L-a privit îndelung şi obosit, apoi a închis din nou ochii. După câteva clipe, un surâs de pace şi de dragoste a fluturat în ochii ei deschişi la viaţă.

In vara aceia, la ţară şi la munte unde fusese dusă pentru întremare, izbucnia deseori, când era cât de puţin contrariată sau înduioşată, în crize de plâns în care răzbăteau razele râsului.

Cu trei ani mai târziu, când locotenentul Mircea Vernescu a cerut-o în căsătorie, sufletul Sandei s'a sbătut. Mihuţ a fost cel care a îndemnat-o mai mult la căsătorie, înfăţişându-i toate motivele temeinice pentru care ea, fată fără părinţi, trebuia să se

N. D. IOANID

mărite cu Mircea, care era bogat, plăcut şi de neam ales. Şi Radu şi bunica remarcaseră că fără îndemnul lui Mihuţ, nu s'ar fi măritat. De câteva ori îi mărturisise un gând năstruşnic: să nu se mărite niciodată şi dela trei-zeci de ani să-şi îngenunche viaţa, pe lespezile unei mânăstiri — ceiace Mihuţ ironizase voios. După căsătorie, în tot timpul şederii lui la Paris, ea îi scrisese în fiecare săptămână scrisori cu rezonanţe de dragoste, care îl surprindeau.

Mihuţ se îndreptă spre portiţa care da în curte. Vântul rece îi involbura în noapte mănunchiurile de gânduri.

Deschise portiţa şi se îndreptă spre verandă.

— Mihuţ... Noapte bună!

Intoarse capul. Sanda, la fereastră, veghea în noaptea cutreerată de vânt.

— Tu eşti, Sando?... Noapte bună! Dece nu te-ai culcat încă?

Nu primi nici un răspuns.

Luna, coborâtă în spatele conacului, îi prelungeşte din ce în ce umbra spre pâlcurile deşirate ale plopilor dela poartă. Lumina parcă straniu de verzuie şi rece se înneacă în ceaţa zării, dincolo de albia „Doamnei". Pluteşte în depărtări duh de ursită şi de taină.

Sanda, înfăşurată într'un şal, stă ghemuită pe un fotoliu, cu bărbia în mâni la fereastra deschisă. Prin întunecimea camerii, ochii ei desluşesc ca ziua. Incă o noapte de nesomn ca atâtea în viaţa ei. Cum ar dori să se culce, să doarmă adânc, să se limpezească! Nu, nu se poate mişca de aici. Va sta până la ziuă. Şi e mai bine aşa, cu mintea turbure, fără gânduri, cu ochii plutind în peisajul de noapte, inertă, dar uşoară, imaterială. Poate aşa începe nebunia: cu amorţirea gândului, a simţurilor — şi apoi fericire... Trebuie să fie trecut de miezul nopţii.

Mihuţ doarme, ori poate veghează şi el? Ce va fi crezut despre ea? Mai ales acum, după ceiace i-a spus ea în seara asta. Ce lucru odios i-a spus! Că-l iubeşte — o ştie el de mult. Dar cum îl iubeşte! Dragostea nelegiuită între fraţi ca în „Păcatul" lui Caragiale. Cine ar auzi, s'ar cutremura — ca şi ea în clipa asta... Dar o să plece mâne, ca să uite, să fie alta, ori dacă nu... Ce goluri deasupra prăpastiei se învârtejesc totdeauna în mintea ei! Cât de bine se simte când nu gândeşte, când nu stă de vorbă cu duşmanul din ea. Niciun gând, niciunul, aşa, fără gânduri, mereu, mereu... Linişte, linişte...

A tresărit. Din tăcerea mare, împietrită de mult, s'a rupt parcă ceva cu sgomot scurt. Cineva a făcut să trosnească o treaptă a scării, ori a lovit balustrada, ori s'a împiedecat de ceva pe sală.

Liniştea se închegă din nou şi dăinui. Apoi se desprinseră din ea urme furişate de pas, care se pierdură spre capătul sălii, apoi se deschise o uşă... Cine a intrat la Mihuţ? Radu plecase în seara asta cu maşina la Bucureşti... Valia!... Nu se poate... Valia!

Sanda se trezi cu pumnii strânşi pe ochi. Işi aţinti auzul într'o încordare halucinată. Tăcere deplină. Cum să afle, să ştie sigur că e aşa? Va ieşi în sală să asculte la uşă.... Nu. Ar putea fi surprinsă — iar dacă ar auzi... ah, ar fi groaznic... Se va coborî la parter, va merge în camera Valiei... Se desculţă. Cu pieptul înecat de răsufletul iute, se strecură cu sincope între paşi, ca o hoaţă, până jos, se apropiă de odaia Valiei, aşteptă cu urechea lipită de lemnul uşii prinse clanţa şi deschise. Intră, ajunse în mijlocul camerei şi pipăii patul. Era gol. Ea era! S'a dus la Mihuţ.

Stătu mult ca năruită, apoi, cu plumb în sânge, se urni şi se întoarse, strecurată fără să ştie cum, în camera ei. Se duse până la fereastră, se lipi de marginea ei şi privi în curte, pe şosea, pe câmp în depărtări. Noaptea era rece şi mângâia, bună, obrajii, nările, buzele, părul, gâtul. Ce subţire şi proaspăt e aerul!...

Din dosul casei se desluşi o mogâldeaţă care se îndreptă repede spre aleea dinspre poartă. Era un argat. Deschise poarta cu fereală şi ieşi pe şosea.

...In casa asta se adăposteşte încă o dragoste cu păcat, pe lângă a ei. Dar a ei o munceşte numai pe ea, pe când *cealaltă* e aevea, împărtăşită de doi vinovaţi şi înseamnă o lovitură de moarte asupra altuia, care era fratele lor, măcinat de tuberculoză, cu nervii sdruncinaţi.. Şi ce dragă îi era ei şi Valia!...

Deafară, cineva care intrase nesimţit pe poartă, se apropia. Ochii Sandei se pironiră asupra lui şi văzură limpede, îngroziţi : Radu. Doamne! îi va prinde. Ii pândise şi pusese iscoadă, ca să-i descopere. Il va omorî pe Mihuţ şi pe Valia. Desnădejdea sau mânia lui Radu era de fiară... Ce să facă ea, Doamne, ce să facă?... Radu ocoli nişte plopi şi se apropie pe furiş de casă.

Sanda se desculţă din nou, se repezi afară din cameră, aleargă în vârful picioarelor pe sală şi bătu în uşa lui Mihuţ. Inăuntru era linişte. Bătu de mai multe ori uşor şi chemă abia auzit: „Mihuţ, Mihuţ!"

Peste puţin el crăpă uşa:

— Ce vrei?

Glasul lui era rău şi albul ochilor scânteia.

— Radu. A venit Radu... Ascultă, Valio, vino la mine.

Valia se furişă după ea şi o urmă. Când ajunseră, îi şopti:

— Incuie uşa.

Rămase lângă fereastră. Sanda o luă de mână şi o trase într'un colţ. O simţia cum tremură

Paşii lui Radu răsunară câteva clipe pe coridor şi se opriră. Urmă o bataie aspră în uşa lui Mihuţ şi numaidecât se auzi clanţa. Glasurile se amestecară la început neînţelese. Pe urmă vorbele lui Radu se lămuriră :

„Unde e?... Eu ştiu că a fost aici, la tine... Jos am căutat-o".

Amândoi ieşiseră pe sală şi vorbeau. Sanda veni şi ea.

— Tu eşti, Radule? Dar când ai sosit?

— Unde e Valia?

— Valia?... E la mine... Am chemat-o să stăm de vorbă şi s'a culcat la mine. Vino 'ncoa s'o vezi.

— Unde e?

La lumina unei lanterne de buzunar, ea apăru stând pe pat. Apoi se aprinse lampa şi negura se risipi greoaie.

— Nu ţi-am spus, Radule, c'o să-ţi iau nevasta, glumi Sanda. Dar gluma ei se prăbuşi, cum cade o rândunică moartă din sbor.

Ceasurile treceau, îndurerând cu cercuri de febră fruntea nenorocită a lui Mihuţ. Zeci de ori el se culcă şi se sculă ca să se plimbe încoace şi în colo sau să-şi lase truda pe un scaun. Cum va mai da el ochi cu Sanda? Ea, care îl iubea mult şi cu dragoste aşa de ciudată... Ce se va fi petrecut în inima ei, despre care el nu ştiuse nimic până în seara asta? Şi tocmai acum, urâciunea vieţii lui izbucnise în afară. Dar s'a sfârşit. Va pleca mâine sau poimâine, va fugi din preajma lui Radu şi a Sandei şi se va despărţi pe veci de Valia. Va încerca să se desvinovăţească în ochii Sandei, mai târziu, şi, poate, cu timpul inima ei se va tămădui de rana pe care a suferit-o. Deabia acum simte şi el că o iubeşte adânc. Dacă tatăl lui a avut dreptate, atunci... Dar ce nebunie îi trece prin minte! Parcă cineva nevăzut îl îmbrânceşte din mocirlă în mocirlă! Nu. Se va stabili într'un oraş de provincie şi-şi va schimba viaţa, va începe o viaţă de care să nu-i fie silă lui însuşi. Ce Dumnezeu! un om la douăzeci şi opt de ani nu se năruie astfel. Işi va vinde lui Radu dreptul de moştenire, va face intens avocatură — va fi altul.

Se apropie de fereastră şi-şi aruncă ochii în zare. Incepea să se îngâne ziua cu noaptea. Işi lipi fruntea de geam şi sătu mult aşa.

Ce-ar fi dacă s'ar duce la Sanda, să-i vorbească, să-i ceară iertare, să-i destăinuiască hotărîrea lui de-a trăi altfel. Dar dece să-i ceară iertare Ar fi absurd. Dar, poate, ea ar avea nevoie de un cuvânt de mângâere din partea lui. Acum, până nu se face ziuă, i-ar veni mai uşor s'o privească şi să încerce s'o mintă sau să-şi uşureze vina... Dacă i-ar propune să plece amândoi dela conac. Nu, asta ar fi o altă nerozie. Oricum se va duce la ea. Poate că nu doarme.

Se îmbrăcă şi ieşi. Uşa camerii ei era deschisă. Zorile se prelingeau pe patul gol. Mihuţ simţi un fior în piept. Işi aminti că a dineaori auzise răsunând pietrişul în curte. Ea trebue să fi fost.

Se repezi afară şi începu s'o caute pe alee, prin boschet, în grădiniţă. Ar fi vrut s'o strige, dar se temea să nu scoale pe ceilalţi din casă. Alergă în parc cercetând pretutindeni şi strigând-o. Se luminase de ziuă.

Când ajunse la marginea dinspre miază-noapte a parcului, picioarele i se împiedecară, fulgerate. De o cracă de arin, lângă o buturugă, atârna spânzurat de o curea trupul nemişcat şi parcă lungit al Sandei, căreia vântul îi juca părul castaniu şi mătăsos.

M. D. IOANID

Noapte la Sâmbăta

Lui Al. Marius

Se lasă iarăşi noapte pe Sâmbăta de sus
Şi-adorm la rând pe câmpuri căpiţe de secară,
Vuind printre zăplazuri, din unde mici de ceară,
Pârâul duce munţii în spate spre apus.

Peste pădure vântul greblează crengi uscate
Şi stâncile se-afundă în vale ca'ntr'o gârlă,
Ca un luceafăr mare, departe la o târlă,
Un ochiu de foc alungă 'ntunericul din sate...

E linişte... doar brazii se scutură în vis...
Şi printre pietre gândul trudit se tot frământă.
O umbră se înalţă din umbră ca o sfântă!
Ori-ce domniţă, poate, sicriul şi-a deschis?...

CONSTANTIN SALCIA

Viața teatrală

„Napoleon Unic" la Teatrul Regina Maria și „Prima zi de primăvară" la Teatrul Comoedia

Nu întotdeauna bunele intențiuni sânt răsplătite. Dacă reprezentarea piesei „Napoleon Unic" de către compania Regina Maria înseamnă un punct câștigat în evoluția teatrului nostru, considerând doar intrarea acestei piese în repertoriul românesc, nu tot acelaș lucru putem spune de spectacolul realizat pe scena Teatrului Regina Maria care a fost într'un flagrant dezacord cu multiplele calități ale textului. Nu vom discuta aci de slăbiciunea acestui spectacol, deși mari au fost eforturile făcute de directorii companiei, fiindcă nu este în căderea noastră. Ne vom mulțumi cu analiza acestei piese, care jucată și pusă în scenă corect poate furniza oricând un spectacol de mare artă.

Toată opera dramatică a lui Paul Raynal este plăzmuită din aceleași elemente. Le-am întâlnit rând pe rând în „Mormântul de sub Arcul de Triumf", în „La Francerie" și acum în „Napoleon Unic". La baza acestor elemente creatoare stă o idee simplă dar mare, grandioasă tocmai prin simplicitatea ei. O temă cu dimensiuni nedefinite și care ese din sfera pământească. Aceasta nu înseamnă însă că eroii lui Paul Raynal sânt supraoameni. Ei viețuesc doar mânați de idealuri care se manifestă dincolo de comun, și gândesc cu o puritate care îi scoate din cotidian. Prin puritatea lor ei ating cinismul și uneori brutalitatea. Astfel în „Mormântul de sub Arcul de Triumf" ca și în „Napoleon Unic", personagiile nu sânt nuanțate și detailate în gândirea lor, ci doar în atitudinea ce o adoptă atunci când se exprimă. Aci stă tot secretul procesului creator a lui Paul Raynal. Napoleon — așa cum îl vede autorul, — este un om dintr'o bucată. Sentimentele și reacțiunile sale sânt brusce și virile. Nici un gând ascuns, nici o finețe, nici un secret. Totul este gândit pe față, și aprofundat, în mod simplu și natural. Dar întotdeauna poetul își adaptează eroii la firea lui, și nu se lasă influențat de ei. Iată-i deci pe Napoleon, pe Iosefina, pe Doamna Mamă, care deși porniți să fie construiți din temelie, se realizează superficial, nu ca oameni psihologește vorbind, dar ca oameni care se exprimă. Poetul e întotdeauna tentat să dea precădere formei. Paul Raynal își face personagiile să se exprime mai mult decât să trăiască. Și iată cum dintr'un imbold natural, autorul își nuanțează eroii prin grai în loc să-i analizeze în atitudini. Nu trebue căutată aci o slăbiciune care să scadă nivelul producțiunii lui Paul Raynal, ci, cel mult o manieră personală a autorului în ceiace privește concepția scrisului.

Teatrul este o artă autonomă, a zis cândva cu bună dreptate Gaston Baty, înțelegând prin autonomie, că el nu ține de nici o altă artă, inclusiv cea literară. Teatrul se realizează numai prin spectacol, independent de textul care-l alimentează. Ori teatrul lui Paul Raynal poate fi deopotrivă artă dramatică și literatură, în sensul că el poate suporta tot atât de bine rigorile unei lecturi, cât și realizarea unui spectacol. Este ceiace s'ar putea numi o dramă literară, din aceiași familie cu teatrul lui Paul Claudel sau Jean Giraudoux.

Din viața lui Napoleon, Paul Raynal a ales un episod din cele mai dramatice: despărțirea lui de împărăteasa Iosefina. Conflictul se rezolvă în mai puțin de 24 de ore, rămânând prin aceasta în principiile clasice ale unității de timp. Dintr'un capăt la celalt al piesei, personagiile ating toată gama sentimentelor. Le ating numai, fiindcă după cum spuneam mai sus, ele rămân în fond unitar construite și cu un caracter care nu evoluiază și nici nu se transformă. Nu sânt ceiace s'ar putea chema personagii shakespeariene, care se camuflează mereu în cursul desfășurării acțiunei, ci eroi de structură corneliană, care apar dela început în toată maturitatea lor ideologică, păstrându-și-o până la sfârșit.

„Napoleon Unic" este un poem de toată frumusețea, un fel de simfonie cu recitative vocale. Eroii lui Paul Raynal vorbesc mai mult decât se mișcă și astfel se explică lipsa de dinamism a unei acțiuni extrem de dramatice. Dar vorbesc o limbă cu adevărat superbă, un vocabular cu o bogăție infinită de nuanțe. Cu riscul de a transforma această cronică în cronică muzicală, trebue să adăogăm că vocabularul acesta minuțios de clar, de profund, constitue orchestrația simfoniei, canavaua pe care este brodat tot fondul și toată puterea de sugestie al piesei. Tiradele abundă în scene lungi și grele, care împiedică desfășurarea rapidă a conflictului, dar grație cărora eroii spun tot ce au pe suflet.

Un admirabil poem dramatic conceput și realizat în trăsături largi, și cu o viziune de artă grandioasă.

●

O nouă companie dramatică a luat ființă la Teatrul Comoedia, sub direcția d-lui Sică Alexandrescu. Această formațiune teatrală, pornită cu un avânt neobișnuit spre realizări care vor însemna mult în dezvoltarea teatrului românesc, și-a inaugurat stagiunea cu o piesă din repertoriul străin modern, „Prima zi de primăvară".

Autoarea acestei piese, d-na Doddie Smith se bucură la Londra de o faimă bine stabilită. Ultima ei producție „Call it a day", tradusă la noi după titlul german „Prima zi de primăvară", a găsit pretutindeni o primire excelentă din partea publicului. Succesul acestei piese se datorește în prim rând, nu unor calități excepționale — piesa este cel mult corectă, — dar unei afinități speciale între concepția de teatru pe care o ilustrează și gustul publicului de azi.

Teatrul a însemnat mai până eri arta de a juca în fața maselor spectatoare, cu inima deschisă, pe față, fără nici un fel de discrețiune, fără reținută. Cu alte cuvinte drama trebuia să fie înfățișată publicului cu cea mai mare sinceritate, fără nici un fel de aluzie care să dea naștere la mai multe sugestiuni. Publicul venea să vadă un conflict ce constituia o înșiruire de fapte pozitive. Odată rezolvat acest conflict, publicului nu-i mai rămânea decât să aplaude sau să fluere, în orice caz nu să-l rezolve el sau să-l interpreteze. Era o legătură plină de franchetă și de sănătate care unea scena cu sala. Acest teatru era tăiat dintr'o bucată și se manifesta printr'o desfășurare brutală și o realizare unică.

Azi publicul nu mai cere dela teatru simplicitatea și unitatea ce i-o făuriseră clasicii. Azi publicul vrea să fie turburat de un spectacol, vrea ca o piesă să-i dea de gândit. Nu mai suferă teatrul „apăsat", teatrul care să deslege sentimente eterne, ci vrea un teatru de nuanțe, cu personagii stranii, cu ticuri bizare, un teatru în care să existe un complex de sentimente nedeslușite, într'un cuvânt o dramă care să-i dea posibilități diverse de interpretare.

Este aci un proces de vădită degenerare, un fel de tortură a gândirii, un rafinament psihologic, care a dat naștere acestui teatru imprecis, plin de subînțelesuri, plin de ezitări și de nuanțe.

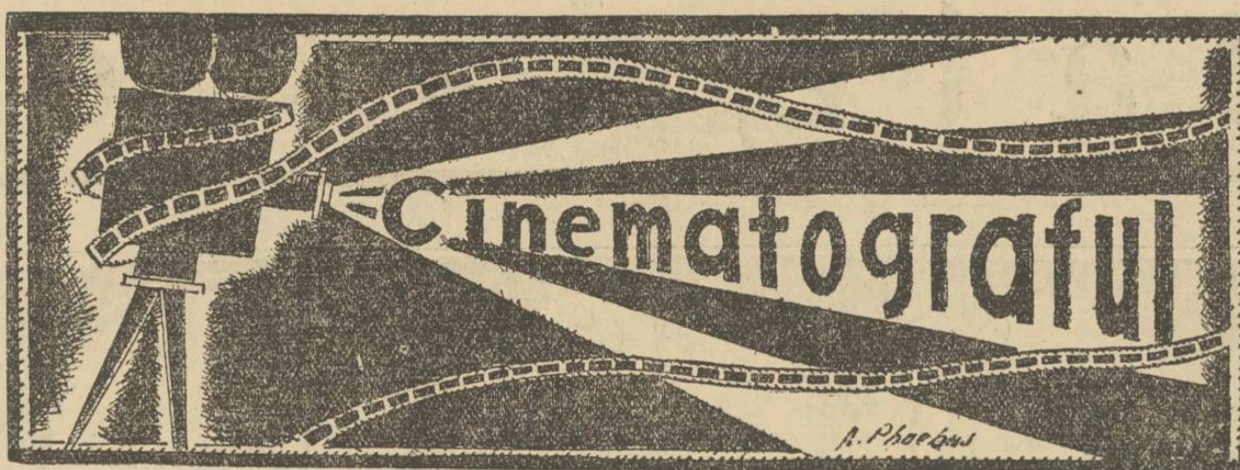
„Prima zi de primăvară" ilustrează pe deplin această producție dramatică: viața unei familii într'o zi de primăvară, de dimineața până seara. Zeci de drame neprecizate, ci doar estompate, care zdruncină întrucâtva pe toți membrii acestei familii, la apariția primei adieri de primăvară. O surescitare generală, o voioșie stranie mișcă toată această lume care se lasă copleșită de un fior inexplicabil, de o atmosferă apăsătoare.

Nici un conflict dramatic precis, nici un caracter conturat, nici o unitate între personagii. In schimb o idee care domină toată piesa: primăvara ca o eroină principală.

Piesa aceasta, atât de aproape de ritmul de viață actual, va cunoaște desigur un mare succes. Ea se depărtează însă de adevăratul teatru, de teatrul pe care l'am învățat de la Eshyl, de la Shakespeare, dela Molière, dela Goethe.

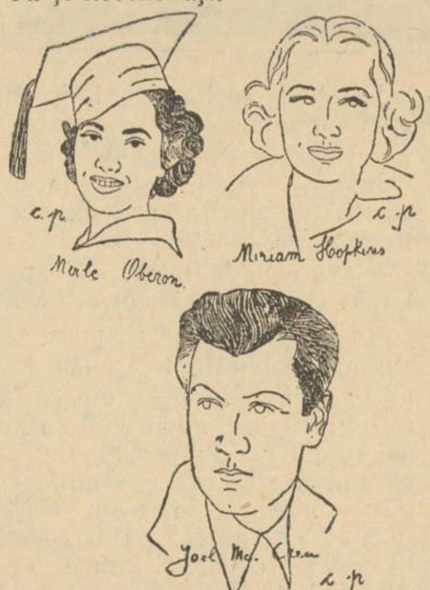
Fantezia unui abil regisor poate imprima acestui spectacol un stil foarte personal. Piesa se pretează la atâtea interpretări și la atâtea posibilități încât oricare din ele poate să fie discutată. Din parte-ne mărturisim că spectacolul realizat pe scena Teatrului Comoedia nu a corespuns ideii ce ne-o făcuserăm de piesă.

GH. NENIȘIOR

Infamia

Este prima oară când titlul românesc al unui film e mai bun decât cel original. In englezește se numia: „These three"—adică „ăia trei" (neapărat „ăia", căci e sensul pejorativ, ca în latinește pentru „iste-a-ud"); când zici „ăia trei" vezi sute de degete arătătoare întreptate către cele trei persoane în chestie; vezi hidra acea necrutătoare care este opinia publică deslănțuită. Și în filmul nostru este tocmai vorba de așa ceva, de o calomnie care duce la ostracizarea a trei oameni de treabă și nevinovați.

Așa dar titlul englezesc e bun. Dar cel românesc e și mai bun, căci este polyvalent. Titlul englezesc lasă de o parte originea persecuției. Decât asta era foarte important. Foarte important pentru toată economia povestei este faptul că nenorocirea provine din niște minciuni pe deantregul scornite de o fetiță de școală, un copil monstruos, capabil numai de ignominii.

Titlul românesc cuprinde ambele aceste serii de întâmplări: atât infamia acelui suflet individual, cât și infamia sufletului colectiv, infamia și lașitatea cu care mulțimea se grăbește a condamna, fără a-și da cea mai mică osteneală de a cerceta vinovățiile. Ș'apoi, chiar când adevărul se află, răul pe care îl făcuse această opinie publică nu se mai poate îndrepta... Infamiile ei sânt indelebil infamante.

Piesa

Filmul e tras dintr'o piesă, care a avut mare succes la Paris (și unde rolul fetiței celei perverse îl avea Jany Holt, d-ra Ruxandra Vlădescu-Olt, despre care am vorbit aci cu ocazia „Dominoului Verde", rol care a fost superlativ apreciat de publicul parizian).

Amintim originea teatrală a filmului pentru a arăta cât de mult mai bine se fac filmele decât dramele. In piesă lipsea un element foarte important: nevinovăția victimelor. In piesă cei trei sânt efectiv culpabili de infamia de care sânt acuzați, și încă de o infamie cu mult mai gravă și mai complicată decât aceea din film. Or, asta răpește pe dată orișice valoare dramatică nedreptății comise de opinia publică. O pedeapsă justificată e ceva normal, neimpresionant. Numai pedepsele nedrepte izbesc imaginația noastră. Se poate întâmpla ca nedreptatea să consiste dintr'o sancțiune disproporționată, dintr'o pedeapsă prea mare pentru o vină foarte mică. Dar nedreptatea cea mai impresionantă e aceia unde pedeapsa e enormă și vina absolut neexistentă. Filmul a fost aranjat în sensul acesta, în depărtându-se de la piesa (care în preocuparea ei de a ne înfățișa amănunte atractiv sexuale, a întors spatele cerințelor estetice).

Happy end

Faptul că victimele-s nevinovate face încă și mai zguduitor desnodământul 50 la sută nefericit. Căci la urmă, când se descopere nedreptatea, pricipala victimă nu capătă nimic în schimb. Viața îi este exact tot atât de zdrobită ca și când ar fi rămas mai departe sub acuzațiune. Ceeace-i de un efect sfâșietor.

Și cu ocazia asta felicităm pe d. Samuel Goldwin și pe colaboratorii lui pentru a fi renunțat la acea veche prejudecată cinegrafică a „desnodământului fericit", când absolut toată lumea se pupă și numai d. spectator mai are vre-o șansă să se întoarcă singur acasă.

Cât despre acei care spun: „eu, dacă citesc, sau dacă merg la spectacol, mă duc ca să mă distrez, nu ca să aud lucruri triste, că necazuri, slavă Domnului, avem destule și așa, — ei bine, de acest limbaj literatura nu mai ține seama. Și nici teatrul. E timpul ca și ecranul să înceapă a disprețui asemenea inepte exigențe. Și unhappy-endul din „Infamia" e un îmbucurător simptom în acest sens.

Muncă de invenție

Caracteristica adevăratei arte este de a fi rezultatul unei migăloase munci pentru fiecare detaliu, și asta subt aparența unei totale spontaneități, a unui tumult incoercibil de invenții legate între ele ca în cursul fluviului valul de val.

Desigur există spontaneitate în creația artistică, sau mai bine zis spontaneități, căci e totdeauna vorba de multe, foarte multe elanuri, toate foarte spontane, și toate proaste, cu excepția unuia, unuia singur, care va fi selectat până la urmă.

Ca să ne dăm seama de munca de selecție pe care o reclamă un film, vom cita numai trei minute (din 90), un mic fragment din metrajul de 2.400 m. al filmului „Infamia". Și vom alege partea cea mai banală, și anume amorul dintre o fată (Merle Oberon) și un băiat (Joe Mac Cree). Lăsăm intenționat de oparte tot ce e nou în subiect calomnia, perversitatea unui copil — jucată de Ponita Grenville —, furia oarbă a mulțimii care acuză, mediul școlar foarte tipic, și alte asemenea lucruri care nu se găsesc în alte filme. Voi lua aci un fapt care se găsește în absolut toate filmele, și anume amorul dintre un băiat și o fată.

Incă o observație: acest amor nu vine așa, ca trăsnetul. Abia după un an titularii și-l mărturisesc. E vorba deci de o lungă incubație, cu evoluție și crescendo.

Insfârșit, o ultimă remarcă: un asemenea amor lent ar fi necesitat pentru el singur un film întreg; or, filmul nostru e prea plin de alte lucruri. Amorul dintre cei doi este un simplu fapt, pe lângă o sută altele. Din cele 90 de minute ale peliculei nu i se pot acorda decât maximum 3.

Iată problema:

1) Să dai în trei minute cea mai lungă poveste din lume: progresia lentă a unui amor.

2) Să dai, cu mijloace noi, cel mai rabașat lucru din tot cinematograful: un amor împărtășit.

Trei minute

Iată atunci cum s'a făcut:

a) O domnișoară (Myriam Hopkins) e cocoțată pe un scaun și râcâe tapetul cel vechiu pentru a lipi unul nou. Poartă ochelari. Se aud pași. Este prietenul lor Joe. Imediat, ea își scoate ochelarii. Ați înțeles. Când o femee are astfel de cochetării... Aflăm deci o noutate. Martha iubește pe Joe. Joe intră. Martha îi arată ceva foarte nostim: jurnalele lipite pe pereți erau din 1889! Și-i citește bizare lucruri din acea vreme. El ascultă, zâmbește, și mereu asvârle priviri în toate părțile. Deodată răsună din altă odaie o voce: Joe! D-ta ești? La care el lasă toate baltă și fără un cuvânt de scuză, fără nici-o clipă de jenă, ba chiar cu o expresie de fericire și relaxare, se duce glonț dincolo. Și cealaltă rămâne pe gânduri cu surâsul încă neșters de tot.

Toate astea țin mai puțin de un minut. Servesc să ne arate o mulțime de lucruri: 1) că fetele au hotărît să repare casa, 2) că Martha iubește pe Joe, 3) că Joe e în așa hal de îndrăgostit de Karen încât nu observă că Martha ține la el și se află în faza aceea când nu mai observă nimic și lasă toate, ca să dea fuga la femeea iubită, 4) că a trecut multă vreme dela scena anterioară, căci au ajuns cu reparațiile tocmai la tapete...

Câte informații importante în mai puțin de un minut!

b) Acum, să vedem ce zice Ea, Karen. Ne este arătată culcată pe o remorcă plină cu scânduri de dușumea, trasă de automobilul lui Joe. Această remorcă ce seamănă cu un tren — ba chiar cu o trenă, cu o coadă de păun, târâtă magnific pe praful majestuos al șoselei — este de un efect plastic remarcabil și cu totul nou. Dar scândurile care spânzură mai servesc la ceva: ele determină o oprire forțată, o coborîre din mașină, și deci o reîmbarcare. Oprirea forțată înseamnă întâlnirea cu o cucoană bogată, care promite că le trimite clienți— școlărițe pentru noua școală pe care ei vor să o deschidă. Lângă cucoană șade în mașină nepoata — care începe să latre agresiv auzind că va fi trimisă la școală.

Așa dar, Karen rămâne pe gânduri, privind cum se depărtează automobilul cucoanei, plin, poate, de viitorul lor noroc. Joe îi spune: hai, suie! Ea n'aude. Atunci lui îi vine o idee. Cum stă la spatele ei, se pleacă și o sărută puțin pe păr. Ea, cu o mică întârziere, simte că s'a întâmplat ceva. Pune mâna pe locul atins, și o ține acolo. Ce ai făcut? — întreabă ea. Nimic — răspunde el. Și ea, cu mâna încă, pe locul care arde, surâde. Adică doar deschide un surâs care înseamnă că a cam priceput ce a fost, că-i pare bine, și că nu vrea să priceapă mai mult, și că nici nu e, de altfel, sigură că „asta era". Iar el îi spune, foarte blând „Scream!" (adică: suie!). Această vorbă brutală spusă pe un ton dulce-dulce e iarăși de un strașnic efect. In fine, ea se duce la remorcă, pentru a se cocoța din nou pe lemne. Asta necesită vre-o trei pași. Cum credeți că-i face? Ca să înțelegeți, amintiți-vă de vremea copilăriei, când camarazii dvs., de joc (și d-tră înșivă cel dintâi) găseați că nu există distracție mai spirituală decât, profitând de neatenția aproapelui, să-i expediați un picior retroactiv—la care victima era furioasă și ofensată, iar restul asistenții murea de plăcere. Victima, din acel moment, își schimbă mersul. Nu mai umblă drept, ci oarecum șerpuit și ezitant, tot uitându-se înapoi, supraveghiând poziția îndărăt, controlând retragerea, în sfârșit, ca și când toate mișcările ar fi puse în serviciul locului lovit, care acum par'că frige...

Ei bine, este exact felul în care umblă Merle Oberon cei trei pași până la remorcă. Locul sărutat a rămas încă ferbinte. Și, inconștient, imită mersul acela special al omului care fusese lovit pe la spate și n'a putut încă uita. Și este foarte înduioșătoare evocarea, pentru o schemă motrice cu subiect așa de nobil (amorul) — a unei alte scheme identice dar cu subiect mult mai prozaic (farsa); foarte înduioșător să se fi recurs la acest frate minor și pârlit al aceleiași conduite.

Dar toate astea converg pentru a dovedi un lucru: sensibilitatea extremă a lui Karen față de micile atenții fizico-sentimentale ale lui Joe. Ergo: și ea îl iubește pe el, cel puțin egal.

Total, mai puțin de 1 minut. Și cu ocazia asta mai aflăm 1) că reparațiile casei sânt pe sfârșite 2) că bogata d-nă Tilfred le va da prețiosul d-sale concurs; 3) că nepoata este rea, obraznică și autoritară —, o mulțime de fapte pe care le aflăm, acum, pentru întâia oară.

c) Și iată acum culminația.

Intr'o seară — când școala e deja în plină funcțiune — Joe, obosit de munca dela spital (este medic), vine strigând: Karen e aci? Martha îi spune să aștepte, căci trebue să sosească. El se lungește pe o canapea.

Ea vopsește o masă și îi povestește, lui, intimități foarte înduioșătoare și triste din viața ei de copil. La aceste confidențe tandre și, în ele însele, foarte interesante, el.. adoarme. Adoarme tun. Din acest somn al lui vor deriva vre-o zece încurcături de intrigă, extrem de importante. Dar acest somn mai ales dovedește în ce hal e el îndrăgostit de cealaltă. Numai un om intens amorezat poate atinge această sublimă nepăsare pentru tot ce nu ține de persoana iubită, astfel încât să ațipească în fața celui mai măgulitor omagiu: acel al confidențelor intime.

Și asta durează mult mai puțin decât 1 minut.

Așadar:

a) în 3 minute sântem deplin edificați asupra unui proces sufletesc care începe după începutul filmului și care, prin natura lui e un proces lent, cu progresie continuă.

b) Apoi, cele 3 minute nu-s afectate exclusiv acestui scop. Ele mai servesc la aducerea altor multe informațiunt, care de care mai importante.

c)) Mijloacele technice, procedeele plastice de exprimare sânt, în toate cele trei momente, de o perfectă noutate, deși scopul e banal (amorul, repararea unei case, etc.).

d) Tablourile rezultate din asta sânt de o frumusețe vizuală remarcabilă: automobilul cu trenă, atmosferă de interior, de domnișoară cultivată, unde el adoarme lângă fotoliul unde citește ea, alături de lampa de petrol, de vasul cu fructe, de paharul cu lapte..., toate astea așa de înduioșător legate unele de altele...

Și, încă odată: din 90 de minute, nu fuseseră îngăduite decât 3!

D. I. SUCHIANU

Cronica sportivă

Campionatul național a fost întrerupt la sfârșitul săptămânii trecute pentru a face loc competiției pentru Cupa Carol II. Trebue observat din capul locului că formula și regulamentul acestei cupe nu sânt pe deplin gustate de publicul bucureștean; afluențele de Sâmbătă și Duminică sânt comparabile cu acelea pe care le provoacă un match divizionar de mediocră importanță. Explicația lucrului nu e greu de închipuit; spectatorul e obișnuit să aibă într'un joc, preferințe precise; despre cei mai mulți se poate spune că au un adevărat capital sentimental investit în vreuna din echipele primei noastre divizii. Iată pentru ce matchurile între ligi, a căror formațiuni hibride au viața așa de scurtă, nu au reușit să atragă decât vre-o 8-10.000 de spectatori. Fără a fi alarmant, numărul acesta a fost destul de modest pentru a îndemna forurile conducătoare ale federației să studieze o remaniere a formulei competiției, care să garanteze în viitor o rentabilitate mai substanțială.

O soluție ar fi ca matchurile între ligi să se dispute în centrele provinciale în care footballul e bine dizolvat, rezervând finale pentru București; succesul ei în capitală ar fi neîndoios, iar pentru succesul din provincie aceste matchuri ar constitui un puternic stimulent.

Dacă cele patru matchuri disputate Sâmbătă și Duminică nu au prea reușit să încânte pe spectatorii experimentați și exigenți, ele au permis totuși o trecere în revistă și la scurt interval a celor mai buni jucător din țară. Cel puțin într'o anumită măsură, căci din ligile de Nord și de Vest au lipsit de pildă jucători de valoarea lui Juhasz, Cociș, Schwartz.

Dintre ligile care s'au perindat în fața publicului bucureștean, acea de Vest, cum era de așteptat, s'a calificat pentru finală câștigând ambele matchuri; și totuși selecționata pe care am văzut-o, nu era cea mai bună formație pe care o putea prezenta Vestul. Mai mult încă, în a doua zi a competiției, eroarea de a-l fi pus pe Deheleanu centru mijlocaș era pe punctul de a periclita rezultatul matchului; Deheleanu nu e potrivit pentru acest post în care nu a reușit decât să frâneze elanul atacului. Lucrul a fost însă observat și remediat la timp, căci în a doua parte a matchului Dobra și-a reluat locul lui de Sâmbătă și Vestul a putut domina și marca punctele victorioase.

In poartă Pavlovici s'a dovedit acelaș excelent jucător, cu judecata sigură, reflexe prompte și technică perfectă; fără îndoială, locul în echipa națională și-l merită cu prisosință. Dintre fundași, locul întâi îl ocupă Buergei care nici el nu și-a dezmințit reputația. Volintir și Iancu au fost deasemeni satisfăcători. Cu singura excepție a lui Deheleanu, cei cinci jucători care au format linia mijlocașilor în cele două matchuri, au fost excelenți; pe bună dreptate Demetrovici a fost selecționat pentru echipa națională.

Singură înaintarea a lăsat de dorit în ansamblul ei, căci individual, Bindea de pildă, ne-a dovedit că și-a revenit în formă executând cu desăvârșită artă driblinguri, feinte, centrări. Cât despre Dobay, deși puțin întrebuințat, toată lumea a putut să constate că a rămas acelaș implacabil adversar și grav pericol al porții. Cu o rândunică însă nu se face primăvară, și nici cu două; liga de Vest riscă să cedeze în fața celei de Sud, dacă își va menține formația în finală.

Oaspeții de Miază-Noapte s'au prezentat mai bine ca în anul trecut, dar nu de-ajuns ca să poată ține piept Vestului. Jocul lor însă a plăcut mult și s'a resimțit în factura lui technică de prezență în linie de atac a trei jucători aparținând clubului C. A. O. In frunte, bine înțeles, Bodola despre care nu mai e nimic nou de spus; alături de el însă s'au mai relevat câteva elemente selecționabile pentru echipa națională; Sepci de exemplu care s'a comportat excelent în ambele matchuri și care poate fi opus lui Pavlovici. Dela fundași, Felecan I, și din mijlocași Munteanu, s'au impus deasemeni comisiunei de selecționare, prin jocul lor excelent sub toate raporturile. Ultimul în special a arătat că posedă dribling, suflu, un bun joc de cap, și că știe să atace; este sigur că ar da satisfacție în postul de mijlocaș dreapta într'o echipă națională.

Cu ligile de Centru și de Est se produce o denivelare în calitatea jocului: deocamdată ele nu pot oferi decât speranțe, dar nu e deloc exclus ca într'un viitor apropiat selecționata S. Bărbat să înceapă a aduce contribuția ei în formarea echipei naționale; în orice caz Liga de Centru se prezintă anul acesta în vădit progres. Cu jucători ca Fidner, Marton și Sinko, Centrul are dreptul să nădăjduiască la onoruri cu scadența apropiată.

GRIMAN

Sărmana „Muscă"

In galeria iubitelor lui Chateaubriand figurează şi la „*Belle Nathalie*", contesă de Noailles, apoi ducesă de Mouchy, de unde i-a venit şi porecla, de mai târziu, „La Mouşhe".

Ea s'a îndrăgostit de „L'Enchanteur" dela prima vedere. Acesta, mutându-se, din *La Butte aux Lapins*, în casa în care e instalat azi Ministerul Marinei franceze, Place Concorde colţ cu Rue Royale, merse să facă o vizită cu d-na de Chateaubriand în castelul de Méréville, la 16 kilometri de Etampes. Casă princiară, împodobită cu statui de Pajou, decorată cu picturi de Greuze şi Hubert Robert, — acesta era cadrul cel mai potrivit pentru „La Belle Nathalie", fiica financiarului Josef Delaborde, guilotinat în 1794.

„La Mouche", deşi se apropia de toamna vieţii, era de o frumuseţe strălucitoare, posedând în felul ei de a fi şi în felul spiritului său ceva aristocratic, ce nu putea să nu atragă pe „René". Era vie, plină de avânt şi fantezie, pasionată pentru călătorii. Tocmai în clipa în care l-a cunoscut pe Chateaubriand se pregătea pentru o călătorie în Spania, unde o atrăgea dorinţa de a-şi exalta imaginaţia.

Chateaubriand îşi aminti, că şi el dorea de mult să întreprindă o călătorie în Orient, începând cu Grecia, unde avea să găsească culoarea locală pentru „*Les Martyrs*".

Se hotărî deci ca, începând cu Grecia, să continue prin Palestina şi Africa de Nord, apoi în Spania să se întâlnească cu Frumoasa Nathalie în Andaluzia.

Bine înţeles, nici d-na de Chateaubriand, nici „La Reine des Roses", d-na de Custine nu văd, cu ochi buni, călătoria marelui om. Dar Chateaubriand, trecând peste toate argumentele şi peste toate piedicele, pleacă la 15 Iulie 1806, bucuros ca un copil.

După ce se desparte de d-na de Chateaubriand la Veneţia (care nu-l încântă căci îl priveşte ca un oraş contra naturii), ajunge la Atena.

Are grijă să fie adăpostit într'o sală reproducând frizele Parthenonului, vizitează Helada în câteva zile, mulţumindu-se să privească Argos de departe, deşi mai târziu se laudă că a descoperit ruinele Spartei. Literaţii din Grecia sânt suprinşi de goana în care marele romancier trece prin locurile cele mai celebre din Grecia.

In pământul sfânt nu uită să umple o butelie de tinichea cu apă din Marea Moartă pentru prietenii din Paris şi simte cântându-i în suflet toată poezia Evangheliilor şi a Scripturii.

Palestina o face în şapte zile, ceiace-i de necrezut cu mijloacele de locomoţiune de pe atunci. După ce s'a oprit câteva săptămâni la Tunis, în faţa căruia s'a războit unul dintre ascendenţii săi cu Ludovic cel sfânt, mort de ciumă pe un pat de cenuşă, viziteazä Cartagena, unde s'a fixat tribul Abencerajilor, izgonit din Spania, îşi precipită călătoria spre a nu pierde întâlnirea cu „Frumoasa Nathalie" făcând câte 24 kilometri pe zi!...

In timpul acesta „Musca" se plimbă cu Hyde de Neuville.

Au fost împreună la Sevilla pentru ceremoniile Săptămânei Sfinte, după ce vizitase cu un gentilom portughez, ca Cicerone, multe alte locuri însemnate. Dar nu l-a uitat nici pe René.

Hotărîseră să se întâlnească la Grenada, pe care i-o descrisese cu toată magia cuvântului său.

„Te-am căutat cum caută Arabul izvorul în arşiţa amiezii", — îi spune el la întâlnire.

Apoi, continuând în această sublimă atmosferă de poezie orientală:

„Nu am încetat de a te adora subt palmierul deşertului"...

Se înţelege că atmosfera a

DUCESA DE MOUCHY

continuat să devină şi mai orientală, când cei doi îndrăgostiţi au vizitat împreună Alhambra, „mânăstirea dragostei", apoi au mâncat şocolată cu scorţişoară, paste de fructe şi acele prăjituri din Malaga albe ca zăpada, făcute din albuş de ou cu zahăr...

Au mers apoi la Albaizyn, unde ţiganii locuesc în peşteri. Iar la întoarcere „La Mouche", în culmea entuziasmului, a dansat pentru el „zambra", acompaniindu-se cu castagnete... O ghitară acompania dansul, cu muzica Spaniolă „compusă din suspine, mişcări vii, refrenuri triste, acorduri oprite pe neaşteptate". De altfel, el a imortalizat aceste „clipe de încântare şi delir" în „*Derniers Jours des Abencerages*".

In timpul acesta doamna de Chateaubriand, se prăpădea de grijă, căci nu primise dela soţul

Se răspândise vestea că ar fi murit în Siria...

Intr'o scrisoare către Joubert, el întreabă cu prudenţă cum se manifestă „La Chatte", dacă e rezonabilă şi stă liniştită la Villeneuve.

La întoarcere, luat de curentul vieţii şi al politicii, începe să se dezmeticească. Idila din Spania se estompează...

Işi îndeplinise rolul „sărmana Muscă"; îi dăduse lui Chateaubriand exaltarea pentru a scrie acele pagini pline de voluptate, în care o spaniolă mândră se topeşte de dragoste pentru un prinţ maur, ultim vlăstar al unei familii ilustre.

Bianca din „*Dernier Abencerage*" este Natalia, prinţul Hamet este el...

Toată lumea a înţeles când Chateaubriand a citit micul său poem în proză...

Dar de faţă era şi ducesa de Duras, pe care „biata muscă" avu neprevederea să o prezinte ultimului Abencerage. Tot mirajul a dispărut într'o clipă. Chateaubriand a intrat în altă aventură şi nu cea din urmă.

„Am iubit pe doamna de Mouchy, cu patimă", scrie el noii sale prietene.

„Sărmana Muscă" face acum parte din trecut, poveste veche. Ea însă îl iubeşte, suferă, se poate resemna, până ce, într'o zi, înebuneşte. A fost o creatură de elită, care ar fi meritat o altă soartă...

Podul lui Ventrim

Revista „*Vremea*" publică, în foileton romanul lui Paul Negulescu „*Podul lui Ventrim*", distins acum câţiva ani cu premiul pentru scriitorii tineri.

Din puţinele versuri şi din cele câteva nuvele publicate în „Adevărul Literar", care au fost remarcate şi apreciate su se poate degaja în mod precis nici natura, nici valoarea acestui talent de o originalitate şi o desăvârşire neobişnuită în operele de debut.

Sute de poeme în versuri neînchipuit de frumoase, nuvele, romane de o valoare nebănuită de cei ce nu au urmărit „*Podul lui Ventrim*" în „*Vremea*", piese de teatru care ar putea înfrunta cu succes rampa pe scenele cele mai pretenţioase, umplu vaste ei. „Le Chat" decât o singură scrisoare.

sertare de birou. De acolo nu es la iveală de cât pentru delectarea câtorva intimi cunoscători, la care însă, Paul Negulescu nu caută decât confirmarea propriei sale autocritici. Sensibil şi atent, el urmăreşte în auditori reacţiunea imediată, care indică aproape inconştient pasagiile socotite de el însuşi, ca absolut reuşite, ca şi unele fluctuaţii, unele ezitări, încercate de el însuşi şi verificate în aceşti intimi admiratori, dintre care unii au

PAUL NEGULESCU

asistat şi au participat la toate fazele evoluţiei şi înfloririi talentului său excepţional.

Intelectual prin ereditate, sociabil prin însăşi situaţia sa socială, făcând parte din diplomaţie, Paul Negulescu este de fapt un hermetic incurabil, dar un hermetic în genul celui caracterizat de Proust: hermetic din cauză că are absolută nevroză de a fi înţeles, până în cele mai fugitive nuanţe, şi apreciat, aşa cum se apreciază el însuşi, de toţi cei cu care opera sa vine în contact.

L-am cunoscut în urmă cu doisprezece ani, când abia păşise în pragul tinereţii, într'un mediu în care totul era lumină, voioşie şi caldă afecţiune, în casa unui distins inginer.

Din pleiada de ingineri, în care au fost multe valori reale, necunoscute, modeste, ducând o activitate formidabilă în discreţia vieţii, lipsită de ori ce vanitate, făcea parte inginerul Cornilie Bălteanu, unde am cunoscut pe Paul Negulescu. Ori cine l-a cunoscut pe acest om îl păstrează în suflet. Privirea sa gânditoare, glasul cu note joase, grave şi calde, simţul precis şi just al realului, care întâmpina problemele calm, le cântărea ca un om de socoteli, dar le nterpreta ca un înţelegător de toate ale vieţii.

In cercul acestui prieten, atât de coprinzător al tuturor celor ce trăiau în jurul său, l-am cunoscut pe Paul Negulescu.

Mă temeam că acest poet nu va putea trece proba. Un autor care-şi citeşte versurile este ceva care întotdeauna oripilează pe ascultători. Cea mai mică greşală de intonaţie, o adiere măcar de declamaţie, un accent intrus — strică tot efectul.

Iată însă, că tânărul Negulescu nu numai că nu recită, dar ia un ton jos, monoton, supus numai ritmului şi cadenţei versului, care face un fond admirabil, pe neutralitatea căruia înfloresc imagini de o frăgezime neaşteptată, versuri care nu au nimic din dibuirile şi stângăcia unui debutant atât de tânăr, nici în formă, nici în fond. Versul foarte eliberat chiar în formele sale regulate, prezintă o perfecţiune tehnică asemenea perfecţiunii cu care un geniu muzical, ca Mozart, compune după cele mai abstracte principii de armonie şi de contrapunct în mod firesc fără să le fi studiat.

O virtuozitate uimitoare în trecerea dela un ritm la altul, în mlădierea şi modelarea formei pentru a exprima, ca un sculptor, perfecţiunea formei admirabil construită şi ca un port elanul vieţii într'un poem exaltant, — centauri, figuri tanagriene, tot visul omenirii antice încremenită de vraja frumuseţii formei şi toată setea de viaţă a tinereţii în pragul destinului, cu toate ademenirile sale. Dar mai ales versuri simple, directe, de poet adevărat inspirat, care, familiarizat cu toate cosmogoniile lumii, ştie să încadreze în ele evenimentele cotidiane, cu pateticul sfâşietor al tuturor contrastelor, ca acel unic şi neuitat poem publicat în *Adevărul Literar*, în care cotidianul celor ce se frământă jos în cetate, pentru a apuca cea mai mare pâne, se încadrează la picioarele colinei, pe care Christ, îşi dă suprema jertfă, între cei doi tâlhari, în liniştea neclintită a unui apus de soare ca oricare altul.

E un om lipsit de poză şi snobism. Un creer cu mii de faţete, apt a înţelege natura, lumea, umanitatea, posedând o cultură precisă şi o formă de gândire de-o logică de jurist, Paul Negulescu este intelectual în înţelesul cel mai rafinat al cuvântului şi artist de o bogată senzibilitate.

Ironic şi duios, humorist, fantezist şi realist, sufletul său are multe coarde pentru a răspunde bogăţiei sufletului său.

In ziua când se va decide a da la lumină comorile din sertarele sale, publicul va avea aceiaş încântată surpriză pe care au avut-o prietenii săi când i-au descoperit şi delicateţa sufletească.

Va avea atunci revelaţia neaşteptată a unui talent unic în felul său, deşi de un modernism firesc, la care nu a ajuns încă nimeni din cei ce fac atâtea contorsiuni spre a părea astfel.

IZABELA SADOVEANU

O casă a prieteniei

După furia revoluţiei, cam după anul 1793, filozoful Joubert, pe atunci publicistul Joubert, s'a însurat cu o tânără din Villeneuve-sur-Yonne şi s'a instalat în casa soacrei sale, o casă liniştită, situată pe strada „Du Pont".

Joubert avea vârsta de patruzeci de ani şi obosit de varietatea şi grozăvia multor evenimente, la care fusese martor, se gândea cu bucurie la viaţa tihnită pe care părea că i-o pregăteşte viitorul.

Edmond Pilon, care vizitează cu plăcere vechile locuinţe pline de amintiri, ne descrie într'un capitol din ultima sa carte „Dames et cavaliers", aspectul liniştitei case din Willeneuve-sur-Yonne.

Edmond Pilon s'a simţit atras către Joubert din acea epocă din cauza pasionatei figuri a Paulinei de Beaumont, care apare printre primii oaspeţi ai casei din Willeneuve-sur-Yonne.

Doamna de Beaumont, văzându-şi familia omorîtă pe eşafod, iar castelul din Passy-sur-Yonne pus sub sechestru, se retrăsese în micul oraş în care locuia Joubert. Intre ei s'a legat o strânsă prietenie, care nu s'a transformat însă niciodată în dragoste. In adevăr, Pauline nu s'a gândit niciodată c'ar putea avea alt sentiment decât o curată prietenie faţă de bunul ei prieten Joubert.

Joubert era omul cel mai atent şi mai bun cu Pauline de Beaumont. Intreaga lui cultură şi lecturile sale variate erau la dispoziţia prietenei favorite. Aceasta, de altfel, era o pasionată cititoare, încât, între casa lui Joubert şimica locuinţă a Paulinei de Beaumont, era un veşnic schimb de cărţi şi de impresii.

De câte ori n'a făcut doamna de Beaumont drumul spre casa bunului ei prieten, unde găsea totdeauna pe Joubert în mijlocul micii societăţi, care de cele mai multe ori îi cerea ospitalitate: Chateaubriand, Fontanes, Lafond, Desjoliveaux, adese ori şi Guéneau, de Mussy, Clausel de Conssergues sau Molé, când nu era reţinut la Champlâtreux.

Această societate, strâns legată, se întrunea foarte des în jurul lui Joubert şi al soţiei sale, încât fiecare-şi avea porecla, evocând întreaga comedie a fabulelor lui La Fontaine.

Chateaubriand era Motanul, iar soţia lui — pisica; Joubert era Cerb, alături de nevastă-sa — leoaica. In sfârşit, Pauline de Beaumont era rândunica, pasăre credincioasă, care revine întotdeauna.

Toţi membri societăţii erau pe deplin mulţumiţi în liniştita locuinţă a lui Joubert, care se simţea foarte fericit în mijlocul lor.

Edmond Pilon a vizitat cu mult interes această casă. El a descris în amănunţime grădina cu arbuşti aranjaţi în formă de arc şi cu minunatul „negondo", care-şi balansează graţios frunzele argintii deasupra masivelor de flori.

Vizitatorul a suit treptele ce duc la primul etaj şi ne-a descris sala de biliard, rămasă intactă, ca şi celelalte camere locuite de Joubert şi de iluştrii săi oaspeţi.

Cronica literară

Dinu Soare: Tristeţi; Al. Raicu: Vitralii; Maximilian Costin: Traduceri din Mallarmé

Poezia română din ultimul deceniu este aşa de anemică, aşa de rău orientată, încât o cronică despre culegeri de poezii va fi prin definiţie decepţionată ori cel mult îngăduitoare. Ar trebui poate să lămurim autorilor nedumeriţi conceptul nostru despre poezie, ceiace este cam greu într'o cronică. Oricum, putem doar atât afirma că poetul de azi scrie poezie fără a se fi lămurit mai înainte ce înseamnă poezia, fără a avea propriu zis necesitatea ei, din emulaţie, din ambiţie literară, Dumnezeu ştie din ce. Ideea mai veche că poezia trebue să iasă din sinceritate va fi fost elementară, dar e, vai, eternă. Poezia trebue să fie sinceră. Greutatea este de a determina sinceritatea, fiindcă, în definitiv, toţi autorii se cred sinceri şi au chiar o anume stare de ordin emoţional care pare a îndreptăţi compunerea poeziei. Adevărul este însă că atunci când se vorbeşte de sinceritate se înţelege adevărul unor stări excepţionale, tipice pentru umanitatea în genere. Şi autorul de romanţe e sincer, şi lăutarii sânt sinceri, toţi sântem sinceri. Prin sinceritate în artă se înţelege starea de graţie nesimulată, oracolul liric autentic. Pentru ca să ai o asemenea stare e de trebuinţă ca mintea să fie într'o mare tensiune. Poezia este în fond un proces intelectual, adică de cunoaştere a esenţelor lumii (nu însă discursiv, fireşte), aşa dar poetul se cade să fie un mare intelectual, un om ajuns la problemele de sus ale lumii, puse sub forma cântecului. Caracteristic la poetul mare este de a da, indiferent de intenţia filosofică, materie şi gândirii discursive, şi apoi de a formula problemele esenţiale cu o simplicitate, cu o nuditate de verset biblic. Sinceritatea în asta constă dar: în realitatea momentului intelectual celui mai înalt căruia îi corespunde simplitatea supremă. Iată o condiţiune care se împlineşte din ce în ce mai rar în poezia română. Poetul român nu are capul metafizic, în sensul poetic nu în cel speculativ. El nu trăeşte cu adevărat poezia în înţelesul ei curat de oglindă a esenţei lumii. El nu-şi ia drept carte de căpătâi pe Virgiliu, pe Dante, pe Hugo, pe Baudelaire, pe autorii în sfârşit cu amplitudine imensă dela care să înveţe cum să gândească poetic. Preocuparea lui e măruntă, exterioară, să imite pe cel mai proaspăt anonim francez, sau să găsească o păcătoasă de imagine. In fond şi orginalitatea formală vine dinăuntru nu din afară şi dacă nu poţi găsi o comunitate de vedere cu marii poeţi cum poţi fi însuţi poet? Ceiace-i lipseşte poetului român este aşadar cultura poetică substanţială, adâncă, cu care să înlocuiască informaţia, uneori destul de vastă, în câmpul internaţional, şi adăogăm, comercial, al poeziei.

Să vedem, de pildă, sforţările onorabile ale d-lui Dinu Soare din voluminoasa culegere Tristeţi. La început ai zice că condiţia profundităţii este îndeplinită. D. Dinu Soare gândeşte de vreme ce se întreabă asupra destinelor omului, de vreme ce crede în Ideal şi în Poezie, din moment ce plin de îndoeli se îndreaptă către Dumnezeu. Insă noi am spus că poezia nu e filosofare şi încă de aceasta ieftină, poezia este tensiune intelectuală. Iar poezia d-lui Soare arată tocmai lipsa tensiunii, clişeul banal, locul comun discursiv şi declamator. Pentru ca autorul să fi fost îndreptăţit să reia eternele locuri comune trebuia să se suie singur pe acele culmi ale culturii de unde întrebările de mai sus încep să fie sguduitoare. D-sa stă însă jos, în câmpul nivelului comun, şi ia flacăra lirică dela alţii. Şi dacă aceşti alţii ar fi Edgar Poe ori Leopardi ori Byron! Dar sânt d-nii Nanu, Stamatiad, etc. Unii vor râde de informaţia vetustă a poetului nostru, dar n'au dreptate, căci moderniştii procedează la fel. Alt stil, acelaş nivel poetic, aceiaş emulaţie cu modele obscure. De aceea plinul de bunăvoinţă d. Dinu Soare nu se poate ridica deasupra declamaţiei goale:

Acum când ies în lume şi, pentru 'ntâia oară
In sbor mai larg tind aripi într'un înalt avânt,
Tot gândul 'ndrept spre tine, iar inima-mi, vioară,
Vibrează de-armonia celui mai candid cânt...

●

Cu urlet lung, sub bolţile de piatră,
Te caut şi Te strig prin noaptea sumbră,
Dar nu-mi răspunde nimeni, nimeni, nimeni...
Nu se clinteşte 'n spaţii nici o umbră...

●

...Şi strig mereu sub bolţile 'ngheţate
Dar nimeni nu se mişcă, nu-mi răspunde!
De veacuri împietrite, oarbe, mute,
Deasupra-mi zac tenebrele profunde...

Tenebre care nu răspund, invocări către El, toate acestea sânt banalităţi. Dacă poetul ar fi avut din nou rarul fior metafizic, prin forţa lucrurilor, prin însăşi constituţia sa cerebrală, ar fi produs o reprezentare proprie a acestui moment, o nouă figurare a nimicului, o nouă formulare a impasibilităţii factorului etern. Aşa, totul e mijlocit, prin d. Nanu în deosebi. Cum primează preocuparea noutăţii literare prin imitaţie se vede în poezia *Vis de mansardă*. Poetul visează o viitoare locuinţă fastuoasă în care ar primi pe iubită. Inrâurirea ortodoxismului s'a produs prin grotesca imagină a lui Iisus care s'ar coborî în casă spre a se lăsa spălat pe picioare:

Iisus o să pogoare să stea cu noi la masă,
Va frânge vesel pâinea şi, binecuvântând, —
In timp ce îi spăla-vom picioarele prea sfinte
Ne-o mângâia pe creştet cu crinul mâinii, blând

Pe ici pe colo, într'o versifica- ţie corectă, se ivesc unele procese poetice. Folosirea adverbului *alandala* ca substantiv este ingenioasă:

Şi veselă de-a casei bohemă alandala,...

Figurarea potenţei nedesfăşurate a Divinităţii cu această imagine:

Ca piatra grea de moară ce singură şi goală
Se macină pe sine.

e de asemeni interesantă.

●

In mai puţine versuri *(Vitralii)* d. Al. Raicu se arată mai modern. Nu însă cu mai multă respiraţie proprie, deşi totul e corect, fără nimic ridicol. Acelaş pseudo-hermetism cu intenţii muzicale, obositor prin banalitate, prin lipsa unui nou nucleu liric, prin voinţă, fără putere, de imagini:

Au curs în ploaie atâţia licurici,
Şi'n lotcă buzele au fost miere de albină;
Ai prins în iaz cu mâna stele mici,
De ai umplut lopata cu lumină.

In degetele grele atât de somn,
Ai picurat sidef de albă ceară,
Să se ridice 'n aripi tânăr domn,
Cu fruntea lemn de vişin şi vioară.

Apoi ai prins în linişte o lopată;
Şi barca 'n aripele lui de-argint s'a prins.
Pe iazuri fulgi de păsări albe au nins.
Etc.

Lăsând la o parte nesuferita afectare stilistică („buzele au fost") analiza descopere numai decât o agasantă feerie plină de sârme de aur fals. Fata se plim-

Urmare în pag. 10-a

Insemnări și polemici

Vasile Nemirovici-Dancenco

A încetat din viață, la Praga, în vârstă de 92 de ani, cunoscutul autor și publicist rus Vasile Ivanovici Nemirovici-Dancenco. fratele celebrului regisor, dramaturg și romancier Vladimir Ivanovici Nemirovici-Rancenco.

Activitatea lui literară a început să fie cunoscută încă de pe vremea războiului ruso-turc dela 1877-1878, la care a luat parte în calitate de corespondent pe lângă statul major al generalului Skobelev.

Insemnările sale au apărut întâi sub formă de articole în presă, iar mai târziu au alcătuit două volume mari, intitulate: „Un an de război. Din însemnările unui corespondent de război, 1877-1888". Câteva din capitolele mai importante au fost reeditate ulterior într'un volum separat: „Vara şi iarna la Şipca".

Nemirovici-Dancenco a rămas corespondent de război și în timpul celorlalte mari campanii rusești: războiul ruso-japonez dela 1904-1905 și războiul mondial. In aceste însemnări dă dovadă de o judecată independentă și curajoasă.

A publicat numeroase nuvele şi romane între care „Suveranii bursei" a avut un succes răsunător. Marele scriitor rus a fost şi un drumeț neobosit și pasionat, a cutreerat toată Rusia, dela „Cama şi Ural" până la „pustietățile Daghestanului" și a văzut între altele, Spania şi Muntele Athos, lăsând o seamă de impresii din călătorie de înaltă valoare literară.

Un volum de Amintiri închee lunga și rodnica sa activitate.

Ultimul simbolist

Moartea regretatului poet Gustave Kahn a trecut foarte puțin observată. Cu toate acestea, autorul lucrării „Palais nomades", a fost, după moartea lui Henri de Régnier, ultimul supraviețuitor important printre șefii Simbolismului.

In adevăr, Gustave Kahn s'a afirmat încă din 1885 ca şef al mişcării. Cei care l-au cunoscut în acele timpuri nu se sfiesc să afirme acest lucru.

Şef prin violență, Kahn era în fruntea propagandei și teoriei. Din sumedenia de reviste care apăreau atunci, „La Vogue", pe care o întemeiase el, ajunsese cea mai cunoscută și mai rară.

Gustave Kahn a fost profesor de filosofie și maestru în chestiuni de tehnică, pentru întreaga bandă simbolistă. Lui i se datorește primul tratat asupra versului liber și poate chiar însuși versul liber. Chestiunea a fost mult desbătută și încă n'a fost lămurită nici până azi.

In adevăr, în ce măsură se poate afirma că o anumită idee aparține unuia mai mult decât celuilalt într'un grup de tineri revoluționari?

Putem afirma deci, că versul liber s'a născut dela sine, în acelaș timp, la diferiți scriitori, persecutați și revoltați în aceiași măsură de vechile forme poetice.

Revolta, de altfel, n'a fost exclusiv franceză și nu trebue să uităm pe Walt Whitman.

Plecând dela „Poèmes en prose" de Baudelaire, Gustave Kahn proclama independența absolută a versului simbolist și dreptul la o existență individuală, fondată pe muzica sa interioară, — deoarece, pentru el vechile versuri nu erau decât „rânduri de proză tăiate de rime regulate".

Acestea au fost îndrăznelile, care au scandalizat pe înaintașii noștri. Cu timpul însă, între 1869 şi 1900, toată lumea a început să scrie versuri libere.

In afara luptei pentru apărarea simbolismului în sine, autorul volumului „Palais nomades" nu recunoștea nimănui „nici cea mai mică urmă de talent".

Până la sfârșit, a reușit să se certe cu toată lumea. De altfel, e știut că șefii revoluționari sfârșesc în exil sau mor fără prieteni la căpătâi.

Carlotte Grisi și Theophile Gautier

O prietenie amoroasă a legat ani de zile pe celebra dansatoare Carlotta Grisi de cumnatul ei Theophile Gautier.

O iubire pe care poetul o știa fără nici o speranță, care a durat o viață întreagă și despre care nu s'a destăinuit nimănui. „Nu a lăsat nici o urmă în opera sa și nu există Dante care să fi păstrat mai bine și pentru totdeauna secretul Beatricei sale" spune Bergerat, în „Souvenirs".

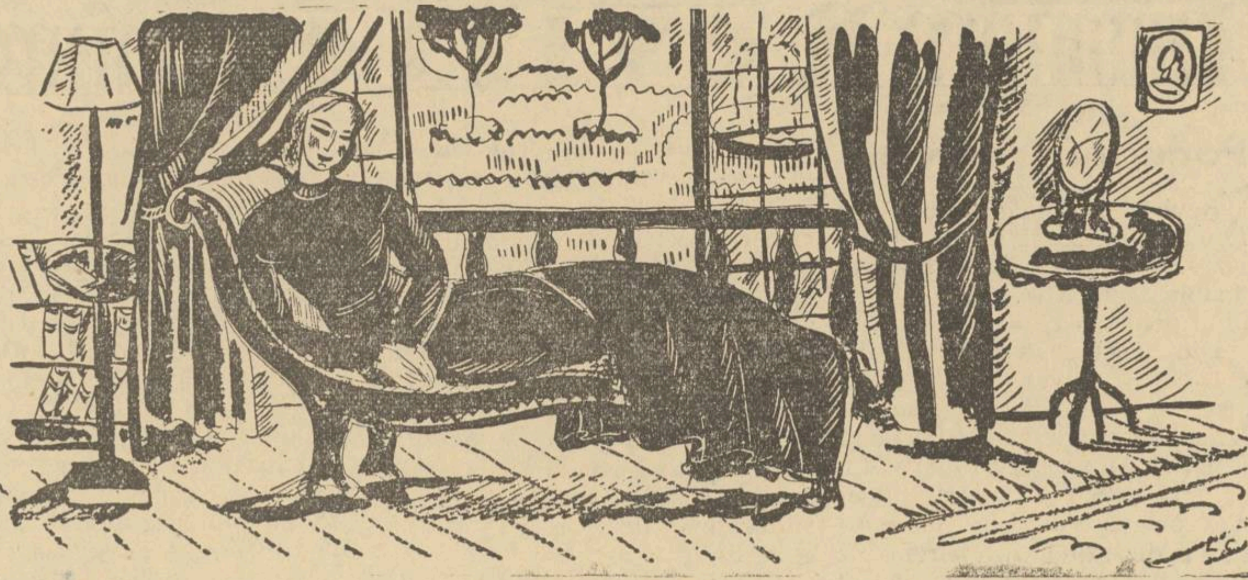
„Toți din jurul său cunoșteau această iubire, dar era o convenție tăcută să se respecte visul suprem al muribundului"...

Bergerat vorbește aci de perioada de la 1871-1872, când Gautier fusese nevoit să-și întrerupă orice lucru și nu-i mai scria decât rar idolului său.

Pe atunci Charlotte Grisi se retrăsese din viața teatrală și se așezase la Saint Jean, lângă Geneva, unde se ocupa numai de educația fiicei sale.

Foarte mișcătoare e, în amintirele lui Bergerat, scena când poetul covârșit de boala lui de inimă încearcă să mai scrie câteva cuvinte pentru iubita sa „Ma chère Carlotte"...

„Privește, — îi zicea el lui Bergerat, — e încă lizibil și fără greșeli de ortografie"...

Dar el scrisese Carlotia, în loc de Carlotta Băgând de seamă, s'a ridicat livid la față și clătinându-se.

Se ghicește ce-i scria el iubitei, până a nu fi căzut atât de bolnav, din răspunsul ei, care a fost pus în vânzare la Hotel Drouot, 20 April 1871:

„Scrisoarea d-tale mi-a făcut, se 'nțelege, mare plăcere, dar m'a pus și într'o mare încurcătură, căci Leontina ți-a recunoscut imediat scrisul și a trebuit să fiu foarte șireată ca să o împedic de a o citi peste umărul meu.

Pe viitor trebue să ne punem la dăpost de asemenea surprize. Scrie-mi odată pe săptămână... dar când îmi scrii acasă, scrie, te rog, scump prieten, așa ca să o pot citi și arăta fără să tremur.

Dumneata însuți, dă-mi voe să ți-o spun, ești foarte imprudent, căci dacă ar afla Ernesta, ar fi foarte mâhnită și ar avea de ce... Nu-i așa, duiosul meu prieten, că-mi înțelegi nevoia de a-mi pune conștiința de acord cu mine"?...

Femeia aceasta „cu ochii de violetă" a fost de sigur demnă de dragostea inspirată poetului versurilor din „Emaux et Camées".

Femei șef de orchestră

In evenimentele mari ca și în întâmplările zilei, sântem siliți a constata că domeniul activității femeii se întinde, neîncetat.

Cine ar fi crezut acum douăzeci de ani că se va citi în ziare critice şi cronici muzicale asupra unei femei, — șef de orchestră, — cu prilejul invitării d-nei Herdlizcka la Paris spre a conduce orchestra în Concertele Poulet?

La pupitrul șefului de orchestră s'au mai văzut și alte femei, d-na Weingartner, d-ra Nadia Boulanger, d-ra Jeanne Evrard, care conduce cu succes o orchestră feminină de șase ani. Iar în iarna aceasta o fată foarte tânără, d-ra Dominique Jeanès, a condus orchestra teatrului Déjazet.

Aceasta înseamnă că bagheta dirijorului, care părea tot atât de inadmisibilă în mâna femeii ca și bastonul de mareșal, este mânuită azi de femeile care se simt capabile, în mod tot atât de firesc ca și de bărbați.

— De ce adică nu s'ar găsi femei cu cunoștințe technice aprofundate, cu înaltă cultură muzicală, cu simțul comandamentului, cu reacțiuni prompte, cu sensibilitate și luciditate în acelaș timp și mai ales cu acel fluid misterios care dă șefilor autentici prestigiul adevărat?

Cine a observat deaproape pe un Toscanini sau pe un Paul Paray, cu fața trasă și suptă, cu tot corpul acoperit de transpirație, întins și încordat într'o mimică violentă, își va da seamă de greutățile pe care le are de învins femeia care se urcă la pupitru: ridicolul și lipsa de rezistență fizică.

„Să înfrunți publicul?, — zicea Jeanne Evrard, — nu-i nimic, dar să-i întorci spatele și să-l simți cum te spionează și te judecă, e o încercare foarte redutabilă".

Dacă un tânăr șef de orchestră gesticulează nebunește, își aruncă brațele în zig-zag, lasă să-i fâlfâe coada fracului și să-i zboare pletele, publicul va surâde cu indulgență. Dar când o femee se urcă la pupitru, putem fi siguri că nimeni nu-i va discuta talentul muzical, până nu-i va fi criticat cu neîndurată severitate cel mai mic gest.

Jeanne Evrard are o ținută foarte elegantă. Blondă, fină, e numai armonie și măsură. Se pleacă asupra orchestrei cu o autoritate discretă, o însuflețește, o antrenează și o moderează cu gesturi simple, mlădioase, dar precise. Succesul concertelor sale crește mereu din an în an atât la Paris ca și în străinătate.

Mulți muzicanți talentați au încredințat opera lor acestei femei care dirijează o orchestră de 25 de arcușuri, de o remarcabilă coeziune. Jeanne Evrard a renunțat la cariera de violonistă pentru a se consacra orchestrei.

Dominique Jeanès conduce orchestra dela pian, în sala teatrului Déjazet. Publicul abia o zărește în groapa orchestrei. Dar ce mirare a fost în orchestra teatrului noul șef de orchestră, la prima repetiție! O fată atât de tânără care râdea toată vremea! Dar această tânără era un as. Micul șef de orchestră, cu bucle brune, nu lăsa să se treacă nicio eroare, nicio slăbiciune în execuție. Cu un semn, cu un zâmbet, fiecare era pus la locul lui.

Cântăreții pe scenă erau fără grije, căci Dominique Jeanès îi prindea printre toate fantaziile pe care le introduceau în cupletele lor.

Deși foarte tânără ea a fondat Conservatorul Debussy, a scris peste patruzeci de cântece, iar acuma se gândește să introducă în conducerea orchestrei, humor și fantezie, ca în America.

Vulpile vedetei

Regisorul american Edward Griffith avea nevoe pentru montarea unui film de zece vulpi albe de prima calitate. Știind că mica Shirley Temple are o colecție însemnată, i-a telefonat spunându-i:

— Având mare nevoe, te rog să-mi împrumuți pentru o zi zece dintre vulpile d-tale albe. Te rog să nu ai nici o grijă, fiind că vor fi cât se poate de bine îngrijite...

— Cât oferiți pentru asta?, — a fost răspunsul micii vedete?

— Un dolar pentru fiecare bucată e deajuns?, — răspunse râzând Griffith care credea că-i o glumă.

— Nu, zise calm Shirley, — aşi fi vrut douăzeci de dolari de fiecare vulpe, dar pot lăsa la zece.

— „Afacerea" s'a încheiat la prețul de cinci dolari de fiecare vulpe împrumutată.

Invățământul în Belgia

Libertatea învățământului e consacrată în Belgia prin articolul 17 din Constituția din 1830. Această libertate a fost totdeauna strict observată în așa măsură, încât la diferite epoci s'a putut imputa puterilor competinte că nu au susținut învățământul oficial.

De-asemenea, nu s'a uitat cu desăvârșire pasiunea cu care s'au discutat înainte de război chestiunile privitoare la școală: partidele liberale de stânga și socialiștii combăteau în Parlament politica partidelor catolice de dreapta care dețineau puterea din 1884 și favorizau învățământul liber, într'o măsură socotită ca excesivă.

Idealul doctrinal a rămas cel din secolul XIX, cu totul liberal. El e credincios concepțiilor democrației parlamentare.

Formula după care statul ar fi obligat să se ocupe de formarea și educarea copilului până la vârsta maturității — ca în Italia, Germania și Rusia — e cu totul înlăturată de opinia belgiană.

Provinciile Belgiei au fost timp de secole un câmp de luptă pentru obținerea libertății de conștiință.

Libertatea învățământului, care e unul din aspectele libertății de conștiință, face parte dintre privilegiile la care ține cu toată convingerea populația Belgiei.

Glorie

Mireille, cunoscuta cântăreață care a creiat „Couchés dans le foin", se afla în turneu la Marsilia.

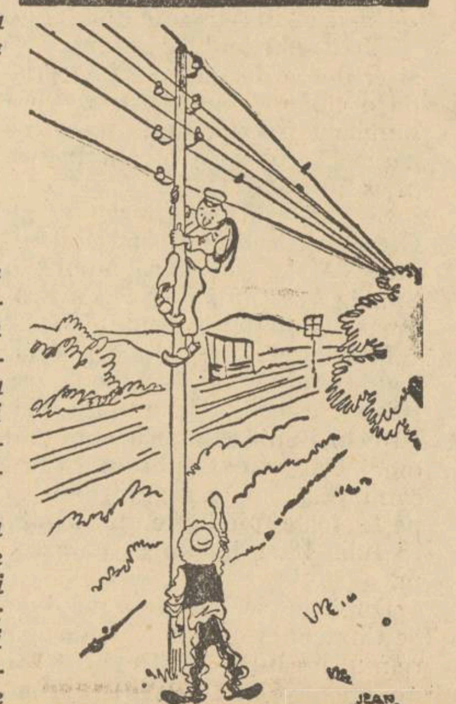
Având un moment liber, a intrat într'un magazin de muzică și a întrebat unde ar putea găsi o sală ca să repete. Patronul i-a pus imediat la dispoziție o sală.

Foarte mulțumită, Mireille a petrecut mai bine de un ceas în sala indicată, timp în care n'a făcut altceva decât să cânte și să se acompanieze la pianul pus la dispoziție.

După ce a terminat, artista n'a putut rezista dorinței de a-și mărturisi identitatea, și s'a adresat patronului cu următoarele cuvinte:

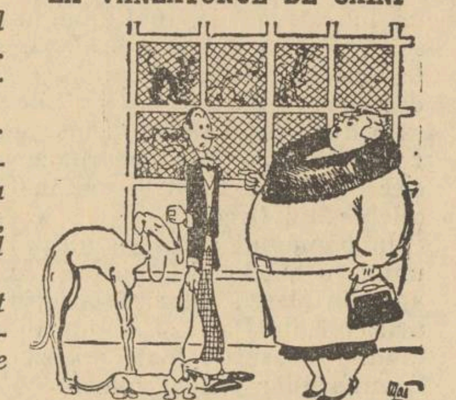
— Eu sânt Mireille.

— Foarte bine, domnișoară, — a fost răspunsul prompt al negustorului. — Aveți de plată cinci franci.

FERMIERUL: — Aha, tu trebue să fii acela care te cațări în pomi și-mi furi prunele!...

LA VANZATORUL DE CAINI

DOAMNA: — Drept să vă spun: eu prefer basetul, dar cumpăr ogarul... că-i mai ușor de mângâiat...

Cronica mizantropului

Vraja Parisului

In legătură cu intenția guvernului de a suprima schimbul valutar pentru studenții români în Franța, un prieten cunoscător bun al problemii mi-a spus unele lucruri pe care găsesc folositor să le comunic și cititorilor:

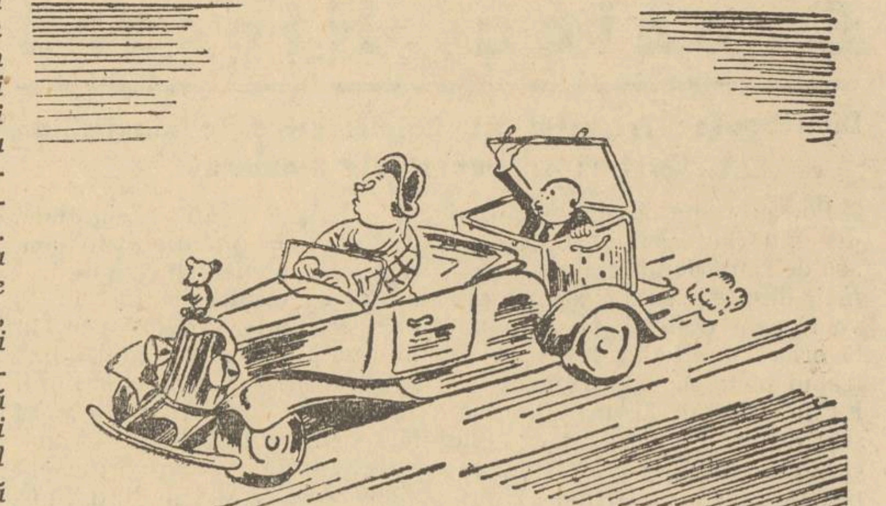
„Dacă înrâurirea în bine a studiilor făcute în Franța este indiscutabilă pentru epoca mai veche a redeșteptării noastre, efectul lor în epoca actuală este aproape nefastă. Grupul studenților la Paris dă cel mai mare număr de ratați. De unde vine acest fenomen curios? Când un tânăr voește a urma studii cu totul speciale, el pleacă la Roma pentru archeologie, la Pisa pentru matematici, la Berlin pentru literatura germană, la Bonn pentru filologia clasică, etc., etc. la Paris, firește, pentru medicină și altele. Cine s'a dus la Roma să studieze archeologia este un tânăr dinainte orientat către o specialitate. El stă acolo cât e de trebuință și apoi se întoarce în țară. Oricât de caldă ar fi atmosfera italiană ea nu poate să-l rețină cu distrugerea carierii. La fel ar trebui să se întâmple cu Parisul și lucrul se petrece într'adevăr cu un număr mic de chemați. Insă la Paris se duceau în ultima vreme prea mulți inși, și pentru specialități care se puteau urma și în țară, ca bunăoară dreptul. Parisul are asupra tinerilor un soiu de atracție care duce la ratare. El poate educa în arte și totuș nu e centrul autentic al artelor, poate stimula în filosofie, fără să fie singurul centru filosofic util. Cu alte cuvinte cine stă prea mult la Paris dovedește prin chiar aceasta că a pierdut din vedere interesele sale studențești și a fost atras de vraja orașului monden în sine. Studentul care a fost la Paris nu mai are gust pentru alt nimic în lume, devine obtuz pentru restul universului. Studentul dela Paris care nu s'a smuls în primii doi ani rămâne ca vagabond, ca ratat vasăzică, doisprezece ani. Și acum mai sânt la Paris astfel de ratați care mai speră să-și facă o carieră în Franța. Din cauza distincției între doctoratul obișnuit și cel de stat, studentul român capătă dorința absurdă de a face doctoratul de stat și urmărește anume să-l facă în cincizeci de ani, ca unii francezi. Insă cultura română n'are nevoe de doctori de stat senili ci de creatori adevărați. E de prisos a spune că studentul român nu-și dă mai niciodată proectatul doctorat de stat.

Parisul, centru admirabil de cultură, exercită asupra spiritelor mediocre o spaimă tipică, sterilizantă.

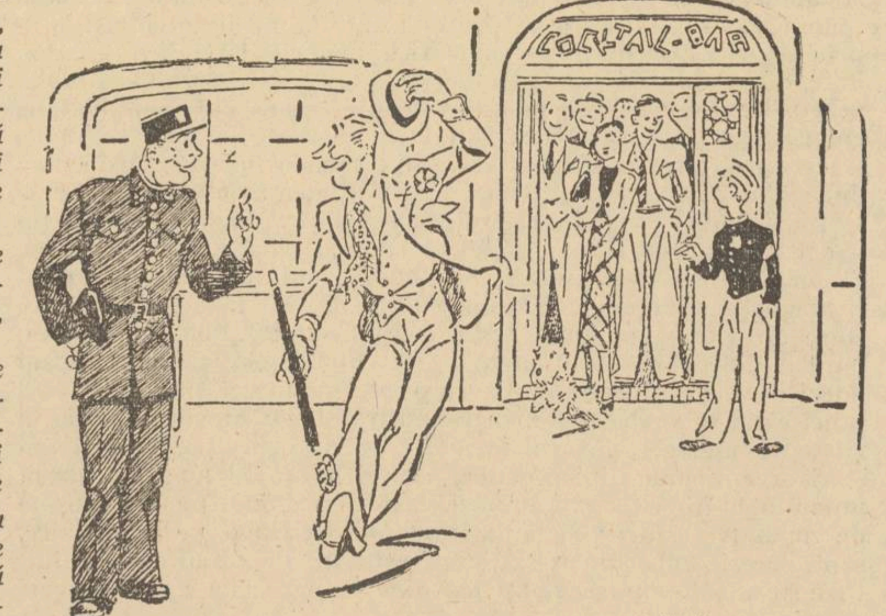
De aceia, departe de mine de a recomanda netrimiterea studenților în Franța. Sânt de părere că trebuesc trimise numai elementele tari, capabile de a se smulge din vreme dorinței de a face doctorate în cincizeci de ani, și conștiente de adevărul că mergem în Franța... ca să promovăm Românio".

ARISTARC

După două zeci de ani

EL: — Dragă, tot mai ești supă-rată pe mine?

SERGENTUL: — Rău faci, domnule, că bei... mergi pe două cărări.
— Ba nu, fac rău că merg...

bă 'n barcă. Plouă cu licurici. Fata vâră mâna în apă și scoate stele. Buzele ei sânt de miere. Adică:

Saltă inima'n plăcere
Când o ascultăm
Şi pe buze aduce miere
Când o cuvântăm.

Aici duce lipsa de orientare poetică. Totuş ar fi nedrept să spunem că amândoi autorii nu dau nicio făgăduință.

o

Sforțarea d-luiMaximilian Costin de a traduce din Mallarmé este eroică și prin asta lăudabilă. Dar... lucrul e cu neputință. Ghinionul ca titlu românesc este de neîngăduit. Poate mai bine Piaza rea. Tot eroismul traducătorului se poate vedea din compararea acestor versuri:

Se întristase luna. In lacrimi serafinii
Visând cu arcușu 'n mână, în liniștea grădinii
Cu arome vaporoase, scoteau de pe viole
Suspine albe'n freamăt pe azurul de corole.

La lune s'attristait. Des séraphins en pleurs
Rêvant, l'archet aux doigts, dans le calme des fleurs
Vaporeuses, tiraient de mourantes violes
De blancs sanglots glissant sur l'azur des corolles.

Este în versiunea română cuprinsul ideal al originalului, nu și muzica. D. Costin a făcut tot ce se putea face. Observ însă că „Suspine albe" prea seamănă cu începutul unei vechi romanțe „Suspine crude..."

G. CALINESCU

Atelierele „Adevěrul", str. Const. Mille No. 7—11.